

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ, ΛΑΡΙΣΑ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ»**

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**«Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΕΙΑΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ»**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΙΑΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΣΠΡΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

**ΛΑΡΙΣΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2019 – 2020**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΑΥΤΟΔΥΝΑΜΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι η συγκεκριμένη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών του ΠΜΣ Πλήρους Φοίτησης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας : «Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΕΙΑΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ» έχει συγγραφεί από εμένα προσωπικά και δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό. Η εργασία αυτή έχοντας εκπονηθεί από εμένα, αντιπροσωπεύει τις προσωπικές μου απόψεις επί του θέματος και το κείμενο είναι γραμμένο με τα δικά μου λόγια και δεν αποτελεί προϊόν λογοκλοπής από τρίτες πηγές. Οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης διπλωματικής αναφέρονται στο σύνολό τους, δίνοντας πλήρεις αναφορές στους συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο».

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα ερευνητική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών «Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων» του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Τεχνολογικού τομέα - Τ.Ε.Ι. Θεσσαλίας του τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων. Η συγκεκριμένη μελέτη αποτελεί μια αποτύπωση του ενδιαφέροντός μου και της ενασχόλησής μου με θέματα πολιτιστικού περιεχομένου και μουσειακής αγωγής. Το ενδιαφέρον για τον πολιτιστικό τομέα σε σχέση με την εκπαίδευση δημιουργήθηκε μέσω της εργασίας μου ως νηπιαγωγού καθώς και των προβληματισμών μου γύρω από το ρόλο που διαδραματίζει η μουσειακή εκπαίδευση στα σχολεία. Προς αυτή την κατεύθυνση η παρούσα εργασία διερευνά τις απόψεις των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης των νομών Λάρισας και Μαγνησίας σχετικά με την συμβολή της μουσειακής αγωγής στον εκπαιδευτικό προγραμματισμό των σχολείων.

Κατά τη διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας, αισθάνομαι την ανάγκη να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες προς όλους όσους προσέφεραν τη βοήθειά τους και συνέβαλαν στην επιτυχή ολοκλήρωση αυτής της μελέτης.

Αρχικά, θα ήθελα να απευθύνω ιδιαίτερες ευχαριστίες στον επιβλέποντα Καθηγητή της διπλωματικής μου εργασίας κ. Ασπρίδη Γεώργιο για την επιστημονική καθοδήγηση, την αμέριστη υποστήριξη και την εμπιστοσύνη που μου έδειξε.

Εκφράζω τις ευχαριστίες μου στους κυρίους Κουστέλιο Αθανάσιο και Μπελιά Δημήτριο που δέχτηκαν να συμμετέχουν στην τριμελή επιτροπή αξιολόγησης της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους ανεξαιρέτως τους Καθηγητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος για την πολύπλευρη συμβολή τους και τα εφόδια που μας προσέφεραν κατά τη διάρκεια των σπουδών μας.

Δεν θα ήθελα να παραλείψω να ευχαριστήσω τους φίλους, συμφοιτητές και συναδέλφους εκπαιδευτικούς για την πρόθυμη και άμεση ανταπόκρισή τους στη

διεξαγωγή των συνεντεύξεων, γεγονός που συντέλεσε καθοριστικά στην πραγματοποίηση της έρευνας.

Τέλος, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου που βρίσκεται πάντα δίπλα μου και με στηρίζει σε κάθε μου προσπάθεια.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη εστιάζει στον εντοπισμό των παραμέτρων του ρόλου που το μουσείο διαδραματίζει στην σύγχρονη εκπαίδευση.

Σκοπός της είναι να προσεγγίσει και να επανατοποθετήσει την αναγκαιότητα του ζητήματος της σύνδεσης του σχολείου με το μουσείο, προκειμένου το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα να είναι ανταποκρινόμενο και προσαρμοσμένο στις νέες απαιτήσεις και προκλήσεις, είτε κοινωνικές, είτε οικονομικές, είτε πολιτικές, είτε ιδεολογικές όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια.

Τα ερευνητικά ερωτήματα στα οποία απαντάει η συγκεκριμένη μελέτη μέσω της έρευνας καλείται να απαντήσει περιλαμβάνουν:

1. Τι γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί για τη μουσειακή αγωγή;
2. Τι πιστεύουν οι ίδιοι για τη μουσειακή αγωγή και πως μπορεί να συμβάλει στην εκπαίδευση;
3. Πως υλοποιείται η μουσειακή αγωγή εντός και εκτός των ορίων της τάξης;
4. Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την εφαρμογή της μουσειακής αγωγής στα σχολεία;
5. Η εφαρμογή της μουσειακής αγωγής στα σχολεία μπορεί να καλύψει και να ανταποκριθεί στις ανάγκες ενός σύγχρονου σχολείου;
6. Ποια μέτρα πρέπει να ληφθούν ώστε να εφαρμόζεται η μουσειακή αγωγή σε όλα τα σχολεία;

Η συγκεκριμένη μελέτη αποτελείται από δύο μέρη: α) τη δευτερογενή έρευνα και βιβλιογραφική επισκόπηση και το β) την πρωτογενή έρευνα και την ανάλυση των αποτελεσμάτων της.

Το πρώτο μέρος, το θεωρητικό αναπτύσσεται σε τέσσερα κεφάλαια:

Στο **πρώτο κεφάλαιο**, δίνονται βασικοί και θεμελιώδεις ορισμοί, όπως τί είναι μουσείο, όπως έχει δοθεί από το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων, ο ορισμός της Μουσειοπαιδαγωγικής και πώς αναπτύχθηκε ως επιστήμη από την δεκαετία του 1960 έως και σήμερα και εντοπίζονται οι σκοποί και οι στόχοι της Μουσειοπαιδαγωγικής.

Στο **δεύτερο κεφάλαιο**, γίνεται αναφορά στο τί είναι τυπική εκπαίδευση και πώς αυτή διενεργείται, τι είναι άτυπη εκπαίδευση και πώς αυτή λαμβάνει χώρα μέσα από προγράμματα εκπαιδευτικά και δραστηριότητες. Επίσης παρουσιάζονται οι σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες και σχολιάζεται το πώς αυτές συνδέονται και πλαισιώνουν την τυπική και άτυπη εκπαίδευση. Τονίζεται επίσης η ανάγκη σύνδεσης του Μουσείου με το σχολείο στα πλαίσια των σύγχρονων απαιτήσεων καθώς και ανταπόκρισης του σχολείου στα νέα δεδομένα.

Στο **τρίτο κεφάλαιο**, δίνονται ορισμοί όπως τί είναι πολυπολιτισμικότητα και τι είναι πολυπολιτισμική εκπαίδευση. Θα αναφερθεί επίσης και πώς το σχολείο μέσα από τη σύνδεσή του με το Μουσείο μπορεί να πετύχει την πολυπολιτισμική προσέγγιση της μάθησης μέσα από τα διαπολιτισμικά προγράμματα και δραστηριότητες, ανταποκρινόμενο στα νέα κοινωνικά δεδομένα.

Στο **τέταρτο κεφάλαιο**, γίνεται αναφορά στην αναγκαιότητα ανοίγματος του σχολείου προς την κοινωνία. Συζητάται το πώς επιτυγχάνεται το άνοιγμα του σχολείου προς την κοινωνία στο ποιο είναι το κοινωνικό σχολείο αλλά και τι είναι κοινωνικό σχολείο και αναλύεται, τι επιτυγχάνεται με το άνοιγμα του σχολείου προς την κοινωνία.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας, το ερευνητικό, περιλαμβάνει το πέμπτο και το έκτο κεφάλαιο.

Στο **πέμπτο κεφάλαιο** γίνεται αναφορά στη μεθοδολογία της έρευνας. Το συγκεκριμένο κεφάλαιο επικεντρώνεται σε ζητήματα παρουσίασης του μεθοδολογικού σχεδιασμού της έρευνας και την επιλογή της μεθοδολογικής προσέγγισης. Στην παρούσα μελέτη, γενικός σκοπός της έρευνας είναι να διερευνήσει τις απόψεις των ενεργών εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, σχετικά με το ρόλο της Μουσειακής αγωγής στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Ειδικότερα, στόχοι της έρευνας είναι, να αποτυπώσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με την εφαρμογή της μουσειακής εκπαίδευσης στη σχολική μονάδα. Να καταγράψει τη διαμόρφωση των απόψεων τους, σχετικά με τον τρόπο και τη μορφή εφαρμογής της Μουσειακής αγωγής στη σχολική μονάδα. Να εξετάσει το βαθμό σημαντικότητας εφαρμογής της Μουσειακής εκπαίδευσης στη σχολική μονάδα. Να ανιχνεύσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με τους λόγους για τους οποίους θα πρέπει να εφαρμόζεται η Μουσειακή εκπαίδευση στη

σχολική μονάδα και τί επιτυγχάνεται μ' αυτό. Να διερευνήσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με την περιοδικότητα επανάληψης της εφαρμογής της Μουσειακής εκπαίδευσης στη σχολική μονάδα. Να ορίσει το βαθμό σημαντικότητας των αρμόδιων φορέων που θα μπορούσαν να συμμετάσχουν στη διαδικασία εφαρμογής της Μουσειακής αγωγής στη σχολική μονάδα. Να προσδιορίσει τους λόγους που αποτρέπουν τους εκπαιδευτικούς να συμμετάσχουν ενεργά στη διαδικασία εφαρμογής της Μουσειακής εκπαίδευσης στη σχολική μονάδα. Η παρούσα έρευνα λαμβάνοντας υπ' όψη τα προαναφερόμενα διερευνητικά ερωτήματα μαζί με παράγοντες όπως τα έτη υπηρεσίας και ο τύπος της σχολικής μονάδας μπορούν να διαμορφώσουν αλλά και να διαφοροποιήσουν τις απόψεις των εκπαιδευτικών ως προς το ρόλο της Μουσειακής αγωγής στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η μεθοδολογική προσέγγιση της διαδικασίας της παρούσας έρευνας κατευθύνεται στο χώρο της ποιοτικής ερευνητικής προσέγγισης αναφορικά με την συλλογή και ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων της έρευνας. Η ημι-δομημένη συνέντευξη αποτελεί το εργαλείο συλλογής δεδομένων της ποιοτικής έρευνας. Κατά την πραγματοποίηση της παρούσας έρευνας συλλέγονται δεδομένα από είκοσι (20) συνολικά εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης δέκα (10) εκπαιδευτικών Π.Ε.60 και δέκα(10) εκπαιδευτικών Π.Ε.70 αντίστοιχα των Ν.Λάρισας και Ν.Μαγνησίας.

Στο **έκτο κεφάλαιο** παρουσιάζονται και συζητούνται τα αποτελέσματα της έρευνας ενώ τέλος στο **έβδομο κεφάλαιο** διατυπώνονται τα αντίστοιχα συμπεράσματα και παρουσιάζονται οι προτάσεις για βελτιωτική και αναπτυξιακή δράση αφενός και περαιτέρω έρευνα αφετέρου. Τέλος γίνεται σύντομη αξιολόγηση της θεωρητικής και πρακτικής συνεισφοράς της παρούσας μελέτης στη γνώση και την έρευνα.

Λέξεις - κλειδιά : Μουσειακή αγωγή, Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, Σύνδεση μουσείο- σχολείο, Πολυπολιτισμικότητα, Μουσειακή εμπειρία.

ABSTRACT

The present study focuses on identifying the parameters of the role that the museum plays in modern education. Its purpose is to approach and relocate the need to link the school with the museum in order for the Greek educational system to respond to and adapt to new demands and challenges, whether these are social, economic, political, or ideological formed over the recent years.

The research questions that this study answers through research include the following:

What Do Teachers Know About Museum Education?

What do they think about museum education and how can it contribute to education?

How is museum education implemented within and outside the classroom?

What factors influence the implementation of museum education in schools?

Can application of museum education meet the needs of a modern school?

What measures should be taken in order to apply museum education to all schools effectively?

This study comprises two parts: a) secondary research and literature review, and b) primary research and analysis of its results.

The first part comprising the theoretical part, is developed in four chapters:

In the **first chapter**, basic and fundamental definitions are given, such as what a museum is, as defined by the International Council of Museums, the definition of Museum Education, and how it has evolved as a science from the 1960's to the present, identifying the aims and objectives of the Museum. .

In the **second chapter**, formal education is defined and discussed and how it is carried out, informal education is also defined and how it occurs through educational programs and activities is explained. Contemporary pedagogical theories are also presented and commented on how they relate to and frame formal and informal education. The need to connect the Museum with the school in the context of modern requirements is also emphasised and the importance of the school's responsiveness to new developments is stressed.

In the **third chapter**, definitions such as multiculturalism and what is multicultural education are presented and discussed. It will also mention how school through its connection to the Museum can achieve it a multicultural approach to learning through intercultural programs and activities, responding to new social issues data. In the **fourth chapter**, the necessity of the open school to society is acknowledged. The qualities of the open school is discussed as well as the type of openness to society that a school should pursue is identified.

The second part of the study, the research part, comprises the fifth and sixth chapters.

The **fifth chapter** refers to the research methodology. This chapter focuses on issues of presenting the methodological design of the research and choice of the methodological approach. In the present study, the overall purpose of the research is to investigate the views of active primary education teachers on the role of museum education in primary education.

In particular, the research aims to capture teachers' views on the implementation of museum education in the school unit, record their views on how and how to apply the Museums to the school unit, consider the degree of importance of implementing Museum education in the school unit, identify teachers' views on the reasons why Museums should be implemented in the school unit and what they are doing, investigate teachers' views on the frequency of repetition of the implementation of Museum education in the school unit, determine the degree of importance of the competent bodies that could be involved in the process of applying the Museum education to the school unit and identify the reasons that prevent teachers from being actively involved in the process of implementing Museum education in the school unit. The present study, taking into account the aforementioned fact-finding questions together with factors such as years of service and type of school unit can shape and differentiate teachers' views on the role of Museum Education in Primary Education. The methodological approach of the present research process is directed to the area of qualitative research approach regarding the collection and analysis of research research data.

Semi-structured interviewing is the data collection tool of qualitative research chosen and applied. In conducting the present study, data was collected from twenty (20) Primary Education teachers of ten (10) teachers drawn from education

units 60 and ten (10) teachers drawn from education units 70 from Larissa and Magnesia prefectures.

In the **sixth chapter** research results are presented and discussed and finally in the **seventh chapter**, the corresponding conclusions are drawn, proposals for improvement and developmental action are presented. Finally, suggestions for further research are made and a brief evaluation of the study's theoretical and practical contribution to modern knowledge and research is completed.

Keywords: Museum education, Primary education, Museum-school connection, Multiculturalism, Museum experience.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΠΡΟΛΟΓΟΣ</u>	iii
Περίληψη	v
Abstract	viii
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.1 ΠΛΑΙΣΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ	1
1.2 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΜΕΛΕΤΗΣ	1
1.3 ΟΡΙΣΜΟΙ- ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	2
1.3.1 Τι είναι μουσείο	2
1.3.2 Ποιοί είναι οι σκοποί και οι στόχοι του μουσείου	5
1.3.3 Τι είναι Μουσειακή εκπαίδευση-Μουσειοπαιδαγωγική	7
1.3.4 Ιστορική αναδρομή της Μουσειοπαιδαγωγικής	8
1.3.5 Ποιοί είναι οι σκοποί και οι στόχοι της Μουσειοπαιδαγωγικής	9
1.4 Συμπεράσματα κεφαλαίου	12
	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο : ΣΥΝΔΕΣΗ ΣΧΟΛΕΙΟΥ - ΜΟΥΣΕΙΟΥ	
2.1 Η ΑΝΑΓΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΜΕ ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ	13
2.2 ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΤΥΠΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	15
2.3 ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΑΤΥΠΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	16
2.3.1. Σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες που συνδέονται με τη σύνδεση της άτυπης με την τυπική εκπαίδευση και κατά συνέπεια του Μουσείου με το σχολείο Κοστρουκτιβισμός – κοστρουκτιβιστικές θεωρίες.	19
2.3.2 Ανάγκη σύνδεσης του Μουσείου με το σχολείο στα πλαίσια των σύγχρονων απαιτήσεων και της προσαρμογής και ανταπόκρισης του σχολείου στα νέα δεδομένα.	23
2.4 ΚΡΙΤΙΚΗ - ΣΗΜΕΙΑ ΠΡΟΣΟΧΗΣ	25
2.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο : ΜΟΥΣΕΙΟ – ΣΧΟΛΕΙΟ - ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ	28
3.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ	28
3.2 ΔΥΟ ΒΑΣΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑΣ	28
3.2.1 Η Θεωρία 'Melting Pot' - 'Δοχείου τήξης'	28
3.2.2 Η θεωρία του Salad Bowl- Μπολ Σαλάτας	29
3.3 ΓΙΑΤΙ Η ΠΟΙΚΙΛΟΜΟΡΦΙΑ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ	30
3.4. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	31
3.4.1. Πώς το σχολείο μέσα από τη σύνδεση του με το Μουσείο μπορεί να πετύχει την πολυπολιτισμική προσέγγιση της μάθησης μέσα από τα διαπολιτισμικά προγράμματα και δραστηριότητες, ανταποκρινόμενο στα νέα κοινωνικά δεδομένα.	33
3.5 ΚΡΙΤΙΚΗ	38
3.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο : Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ	40
4.1. ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ «ΑΝΟΙΓΜΑΤΟΣ» ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	40
4.2. ΠΩΣ ΜΠΟΡΕΙ ΕΝΑ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΑ ΕΧΕΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ	41
4.3 ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ- ΑΝΟΙΚΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	43
4.4 ΤΙ ΕΠΙΤΥΓΧΑΝΟΥΜΕ ΜΕ ΤΟ ΑΝΟΙΓΜΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	47
4.5 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	50
4.6 ΚΡΙΤΙΚΗ - ΣΗΜΕΙΑ ΠΡΟΣΟΧΗΣ	53
4.7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	56
5.1 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	56
5.2.1 Τύπος ερευνητικής μεθοδολογίας- Ποιοτική έρευνα	56
5.2.2 Επιλογή δείγματος	59
5.2.3. Μέσο συλλογής δεδομένων	59
5.2.4. Η διεξαγωγή της έρευνας κι ανάλυση δεδομένων	61
5.3 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο : ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	64
6.1 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ Π.Ε.60 ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ	64
6.1.1 Γνώσεις των εκπαιδευτικών Π.Ε.60 σχετικά με την μουσειακή εκπαίδευση	64
6.1.2 Δραστηριότητες που έχουν υλοποιηθεί σε σχέση με τη μουσειακή αγωγή	66
6.1.3 Σχέση εκπαιδευτικού - μουσείου και απόψεις	69
6.1.4 Προσωπική αποτίμηση των εκπαιδευτικών Π.Ε.60 νηπιαγωγών - προτάσεις	71
6.1.5 Συμπεράσματα Εκπαιδευτικών Π.Ε.60 Νηπιαγωγών	72
6.2 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ Π.Ε.70 ΔΑΣΚΑΛΩΝ	74
6.2.1 Γνώσεις των εκπαιδευτικών Π.Ε.70 σχετικά με την μουσειακή εκπαίδευση	75
6.2.2 Δραστηριότητες που έχουν υλοποιηθεί σε σχέση με τη μουσειακή αγωγή	76
6.2.3 Σχέση εκπαιδευτικού - μουσείου και απόψεις	78
6.2.4 Προσωπική αποτίμηση των εκπαιδευτικών Π.Ε.70 δασκάλων – προτάσεις	80
6.2.5 Συμπεράσματα Εκπαιδευτικών Π.Ε.70 Δασκάλων	81
6.3 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ Π.Ε.60 ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ – Π.Ε.70 ΔΑΣΚΑΛΩΝ	83
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	86
7.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	86
7.2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	90
7.3 ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	91
7.3 ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	93
7.4 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ	94
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ICOM	International Council of museums
C.E.C.A.	Educational and Cultural Action
ΥΠ.Π.Θ.	Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων
ΥΠ.ΠΟ.	Υπουργείο Πολιτισμού
Π.Ι.	Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
Δ.Ε.Π.Π.Σ	Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων
Α.Π.Σ.	Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών

ΜΕΡΟΣ Α΄ - ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΠΛΑΙΣΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ζώντας σε μια κοινωνία που έχει τροποποιηθεί με κύρια χαρακτηριστικά την παγκοσμιοποίηση, τον κατακλυσμό από πλήθος μηνυμάτων και πληροφοριών σε καθημερινή βάση με τη χρήση νέων μεθόδων επικοινωνίας, τον επανορισμό και την έξαρση των ζητημάτων ταυτότητας. Το εκπαιδευτικό σύστημα και κατά συνέπεια το σχολείο αλλά και ο τρόπος διαχείρισης της γνώσης δεν θα μπορούσαν να μείνουν στάσιμα και ανεπηρέαστα προκειμένου να είναι αυτοί οι παράγοντες που να κατευθύνουν την εξελικτική πορεία των μαθητών να αναπροσαρμόζονται, να βελτιώνουν την ποιότητα της εκπαίδευσης ανταποκρινόμενοι στις προκλήσεις του μέλλοντος.

Η ελληνική κοινωνία τα τελευταία χρόνια βιώνει μια νέα πολυπολιτισμική πραγματικότητα που χαρακτηρίζεται από την εισροή ποικίλων ομάδων προσφύγων και ομάδων μετανάστευσης με ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Το σχολείο επιχειρώντας να προσαρμοστεί και να ανταποκριθεί στις νέες προκλήσεις έχει την ανάγκη να βγει από τα στενά όρια της τάξης ως αποκλειστικός χώρος εκπαίδευσης να αφουγκραστεί τα νέα δεδομένα και τις ανάγκες αλλά και τα συστατικά εκείνα στοιχεία που συνθέτουν την εκάστοτε κοινωνική ομάδα είτε σε τοπικό είτε σε εθνικό επίπεδο και να εντάξει αλλά και να προσαρμόσει στο αναλυτικό του πρόγραμμα πρακτικές εφαρμογές δραστηριοτήτων και προγραμμάτων που θα βασίζονται στη σχέση και τη συνεργασία του σχολείου με το μουσείο αλλά και την τοπική κοινωνία.

1.2 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΜΕΛΕΤΗΣ

Σκοπός της διπλωματικής εργασίας είναι να προσεγγίσει και να επανατοποθετήσει την αναγκαιότητα του ζητήματος της σύνδεσης του σχολείου με το μουσείο, προκειμένου το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα να ανταποκριθεί και να προσαρμοστεί στις νέες απαιτήσεις και προκλήσεις, είτε κοινωνικές, είτε

οικονομικές, είτε πολιτικές, είτε ιδεολογικές όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια. Το ερώτημα είναι: με ποιο τρόπο το Μουσείο – η Μουσειακή αγωγή μπορεί να προσφέρει μια πιο εκσυγχρονισμένη, ευέλικτη και συστημική μάθηση καθώς και τρόπο έκφρασης σκέψης και δημιουργίας σε συνεργασία με το σχολείο και συγκεκριμένα με τους μαθητές της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Ο σκοπός της διπλωματικής όπως διατυπώθηκε παραπάνω μπορεί να αναλυθεί στους κάτωθι στόχους ως ακολούθως:

- i. Εντοπισμός α) γνώσεων και β) αντιλήψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με την μουσειακή αγωγή
- ii. Αξιολόγηση της συμβολής της μουσειακής αγωγής στην εκπαίδευση μέσα σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον
- iii. Εντοπισμός παραμέτρων υλοποίησης της μουσειακής αγωγής εντός κι εκτός των ορίων της τάξης
- iv. Αξιολόγηση των παραγόντων που επηρεάζουν την εφαρμογή της μουσειακής αγωγής στα σύγχρονα σχολεία
- v. Αξιολόγηση του βαθμού στον οποίο η εφαρμογή της μουσειακής αγωγής στα σχολεία μπορεί να καλύψει και να ανταποκριθεί στις ανάγκες ενός σύγχρονου σχολείου
- vi. Παρουσίαση προτάσεων σχετικά με τα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν ώστε να εφαρμόζεται η μουσειακή αγωγή αποτελεσματικά σε όλα τα σχολεία

1.3 ΟΡΙΣΜΟΙ- ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1.3.1 Τι είναι μουσείο

Ο όρος μουσείο χρησιμοποιείται εδώ και αρκετά χρόνια με αρχή τα προελληνικά χρόνια, κατά τα οποία με τον όρο μουσείο δηλωνόταν το τέμενος που ήταν αφιερωμένο στις μούσες και αντιπροσώπευε την κοινωνική ισορροπία και την ψυχική αγαλλίαση. Γι' αυτό και η προέλευση της λέξης Μουσείο συνδέεται με τις αρχαίες ελληνικές θεότητες, τις Μούσες, οι οποίες προστάτευαν τις τέχνες και τα γράμματα. Έτσι, στα αρχαία χρόνια η λέξη Μουσείο αναφερόταν στον ναό των

Μουσών. Στην αρχαιότητα οι ιδιωτικές συλλογές που αναφέρονται στην οικονομική ευημερία και στην κοινωνική προβολή μεμονωμένων προσώπων αποτελούν την απαρχή του μουσείου. Την περίοδο του Μεσαίωνα τα έργα τέχνης συσσωρεύονταν στα μοναστήρια και κάποια διέφυγαν στη Δύση. Στην Αναγέννηση παρατηρήθηκε συλλογή αγαλμάτων, πανοπλιών, νομισμάτων, έργων ζωγραφικής και βιβλίων από ευγενείς και πλούσιους. Παράλληλα την εποχή αυτή υπήρξαν συλλογές από φυτά, έντομα και πετρώματα που αποτελούν τα μουσεία Φυσικής ιστορίας (Άλκηστις, Κ., 1995). Στα χρόνια που ακολούθησαν ο όρος του μουσείου εκπροσωπούσε είδος ερευνητικού ινστιτούτου, έπειτα συνδέθηκε με συγκεκριμένη συλλογή φυσικών ή ιστορικών επιλογών και την περίοδο του Διαφωτισμού συνδέθηκε με την εγκυκλοπαιδική συλλογή. Επιπλέον, τη συγκεκριμένη περίοδο το μουσείο αποτελούσε έναν ιδιωτικό χώρο για μελέτη κι έκτοτε άρχισε να αποκτά τη δήλωση του κτιρίου, στο οποίο φυλάσσονταν ιδιωτικές συλλογές. Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ο όρος μουσείο αποκτά μια πιο διευρυμένη σημασία και συνδέεται με την πολιτιστική αναπαράσταση της δημόσιας ή εθνικής ταυτότητας ενός λαού. Μάλιστα, την εποχή αυτή το μουσείο αλλάζει τη λειτουργία του και από ένας κλειστός χώρος φύλαξης πολιτιστικών αγαθών ιδιωτικού χαρακτήρα γίνεται κρατικός θεσμός και δημόσιο ίδρυμα που περιέχει συλλογές βασιλιάδων και ηγεμόνων. Έκτοτε και μέχρι σήμερα το μουσείο αποτελεί μη κερδοσκοπικό ίδρυμα, το οποίο είναι ανοικτό στην κοινωνία και περιέχει πληροφορίες για τις υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου και του περιβάλλοντος και έχουν ως σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία (ICOM, 1987, article 2).

Σύμφωνα με τον ορισμό, του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM), το μουσείο είναι: *«Μόνιμο ίδρυμα στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της, ανοικτό στο κοινό, που ερευνά τα υλικά αντικείμενα των ανθρώπων και του περιβάλλοντός τους, αποκτά αυτά τα αντικείμενα, τα διατηρεί, τα ερμηνεύει και τα εκθέτει προς όφελος του κοινού μέσα από διαδικασίες μελέτης, εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας»* (network.icom.museum/icom-greece/plirofories/to-elinico-tmima/). Σύμφωνα με την παραδοσιακή αντίληψη το μουσείο επικεντρώνεται στη συλλογή, καταγραφή, τεκμηρίωση, μελέτη και συντήρηση του υλικού (Hooper-Greenhill, 1992). Το μουσείο αποτελεί έναν χώρο στον οποίο υπάρχουν συγκεντρωμένες

πληροφορίες και τεκμήρια του ανθρώπινου πολιτισμού. Επιπλέον, οι αποδείξεις αυτές αποτυπώνουν την ιστορία του ανθρώπου και του φυσικού κόσμου. Ως προς το είδος τους τα μουσεία ποικίλλουν και κατηγοριοποιούνται σύμφωνα με το υλικό που συλλέγουν και εκθέτουν. Σύμφωνα με την υπουργική απόφαση που έχει εκδοθεί σχετικά με την ίδρυση των μουσείων κατ' εφαρμογή του άρθρου 45 Ν. 3028/2002 :

«ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ: ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΟΥΣΕΙΩΝ, Άρθρο 13, Τα Μουσεία, δημόσια και μη δημόσια, δύνανται να υπαχθούν στις παρακάτω κατηγορίες κατά την εμβέλεια των συλλογών τους :1. Εθνικά Μουσεία, 2. Μουσεία πανελληνίας εμβέλειας, 3. Περιφερειακά Μουσεία, 4. Τοπικά Μουσεία, 5. Μουσεία με διεθνείς συλλογές». Η σημασία του μουσείου είναι καθοριστική, καθώς μέσω αυτού συνθέτονται διαχρονικά ή συγχρονικά σήματα, τα οποία συντελούν στη μετάδοση μηνυμάτων. Τα μηνύματα αυτά αναφέρονται στις πληροφορίες, στα ερωτήματα και στις εντολές που θέτει ένα μουσείο (Αλκηστις, 1995). Αυτό αποτελεί και τη μαγεία αυτού του χώρου, καθώς η επαφή με το υλικό που υπάρχει σε κάθε είδος μουσείου αποτελεί μια απροσδόκητη γνωστική διαδικασία, η οποία συνδέει το παρελθόν με το παρόν μέσω των τεκμηρίων και επιπλέον διαφαίνεται ο διαλογισμός και η πράξη, οι ιδέες και οι εφαρμογές (Αντζουλάτου-Ρετσίλα Ευρυδίκη, 1986). Επομένως, το μουσείο αποτελεί το κυρίαρχο μέσο, στο οποίο διαφυλάσσονται και προβάλλονται η παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά και προσφέρει τη δυνατότητα σε κάθε επισκέπτη να μελετήσει το παρελθόν και το παρόν, να προβληματιστεί και να αποκτήσει πληθώρα γνώσεων αλλά και να ψυχαγωγηθεί. Οι ορισμοί που έχουν δοθεί κατά καιρούς επηρεάζονται από οικονομικούς, κοινωνικούς, πολιτικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες, ωστόσο τα τελευταία χρόνια στον ορισμό του μουσείου υπάγονται οργανισμοί που δεν υπήρχαν παλαιότερα και ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην εκπαίδευση. Πλέον, ο χώρος του μουσείου λειτουργεί ως χώρο ψυχαγωγίας, στον οποίο υπάρχουν δραστηριότητες που συνδυάζουν την ενεργό συμμετοχή των επισκεπτών με τις παραδοσιακές αξίες. Έτσι, γίνεται εμφανής η παιδαγωγική διάσταση των μουσείων, η οποία στοχεύει στην επαφή των νέων με το εκθεσιακό υλικό και στη σύνδεση του παρόντος με του παρελθόντος. Οι νέες ειδικότητες που έχουν δημιουργηθεί για τον σκοπό αυτό οδηγεί στη συνεργασία πανεπιστημίων και μουσειακών οργανισμών, οι οποίες

αποσκοπούν στην ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών. Επιπλέον, ένας ακόμη λόγος αναδιοργάνωσης των μουσείων αποτελεί η οικονομική και τουριστική ανάπτυξη (Glaser & Zanetou, 2004).

Τέλος, τα μουσεία στοχεύουν στην υλοποίηση των αναγκών του πολίτη της σύγχρονης κοινωνίας και στην προσαρμογή των απαιτήσεών του. Στοχεύουν ακόμη στην κατάρριψη των φραγμών των συνόρων και των ατομικών γνωρισμάτων, έτσι ώστε να είναι προσβάσιμα σε όλους τους πολίτες. Γι' αυτό θα πρέπει να υπάρχει συνεχής ανανέωση των μουσείων και κατοχύρωση του ρόλου τους στην κοινωνία προκειμένου να επιτυγχάνουν τους σκοπούς και τους στόχους τους (<http://network.icom.museum/icom-greece/pliροφοries/to-elliniko-tmima/>).

1.3.2 Ποιοί είναι οι σκοποί και οι στόχοι του μουσείου

Τα μουσεία αποκτούν ιδιαίτερη αξία και αναπροσαρμόζονται από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα καλύπτοντας γνωστικούς και διοικητικούς τομείς. Έτσι, δημιουργούνται ειδικές κατηγορίες μουσείων ώστε να γίνονται κατανοητά τα βασικά χαρακτηριστικά τόσο των μουσείων όσο και των εκθεμάτων τους. Οι κατηγορίες των μουσείων διακρίνονται ως προς τους γνωστικούς τομείς και ως προς τους διοικητικούς τομείς. Συνεπώς, τα αρχαιολογικά, ιστορικά, εθνογραφικά, πολεμικά, τεχνολογικά μουσεία, τα μουσεία τέχνης, γεωλογίας, φυσικών επιστημών ανήκουν στους γνωστικούς τομείς (Δάλκος, 2000 & Ορφανίδη, 2003). Αντίστοιχα, τα κρατικά, πανεπιστημιακά, ιδιωτικά και μεικτά μουσεία ανήκουν στους διοικητικούς τομείς (Ορφανίδη & Λυριτζής, 2006).

Οι ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας απαιτούν την αντιμετώπιση των καθημερινών προκλήσεων που εμφανίζονται. Έτσι λοιπόν το μουσείο οφείλει να επαναπροσδιορίζει τους στόχους και τις προτεραιότητές του προκειμένου να αποκτήσει τη δυναμική του και να συμβαδίζει με τις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας. Συγκεκριμένα, όσον αφορά τη διοίκηση πρέπει να αξιοποιεί νέες πρακτικές, τη διαχείριση και την επικοινωνιακή πολιτική (Κόκκινος, 2002). Επιπλέον, δεν πρέπει να μένει στάσιμο στην παραδοσιακή λειτουργία αλλά να προωθεί και να ενδυναμώνει τον κοινωνικό και εκπαιδευτικό ρόλο. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω προγραμμάτων τα οποία θα αναφέρονται σε διευρυμένο αριθμό ομάδων. Ακόμη, αλλαγές γίνονται και στον τρόπο οργάνωσης των εκθέσεων μέσω

επεξηγηματικών κειμένων – λεζάντων στα εκθέματα, καθιστώντας πιο εύκολη την επαφή του κοινού με τα εκθέματα του παρελθόντος. Επίσης, οι προσωρινές και περιοδικές εκθέσεις και οι νέες τεχνικές συντήρησης των μουσείων μπορούν να προσελκύσουν το κοινό να το επισκεφθεί, να έρθει σε επαφή με τα εκθέματα και πάψει να αποτελεί έναν χώρο περιορισμένου ενδιαφέροντος (Κανιάρη, 2017).

Επομένως, το μουσείο πρέπει να αποτελεί έναν ενεργό κοινωνικό χώρο, που θα συνδέεται άρρηκτα με τον πολιτισμό και την κοινωνία, καθώς αποτελούν τον αντίκτυπο των τάσεων και των αντιλήψεων των ιστορικών χρόνων. Γι' αυτό, θα πρέπει να υπάρξει εκτενής μελέτη για τα μουσεία αλλά και για τις συλλογές των εκθεμάτων τους (Μούλιου & Μπούνια, 1999). Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα παρατηρείται αλλαγή στη φιλοσοφία κατά την οποία προσεγγίζονται τα αντικείμενα και υπάρχει διάδραση του ανθρώπου με τα αντικείμενα. Η αλλαγή αυτή συνεπάγεται νέες διαστάσεις στη σημασία των αντικειμένων, διότι αποκτούν αξίες που συνδέονται με το κοινό, το οποίο δημιουργεί νέα νοήματα. Αυτό σημαίνει, πως ο ρόλος των μουσείων δεν είναι απλά η συλλογή, η συντήρηση και η προβολή των εκθεμάτων αλλά είναι η ανάπτυξη νέων και αποτελεσματικών μεθόδων, που θα ωθήσουν το κοινό να επισκέπτεται και να έρχεται σε επαφή με τις συλλογές των εκθεμάτων (Black, 2014). Επιπλέον, το μουσείο παράγει τις γνώσεις των εκθεμάτων του παρελθόντος και στόχος του είναι να ωθήσει το κοινό να αποτελέσει μέρος αυτής της εμπειρίας (Sani, 2013).

Συνεπώς, το μουσείο αποτελεί έναν χώρο στον οποίο δημιουργούνται πρωτότυπες εμπειρίες, οι οποίες προϋποθέτουν τον έλεγχο και την οργάνωση των λειτουργιών του, ώστε να αποτελεί έναν ειδικό οργανισμό πληροφόρησης αλλά και ψυχαγωγίας (Ορφανίδη & Λυριτζής, 2006). Ακόμη, το μουσείο έχει ως στόχο να αποτελεί έναν κοινωνικό χώρο, ο οποίος να είναι προσβάσιμος σε διάφορα είδη κοινού, όπου η κάθε κατηγορία να προσεγγίζει και να ερμηνεύει διαφορετικά τα εκθέματα. Για τον λόγο αυτό βασικός στόχος των μουσείων είναι η προσέλκυση διαφορετικών ομάδων κοινού, η ενθάρρυνση για συμμετοχή όλων και η εξάλειψη της κοινωνικής ανισότητας (Crooke, 2012). Έτσι, το μουσείο δίνει τη δυνατότητα στους επισκέπτες να εξάγουν τα δικά τους συμπεράσματα, να αναπτύξουν ιστορική άποψη και να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους μέσω της επαφής τους με το παρελθόν (Κανιάρη, 2017).

Ωστόσο, οι απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας είναι αυτές που υποδεικνύουν ότι πρέπει να διατηρείται η συγχρονία και η διαχρονικότητα των μουσείων, καθώς τα μουσεία αποτελούν τον κύριο εκπρόσωπο της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ακόμη, βασικός σκοπός των μουσείων είναι η καλλιέργεια κριτικής σκέψης και αντίστοιχης παιδείας, η επικοινωνία, η ψυχαγωγία, η αισθητική απόλαυση σε συνδυασμό με την εμπειρία. Η παροχή κινήτρων και ευκαιριών στους μαθητές για δημιουργία και εκτίμηση των έργων τέχνης των άλλων εμπεριέχεται στους στόχους του μουσείου. Τέλος, το μουσείο οφείλει να έχει ως στόχο την έκθεση-εκπαίδευση-κουλτούρα και έπειτα την έρευνα, τη συντήρηση και τη δικτύωση μέσω των ψηφιακών μέσων. Ακόμη, οφείλει να προωθή τον ενεργό ρόλο των επισκεπτών και την αλληλεπίδρασή τους με την πολιτιστική κληρονομιά, να εγείρει το ενδιαφέρον, να προσελκύει και να οδηγεί σε προβληματισμό προάγοντας με αυτόν τον τρόπο τη μάθηση (Alexander, 1996). Τέλος, το μουσείο πρέπει να αποτελεί χώρο εμπειρίας, έρευνας και αποκαλύψεων (Άλκηστις, 1995).

1.3.3 Τι είναι Μουσειακή εκπαίδευση-Μουσειοπαιδαγωγική

Σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων, ICOM (1946), το Μουσείο αποτελεί ένα δημόσιο ίδρυμα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, το οποίο είναι ανοικτό προς το κοινό και έχει αναλάβει τη συλλογή, μελέτη, διατήρηση και έκθεση αντικειμένων, που αποτελούν τεκμήρια του ανθρώπινου πολιτισμού και περιβάλλοντος. Φυσικά, έργο του Μουσείου είναι η μελέτη, εκπαίδευση και η ψυχαγωγία των επισκεπτών του. Σχετικά με την εκπαίδευση παρατηρείται άρρηκτη σύνδεση με το Μουσείο, καθώς το Μουσείο αποτελεί έναν χώρο παιδείας, στον οποίο το κοινό εμπλουτίζει τις γνώσεις του με την ιστορία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Έτσι, η εκπαίδευση αποτελεί βασικό και πρωταρχικό στόχο των Μουσείων και γι' αυτόν τον λόγο δημιουργήθηκε η Μουσειοπαιδαγωγική (Knell & MacLeod, 2007). Η Μουσειοπαιδαγωγική είναι ένας νέος επιστημονικός τομέας, ο οποίος σχετίζεται με την εκπαίδευση στο μουσείο και ερευνά τις δυνατότητες που παρέχονται στις ομάδες κοινού για μάθηση και ψυχαγωγία (Βέμη, 2010). Όπως υποστηρίζει η Νικονάνου (2009), το Μουσείο αποτελεί χώρο δράσης κι εφαρμογής της Μουσειοπαιδαγωγικής η οποία ως επιστημονική κατεύθυνση καθοδηγεί τη λειτουργία του μουσείου προκειμένου το τελευταίο να εκπληρώσει τον εκπαιδευτικό του ρόλο προάγοντας μέσα από τη

γνώση το κοινωνικό όφελος. Παρέχει δυνατότητες μάθησης και εμπειρίας της πραγματικότητας μέσα από τις μουσειακές συλλογές στο πλαίσιο μη τυπικών διαδικασιών εκπαίδευσης (Νικονάνου, 2012). Επιπλέον, η Μουσειοπαιδαγωγική σχετίζεται με τη Μουσειολογία, την Παιδαγωγική και την πολιτιστική κληρονομιά. Αναφέρεται σε όλες τις ηλικίες του κοινωνικού συνόλου και σε άτομα κάθε γνωστικού επιπέδου. Η Μουσειακή εκπαίδευση είναι ιδιαίτερα σημαντική τόσο για τα μουσεία όσο και για την κοινωνία, διότι ο αναγνώστης συμμετέχει σε μια εμπειρία κατά την οποία ενεργοποιεί τη σκέψη του και ερμηνεύει τον υλικό πολιτισμό (Τράντα, 2013).

1.3.4 Ιστορική αναδρομή της Μουσειοπαιδαγωγικής

Από τον 18ο αιώνα έγιναν προσπάθειες στη μουσειακή εκπαίδευση, καθώς οι συλλογές άρχισαν να συνδέονται με την εκπαίδευση των επισκεπτών και το ενδιαφέρον στράφηκε στον υλικό πολιτισμό. Συγκεκριμένα, τα εκπαιδευτικά εργαλεία έχουν ως στόχο να αναδείξουν τα μουσειακά αντικείμενα μέσω των οποίων εκπαιδεύουν το κοινό. Έτσι, από τις αρχές του 19ου αιώνα τα μουσεία λειτουργούν ως εκπαιδευτικά ιδρύματα και προωθούν τη δημόσια εκπαίδευση (MacDonald, 2012). Ωστόσο, ο εκπαιδευτικός ρόλος των μουσείων δεν ήταν απόλυτα οργανωμένος και δεν διέθετε επαρκή μέσα. Στα τέλη του 19ου αιώνα υπήρξε σύνδεση των μουσείων με τα σχολεία και πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες σχολικές επισκέψεις (Knell & MacLLeod, 2007). Έκτοτε τα μουσεία λειτουργούν ως ινστιτούτα για τη δημόσια εκπαίδευση (MacDonald, 2012). Την περίοδο του 20ου αιώνα δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στην επικοινωνία του μουσείου με το κοινό και οι επισκέπτες άρχισαν να αποκτούν δημιουργικές εμπειρίες, οι οποίες καθιστούν πιο εύκολη τη μάθηση (Καλεσοπούλου, 2011). Οι εκπαιδευτικές εκδρομές στα μουσεία κατέστησαν πιο ουσιαστικό τον συντονισμό των μουσείων κι έτσι από το 1950 δημιουργήθηκαν προγράμματα μέσω των οποίων το κοινό προσέγγιζε τις συλλογές με ποικίλους τρόπους (Nichols, 1984). Η Μουσειοπαιδαγωγική εμφανίστηκε στην Ελλάδα στα μέσα του αιώνα ως ένα νέος κλάδος κι έπειτα αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα στην εκπαιδευτική αξία των αντικειμένων. Το Μουσείο Μπενάκη υπήρξε το μοναδικό μουσείο, το οποίο οργάνωσε σχολικές επισκέψεις και καθιέρωσε τα εκπαιδευτικά προγράμματα την περίοδο 1960-1978. Έπειτα το Υπουργείο Πολιτισμού ανέλαβε τα εκπαιδευτικά προγράμματα στα

μουσεία και η συνεργασία του με το Υπουργείο Παιδείας στόχευε στην ανάπτυξη της Μουσειοπαιδαγωγικής και στη σύνδεση του μουσείου και του σχολείου (Χατζηνικολάου, 2010). Έτσι, δημιουργήθηκε το πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ, το οποίο απευθύνεται σε μαθητές της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Οικονόμου, 2003). Επιπλέον, οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί διέθεταν έναν φάκελο, στον οποίο υπήρχε εκπαιδευτικό υλικό με πολλές πληροφορίες για την επίσκεψή τους στα μουσεία. Τέλος, το συγκεκριμένο πρόγραμμα αποτέλεσε ένα επιμορφωτικό πρόγραμμα που βελτιώνει τη στάση προς την τέχνη και τον πολιτισμό (Ράππου, 2006). Τον 20ο αιώνα άρχισαν να εφαρμόζονται εκπαιδευτικά προγράμματα από περισσότερους φορείς σε όλη την Ελλάδα με αποτέλεσμα να ωθήσουν περισσότερους επισκέπτες και να βελτιώσουν την εκπαιδευτική λειτουργία των ελληνικών μουσείων. Η Μουσειοπαιδαγωγική αποκτά ιδιαίτερη σημασία τον 21ο αιώνα, καθώς τα μουσεία αποτελούν πλέον χώρους μάθησης και εμπειρίας. Στόχος του σύγχρονου μουσείου είναι να παρέχει εκπαιδευτικό έργο σε όλο το κοινό και να το φέρει σε επαφή με τα εκθέματα (Νικονάνου, 2015). Ειδικό στόχο των μουσείων αποτελούν τα εκπαιδευτικά προγράμματα που έχουν σχεδιαστεί για τις συλλογές και όχι τόσο ο πλούτος των εκθεμάτων (Κόκκοτας & Πλακίση, 2005).

1.3.5 Ποιοι είναι οι σκοποί και οι στόχοι της Μουσειοπαιδαγωγικής

Σκοπός της Μουσειοπαιδαγωγικής επιστήμης είναι αρχικά η εξοικείωση των παιδιών και των νέων με την έννοια του Μουσείου αλλά και με το Μουσείο ως φυσικό χώρο και συγκεκριμένα η ένταξη των μουσειακών γνώσεων και του πολιτισμού στη σχολική ζωή μέσω των καθημερινών εμπειριών. Μέσα από κατάλληλα σχεδιασμένα εκπαιδευτικά προγράμματα προσπαθεί μαζί με την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και της παροχής γνώσεων, να μυήσει τα παιδιά στην “ανάγνωση” των αντικειμένων και του υλικού πολιτισμού. Έτσι η Μουσειακή Εκπαίδευση έχει ως κύριο στόχο της την εκπαιδευτική αξία των αντικειμένων και τη μάθηση σε ένα οργανωμένο περιβάλλον.

Η μελέτη των αντικειμένων αποτελεί μια παιδαγωγική διαδικασία μέσα από την οποία τα παιδιά μαθαίνουν να παρατηρούν και να περιγράφουν, να ταξινομούν και να συγκρίνουν, να συνθέτουν και να αφαιρούν, να διατυπώνουν υποθέσεις και ερμηνευτικές προτάσεις, να αναπτύσσουν κριτικές ικανότητες και δεξιότητες. Η σύνθεση των επιμέρους πληροφοριών προσδίδει στα αντικείμενα νοήματα και

σημασίες. Με τον τρόπο αυτό η μελέτη των αντικειμένων συμβάλει στην κατανόηση της ιστορικότητας των πραγμάτων, στην κατανόηση του “διαφορετικού” στο χώρο και στο χρόνο, συμβάλλει στην αυτοσυνειδησία (Πρακτικά Περιφερειακού Σεμιναρίου Καβάλας, <<Μουσείο-Σχολείο>>, 2002). Η ευαισθητοποίηση του πολίτη ως προς την πολιτιστική κληρονομιά και την προστασία της αποτελεί στόχο της μουσειακής εκπαίδευσης, η οποία έχει ως συνέπεια και την προστασία του περιβάλλοντος. Σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος η ύπαρξη των μουσείων στις πόλεις προσφέρουν χώρους αναπνοής και ένα είδος προστασίας από την ιδιωτική αυθαιρεσία και την τουριστική ανάπτυξη. Επιπλέον, η αξιοποίηση του πολιτιστικού πλούτου της χώρας και η συνύπαρξη του μουσείου με το σχολείο αποτελούν στόχους της μουσειακής εκπαίδευσης, καθώς τα μουσεία μετατρέπονται σε χώρους μάθησης και ψυχαγωγίας. Έτσι, οι πολίτες μαθαίνουν να σέβονται το περιβάλλον και να το προστατεύουν (Βέμη & Νάκου, 2010). Σύμφωνα με τα εκπαιδευτικά προγράμματα που δημιουργούνται στο πλαίσιο της Μουσειοπαιδαγωγικής πρέπει να υπάρχουν στόχοι που αναφέρονται στο θέμα, στη δομή και στη διάρκειά τους. Η Μουσειοπαιδαγωγική διαφοροποιεί την ξενάγηση του εκπαιδευτικού προγράμματος καθιστώντας τη μάθηση ενεργητική και αποτελεσματική.

Επομένως, σκοπός της Μουσειοπαιδαγωγικής είναι να ενεργοποιήσει το κοινό και να του δώσει την ευκαιρία να ζήσει μια ευχάριστη και δημιουργική εμπειρία (Φουρλίγκα, 2004). Η δημιουργία εναλλακτικής μορφής της γνώσης και της πραγματικότητας αποτελεί τον κύριο στόχο της Μουσειοπαιδαγωγικής, καθώς μέσω αυτής το κοινό θα έχει τη δυνατότητα να έχει ενεργό ρόλο και να εκφράζεται ελεύθερα. Έτσι, δημιουργείται η δυνατότητα για ψυχαγωγία, έμπνευση, δημιουργία και αλλαγή στις στάσεις και στις αξίες των επισκεπτών (Καλεσοπούλου, 2014). Εδώ λοιπόν έγκειται και η διαφοροποίηση της τυπικής εκπαίδευσης που ακολουθούν τα σχολικά προγράμματα με την άτυπη εκπαίδευση που ακολουθείται στους χώρους των μουσείων. Επίσης φαίνεται και η ανάγκη της σύνδεσης του μουσείου με το σχολείο και η σύνδεση της τυπικής με την άτυπη εκπαίδευση.

Επιπλέον, η Μουσειοπαιδαγωγική έχει ως στόχο να τροποποιήσει και να ενδυναμώσει την αφηγηματική και επικοινωνιακή δυνατότητα των παρωχημένων εκθεσιακών πρακτικών των ελληνικών μουσείων. Ακόμη, τα μουσεία έχουν

κοινωνικό και εκπαιδευτικό ρόλο και αναθεωρεί τις έννοιες του κοινού, της επικοινωνίας και της μάθησης (Κωτσάκης 2001, Χουρμουζιάδη, 2006). Η Μουσειοπαιδαγωγική στηρίζεται στο πολιτιστικό μοντέλο επικοινωνίας σύμφωνα με το οποίο δίνεται η ευκαιρία στο κοινό να μαθαίνει με τις αισθήσεις, τα συναισθήματα και τις δεξιότητές τους μέσω της επαφής με τις διαφορετικές συλλογές της πολιτιστικής κληρονομιάς (Crooke, 2006). Έτσι, δημιουργείται μια επικοινωνιακή σχέση ανάμεσα στο μουσείο και στους επισκέπτες μέσω μαθησιακών διαδικασιών, η οποία είναι ιδιαίτερα διευρυμένη στις μέρες μας και αποτελεί κεντρικό ρόλο στη λειτουργία του μουσείου.

Ωστόσο, πρέπει να υπάρχει σαφήνεια στους στόχους και το περιεχόμενο των μουσειακών εκθέσεων ώστε να είναι αποτελεσματικό το έργο του μουσείου (Νάκου, 2001). Τέλος, οι στόχοι που έχουν τεθεί στη συνεργασία του Σχολείου και του Μουσείου είναι η συμβολή στη διαμόρφωση της ταυτότητας των νέων, η ανασύνθεση των κοινωνικών δεδομένων στη βάση της πολιτιστικής αναγνώρισης, η επανένταξη του σχολείου και της εκπαίδευσης στον πολιτισμό και η πρόοδος προς έναν πολιτισμικό εκδημοκρατισμό (Γκόβαρης, 2011).

Επίσης, οι σκοποί αναφέρονται στην ανάπτυξη της κατανόησης του σύγχρονου κόσμου μέσω άλλων τρόπων, η θεσμοθέτηση των επαγγελματικών ανταλλαγών, η διάδοση του πολιτισμού, η μείωση της ανισότητας ανάμεσα στην αποκέντρωση της εκπαίδευσης και τον πολιτιστικό συγκεντρωτισμό, η εκπαίδευση που λαμβάνει υπόψη τις πολιτιστικές βιομηχανίες και η κατανόηση του πολιτικού και πολιτιστικού λόγου από τους περισσότερους πολίτες (Ζαφειράκος, 2000). Συγκεκριμένα, τα μουσεία πρέπει να πραγματοποιούν έναν ζωντανό διάλογο με τους επισκέπτες – μαθητές και να κατανοήσουν και οι εκπαιδευτικοί την προσφορά του μουσείου. Στις επισκέψεις των μουσείων οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές πρέπει να συνειδητοποιήσουν, ότι το μουσείο προσφέρει γνώσεις και δημιουργικές δράσεις που χαροποιούν και συγκινούν και τις δύο πλευρές. Ακόμη, οι μαθητές πρέπει να έρθουν σε επαφή με την ιστορία και τις παραδόσεις του τόπου και του λαού τους, να γνωρίσουν καλλιτεχνικά έργα και στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος (Βέμη & Νάκου, 2010)

1.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Γίνεται σαφές, ότι η ύπαρξη μουσείου αποτελεί ανάγκη των οργανωμένων κοινωνιών από τα προελληνικά ακόμη χρόνια. Αρχικά αποτελεί ανάγκη φύλαξης και συλλογής αντικειμένων που σχετίζονται με την εκάστοτε χρονική, κοινωνική και οικονομική συγκυρία της κάθε κοινωνίας αλλά και του κάθε κράτους. Αργότερα, η ανάγκη αυτή άρχισε να αποκτά μια πιο διευρυμένη σημασία, καθώς άρχισε να μετουσιώνεται σε πολιτιστική αναπαράσταση της δημόσιας ή εθνικής ταυτότητας ενός λαού. Το μουσείο πια αποκτά υπόσταση, γίνεται κρατικός θεσμός και δημόσιο ίδρυμα. Λειτουργεί ως χώρος ψυχαγωγίας που προωθεί την ενεργό συμμετοχή των επισκεπτών με αποτέλεσμα να διαφαίνεται η παιδαγωγική του διάσταση και να υπάρχει η σύνδεση του παρόντος και του παρελθόντος. Έτσι, ο εκπαιδευτικός ρόλος του μουσείου άνοιξε το δρόμο για τη δημιουργία μιας εφαρμοσμένης παιδαγωγικής με χώρο δράσης το μουσείο, που είναι η Μουσειοπαιδαγωγική.

Με τη συγκεκριμένη παιδαγωγική δράση επιδιώκεται η σύνδεση του Μουσείου με το σχολείο, εντάσσοντάς το στη σχολική ζωή μέσω των καθημερινών εμπειριών. Με αυτόν τον τρόπο το Μουσείο συντηρεί και διατηρεί την ιστορική κληρονομιά του κάθε λαού και την μετατρέπει σε γνώση για την κάθε γενιά που ακολουθεί, δίνοντας και ορίζοντας την υπόσταση του κάθε λαού και αποτελώντας το χώρο όπου επικοινωνούν και αλληλεπιδρούν και περισσότεροι από ένας λαοί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο : ΣΥΝΔΕΣΗ ΣΧΟΛΕΙΟΥ- ΜΟΥΣΕΙΟΥ

2.1. Η ΑΝΑΓΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΜΕ ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Η είσοδος της Μουσειοπαιδαγωγικής τόσο στα ελληνικά όσο και στα ευρωπαϊκά δεδομένα έχει αποτελέσει καίρια σημασία στην ανάπτυξη των σχέσεων σχολείου και μουσείου. Πλέον, υπάρχει συνεργασία των σχολείων και των μουσείων, η οποία εξαρτάται από τις στοχοθεσίες, τις εθνικές, πολιτικές της παιδείας και τις εκπαιδευτικές πολιτικές των μουσείων. Οι επισκέψεις στα μουσεία επιμορφώνουν τους μαθητές και τους παρέχουν πλουραλισμό εμπειριών. Επιπλέον, για την επίτευξη του έργου της Μουσειοπαιδαγωγικής υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα, τα οποία προσανατολίζονται στα αναλυτικά προγράμματα άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο (Νικονάνου, 2015). Η ύπαρξη, ωστόσο, στενών συνεργασιών ανάμεσα στο σχολείο και στο Μουσείο πρέπει να στοχεύει στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες, που θα βελτιώνουν τη μάθηση στον χώρο του Μουσείου και τον εμπλουτισμό των εκπαιδευτικών εμπειριών των μαθητών.

Συνεπώς η σύνδεση του Μουσείου με το σχολείο συμβάλλει στη συνεχή εξέλιξη και αναβάθμιση του εκπαιδευτικού έργου αλλά και της εκπαιδευτικής μονάδας, που βιώνει συνεχώς κοινωνικές, πολιτικές, εθνικές, θρησκευτικές και οικονομικές αλλαγές (Eurydice, 2004). Η συνεργασία του Μουσείου με το σχολείο είναι θετική, ωστόσο οι σχέσεις μεταξύ των δύο ιδρυμάτων μπορεί να αλλάξουν εξαιτίας των συνθηκών που υφίστανται αλλά και εξαιτίας του πολιτισμικού, κοινωνικού και οικονομικού πλαισίου που επικρατεί στην κάθε εποχή. Αυτό σημαίνει, ότι ενδέχεται να υπάρξουν ζητήματα σχετικά με τους στόχους και τη μορφή συνεργασίας των δύο φορέων. Τα ζητήματα αυτά αναφέρονται στον εκπαιδευτικό χαρακτήρα του σχολείου και του μουσείου, στα οποία υπάγονται η τυπική και η μη τυπική ή άτυπη εκπαίδευση. Και τα δύο ιδρύματα έχουν εκπαιδευτικό χαρακτήρα ωστόσο διαφοροποιείται από το ένα στο άλλο. Στο μουσείο δεν μεταφέρονται συνολικά περιεχόμενα μάθησης και ένας εκπαιδευτικός στόχος. Από την άλλη στο σχολείο υπάρχουν τα αναλυτικά προγράμματα, τα οποία κατευθύνουν την εκπαιδευτική διαδικασία και η μάθηση στηρίζεται στο γενικό ή γενικευμένο πρόγραμμα (Rietschel 2004, Otto 2007).

Στο μουσείο πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές διαδικασίες, οι οποίες βασίζονται σε κάτι συγκεκριμένο σχετικά με τις συλλογές των εκθεμάτων τους (Otto, 2007). Στα μουσεία υπάρχει εθελοντικός χαρακτήρας και ελευθερία στην επιλογή των περιεχομένων και επιπλέον δεν υπάρχει πίεση για την επίδοση και τον έλεγχο της επιτυχίας. Ένα ακόμη χαρακτηριστικό αποτελούν οι ατομικές ανάγκες, όπως η αυτοδιάθεση και ο αυτοκαθορισμός και η σύνδεση της μάθησης με την ψυχαγωγία (Kunz-Ott, 2007). Επιπλέον, η σύνδεση μουσείου και σχολείου διαφαίνεται από την άμεση επαφή που πρέπει να έχει το παιδί ώστε να εξελιχθεί η προσωπικότητά του ως προς την ηθική και πνευματική του ανατομία. Ακόμη, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην κριτική ικανότητα και στην αυτονομία. Βέβαια και στον κοινωνικοσυναισθηματικό τομέα παρατηρούνται σημαντικά αποτελέσματα, καθώς αναπτύσσεται μια εναρμονισμένη σχέση στον ενήλικο και στο παιδί και προωθούνται ο αμοιβαίος σεβασμός, η ασφάλεια, η εμπιστοσύνη, η στοργή και η συνεργασία.

Η περιέργεια, η επινόηση ιδεών και η παρατήρηση εφαρμογών αποτελούν επιπλέον δεξιότητες (Άλκηστις, 1995). Συγκεκριμένα ως προς τον κοινωνικοσυναισθηματικό τομέα, οι επισκέψεις στα μουσεία εξοικειώνουν τους μαθητές με την πολιτιστική κληρονομιά και με τον χώρο του μουσείου και τους δίνουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν ενεργά, να εκφράζονται και να αναπτύσσουν τη δημιουργικότητά τους. Ακόμη, οι μαθητές απολαμβάνουν τη διαδικασία κατά την οποία έρχονται άμεσα σε επαφή με τα εκθέματα, χρησιμοποιούν την αισθητικότητα, συγκινούνται και παράλληλα αναρωτιούνται για τον κόσμο που τους περιβάλλει, εκφράζονται ελεύθερα, αναπτύσσουν τις ατομικές τους δεξιότητες, καλλιεργούν τη μνήμη και την παρατηρητικότητα και μέσω όλης αυτής της ενεργής συμμετοχής διευρύνεται η προσωπικότητά τους (Άλκηστις, Κ., 1995).

Επιπροσθέτως, με τις επισκέψεις στα μουσεία οι μαθητές ανακαλούν στη μνήμη τους στοιχεία σχετικά με τα εκθέματα, μαθαίνουν ορολογίες με οπτικοακουστικούς τρόπους, γνωρίζουν τα αντικείμενα και τις ιδιότητές τους και γνωρίζουν την ιστορία των αντικειμένων. Διαχωρίζουν τις κατηγορίες, τις ιδέες των αντικειμένων, πληροφορούνται για τα σχήματα και τις δομές και αναπτύσσουν νοητικές δεξιότητες. Επίσης, ερμηνεύουν τις πληροφορίες των αντικειμένων,

μελετούν την εξέλιξή τους στον χρόνο και τη σημασία τους και την ταυτότητα των στοιχείων. Μπορούν να μεταδώσουν τις ιδέες και τα συναισθήματά τους και να αφηγηθούν είτε προφορικά είτε γραπτά την εμπειρία τους από το μουσείο. Με τα στοιχεία που έχουν συλλέξει μπορούν να πραγματοποιήσουν έρευνα στην οποία θα κάνουν περαιτέρω αναλύσεις και γενικεύσεις. Τέλος, οι μαθητές αξιολογούν την ύλη του μουσείου και τις επιδράσεις του και τη διασυνδέουν με την καθημερινή ζωή.

Ακόμη αξιολογείται η επικοινωνία με τα αντικείμενα του μουσείου με προσωπικά κριτήρια (Άλκηστις, Κ., 1995). Συνεπώς, αν και τα δύο ιδρύματα διαφέρουν ως προς τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα, τους συνδέει μια σχέση συνεργασίας, καθώς τα σχολικά μαθήματα μπορούν να συνδεθούν με το περιεχόμενο των μουσείων και να καθορίσουν τη σχολική εκπαίδευση (Wagner, 2007). Επιπλέον, τα μουσεία μπορούν να διαφοροποιήσουν τη σχολική μάθηση και να την διευκολύνουν, γιατί η επίσκεψη σε αυτά είναι μια μοναδική εμπειρία κατά την οποία οι μαθητές αποκτούν γνώσεις και μπορούν να ασχοληθούν άμεσα με συλλογές. Ακόμη, οι μαθητές μπορούν να αισθανθούν άνετα μέσα σε αυτό και να κατανοήσουν την αξία τους. Τέλος, η επίσκεψη των μαθητών στο μουσείο μπορεί να το διαφημίσει και στο υπόλοιπο κοινό ανεξαρτήτως ηλικίας και να το γεμίσει σε ώρες που το μουσείο είναι άδειο, όπως είναι οι πρωινές ώρες (Black, 2009). Σύμφωνα με τα παραπάνω φαίνεται η ανάγκη σύνδεσης του μουσείου με το σχολείο και κύριο μέλημα της Μουσειοπαιδαγωγικής πρέπει να αποτελεί η ενασχόληση με τα παιδιά, τους εφήβους και τους ενήλικες, καθώς αποτελεί έναν χώρο μη τυπικής εκπαίδευσης (Vogt, 2008).

2.2. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΤΥΠΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Με τον όρο τυπική εκπαίδευση εννοείται η επίσημη, θεσμοθετημένη σχολική εκπαίδευση, που λαμβάνει μέρος ιεραρχημένα και οργανωμένα χρονικά σε βαθμίδες από την Πρωτοβάθμια μέχρι την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Οι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι είναι εξοπλισμένοι με τα κατάλληλα εφόδια, παρέχουν την τυπική εκπαίδευση και στοχεύουν να μεταδώσουν γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις (Ξωχέλλης, 2007). Στις βαθμίδες που παρέχεται η τυπική εκπαίδευση είναι το σχολείο, στο οποίο διδάσκεται ένα συγκεκριμένο, ιεραρχημένο πρόγραμμα. Στο πρόγραμμα αυτό υπάρχουν κανόνες, οι οποίοι σχετίζονται με την παρουσία των

μαθητών, τον απαιτούμενο χρόνο και την επιτυχή ολοκλήρωση (Hein, 1998). Έτσι, στο σχολείο παρέχεται μια μακροχρόνια, υποχρεωτική και συστηματική διαδικασία, που βασίζεται σε αναλυτικά προγράμματα και στον έλεγχο της επιτυχίας και εστιάζει στο γενικό ή γενικευμένο (Otto, 2007). Τέλος, η προσέγγιση που εφαρμόζεται είναι η δασκαλοκεντρική στην οποία υπάγονται επιμέρους γνωστικά αντικείμενα του αναλυτικού προγράμματος και συνδέονται με τη ζωή (Larcher, 1988).

2.3. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΑΤΥΠΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η άτυπη εκπαίδευση αναφέρεται στη διαδικασία κατά την οποία το άτομο μαθαίνει και αποκτά αξίες, στάσεις, δεξιότητες, ικανότητες και γνώσεις μέσω της καθημερινής εμπειρίας και των μαθησιακών επιδράσεων του περιβάλλοντός του. Έτσι, τονίζεται ο καίριος ρόλος της κοινωνικοποίησης καθώς και των ενδιαφερόντων και των βιωμάτων του ατόμου. Επομένως, δεν απαιτείται η συνειδητή προσπάθεια του ατόμου για να προσφέρει γνώση ή για να μάθει. Βέβαια, αυτό δεν σημαίνει πως η άτυπη εκπαίδευση είναι μια ασήμαντη μαθησιακή διαδικασία αλλά αποτελεί προϊόν κοινωνικής αλληλεπίδρασης και εμπειρίας και συντελεί στην καλύτερη λειτουργία του ατόμου στο ευρύτερο περιβάλλον. Έτσι, γίνονται προσπάθειες για προώθηση της δια βίου μάθησης, ανάπτυξη προσεγγίσεων για προσδιορισμό και αξιολόγηση και αναγνώριση της μη τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης (Ξωχέλλης, 2007). Η άτυπη εκπαίδευση υπάγεται στις μορφές της δια βίου μάθησης και δεν εντάσσεται σε ένα οργανωμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο αλλά στο πλαίσιο επαγγελματικών δραστηριοτήτων, ελεύθερου χρόνου ή δραστηριοτήτων των ανθρώπων όπως κοινωνικές, αθλητικές και πολιτιστικές. Επομένως, οι όροι τυπική και άτυπη εκπαίδευση διαφέρουν ως προς την απουσία ή μη ενός επίσημου αναλυτικού προγράμματος (Νικονάνου, 2009).

Στο πλαίσιο της άτυπης μάθησης περιλαμβάνονται και τα μουσεία, καθώς η εκπαίδευση που παρέχουν είναι κατά βάση άτυπη. Αυτό σημαίνει ότι δεν βασίζονται σε ένα αναλυτικό πρόγραμμα, δεν υπάρχει υποχρεωτική παρακολούθηση και δεν παρέχουν κάποια πιστοποίηση για την κατοχή συγκεκριμένων γνώσεων. Βέβαια, τα εκπαιδευτικά προγράμματα που λαμβάνουν μέρος στα μουσεία υπάγονται στη μη τυπική εκπαίδευση, διότι ακολουθούν έναν συγκεκριμένο εκπαιδευτικό σχεδιασμό και εμφανίζουν διαφορές από την άτυπη

εκπαίδευση (Νικονάνου, 2009). Στη συνέχεια θα δοθεί ο ορισμός της μη τυπικής εκπαίδευσης.

Με τον όρο μη τυπική εκπαίδευση εννοείται κάθε οργανωμένη εκπαιδευτική δραστηριότητα που λαμβάνει μέρος έξω από το καθιερωμένο, τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η δραστηριότητα αυτή ενδέχεται να λειτουργεί χωριστά ή ως ένα σημαντικό τμήμα ευρύτερων δραστηριοτήτων, οι οποίες στοχεύουν στην εξυπηρέτηση μιας ειδικής ομάδας αποδεκτών και αποτελούνται από συγκεκριμένους μαθησιακούς στόχους. Αυτή η μορφή εκπαίδευσης λειτουργεί σαν εναλλακτική λύση στην τυπική εκπαίδευση, αναφέρεται κυρίως σε ενήλικες και δεν ακολουθεί υποχρεωτικό και επιλεκτικό πρόγραμμα. Αντίθετα, υπάρχει ευελιξία και δυναμική στα προγράμματα, τα οποία στοχεύουν στην επίτευξη μακροπρόθεσμων στόχων και στην αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών αναγκών.

Ακόμη, οι επιμορφωτικές δραστηριότητες της μη τυπικής εκπαίδευσης μπορούν να πραγματοποιηθούν από διαφορετικούς φορείς. Όσον αφορά το μόνιμο διδακτικό προσωπικό παρατηρείται περιορισμένος αριθμός, καθώς οι ιδιότητές τους σχετίζονται με τις ανάγκες που προκύπτουν και τους επιδιωκόμενους στόχους. Η μη τυπική εκπαίδευση μπορεί να υλοποιηθεί σε ποικίλους χώρους σε οποιαδήποτε χρονική περίοδο. Τέλος, τα πιστοποιητικά παρακολούθησης που δίνονται δεν είναι αντίστοιχα ως προς την ισοτιμία με τα πιστοποιητικά της τυπικής εκπαίδευσης κι έτσι το επίπεδο των γνώσεων που παρέχονται είναι αδιαβάθμητο (Ξωχέλλης, 2007). Δίνοντας λοιπόν τους ορισμούς της άτυπης και της μη τυπικής εκπαίδευσης θα λέγαμε, πως τα μουσεία αποτελούν χώρους τόσο άτυπης όσο και μη τυπικής εκπαίδευσης. Αποτελούν χώρους επικοινωνίας, έμπνευσης και δημιουργίας και απευθύνονται στον ελεύθερο χρόνο των επισκεπτών.

Επιπροσθέτως, τα μουσεία έχουν συνδεθεί με τις έννοιες της ψυχαγωγίας και της εμπειρίας λόγω των αντικειμένων αλλά και της βαρύτητας που έχει η σημασία τους (Zacharias, 2007). Από τη δεκαετία του 1990 και έπειτα τα μουσεία θεωρούνται χώροι μάθησης και εμπειριών και έκτοτε υπάρχει άρρηκτη διασύνδεση στη μάθηση και στην ψυχαγωγία αλλά και στην απόκτηση εμπειριών (Baumler, 2004). Έτσι, η μουσειοπαιδαγωγική υπάγεται στην ανοιχτή, μη τυπική εκπαίδευση και επηρεάζει τις δραστηριότητες των σχολικών μονάδων (Vogt, 2008). Οι

επισκέψεις των σχολείων στους χώρους των μουσείων είναι οργανωμένες και δεν πρέπει να θυσιάζονται στοιχεία της εθελοντικής μάθησης στο μουσείο.

Επιπλέον, η Μουσειοπαιδαγωγική συνδέεται με την παιδαγωγική του ελεύθερου χρόνου και κατά τις σχολικές επισκέψεις πρέπει να αξιοποιούνται η ευέλικτη και ελεύθερη διάθεση χρόνου, ο προαιρετικός χαρακτήρας, η απουσία καταναγκασμού, η δυνατότητα επιλογής ανάμεσα σε διάφορες προσφορές, η ικανότητα αποφάσεων και η προσωπική πρωτοβουλία (Νικονάνου, 2002). Ακόμη, η μάθηση στο μουσείο είναι πολυεπίπεδη και πολυσύνθετη, γι' αυτό και πρέπει να ακολουθεί μια διευρυμένη και ανοιχτή προσέγγιση από τις εκπαιδευτικές διαδικασίες. Αυτό σημαίνει, πως τα σχολεία μπορούν να αξιοποιούν τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα του μουσείου και να έχουν ως στόχο τόσο τη γνώση του περιεχομένου όσο και την ψυχαγωγία, την έμπνευση και τη δημιουργικότητα. Επιπλέον στόχοι πρέπει να αποτελούν η απόκτηση δεξιοτήτων, αξιών και δράσεων που θα έχουν ως αποτέλεσμα την αλλαγή της συμπεριφοράς αλλά και τη βελτίωσή της (Hooper-Greenhill, 2007). Μία ακόμη σημαντική διαφορά στη μάθηση του σχολείου και του μουσείου αποτελούν τα κίνητρα των μαθητών.

Στο σχολείο τα κίνητρα είναι εσωτερικά, όπως η βαθμολογία, ενώ στο μουσείο είναι εξωτερικά και αποτελούν μια θετική εμπειρία στην εκπαιδευτική διαδικασία μέσω των βιωματικών μεθόδων, της ομαδοσυνεργατικής διαδικασίας και της προώθησης της δημιουργικότητας και της κοινής πράξης. Ακόμη, τόσο ο χώρος του μουσείου όσο και τα εκθέματά του παρέχουν ανοιχτές και διαθεματικές προσεγγίσεις, κατά τις οποίες οι μαθητές δομούν ατομικά μηνύματα και εφαρμόζουν εναλλακτικές αφηγήσεις. Με αυτόν τον τρόπο γίνονται περισσότερο κατανοητά τα περιεχόμενα του αναλυτικού προγράμματος και προσεγγίζονται από άλλες οπτικές κατά τις οποίες οι μαθητές εμπλέκονται και αποκτούν νέες διαστάσεις (Lewalter, 2012).

2.3.1. Σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες που συνδέονται με τη σύνδεση της άτυπης με την τυπική εκπαίδευση και κατά συνέπεια του Μουσείου με το σχολείο Κονστρουκτιβισμός – κονστρουκτιβιστικές θεωρίες.

Σύμφωνα με τα παραπάνω το Μουσείο αποτελεί ένα ίδρυμα, το οποίο συντελεί στην εξέλιξη της μάθησης και διευκολύνει τη μαθησιακή διαδικασία

(Vergo, 1989). Η μάθηση στο μουσείο έχει έναν ανοιχτό και κατευθυνόμενο χαρακτήρα, ο οποίος παρατηρείται ατομικά. Κατά τη δημιουργική εμπειρία που βιώνει κανείς στην επίσκεψη στο Μουσείο του δίνεται η δυνατότητα να εκφραστεί ελεύθερα αλλά και να αναπτύξει τη δημιουργικότητα και την έμπνευσή του (Νικονάνου & Νάκου, 2015). Έτσι, δημιουργείται μια σχέση αλληλεπίδρασης στον επισκέπτη και στα εκθέματα του Μουσείου και το άτομο μπορεί να δράσει ενεργά, να εξάγει τα δικά του νοήματα και να ενεργεί ως ξεχωριστή οντότητα (Knell & MacLeod, 2007).

Ακόμη, η εμπειρία της μάθησης είναι ολική, καθώς ο επισκέπτης διαλέγει τα εκθέματα που θέλει να εξετάσει και τα νοήματα στα οποία θα καταλήξει αλλά και το μουσείο παρέχει ευρύτερες έννοιες και με αυτόν τον τρόπο αποτελεί ορόσημο διαβίου μάθησης (Νάκου, 2010). Ωστόσο, για να εφαρμόζεται συστηματικά η μουσειακή μάθηση πρέπει να τονιστούν οι νέες ιδέες και οι πρακτικές των θεωριών μάθησης μέσω των οποίων οι επισκέπτες θα ενεργούν και θα αλληλεπιδρούν με το μουσείο (Καλεσοπούλου, 2014). Οι θεωρίες της κονστρουκτιβιστικής δραστηριότητας προσεγγίζουν τα μουσειακά αντικείμενα και προσφέρουν κίνητρα στους επισκέπτες μέσω της διαδραστικότητας (Hooper-Greenhill & Mousouri, 2000). Με άλλα λόγια οι επισκέπτες δρουν ενεργά και δεν είναι παθητικοί δέκτες αλλά μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν (Hein, 1996). Η κοινωνικοπολιτισμική θεωρία μάθησης επισημαίνει, πως η νοημοσύνη εξαρτάται από τις κοινωνικές διαδράσεις που έχει το άτομο με το περιβάλλον (Hein, 1998) και μελετάται η πολιτιστική και ιστορική βάση της ζωής των ανθρώπων (Hooper-Greenhill & Mousouri, 2018). Έτσι παρατηρείται μια κοινωνική αλληλεπίδραση, η οποία στοχεύει στην εξαγωγή νοημάτων για τη βαθύτερη κατανόηση του κοινωνικού περιβάλλοντος (Griffin, 2004).

Ο άνθρωπος παίρνει μέρος σε μια νοητική διαδικασία κατά την οποία χρησιμοποιεί τον διάλογο και ερμηνεύει τα νοήματα. Αυτό αποτελεί και τη δομή της γνώσης του ατόμου για το κοινωνικό περιβάλλον και συμβάλλει στη μετέπειτα ανάπτυξή του (Foulin & Mouchon, 2002) Βασικός εκπρόσωπος της θεωρίας είναι ο Vygotsky, ο οποίος υποστηρίζει πως το άτομο κατασκευάζει τη γνώση σε σύνδεση με το κοινωνικό-πολιτισμικό πλαίσιο με το οποίο συναναστρέφεται (Φρυδάκη, 2005). Το μουσείο μπορεί να αποτελέσει ενισχυτικό παράγοντα αυτής της

θεωρίας, καθώς στόχος του είναι η παροχή πολλών πληροφοριών, η δημιουργία συναισθημάτων και η ενεργοποίηση της σκέψης του. Έτσι, το σύγχρονο Μουσείο πρέπει να αναδεικνύει τη σημασία του κοινωνικοπολιτισμικού πλαισίου και να εφαρμόζει δραστηριότητες που ενεργοποιούν τη μάθηση και την κοινωνική αλληλεπίδραση (Falk & Dierking, 1992).

Σύμφωνα με την κονστρουκτιβιστική θεωρία μάθησης η γνώση αποτελεί μια διαδικασία αλληλεπίδρασης του ανθρώπου με το περιβάλλον του. Η γνώση ξεκινάει σταδιακά κατά την επαφή του μαθητή με το γνωστικό αντικείμενο, την αλληλεπίδρασή του με αυτό και στη συνέχεια την κατάκτηση του νέου (Φουντοπούλου, 2006). Στη διαδικασία αυτή ο δάσκαλος έχει καθοδηγητικό ρόλο και βοηθά τον μαθητή στην καλύτερη αφομοίωση της νέας πληροφορίας. Με αυτόν τον τρόπο ο μαθητής κατακτά τις γνώσεις μόνος του χωρίς να τις αποστηθίζει αλλά να μπορεί να προσθέσει και νέες (Φουντοπούλου, 2010). Κατά την κονστρουκτιβιστική μάθηση ο μαθητής εμπλέκεται ενεργά στη διαδικασία και αποκτά προσωπικά νοήματα (Μυρογιάννη, 2014). Επιπλέον, ο μαθητής έχει ενεργό συμμετοχή και με τη διαρκή προσωπική επεξεργασία στοχεύει στην κατάκτηση νέων ιδεών και νοημάτων και έτσι μέσω της διερεύνησης και της ερμηνείας κατανοεί την πραγματικότητα (Νικονάνου, 2015). Βασικοί εκπρόσωποι του κονστρουκτιβισμού είναι ο Piaget και ο Dewey με τον πρώτο να διατυπώνει την ιδέα πως οι μαθητές οικοδομούν τη γνώση ενεργητικά, αντιλαμβάνονται τη νέα πληροφορία σε ιδέες και έννοιες που προϋπάρχουν και κατανοούν τις νέες πληροφορίες (Φρυδάκη, 2009) και ο δεύτερος να υποστηρίζει πως ο ενεργός μαθητής είναι εκείνος που χρησιμοποιεί τις αισθήσεις του για την κατασκευή των εννοιών (Σιασιάκος, 2011).

Η κονστρουκτιβιστική μάθηση εφαρμόζεται στα περισσότερα μουσεία και μέσω οργανωμένων εκθεσιακών τεχνικών αλλά και με τη χρήση της νέας τεχνολογίας ωθούν την αλληλεπίδραση των επισκεπτών και την παραγωγή προσωπικών νοημάτων (Βέμη & Νάκου, 2010). Για την επιτυχία αυτού του σκοπού κρίνεται απαραίτητη η εξασφάλιση δραστηριοτήτων που θα ενεργοποιούν το μυαλό και τα χέρια του κοινού. Τέτοιες δραστηριότητες αποτελούν η συζήτηση και ο διάλογος κάθε έκθεσης, η ανάπτυξη της άποψης του κοινού γύρω από αυτή, η αφήγηση και η περιγραφή της μετάβασης από το οικείο στο ανοίκειο (Κόκκοτας

& Πλακίτση, 2005). Η βιωματική θεωρία μάθησης υποστηρίζει τις διανοητικές προσεγγίσεις της πραγματικότητας στην αντίληψη των συναισθημάτων.

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία η εμπειρία είναι αυτή που κινητοποιεί τα συναισθήματα του ανθρώπου και του δημιουργεί ερεθίσματα, τα οποία εντάσσει στις νοητικές δομές και κάνει σύνδεση με τις προηγούμενες γνώσεις (Φουντοπούλου, 2001). Για να παράγει νοήματα ο άνθρωπος πρέπει να συμμετέχουν το μυαλό, το σώμα και το συναίσθημα. Έτσι, όταν βιώνει μια εμπειρία χρησιμοποιεί τα συναισθήματα και τις αισθήσεις για να κατανοήσει την απαιτούμενη γνώση. Με άλλα λόγια δεν απαιτούνται μόνο οι γνωστικές διαδικασίες αλλά και η σωματική δράση και τα συναισθήματα (Hooper-Greenhill, 2007). Ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε αυτή τη διαδικασία είναι να δημιουργήσει ένα πρόσφορο έδαφος για τη μαθησιακή διαδικασία έτσι ώστε να προκαλέσει το ενδιαφέρον του και να ενεργοποιήσει την κριτική του σκέψη (Φουντοπούλου, 2003). Υποστηρικτές της βιωματικής μάθησης είναι οι Locke, Comenius, Rousseau και άλλοι. Ανάμεσα σε αυτούς είναι και ο Kolb, ο οποίος διατύπωσε ένα μοντέλο τεσσάρων σταδίων, της συγκεκριμένης εμπειρίας, της αναστοχαστικής παρατήρησης, της αφηρημένης εννοιοποίησης και του ενεργού πειραματισμού, κατά τα οποία ο μαθητής συσχετίζει το θέμα με την προσωπική εμπειρία του, το στοχάζεται, σχηματίζει νέα νοήματα και τέλος αναπτύσσει ενθουσιασμό για επιπλέον μάθηση (Νικονάνου, 2015).

Οι βιωματικές δραστηριότητες καθορίζουν σημαντικά και τον ρόλο των μουσείων, διότι οι επισκέπτες κατανοούν τις γνώσεις και καλλιεργούν διανοητικές και συναισθηματικές δεξιότητες ενώ παράλληλα διαμορφώνεται ένα πλαίσιο ψυχαγωγίας και έμπνευσης (Νικονάνου & Νάκου, 2015). Τα μουσεία λοιπόν μέσω δραστηριοτήτων μπορούν να συνδέουν τα εκπαιδευτικά προγράμματα και να παρέχουν διαφορετικές δυνατότητες αντίληψης της πραγματικότητας (Καλογιάννη, 2015). Ο επισκέπτης μπορεί να κατανοεί βιωματικά τον κόσμο που τον περιβάλλει και έτσι αναπτύσσει τις δεξιότητές του. Αντίστοιχα οι μαθητές μέσω της μαθησιακής εμπειρίας με τα αντικείμενα των μουσείων μπορούν να είναι αυθόρμητα και να δημιουργούν φτάνοντας σε υψηλά επίπεδα επιτυχίας (Black, 2011).

Όλα αυτά βέβαια μπορούν να επιτευχθούν μέσω πρακτικών και χειρωνακτικών δραστηριοτήτων, οι οποίες δημιουργούν ένα πλαίσιο ψυχαγωγίας και μάθησης. Παραδείγματα αποτελούν το κουκλοθέατρο, τα θεατρικά σκετς, τα εικαστικά, η μυθοπλασία, τα ταξίδια φαντασίας και άλλα (Δεδούλη, 2001). Τελευταία θεωρία μάθησης είναι η ανακαλυπτική μάθηση, η οποία είναι μια μορφή ενεργητικής πειραματικής μάθησης. Κατά τη συγκεκριμένη μάθηση ο άνθρωπος όσο περισσότερες πληροφορίες συγκεντρώνει τόσο μεγαλώνει ο χώρος του μυαλού στον οποίο αποθηκεύονται οι γνώσεις. Έτσι συνδέει τη φυσική δραστηριότητα με τις λειτουργίες του μυαλού (Black, 2014). Έτσι, υπάρχει ένας διαρκής πειραματισμός και δοκιμασία σε διάφορα στάδια, τα οποία είναι η διατύπωση του ερευνητικού προβλήματος, η αναζήτηση περιεχομένου και ο έλεγχος των υποθέσεων και των αποτελεσμάτων (Δάλκος, 2000). Τα στάδια της αναζήτησης, συλλογής και επεξεργασίας των πληροφοριών που λαμβάνονται στη σχολική τάξη οδηγεί τους μαθητές στην ανακάλυψη της αλήθειας και τη σύνθεση του απαιτούμενου συμπεράσματος. Έτσι αναπτύσσεται η αυτονομία των μαθητών σε φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον (Κόκκινος, 2002). Ανάλογη πρέπει να είναι και η διαδικασία που ακολουθείται στα μουσεία, καθώς πρέπει να περιέχεται η ανακαλυπτική προσέγγιση στη μαθησιακή εμπειρία. Πρέπει να δίνεται η δυνατότητα στους επισκέπτες να επεξεργάζονται τις πληροφορίες των εκθεμάτων και να εξάγουν νοήματα γύρω από αυτά (Δάλκος, 2002).

Σύμφωνα με τους Hooper-Greenhill & Mousouri (2000) οι μαθητές πρέπει να ανακαλύπτουν και σε αυτό να τους βοηθά ο μουσειοπαιδαγωγός ενθαρρύνοντας και υποστηρίζοντάς τους να φτάσουν στην αποκάλυψη. Σε αυτή τη μάθηση οι ερωταποκρίσεις αποτελούν την καταλληλότερη μέθοδο, γιατί αναπτύσσονται οι διαισθητικές και νοητικές δεξιότητες του επισκέπτη και δομείται ένα νόημα σχετικά με τα εκθέματα (Hein, 1995). Τα φύλλα εργασίας, τα παιχνίδια θησαυρού, οι χειροτεχνίες, οι κατασκευές και η δραματοποίηση αποτελούν επιπλέον μέσα για τη μάθηση αυτή (Νικονάνου, 2010). Στα ελληνικά μουσεία η εκπαιδευτική θεωρία που εφαρμόζεται είναι αυτή του G. Hein που αποκαλείται «θεωρία της ανακάλυψης». Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή τα άτομα που παίρνουν μέρος σε διάφορες δραστηριότητες φτάνουν στην ανακάλυψη της γνώσης μέσω της βιωματικής προσέγγισης, της παρατήρησης των αντικειμένων, της ανάλυσης

και σύνθεσής τους. Επιπλέον, μέσω της διαδικασίας αυτής τα άτομα έρχονται σε επαφή με μεθοδολογικά εργαλεία για να κατανοούν τα εκθέματα και καλλιεργούν την κριτική σκέψη, η οποία διαμορφώνει τους ενεργούς πολίτες. Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση δεν εφαρμόζονται με αυστηρότητα τα παραπάνω αλλά υπάρχουν συγκλίσεις (Βέμη & Νάκου, 2010).

2.3.2 Ανάγκη σύνδεσης του Μουσείου με το σχολείο στα πλαίσια των σύγχρονων απαιτήσεων και της προσαρμογής και ανταπόκρισης του σχολείου στα νέα δεδομένα.

Η σύνδεση του μουσείου και του σχολείου κρίνεται αναγκαία ιδιαίτερα στη σύγχρονη κοινωνία, καθώς το σχολείο οφείλει να προβάλλει την πολιτιστική κληρονομιά, τη γνώση του παρελθόντος και τη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας. Έτσι, το μουσείο δρα σαν εκπαιδευτικό ίδρυμα και παρέχει την ευκαιρία στο σχολείο να λειτουργεί παράλληλα μαζί του προσφέροντας την υποστήριξή του (Τζιαφέρη, 2005). Σε αυτή τη συνεργασία υπάγονται οι μουσειοπαιδαγωγικές πρακτικές, οι οποίες μεταφέρουν την εκπαιδευτική διαδικασία σε ευρύτερα κοινωνικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα (Καλεσοπούλου, 2011). Στις μέρες μας οι μαθητές και τα σχολεία είναι το κυριότερο κοινό των μουσείων. Γι' αυτόν τον λόγο τα μουσεία προωθούν τον εκπαιδευτικό ρόλο τους και προσπαθούν να ανταπεξέλθουν στις προσδοκίες των σχολικών μονάδων, καθώς οι μαθητές θα είναι το κοινό που θα προσέλθει και στα επόμενα χρόνια (Νάκου, 2009). Έτσι, διοργανώνονται εκπαιδευτικές επισκέψεις και εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται στους μαθητές της Προσχολικής, Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Κόκκινος, 2002).

Ωστόσο, κρίνεται απαραίτητη η εφαρμογή καθορισμένων πρακτικών και να τηρούνται τα στάδια της προετοιμασίας, της πραγματοποίησης και της αξιολόγησης κατά τις μουσειακές επισκέψεις (Δάλκος, 2000). Στο στάδιο της προετοιμασίας ο εκπαιδευτικός φέρνει σε επαφή τους μαθητές με τις ορολογίες του μουσείου, τους ενημερώνει για τον σκοπό της επίσκεψης και τα εκθέματα αλλά και για τους κανόνες συμπεριφοράς ώστε οι μαθητές να εξοικειώνονται με το μουσείο και είναι έτοιμοι να δεχθούν ερεθίσματα (Καραβιώτου, 2013).

Στο στάδιο της πραγματοποίησης οι μουσειοπαιδαγωγοί προσπαθούν να εμπνεύσουν την εμπιστοσύνη και την ελεύθερη έκφραση στους μαθητές. Ακόμη, σε αυτό το στάδιο ο εκπαιδευτικός βοηθά τους μαθητές να προσεγγίσουν ποικιλοτρόπως την τέχνη και να χρησιμοποιήσουν την τέχνη και τη δημιουργικότητά τους.

Στο στάδιο της αξιολόγησης οι εκπαιδευτικοί και οι μουσειοπαιδαγωγοί αξιολογούν αν το πρόγραμμα επιτεύχθηκε και αν ανταποκρίθηκαν οι μαθητές μέσω ερωτηματολογίων, φύλλων εντυπώσεων κ.ά. (Καλούρη, 1988). Επιπλέον, πρέπει να υπάρχει συσχετισμός ανάμεσα στην εκπαιδευτική διαδικασία των μουσείων και στο αναλυτικό πρόγραμμα και οι επισκέψεις να έχουν προκαθορισμένους στόχους (Μαυροσκούφης, 2014). Σύμφωνα με τη Νικονάνου (2015) τα μουσεία δεν πρέπει να ακολουθούν μόνο το αναλυτικό πρόγραμμα και την τυπική μάθηση αλλά να προεκτείνουν το σχολικό μάθημα. Έτσι οι μουσειακές επισκέψεις θα αποτελούν μια ευχάριστη και ενδιαφέρουσα εμπειρία για τους μαθητές, καθώς οι γνώσεις του σχολικού βιβλίου θα έχουν προεκταθεί στο έκθεμα (Griffin, 2004). Για την επίτευξη αυτού του στόχου είναι σημαντικός και ο ρόλος των εκπαιδευτικών κατά τις επισκέψεις.

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να μπορούν να προσφέρουν τις γνώσεις και να αλληλεπιδρούν με την πολιτιστική πραγματικότητα. Ακόμη, πρέπει να κατανοήσουν την ισοτιμία της μουσειακής εκπαίδευσης με τη μαθησιακή διαδικασία και να καταφέρουν έτσι να συνεργαστούν με τους μουσειοπαιδαγωγούς (Black, 2014). Τέλος, για την καλύτερη συνεργασία του μουσείου και του σχολείου πρέπει να υπάρξει σύνδεση στους διδακτικούς στόχους. Αυτό σημαίνει, πως θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα αναλυτικά προγράμματα, να ενσωματώνονται στα εκπαιδευτικά προγράμματα των μουσείων και να υπάρξει εμπιστοσύνη στη μαθησιακή διαδικασία των μουσείων, η οποία συνδυάζει τις γνώσεις με τα εκθέματα. Επομένως, η λήψη αυτών των μέτρων θα οδηγήσει στην εποικοδομητική συνεργασία των δύο φορέων και στην ανάδειξη της γνώσης και της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς (Δάλκος, 2000).

2.4 ΚΡΙΤΙΚΗ - ΣΗΜΕΙΑ ΠΡΟΣΟΧΗΣ

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω η σύνδεση του μουσείου και του σχολείου κρίνεται αναγκαία ιδιαίτερα στη σύγχρονη κοινωνία, καθώς το σχολείο οφείλει να προβάλλει την πολιτιστική κληρονομιά, τη γνώση του παρελθόντος και τη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας. Συνεπώς το μουσείο δρα σαν εκπαιδευτικό ίδρυμα και παρέχει την ευκαιρία στο σχολείο να λειτουργεί παράλληλα μαζί του προσφέροντας την υποστήριξή του μέσω μουσειοπαιδαγωγικών πρακτικών (Τζιαφέρη, 2005).

Σ' αυτό το σημείο όμως θα πρέπει να αναφερθεί τόσο η υπεροχή του αντικειμένου όσο και η κατανόηση της μάθησης έχουν προχωρήσει σημαντικά τα τελευταία 100 χρόνια. Από την άφιξη της φωτογραφίας στα μέσα του δέκατου ένατου αιώνα, η ερμηνευτική υπεροχή των αντικειμένων έχει διαβρωθεί σταθερά από μια διαδοχή των μέσων ενημέρωσης. Πιο πρόσφατα, τα διαδραστικά πολυμέσα (Interactive Multi Media IMM) έχουν διεισδύσει σε σπίτια, σχολεία καθώς και σε μουσεία, μεταβάλλοντας τις προσδοκίες των επισκεπτών καθώς και τον τρόπο με τον οποίο τα σύγχρονα μουσεία προσεγγίζουν την εκπαίδευση. Το πιο πανταχού παρόν σύγχρονο IMM, το Διαδίκτυο, κάνει σταθερή πρόοδο ως ερμηνευτικό εργαλείο μέσα στα μουσεία. Ωστόσο, ο σημαντικός αντίκτυπός του είναι αισθητός πέρα από τους τοίχους του μουσείου, το Διαδίκτυο επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς μουσείων να εισέλθουν στα σπίτια και τα σχολεία των μαθητών χωρίς να χρειαστεί ποτέ να επισκεφθούν το μουσείο. Με αυτόν όμως τον τρόπο οι μαθητές στερούνται τη μάθηση μέσω άμεσης εμπειρίας τη διεθνώς γνωστή ως *direct-experience learning* (Sumption, 2001).

Η συγγραφέας της παρούσας μελέτης σ' αυτό το σημείο θα ήθελε να συνδυάσει τη συγκεκριμένη πραγματικότητα με τη θεωρία του Hallowell (1999) περί 'Ανθρώπινης Στιγμής' - Human Moment, προκειμένου να γίνει κατανοητό ότι η μουσειακή εκπαίδευση μέσω διαδικτύου στερεί τους μαθητές από την σημαντική παράμετρο της Ανθρώπινης Στιγμής που ο Dr. Hallowell (1999) ορίζει ως 'sharing the same physical space' και η οποία είναι καθοριστική για την μάθηση μέσω μουσειακής αγωγής.

Ο αντίλογος σ' αυτό το επιχείρημα ωστόσο, πηγάζει από την θετική συνεισφορά των IMM στην ολοκλήρωση της μάθησης μέσω μουσειακής αγωγής. Συγκεκριμένα, παρόλο που αυτό μπορεί να φαίνεται ότι έρχεται σε αντίθεση με τις αρχές της ενεργού μάθησης που παραδοσιακά ενθαρρύνουν τις μαθησιακές εμπειρίες ανοικτού τύπου, αυτοί οι «κλειστοί» μαθησιακοί πόροι δεν έχουν αξία. Ενδεχομένως μπορούν να ανακουφίσουν ορισμένα από τα προβλήματα μεταγνωστικής που συχνά συναντούν τα μικρά παιδιά. Τα προβλήματα μεταγνώσεων μπορεί να εμφανιστούν όταν οι άνθρωποι χάνονται από την οπτική γωνία, ή δεν μπορούν πλέον να παρακολουθούν με ακρίβεια την επιτυχία ή την αποτυχία της δικής τους μάθησης επειδή οι δραστηριότητες δεν είναι διεγερτικές ή είναι πολύ περίπλοκες. Ορισμένες μελέτες έχουν δείξει ότι η κακή μεταγνώση μπορεί επίσης να προκύψει όταν οι μαθητές αποτυγχάνουν να αναπτύξουν σαφείς στόχους μάθησης επειδή τους δίνεται ο πλήρης έλεγχος της μαθησιακής τους εμπειρίας. Ωστόσο, τα προβλήματα μεταγνωστικής (metacognition) μπορούν να αντιμετωπιστούν μέσω προσεκτικής πλοήγησης και σχεδιασμού διασύνδεσης σε συνδυασμό με αυστηρά σχεδιασμένη αξιολόγηση και λήψη αντίστοιχης βελτιωτικής και αναπτυξιακής δράσης.

Τέλος, αποτελεί πεποίθηση της συγγραφέως της παρούσας μελέτης το γεγονός ότι για το συγκεκριμένο δίλημμα που προκύπτει οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να βρουν έναν συνδυασμό άμεσης μαθησιακής εμπειρίας με χρήση IMM, ικανό να ικανοποιήσει τόσο την επιθυμία των μαθητών να εξερευνήσουν (ενεργή μάθηση) όσο και τα προβλήματα μεταγνώσεων συγκεκριμένων μαθητών.

2.5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Η ανάγκη σύνδεσης του σχολείου με το Μουσείο διαφαίνεται απαραίτητη, καθώς η γνώση που μεταδίδεται στους μαθητές μέσα από οργανωμένα εκπαιδευτικά προγράμματα του σχολείου με τη μορφή της τυπικής εκπαίδευσης, μπορεί να ολοκληρωθεί, να γίνει ποιοτικά πιο αναβαθμισμένη και να ανταποκρίνεται στις συνεχείς κοινωνικές, οικονομικές, εθνικές και θρησκευτικές αλλαγές που παρατηρούνται τόσο στη σχολική μονάδα όσο και στην ευρύτερη κοινωνία που ανήκει. Το μουσείο έρχεται να συμπληρώσει το εκπαιδευτικό έργο του σχολείου με εκπαιδευτικές διαδικασίες και δράσεις μη τυπικής εκπαίδευσης, δίνοντας τη δυνατότητα σε όλους τους μαθητές να συμμετέχουν ενεργά και να

εκφράζονται δημιουργικά. Επιπλέον οι μαθητές μπορούν να αποκτήσουν δεξιότητες, κριτική σκέψη, να διαμορφώσουν ιστορική συνείδηση κι έτσι να ορίσουν τον εαυτό τους μέσα από το τωρινό ιστορικό γίνεσθαι. Ακόμη μαθαίνουν να σέβονται, να αποδέχονται, να συνεργάζονται αλλά και να συμβιώνουν αρμονικά με τον διπλανό τους. Με άλλα λόγια ο ρόλος του Μουσείου είναι καθοριστικός, διότι συντελεί στη διαμόρφωση των αυριανών ενεργών πολιτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: ΜΟΥΣΕΙΟ, ΣΧΟΛΕΙΟ, ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ

3.1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ

Μιλώντας για σεβασμό και για αρμονική συμβίωση με τον διπλανό μας, στην κοινωνιολογία, ο όρος πολυπολιτισμικότητα περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο μια συγκεκριμένη κοινωνία ασχολείται με την πολιτισμική πολυμορφία (Brian, 2009). Με βάση την υποκείμενη υπόθεση ότι τα μέλη συχνά πολύ διαφορετικών πολιτισμών μπορούν να συνυπάρξουν ειρηνικά, η πολυπολιτισμικότητα εκφράζει την άποψη ότι η κοινωνία εμπλουτίζεται με τη διατήρηση, τον σεβασμό και ακόμη και την ενθάρρυνση της πολιτιστικής πολυμορφίας. Στον τομέα της πολιτικής φιλοσοφίας, ο πολυπολιτισμισμός αναφέρεται στους τρόπους με τους οποίους οι κοινωνίες επιλέγουν να διαμορφώσουν και να εφαρμόσουν επίσημες πολιτικές που ασχολούνται με την ίση μεταχείριση διαφορετικών πολιτισμών (Eriksen & Stjernfelt, Frederik, 2012).

Ο πολυπολιτισμισμός είναι ο τρόπος με τον οποίο μια κοινωνία ασχολείται με την πολιτισμική πολυμορφία, τόσο σε εθνικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο. Κοινωνιολογικά, η πολυπολιτισμικότητα προϋποθέτει ότι η κοινωνία συνολικά ωφελείται από την αυξημένη ποικιλομορφία μέσω της αρμονικής συνύπαρξης διαφορετικών πολιτισμών (Samovar; Porter & McDaniel, 2011).

3.2 ΔΥΟ ΒΑΣΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑΣ

Οι δύο βασικές θεωρίες ή τα μοντέλα πολυπολιτισμικότητας, όπως ο τρόπος με τον οποίο ο πολυπολιτισμικός χαρακτήρας αναπτύσσεται και διαφορετικές κουλτούρες ενσωματώνονται σε μια ενιαία κοινωνία, ορίζονται καλύτερα από τις μεταφορές που χρησιμοποιούνται συνήθως μέσω των όρων: "Melting Pot" - Δοχείου τήξης και "Salad Bowl" - Μπολ σαλάτας (De La Torre, 2011).

3.2.1 Η Θεωρία 'Melting Pot' - 'Δοχείου τήξης'

Η θεωρία της πολυπολιτισμικότητας για το δοχείο τήξης προϋποθέτει ότι οι διάφορες ομάδες μεταναστών τείνουν προς την πολιτισμική τήξη, εγκαταλείποντας τις ατομικές τους κουλτούρες και τελικά αφομοιώνονται πλήρως από την κυρίαρχη κοινωνία. Χαρακτηριστικά χρησιμοποιείται για να περιγράψει την αφομοίωση των μεταναστών στις Ηνωμένες Πολιτείες, η θεωρία του 'δοχείου τήξης' μέσω της

μεταφοράς των μεταλλικών δοχείων χυτηρίου στα οποία τα στοιχεία σιδήρου και άνθρακα τήκονται μαζί για να δημιουργήσουν ένα ενιαίο, ισχυρότερο μεταλλικό χάλυβα. Το 1782 ο Γάλλος και ο Αμερικανός μετανάστης Hector και de Crevecoeur, έγραψαν ότι στην Αμερική τα άτομα όλων των εθνών 'λιώνουν' δηλαδή δέχονται την αλλοίωση των πολιτισμικών χαρακτηριστικών τους προκειμένου να συνθέσουν μια ενιαία, νέα φυλή ανθρώπων, των οποίων οι επόμενες γενιές θα προκαλέσουν μια μεγάλη αλλαγή στον κόσμο (Fillion, 2008).

3.2.2 Η θεωρία του Salad Bowl- Μπολ Σαλάτας

Μια πιο φιλελεύθερη θεωρία της πολυπολιτισμικότητας, είναι αυτή της θεωρίας του "Salad bowl", μπολ σαλάτας, η οποία περιγράφει μια ετερογενή κοινωνία στην οποία οι άνθρωποι συνυπάρχουν αλλά διατηρούν τουλάχιστον μερικά από τα μοναδικά χαρακτηριστικά του παραδοσιακού πολιτισμού τους. Όπως και με τα συστατικά της σαλάτας, οι διαφορετικοί πολιτισμοί συγκεντρώνονται, αλλά αντί να συσσωρεύονται σε μια ενιαία ομοιογενή κουλτούρα, διατηρούν τις δικές τους ξεχωριστές "γεύσεις". Στις Ηνωμένες Πολιτείες, για παράδειγμα, η Νέα Υόρκη, με τις πολυάριθμες μοναδικές εθνοτικές κοινότητές της, όπως η «Μικρή Ινδία», η «Μικρή Οδησός» και η «Chinatown» θεωρούνται ένα παράδειγμα μιας κοινωνίας, η σύνθεση της οποίας υπογραμμίζεται απ' τη Salad bowl theory (Bennett, 2012).

Η θεωρία του "salad bowl" επιβεβαιώνει ότι δεν είναι απαραίτητο οι άνθρωποι να εγκαταλείψουν την πολιτιστική και πολιτισμική κληρονομιά τους προκειμένου να θεωρηθούν μέλη της κυρίαρχης κοινωνίας.

Από την αρνητική πλευρά, οι πολιτισμικές διαφορές που ενθαρρύνονται από το μοντέλο του "salad bowl" μπορούν να διαιρέσουν μια κοινωνία που προκαλεί προκαταλήψεις και διακρίσεις. Επιπλέον, οι επικριτές επισημαίνουν μια μελέτη του 2007 που διεξήγαγε ο Αμερικανός πολιτικός επιστήμονας Robert Putnam, που έδειξε ότι οι άνθρωποι που ζουν σε πολυπολιτισμικές κοινότητες με χαρακτηριστικά "salad bowl" έχουν μικρότερη πιθανότητα να ψηφίσουν ή να συνεισφέρουν σε σχέδια κοινοτικής βελτίωσης (Putnam, 2007).

Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά τους, οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες χαρακτηρίζονται από ανθρώπους διαφορετικών φυλών, εθνοτήτων και εθνικοτήτων που ζουν μαζί στην ίδια κοινότητα. Στις πολυπολιτισμικές κοινότητες, οι άνθρωποι

διατηρούν και μοιράζονται τους μοναδικούς πολιτιστικούς τρόπους ζωής τους, τις γλώσσες, την τέχνη, τις παραδόσεις και τις συμπεριφορές τους (Staff (2015)).

Τα χαρακτηριστικά της πολυπολιτισμικότητας συχνά εξαπλώνονται στα δημόσια σχολεία της κοινότητας, όπου τα προγράμματα σπουδών δημιουργούνται για να εισαγάγουν τους νέους στην ποιότητα και τα οφέλη της πολιτιστικής πολυμορφίας. Αν και κάποιες φορές επικρίνονται ως μια μορφή «πολιτικής ορθότητας» (politically correct approach), τα εκπαιδευτικά συστήματα σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες τονίζουν τις ιστορίες και τις παραδόσεις των μειονοτήτων στις τάξεις και τα σχολικά εγχειρίδια. Μια μελέτη του 2018 που διεξήχθη από το ερευνητικό κέντρο Pew διαπίστωσε ότι η "μεταχρονολογημένη" γενιά ατόμων ηλικίας 6 έως 21 ετών είναι η πιο διαφορετική γενιά κυρίως στις δυτικές κοινωνίες.

3.3 ΓΙΑΤΙ Η ΠΟΙΚΙΛΟΜΟΡΦΙΑ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ

Ο πολυπολιτισμός είναι το κλειδί για την επίτευξη υψηλού βαθμού πολιτιστικής πολυμορφίας. Η ποικιλομορφία συμβαίνει όταν άνθρωποι διαφορετικών φυλών, εθνικοτήτων, θρησκειών, εθνοτήτων και φιλοσοφιών έρχονται μαζί για να σχηματίσουν μια κοινότητα. Μια πραγματικά διαφορετική κοινωνία είναι αυτή που αναγνωρίζει και εκτιμά τις πολιτισμικές διαφορές στους ανθρώπους της (Sikka, 2016). Οι υποστηρικτές της πολιτιστικής πολυμορφίας υποστηρίζουν ότι αυτή καθιστά την ανθρωπότητα ισχυρότερη και μπορεί, στην πραγματικότητα, να είναι ζωτικής σημασίας για τη μακροπρόθεσμη επιβίωσή της. Το 2001, η Γενική Διάσκεψη της UNESCO πήρε τη θέση αυτή όταν επιβεβαίωσε στην Οικουμενική Διακήρυξη για την Πολιτιστική Ποικιλομορφία ότι "... η πολιτισμική ποικιλομορφία είναι εξίσου απαραίτητη για την ανθρωπότητα, όπως η βιοποικιλότητα είναι για τη φύση" (Baumann, 2014). Σήμερα, ολόκληρες χώρες, εργασιακοί χώροι και σχολεία αποτελούνται ολοένα και περισσότερο από διάφορες πολιτιστικές, φυλετικές και εθνικές ομάδες. Αναγνωρίζοντας και μαθαίνοντας για αυτές τις διάφορες ομάδες, οι κοινότητες οικοδομούν εμπιστοσύνη, σεβασμό και κατανόηση σε όλους τους πολιτισμούς προκειμένου να ωφεληθούν από το διαφορετικό υπόβαθρο, τις δεξιότητες, τις εμπειρίες και τους νέους τρόπους σκέψης που έρχονται με την πολιτιστική ποικιλομορφία (Bennett, 2012).

3.4. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η πολυπολιτισμική εκπαίδευση είναι μια ιδέα, ένα εκπαιδευτικό μεταρρυθμιστικό κίνημα και μια διαδικασία (Banks, 2003). Ως ιδέα, η πολυπολιτισμική εκπαίδευση επιδιώκει να δημιουργήσει ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες για όλους τους μαθητές, συμπεριλαμβανομένων εκείνων από διαφορετικές φυλετικές, εθνικές και κοινωνικές τάξεις. Ως διαδικασία η πολυπολιτισμική εκπαίδευση προσπαθεί να δημιουργήσει ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες για όλους τους μαθητές αλλάζοντας το συνολικό σχολικό περιβάλλον έτσι ώστε αυτό να αντανάκλα τους διαφορετικούς πολιτισμούς και ομάδες μέσα σε μια κοινωνία και μέσα στις αίθουσες διδασκαλίας.

Η πολυπολιτισμική εκπαίδευση είναι μια διαδικασία της οποίας οι στόχοι της και τα πρότυπά της θα πρέπει να ικανοποιούνται σε μόνιμη βάση από τους εκπαιδευτικούς και τους διοικητικούς υπαλλήλους των σχολικών μονάδων (Phinney & Rotheram, 2007). Αυτή η προσέγγιση στη διδασκαλία και τη μάθηση βασίζεται στην οικοδόμηση συναίνεσης, σεβασμού και καλλιέργειας του πολιτισμικού πλουραλισμού μέσα στις φυλετικές κοινωνίες. Η πολυπολιτισμική εκπαίδευση αναγνωρίζει και ενσωματώνει θετικές φυλετικές ιδιαιτερότητες στην ατμόσφαιρα της τάξης (Lewis, 2005).

Οι διάφοροι ακαδημαϊκοί έχουν εντοπίσει πέντε κύριες διαστάσεις της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης. Πρόκειται για: α) την ολοκλήρωση ενσωματωμένου μαθησιακού περιεχομένου (integrated content), β) τη διαδικασία οικοδόμησης της γνώσης (knowledge construction process), γ) τη μείωση των προκαταλήψεων (prejudice reduction), δ) την παιδαγωγική δικαιοσύνης (equity pedagogy) και ε) την ενδυνάμωση του σχολικού πολιτισμού και της κοινωνικής δομής (empowering school culture and social structure) (Banks & Banks, 2005; Clegg, 2006; Phinney & Rotheram, 2007).

α) *Η ολοκλήρωση ενσωματωμένου μαθησιακού περιεχομένου* ασχολείται με το βαθμό στον οποίο οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν παραδείγματα και περιεχόμενο από μια ποικιλία πολιτισμών και ομάδων για να απεικονίσουν βασικές έννοιες, γενικεύσεις και ζητήματα που σχετίζονται με τους τομείς, τους κλάδους και τις ειδικότητές τους.

β) *Η διαδικασία οικοδόμησης της γνώσης* περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί βοηθούν τους μαθητές να κατανοούν, να ερευνούν και να

καθορίζουν πώς η προκατάληψη, τα πλαίσια αναφοράς και οι προοπτικές μιας πειθαρχίας επηρεάζουν τους τρόπους με τους οποίους κατασκευάζεται η γνώση μέσα σε αυτήν. Οι μαθητές μαθαίνουν επίσης πώς να οικοδομήσουν τις γνώσεις τους σε αυτή τη διάσταση.

γ) *Η παιδαγωγική δικαιοσύνης* υπάρχει όταν οι εκπαιδευτικοί τροποποιήσουν τη διδασκαλία τους με τρόπους που θα διευκολύνουν την ακαδημαϊκή επίδοση των φοιτητών από διάφορες φυλετικές, πολιτιστικές και κοινωνικές τάξεις (Banks & Banks, 2005). Οι έρευνες δείχνουν ότι το ακαδημαϊκό επίτευγμα των μαθητών της Αφρικής και της Μεξικάνικης Αμερικής αυξάνεται όταν χρησιμοποιούνται εκπαιδευτικές δραστηριότητες και στρατηγικές συνεργασίας, αντί για ανταγωνιστικές. (Aronson & Gonzalez, 2007). Ωστόσο, για να επιτευχθούν αυτά τα θετικά αποτελέσματα, οι συνεργατικές μαθησιακές δραστηριότητες πρέπει να έχουν αρκετά σημαντικά χαρακτηριστικά. Οι μαθητές από διαφορετικές φυλετικές και εθνικές ομάδες πρέπει να αισθάνονται ότι έχουν ισότιμη θέση στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ ομάδων, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να εκτιμούν και να υποστηρίζουν διασταυρούμενες φυλετικές αλληλεπιδράσεις και οι μαθητές από διαφορετικές φυλετικές ομάδες πρέπει να συνεργάζονται σε ομάδες για την επίτευξη κοινών στόχων (Allport, 2005).

δ) & ε) *Η ενδυνάμωση τη σχολικής κουλτούρας και την κοινωνικής δομής* δημιουργείται όταν η κουλτούρα και η οργάνωση του σχολείου μετασχηματίζονται με τρόπους που επιτρέπουν στους μαθητές από διαφορετικές εθνικές και φυλετικές ομάδες να βιώσουν την ισότητα και κατ' επέκταση την ίση μεταχείριση. Η υλοποίηση αυτής της διάστασης απαιτεί τη μεταρρύθμιση του συνολικού περιβάλλοντος του σχολείου, συμπεριλαμβανομένων των στάσεων, των πεποιθήσεων και των ενεργειών των εκπαιδευτικών και των διοικητικών στελεχών, του προγράμματος και του κύκλου σπουδών, των διαδικασιών αξιολόγησης καθώς και των διδακτικών στρατηγικών που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί (Banks & Banks, 2005).

Προκειμένου να εφαρμόσουν αποτελεσματικά την πολυπολιτισμική εκπαίδευση, οι εκπαιδευτικοί και οι διοικητικοί υπάλληλοι θα πρέπει να παρακολουθούν και να ικανοποιούν κάθε μία από τις πέντε διαστάσεις της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης που περιγράφονται παραπάνω. Θα πρέπει να χρησιμοποιούν περιεχόμενο από διαφορετικές ομάδες όταν διδάσκουν έννοιες και

δεξιότητες, να βοηθούν τους μαθητές να κατανοούν τον τρόπο οικοδόμησης της γνώσης στους διαφορετικούς τομείς, να βοηθούν τους μαθητές να αναπτύσσουν θετικές συμπεριφορές μεταξύ ομάδων και να τροποποιούν τις διδακτικές τους στρατηγικές έτσι ώστε οι μαθητές διαφορετικών φυλετικών και ομάδων κοινωνικής τάξης να έχουν ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες (Allport, 2005).

Το συνολικό περιβάλλον και η κουλτούρα του σχολείου πρέπει επίσης να μετασχηματιστεί έτσι ώστε οι μαθητές από διαφορετικές εθνικές και πολιτισμικές ομάδες να βιώνουν ισότιμη θέση στον πολιτισμό και τη ζωή του σχολείου. Ως εκ τούτου στα πλαίσια της πολιτισμικής εκπαίδευσης τα προγράμματα σπουδών θα πρέπει να αξιολογούνται με βάση κύρια κριτήρια όπως : α) παροχή ευκαιριών για ανάπτυξη εναλλακτικών απόψεων σχετικά με τις πληροφορίες που έχουν ήδη διδαχθεί στα περισσότερα εκπαιδευτικά συστήματα. β) παροχή στις εθνικές μειονότητες ευκαιριών συμμετοχής στην μάθηση, την ιστορία, την επιστήμη κλπ. και γ) εξάλειψη στερεοτύπων, προκαταλήψεων, μισαλλοδοξίας και ρατσισμού (Clegg, 2006).

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι παρόλο που οι πέντε αυτές διαστάσεις της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι αλληλένδετες, η κάθε μία ωστόσο απαιτεί σκόπιμα εξατομικευμένη προσοχή και εστίαση. Εμφανώς, ένας σημαντικός δημογραφικός μετασχηματισμός βρίσκεται στον ορίζοντα των σχολείων. Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και οι λειτουργίες τους υπαγορεύτηκαν για πολύ καιρό από στάσεις, πεποιθήσεις και συστήματα αξιών μιας φυλής και κατηγορίας ανθρώπων. Το μέλλον του σύμπαντος όμως φαίνεται ότι απαιτεί μια θετική αλλαγή για όλους (Phinney & Rotheram, 2007).

3.4.1. Πώς το σχολείο μέσα από τη σύνδεση του με το Μουσείο μπορεί να πετύχει την πολυπολιτισμική προσέγγιση της μάθησης μέσα από τα διαπολιτισμικά προγράμματα και δραστηριότητες, ανταποκρινόμενο στα νέα κοινωνικά δεδομένα.

Στην προσπάθεια διατήρησης του πολυπολιτισμικού, τυπικού, μαθησιακού περιβάλλοντος σε έναν κόσμο ποικιλομορφίας, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να εξετάσουν τη δυνατότητα των ανεπίσημων θεσμών, όπως τα μουσεία, προκειμένου αυτά να αποτελέσουν πρωτότυπα (prototypes) για σχολεία με ευρεία και διεθνή μαθητική βάση. Η συνεργασία μεταξύ σχολείων και μουσείων έχει

καθιερωθεί από καιρό ως η καλύτερη παιδαγωγική πρακτική (Aydin & Tonbuloglu, 2014).

Τα τελευταία χρόνια, τα μουσεία αποτελούν τόπους όπου λαμβάνουν χώρα εκπαιδευτικές διαδικασίες μέσω παρουσίασης ευρείας γκάμας εκθεσιακών αντικειμένων. Ωστόσο, η μουσειακή εκπαίδευση, η οποία επιτρέπει στα άτομα να προσεγγίσουν πολλούς διαφορετικούς πολιτισμούς με μια προοπτική ανοχής και σεβασμού, βασίζεται στη γνώση ομοιοτήτων και διαφορών, στην ανάπτυξη της συνειδητοποίησης και της διαπολιτισμικής κατανόησης και στην ανάπτυξη της ενσυναίσθησης, την εκπαίδευση και την προστασία του περιβάλλοντος και των πολιτιστικών αγαθών.

Από την άλλη πλευρά, η ανάπτυξη της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης στις σημερινές μεταμοντέρνες διδακτικές προσεγγίσεις, μπορεί να συνδεθεί με τη μουσειακή εκπαίδευση. Πρόκειται για μια γενική έννοια που περιλαμβάνει την πολυπολιτισμικότητα, τη φυλή, την εθνικότητα, τη γλώσσα, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, το φύλο, την ηλικία, την αναπηρία, την κοινωνική τάξη, τις θρησκευτικές προτιμήσεις και άλλες πολιτισμικές διαστάσεις που αναπτύσσονται μέσα στη σύγχρονη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης και της πολυπολιτισμικότητας (Miller, 2007). Τα μουσεία προσφέρονται ως πλατφόρμες για ευρεία γκάμα ανθρώπινων και μαθησιακών δράσεων και αλληλεπιδράσεων. Έχουν στη διάθεσή τους μια πληθώρα καινοτόμων πόρων και στρατηγικών, οι οποίες εμπλέκουν διαφορετικό κοινό, όπως αντικείμενα, ερμηνευτική πρακτική και εφαρμογή εποικοδομητικών επιστημολογιών.

Ως εκ τούτου, τα σχολεία με διεθνή μαθητική βάση πρέπει να αναζητήσουν τα μουσεία ως πηγές εκπαιδευτικής έμπνευσης και καινοτομίας και με τη σειρά τους να διερευνήσουν νέες οδούς μάθησης και βελτίωσης του προγράμματος σπουδών, οι οποίες είναι εύχρηστες και πολιτισμικά δυναμικές στο πεδίο εφαρμογής (RCMG, 2010). Οι εκπαιδευτικοί στα διεθνή σχολεία είναι υπεύθυνοι για τον εντοπισμό και την καλλιέργεια καινοτόμων πρακτικών που προσελκύουν τον περίπλοκο χαρακτήρα της μάθησης και της ανάπτυξης των μαθητών.

Σε απάντηση αυτής της πραγματικότητας, το 2012, αναπτύχθηκε ένα πιλοτικό έργο-project επιτυχημένης σύγχρονης μουσειολογικής πρακτικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση με την ονομασία Objects, Interpretation και Learning Student (με την τρέχουσα ονομασία: iteach2!). Το iteach2! αναπτύχθηκε και

σχεδιάστηκε ως μια απάντηση στο περιβάλλον της διαφοροποίησης μέσα σε κάθε τάξη και τις ανάγκες μιας ποικίλης μαθητικής βάσης. Ο σκοπός του είναι να δημιουργήσει γέφυρες για τους μαθητές και να ενδυναμώσει την παρουσία τους στην τάξη, ανεξάρτητα από τις γλώσσες που μιλάνε ή την προέλευσή τους.

Όσον αφορά τους στόχους του iteach2! αυτοί μπορούν να διακριθούν σε τέσσερις άξονες που περιλαμβάνουν : ενθάρρυνση των εκπαιδευτικών να διερευνήσουν καινοτόμες στρατηγικές εκμάθησης βασισμένες σε μουσεία προκειμένου να μεγιστοποιήσουν τα πρότυπα σπουδών για τους διεθνείς μαθητές, υποκίνηση της κριτικής σκέψης σε μαθητές με πολυπολιτισμικό υπόβαθρο μέσω συγκεκριμένης εμπειρίας αντικειμένων, προώθηση της εφαρμογής κonstruktivistικών στρατηγικών και της ερμηνευτικής θεωρίας σε διάφορα τυπικά μαθησιακά περιβάλλοντα, και δημιουργία μιας ανοικτής γραμμής επικοινωνίας μεταξύ των επίσημων και των άτυπων πολυπολιτισμικών ιδρυμάτων μάθησης στην Ελλάδα (Knell, 2007).

Όσον αφορά τη δομή του έργου, αυτή επικεντρώνεται σε τέσσερις κύριες και διακριτές φάσεις:

A. Εμπειρία: Ταξίδι σε ένα άτυπο εκπαιδευτικό ίδρυμα- μουσείο, όπου οι μαθητές ασχολούνται με δραστηριότητες μάθησης με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού.

B. Ερμηνεία: εξερεύνηση αντικειμένων στο μουσείο και μια ανάκληση- reflection των μαθησιακών εμπειριών από το 'ταξίδι' στο μουσείο.

Γ. Δημιουργία: επιλογή μεθόδων ερμηνείας κι εργαλείων εκμάθησης και σχεδιασμός διδακτικής προσέγγισης και μετάδοσης της αποκτηθείσας γνώσης στους συνομηλίκους μαθητές και τέλος

Δ. Διδασκαλία: εφαρμογή διδακτικής μεθόδου από τους «μαθητές σε ρόλο εκπαιδευτικού. Συνεπώς, είναι σημαντικό να εξεταστούν τα αποτελέσματα του project σε σχέση με τα οφέλη που προέκυψαν και τον τρόπο με τον οποίο βοήθησε στη βελτίωση της ποικίλης μαθησιακής κατάστασης στις τάξεις δεύτερης τάξης του ACS Athens μέσω της εφαρμογής μαθησιακών στρατηγικών βασισμένων σε μουσεία.

Τα εμφανή οφέλη των μαθητών σχετίζονται άμεσα με την ανάπτυξη των δεξιοτήτων που είναι απαραίτητες προκειμένου να εξελιχθούν σε έναν συνεχώς μεταβαλλόμενο διαφορετικό κόσμο. Μπορούν να χωριστούν σε τρία τμήματα:

κριτικές και οργανωτικές σκέψεις προσωπικές και μεταγνωστικές (Kavanagh, 2010). Το πρώτο και σημαντικότερο από τα τρία βασικά οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν οι μαθητές από την μουσειακή εκπαίδευση σχετίζεται με τον τρόπο με τον οποίο η σκέψη των μαθητών αλλάζει μέσα από την εμπειρία (iteach2!).

Σε ένα πρόγραμμα μουσειακής εκπαίδευσης, οι μαθητές αναπτύσσουν κι εφαρμόζουν συγκεκριμένες δεξιότητες διερεύνησης. Καθώς αρχίζουν να αναπτύσσουν αυτές τις δεξιότητες και να τις χρησιμοποιούν τακτικά, αυξάνουν την ικανότητά τους να βλέπουν τον κόσμο με διαφορετικό τρόπο. Εξελίσσονται και ανάγονται σε ερευνητές της γνώσης σε αντίθεση με τους παθητικούς δέκτες πληροφοριών (Suina, 2006). Οι μαθητές αρχίζουν επίσης να αποκτούν και να εφαρμόζουν νέο λεξιλόγιο που μαθαίνεται στα μουσεία, μέσω του χειρισμού των αντικειμένων τους κατά τη διάρκεια της έρευνάς τους ή δημιουργώντας το μάθημα που θα διδαχθεί στις άλλες τάξεις. Άλλα οφέλη των μαθητών σε προσωπικό επίπεδο για κάθε συμμετέχοντα στο έργο iteach2! περιλαμβάνουν την αυτονομία, την αυτοπεποίθηση και την περιέργεια για μάθηση. Συνολικά, το έργο- project μουσειακής εκπαίδευσης προκαλεί μια περιέργεια και ενθουσιασμό στους μαθητές, καθώς αναπτύσσουν νέες ερμηνείες και κατανόηση του κόσμου γύρω τους. Η μετα-γνώση είναι εμφανής όσον αφορά τη διατήρηση νέων δεξιοτήτων που παρατηρούνται στους μαθητές μετά την ολοκλήρωση του project. Η μετα-γνώση αναφέρεται στην συνειδητοποίηση της γνώσης κάποιου - αυτό που κάνει κανείς και δεν το γνωρίζει - και η ικανότητά του να κατανοεί, να ελέγχει και να χειρίζεται τις γνωσιακές διαδικασίες του (Meichenbaum, 1985). Το iteach2! το έργο βασίζεται στην παραδοχή ότι για να δημιουργήσουμε ένα μέλλον πρέπει να κατανοήσουμε τη μοναδική μας θέση στο παρόν. Το πρόγραμμα αναπτύσσει μια συνειδητοποίηση της σκέψης στους μαθητές, εκθέτοντάς τους σε τεχνικές αμφισβήτησης που τους βοηθούν να αρχίσουν να σχηματίζουν πολυεπίπεδες γνωσιακές δεξιότητες.

Αυτές οι δεξιότητες εφαρμόζονται στη συνέχεια σε άλλους τομείς σπουδών, όπως η γραφή, η κατανόηση της ανάγνωσης, οι επιστημονικές έρευνες και ακόμη και η συνειδητοποίηση της συμπεριφοράς. Τέλος, η καλλιέργεια της μετα-γνώσης στις πολυπολιτισμικές τάξεις υποστηρίζει δεξιότητες που προωθούν την ένταξη διαφόρων πολιτισμών μέσω της έρευνας και όχι της υποθέσεως.

Οι τεχνικές εκμάθησης με βάση το μουσείο είναι κατασκευασμένες για να προσελκύουν το διεθνές μαθησιακό κοινό λόγω των διαφορετικών προφίλ των επισκεπτών των μεγάλων μουσείων και γκαλερί. Απαιτούνται να οδηγήσουν τον εκπαιδευόμενο και να λειτουργήσουν ως 'σκάφος γνώσης και εγγενούς εμπειρίας'. Τα προγράμματά τους εμπλέκουν τους επισκέπτες σε ένα διάλογο που έχει σχεδιαστεί για να είναι πολιτιστικά συναφές για όλους. Το σύγχρονο μουσείο έχει παγκοσμιοποιήσει την προσέγγισή του προς το κοινό και έχει εντοπίσει ένα νέο επίπεδο πολιτιστικής σημασίας στην προσέγγισή του στην εκπαίδευση.

Οι εκπαιδευτικοί έχουν λοιπόν την ευκαιρία να παρατηρήσουν πώς λειτουργούν τα μουσεία σε αυτό το θέμα και να διερευνήσουν παραδείγματα ορθής πρακτικής σε βασικά στοιχεία της μάθησης που βασίζεται στον μουσείο σε σχέση με την πολυπολιτισμική εκπαίδευση και την ικανοποίηση των βασικών παραμέτρων και αρχών της (Weil, 2007). Κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός και αυτή η ξεχωριστή ατομικότητα πρέπει να καλλιεργηθεί και να αντιμετωπιστεί από επίσημες και ανεπίσημες πολυπολιτισμικές μαθησιακές ρυθμίσεις.

Κάθε ίδρυμα που επιθυμεί να παρουσιάσει μια πολιτισμικά διαφορετική επιστημολογία ή παιδαγωγική είναι υπεύθυνο για τη διερεύνηση της δικής του ιδεολογικής οντολογίας προκειμένου να εκτιμήσει πώς μπορεί να βελτιωθεί. Δεδομένου ότι τα αντικείμενα είναι γνωστό ότι έχουν πρακτική και ερμηνεία, με βάση τη γενικά αποδεκτή φιλοσοφική αντίληψη της κατανόησης, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να διαφωτίσουν και να εφαρμόσουν προγράμματα όπως το iteach2 που εμπνέουν την ατομική πολιτισμική έκφραση και αντίληψη, τη σκεπτική κοινωνική δράση και την αναγνώριση και εκτίμηση της ταυτότητας μέσα από τη μουσειακή εκπαίδευση (The Hellenic Children's Museum, 2016).

3.5 ΚΡΙΤΙΚΗ

Σύμφωνα με τον Wexler (2007) παρά τις κινήσεις ορισμένων καινοτόμων και πολύ καλά χρηματοδοτούμενων μουσείων, το παραδοσιακό μουσείο τέχνης ευνοεί έναν ιδιαίτερο αισθητικό προσανατολισμό που μειώνει τα μέλη του κοινού σε παθητικούς αποδέκτες του και η γνώση που επιβάλλεται και προάγεται αγνοεί θέματα πλήρους εκπροσώπησης και παρερμηνεύει την πολιτισμική ταυτότητα.

Αδίκως οι πρακτικές των μουσείων είναι άρρηκτα συνδεδεμένες στους τρόπους με τους μειονοτικούς λαούς αντιληπτή και εκπροσωπούμενη στο

παρελθόν και πολλοί παραμένουν στο παρόν (Hooper & Greenhill, 2003). Σύμφωνα με τα Guerrilla Girls (2008), ο αριθμός των έγχρωμων αντρών, οι γυναίκες και οι μειονότητες έχουν ένα άτομο στις εκθέσεις οι οποίες εν γένει δεν έχουν αλλάξει σημαντικά τα τελευταία 15 χρόνια. Μεταξύ του 2000 και του 2006, τα ατομικά εκθέματα του Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης ήταν 80% λευκά αρσενικά, 13% λευκά θηλυκά, 7% γυναίκες και 0% άνδρες του χρώματος. Το Μουσείο Whitney της Αμερικής οι ατομικές εκθέσεις της Art ήταν 50% λευκές άνδρες, 30% λευκά θηλυκά, 7% θηλυκά χρώμα, και το 13% των ανδρών του χρώματος (Guerrilla Girls, 2008).

Μία άλλη παράμετρο της κριτικής, συνιστούν οι απόψεις οι οποίες υποστηρίζουν ότι θα πρέπει να σταματήσει η υπερβολική έμφαση στην διαφορετικότητα και την ποικιλομορφία. Ωστόσο, υπάρχει ένα πολύ ορατό πρόβλημα και είναι αποτέλεσμα μειονοτήτων που υποφέρουν ίσως λόγω των προνομίων που παρέχονται στην πλειοψηφία. Το αντίθετο μπορεί επίσης να είναι ένα πρόβλημα. μερικές φορές η πλειοψηφία πρέπει να κάνει θυσίες για να φιλοξενήσει τις μειονότητες (Parrish & Linder-VanBerschoot, 2010).

Η έμφαση στις διαφορές μπορεί να οδηγήσει σε ορισμένα άσκοπα μηνύματα υποτροπής. Σύμφωνα με τους Gay και Howard, (2009) τονίζοντας τη "διαφορά και την διαφορετικότητα" μπορεί να οδηγήσει σε πόλωση και να βλάψει την ιδέα της "συνύπαρξης".

Ως εκ τούτου η άποψη της συγγραφέως είναι ότι είναι πολύ σημαντικό να διατηρηθεί η ισορροπία. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτή η ισορροπία, πρέπει να υπάρξει κατάλληλη εκπαίδευση των δασκάλων/εκπαιδευτικών στα θέματα της ποικιλομορφίας για να αποφευχθούν αυτά τα προβλήματα ή τουλάχιστον να μετριαστούν τα αποτελέσματά τους.

3.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Μέσα σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον, κάθε άτομο είναι μοναδικό και αυτή η ξεχωριστή ατομικότητα πρέπει να καλλιεργηθεί και να αντιμετωπιστεί από επίσημες και ανεπίσημες πολυπολιτισμικές μαθησιακές ρυθμίσεις στο σχολικό περιβάλλον. Κάθε ίδρυμα που επιθυμεί να παρουσιάσει μια πολιτισμικά διαφορετική επιστημολογία ή παιδαγωγική είναι υπεύθυνο για τη διερεύνηση της δικής του ιδεολογικής οντολογίας προκειμένου να εκτιμήσει πώς μπορεί να

σχεδιάσει, να εφαρμόσει, και να αξιολογεί σε περιοδικά διαστήματα τα προγράμματά του, προκειμένου να λαμβάνεται έγκαιρα η απαραίτητη διορθωτική δράση και να εισάγονται οι απαιτούμενες βελτιώσεις σε ευθυγράμμιση με τις εξελίξεις στο χώρο.

Η μουσειακή εκπαίδευση αποτελεί μία από αυτές τις σύγχρονες εξελίξεις, που με βάση τα αποτελέσματα αντίστοιχων προγραμμάτων, μπορούν να συνεισφέρουν δημιουργικά στην ικανοποίηση των κύριων διαστάσεων της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης, με μια σειρά από οφέλη τα οποία σχετίζονται με την ενίσχυση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων (κριτικές και οργανωτικές σκέψεις προσωπικές και μεταγνωστικές) απαραίτητες για τους μαθητές προκειμένου αυτοί να μάθουν να εξελίσσονται σε έναν συνεχώς μεταβαλλόμενο, διαφορετικό κόσμο.

Παρ' όλα αυτά, όλα τα παραπάνω δεν μπορούν να σχεδιαστούν, ενσωματωθούν, εφαρμοστούν και να τελεσφορήσουν αν η εκάστοτε σχολική μονάδα δεν έχει ενστερνιστεί και καθιερώσει την απαιτούμενη εξωστρεφή κουλτούρα αυτή του <<Ανοικτού Σχολείου>> και η οποία εξετάζεται στο επόμενο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

4.1. ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ «ΑΝΟΙΓΜΑΤΟΣ» ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Η ανάγκη της σύνδεσης του Μουσείου με το Σχολείο δεν μπορεί να υλοποιηθεί αλλά και δεν θα μπορούσε να εννοηθεί, αν δεν περιληφθεί σε μια γενικότερη αναγκαιότητα του «ανοίγματος» του σχολείου προς την κοινωνία αλλά και μέσα από τη γενικότερη αναγκαιότητα και πεποίθηση, ότι το σχολείο πρέπει να αποκτήσει και να έχει και κοινωνικό χαρακτήρα. Όταν σημειώνονται αλλαγές στην τεχνολογία, στην επιστημονική πρόοδο αλλά και στη διάχυση της πληροφορίας μέσω νέων ταχυτήτων, παρατηρούνται εξελίξεις.

Οι εξελίξεις αυτές δημιουργούν ένα καίριο ερώτημα σχετικά με το τί πρέπει να μάθουν τόσο τα παιδιά όσο και οι ενήλικες βιώνοντας όλες αυτές τις καταστάσεις. Η ραγδαία ανάπτυξη της γνώσης και της τεχνολογίας αποτελεί ουσιαστικό ζήτημα στον τομέα της εκπαίδευσης και δημιουργούνται ανησυχίες, ανασφάλειες και κοινωνικές αντιθέσεις. Αρκετοί θεωρούν, πως η εκπαίδευση είναι αυτή που θα ωθήσει στη συνολική αλλαγή της κοινωνίας και στην εξάλειψη των ανισοτήτων. Ωστόσο, στόχος ενός εκπαιδευτικού συστήματος είναι η άμβλυση των κοινωνικών διακρίσεων, η δυνατότητα ευκαιριών όλων των κοινωνικών ομάδων στη γνώση και η αντιμετώπιση των κινδύνων του ψηφιακού χάσματος. Η γνώση λαμβάνεται ως αυταξία και είναι δημοκρατικό δικαίωμα όλων των πολιτών. Επιπλέον, το εκπαιδευτικό σύστημα στοχεύει στην παρακολούθηση των εξελίξεων και στη δυνατότητα της Ελλάδας να συμμετέχει σε αυτή τη νέα εποχή της γνώσης και της τεχνολογίας και όχι στην περιθωριοποίησή της.

Αυτές τις ιδέες προσπαθεί να εφαρμόσει το βασικό υποχρεωτικό σχολείο, που αποτελεί τον πυρήνα της δημόσιας εκπαίδευσης. Το δημόσιο σχολείο οφείλει να είναι ένα σχολείο με επιλογές (Δαμανάκη κ.ά, 2006). Αυτό σημαίνει, πως μπορεί να περιέχει παιδιά, νέους και νέες διδάσκοντάς τους μεθόδους και εργαλεία που θα τους βοηθήσουν να ταξιδέψουν στη γνώση χωρίς να εξουθενωθούν. Οι πολίτες

του δημόσιου σχολείου θα είναι ενημερωμένοι, ανθρωπιστικά και κοινωνικά ενεργοί και θα είναι ικανοί να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις.

Ωστόσο, απαιτούνται ριζοσπαστικές αλλαγές στο δημόσιο σύστημα της χώρας, οι οποίες ωριμάζουν μέσα στην κοινωνία. Μάλιστα, η ιεράρχηση της Παιδείας και ο εκσυγχρονισμός του εκπαιδευτικού συστήματος αποτελούν τα πιο σημαντικά προβλήματα στη χώρα μας μετά την οικονομία. Το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να έχει ποιότητα και να παρέχει ισότιμες ευκαιρίες στην πρόσβασή του. Για την υλοποίηση όλων αυτών αρχικά πρέπει να αναβαθμιστεί η υποχρεωτική εκπαίδευση. Την αναβάθμιση αυτή μπορεί να προσφέρει ένα «ανοιχτό» σχολείο με κοινωνικό χαρακτήρα. Ένα τέτοιο σχολείο πέρα από τη μάθηση και την αγωγή που παρέχει στα παιδιά ανταποκρίνεται στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και στις ανάγκες των μαθητών (Φασουλής, Κ. 2001). Επιπλέον, στοχεύει στις ανθρωπιστικές αξίες, στη δημοκρατία, στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στις δεξιότητες κοινωνικής και προσωπικής ανάπτυξης όπως η συνεργασία, η αυτοεκτίμηση, ο σεβασμός και η αποδοχή του άλλου και η αλληλεγγύη μέσα από δράσεις και προγράμματα βιωματικού χαρακτήρα. Αποτελεί ένα σχολείο που εφαρμόζει τους όρους της κοινωνικής ισοτιμίας και την ουσιαστική συμμετοχή όλων στην εκπαίδευση και στη σύνδεσή τους με την κοινωνία. Τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν ένα κοινωνικό-<<ανοιχτό>> σχολείο είναι η δημοκρατική συμμετοχή και η αποκέντρωση.

Για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του «ανοιχτού» σχολείου απαιτείται η συμμετοχή και η προσωπική ευθύνη όλων των κοινωνικών δυνάμεων. Αρχικά οι εκπαιδευτικοί, οι εκπαιδευόμενοι και οι γονείς είναι εκείνοι που έχουν τον πρώτο λόγο. Όμως, είναι απαραίτητη η συμμετοχή της τοπικής αυτοδιοίκησης, των τοπικών παραγωγικών δυνάμεων και η ευρύτερη συμμετοχή της κοινωνίας. Η δικτύωση με όλους αυτούς τους φορείς αλλά και με δομές ψυχικής υγείας, συμβουλευτικής και κοινωνικής ένταξης θα βοηθήσουν στην πρόληψη και αντιμετώπιση προβλημάτων. Τέλος, για την υλοποίηση όλων αυτών κρίνεται απαραίτητο να υπάρχει διάλογος, διαβούλευση, αντιπαράθεση και συναίνεση.

4.2. ΠΩΣ ΜΠΟΡΕΙ ΕΝΑ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΑ ΕΧΕΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Το κοινωνικό «ανοιχτό» σχολείο παρουσιάζει διαφορετικές αντιλήψεις σύμφωνα με τους φορείς που τις εκφέρουν. Μία από αυτές είναι η προοδευτική - ανθρωποκεντρική αντίληψη σύμφωνα με την οποία η κοινωνία θα προσφέρει τα απαραίτητα εφόδια που θα βοηθήσουν στην αντιμετώπιση των προκλήσεων. Ένα σχολείο με κοινωνικό χαρακτήρα προωθεί τις αξίες της κοινωνικής ισοτιμίας και διαφάνειας, τη σύνδεση της ολοκληρωμένης παιδείας με την κοινωνία, την καλλιέργεια και ανάπτυξη τόσο της κοινωνίας όσο και του κάθε μέλους ξεχωριστά (Barth,R.S.1993). Σημαντικό παράγοντα για την επίτευξη αυτών των επιδιώξεων αποτελούν τα μέλη που απαρτίζουν το κοινωνικό-«ανοιχτό» σχολείο που είναι οι εκπαιδευτικοί, οι εκπαιδευόμενοι, οι γονείς και ο σύλλογος γονέων, η τοπική αυτοδιοίκηση, οι παραγωγικοί και κοινωνικοί φορείς της περιοχής.

Για να υπάρξει ένα σχολείο με κοινωνικό χαρακτήρα απαραίτητα στοιχεία αποτελούν η δημοκρατική συμμετοχή, η αποκέντρωση και η κοινωνική λογοδοσία. Η δημοκρατική συμμετοχή συντελεί στην κοινωνική συμφωνία ανάμεσα στους φορείς της Παιδείας σε διάφορους τομείς. Η αποκέντρωση αναφέρεται στην καλύτερη σύνδεση του εκπαιδευτικού συστήματος με τις ανάγκες της εκάστοτε περιφέρειας. Η κοινωνική λογοδοσία αναφέρεται στην επανατροφοδότηση του συστήματος, το οποίο θα λειτουργεί πιο αποδοτικά με τις απαραίτητες πληροφορίες. Θεμελιώδη συστατικά για αυτές τις πολιτικές αποτελούν η λήψη αποφάσεων τόσο σε περιφερειακό όσο και σε τοπικό επίπεδο, η διαφάνεια της λειτουργίας του εκπαιδευτικού συστήματος μέσω ενός αξιόπιστου συστήματος κοινωνικής λογοδοσίας του και οι νέες παιδαγωγικές προσεγγίσεις που στοχεύουν στη σύνδεση της γνώσης με τη ζωή.

Ακόμη, βασική συνιστώσα αποτελεί η σύνδεση των γνώσεων με τις ανάγκες της κοινωνίας και η ενθάρρυνση της ουσιαστικής κοινωνικής δικαιοσύνης. Οι βασικοί άξονες της πολιτικής δράσης για την υλοποίηση του κοινωνικού-«ανοιχτού» σχολείου είναι η συμμετοχική διοίκηση και καθοδήγηση, οι πόροι και η χρηματοδότηση στην υπηρεσία της αποκέντρωσης και της ποιότητας, η αξιολόγηση και η κοινωνική λογοδοσία και η νέα ανοικτή παιδαγωγική που εστιάζει στην κοινωνία της γνώσης. Επιπλέον, βασικό άξονα αποτελεί η ποιότητα της εκπαίδευσης και η κοινωνική δικαιοσύνη, η υποχρεωτική εκπαίδευση στην οποία

θα τεθεί ο θεσμός της ουσιαστικής μόρφωσης και τέλος η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Σε αυτό το πλαίσιο θα υπάρχει η συμμετοχή όλων των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας και θα λαμβάνονται αποφάσεις για τη σωστή λειτουργία των σχολικών μονάδων. Σε κάθε σχολική μονάδα μπορεί να υπάρχει ένα διευρυμένο σχολικό συμβούλιο. Επιπλέον, ο χρόνος θα αφιερώνεται στην εξοικείωση του μαθητή με την ανάπτυξη της ικανότητας στον τρόπο που κάποιος μαθαίνει. Δίνοντας έμφαση στην ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, στα σχέδια εργασίας και στην εισαγωγή νέων τεχνολογιών της επικοινωνίας και της πληροφορίας για τη μελέτη της γνώσης. Η σύνδεση των γνώσεων και ικανοτήτων με τις εμπειρίες της καθημερινής ζωής αποτελεί βασικό στοιχείο του κοινωνικού-«ανοιχτού» σχολείου.

Τέλος, η διαφορετικότητα θα προωθηθεί μέσω εναλλακτικών επιλογών. Το κοινωνικό-«ανοιχτό» σχολείο αποτελεί επίσης εστία γνώσης και πολιτισμού. Αυτό σημαίνει, ότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι σχολικές εγκαταστάσεις ως λειτουργικοί χώροι, που θα χρησιμοποιούνται για τις ανάγκες του πολιτισμού και της τοπικής κοινωνίας (Δαμανάκη κ.ά, 2006). Ακόμη, μπορούν να ενσωματωθούν στα σχολικά μαθήματα εκδηλώσεις ή αντικείμενα που θα σχετίζονται με τις ανάγκες και τις συνήθειες της τοπικής κοινωνίας. Σε αυτό το σημείο προστίθεται η σύνδεση του σχολείου με το μουσείο μέσα στα πλαίσια της ολιστικής - αειφορικής γνώσης.

4.3. ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ – «ΑΝΟΙΧΤΟ» ΣΧΟΛΕΙΟ

Η ιδέα του κοινωνικού – «ανοιχτού» σχολείου θα προσφέρει ποιότητα στην εκπαίδευση αλλά και κοινωνική δικαιοσύνη, καθώς θα μπορούν να συμμετέχουν όλες οι ομάδες του πληθυσμού, ακόμη και οι ευάλωτες ομάδες, όπως οι μειονότητες, οι μαθησιακά αδύναμοι μαθητές κ. ά. Με αυτόν τον τρόπο, επομένως, θα δοθούν εκπαιδευτικές και μορφωτικές ευκαιρίες σε όλον τον πληθυσμό και η παιδεία που θα αποκτήσουν θα είναι ποιοτική. Όπως αναφέρθηκε οι εκπαιδευτικοί είναι ένα από τα μέλη που απαρτίζουν το κοινωνικό-«ανοιχτό» σχολείο. Ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι σημαντικός, καθώς είναι οι ειδικοί στα εκπαιδευτικά ζητήματα και καλύτεροι γνώστες αυτών των αντικειμένων. Στόχος τους, λοιπόν, είναι να αναλάβουν πρωτοβουλίες, να είναι ενεργοί και να αναστοχάζονται πάνω στο έργο τους (Παμουκτσόγλου,Α.,2001). Επιπλέον, μπορούν να υπάρξουν

συνεργασίες εκπαιδευτικών από διαφορετικές βαθμίδες και ουσιαστική διαβούλευση προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι στόχοι του σχεδιασμού. Έτσι, οι εκπαιδευτικοί θα λειτουργούν πλέον ως ομάδα και θα υπάρχει ουσιώδης επιστημονικός διάλογος.

Ωστόσο, κρίνεται απαραίτητη η συνεχής επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, έτσι ώστε να είναι ικανοί να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες που δημιουργούνται. Οι αρμοδιότητες των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο ενός κοινωνικού-«ανοιχτού» σχολείου σχετίζονται με τη συγκρότηση προκαθορισμένου μέρους των προγραμμάτων σπουδών, τους στόχους της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τον ρυθμό και τη βαρύτητα στον οποίο θα υλοποιείται η διδακτέα ύλη, τις μεθόδους διδασκαλίας και άλλες δραστηριότητες όπως σχολικές εκδηλώσεις κ.ά. Το επόμενο μέλος του κοινωνικού-«ανοιχτού» σχολείου είναι οι γονείς και ακόμη περισσότερο οι Σύλλογοι Γονέων. Οι Σύλλογοι Γονέων στο πλαίσιο του κοινωνικού-«ανοιχτού» σχολείου μπορούν να αναλάβουν περισσότερες αρμοδιότητες και ο ρόλος τους μπορεί να είναι σημαντικός, για να διατυπώσουν τις απόψεις τους σχετικά με τις υλικοτεχνικές υποδομές της σχολικής μονάδας, τις προσφερόμενες έξω-διδασκτικές υπηρεσίες, τις προσλήψεις επιπλέον εκπαιδευτικού προσωπικού και την αξιολόγηση του έργου της σχολικής μονάδας.

Όσον αφορά την Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει αποδειχθεί, πως υπάρχει μια σημαντική σχέση μεταξύ στη σύνδεση της τοπικής κοινωνίας και της σχολικής μονάδας και την αποτελεσματικότητα της τελευταίας (Tam,F.W.,2007). Η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι ικανή να παρέχει τους απαραίτητους πόρους αλλά και να λαμβάνει μέρος σε αποφάσεις σχετικά με τις υποδομές, τις αγορές εκπαιδευτικών μέσων, τις έξω-διδασκτικές υπηρεσίες αλλά και την αξιοποίηση των υποδομών και του ανθρώπινου δυναμικού. Οι παραγωγικοί και κοινωνικοί φορείς, οι πολιτιστικοί φορείς, μπορούν να συμμετέχουν στη σύνδεση της διδακτέας ύλης με δραστηριότητες που σχετίζονται με τις συνθήκες της τοπικής κοινωνίας, να αναλαμβάνουν τη διοργάνωση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων ή προγραμμάτων με πολιτιστικό χαρακτήρα και να συμμετέχουν στον επαγγελματικό προσανατολισμό των μαθητών.

Για την υλοποίηση αυτών των στόχων μπορούν να δημιουργηθούν Ειδικά Συντονιστικά Συμβούλια από εκπαιδευτικούς, γονείς και μέλη των παραγωγικών

και κοινωνικών φορέων, τα οποία θα λαμβάνουν αποφάσεις για τη διοίκηση και την παιδαγωγική καθοδήγηση που αρμόζει σε κάθε νομό, την επιλογή, τη θητεία και την κατανομή αρμοδιοτήτων των προσώπων για τον διοικητικό μηχανισμό αλλά και για την εφαρμογή εθνικών κριτηρίων σύμφωνα με τα οποία θα γίνεται η κατανομή των πόρων. Τέλος, οι πολιτιστικοί σύλλογοι συντελούν στην αξιοποίηση των υποδομών, στη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων και στην εκπαίδευση ενηλίκων.

Το κοινωνικό «ανοικτό» σχολείο επιδιώκει μια ποιοτική εκπαίδευση, η οποία στοχεύει στην κοινωνική δικαιοσύνη. Αυτό σημαίνει, ότι θα μπορούν να συμμετέχουν στην εκπαίδευση όλα τα κοινωνικά στρώματα και θα μπορούν να επωφελούνται εξίσου. Επομένως, στόχος του κοινωνικού-«ανοικτού» σχολείου αποτελεί το ατομικό δικαίωμα του κάθε πολίτη να συμμετέχει στην παιδεία και στη μόρφωση. Ο κάθε πολίτης θα έχει τη δυνατότητα να ενημερώνεται, να δρα και να προσαρμόζεται στις αλλαγές. Για να επιτευχθεί αυτό οι μαθητές θα πρέπει να γνωρίζουν επαρκώς τα γνωστικά αντικείμενα της γλώσσας, των μαθηματικών, των ξένων γλωσσών κ.ά. Επίσης, θα πρέπει να γνωρίσουν επαρκώς τις μεθόδους ενεργητικής αναζήτησης της γνώσης και συσχέτισής της αλλά και να αναπτύξουν τις δεξιότητές της ικανότητας προγραμματισμού και σχεδιασμού δράσεων, δημιουργικής συμμετοχής σε ομάδα κ.ά. (Δαμανάκη, Κουλαϊδής, Κόκκος, Λάμνιας, και Δημόπουλος, 2006). Έτσι, οι φορείς που συμμετέχουν στο πλαίσιο του κοινωνικού <<ανοικτού>> σχολείου θα βελτιώσουν την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Οι δράσεις όμως ενός σχολείου με κοινωνικό χαρακτήρα δεν σταματούν εδώ. Ένας ακόμη στόχος είναι οι εκπαιδευτικές και μορφωτικές ευκαιρίες σε συγκεκριμένες ομάδες της κοινωνίας όπως οι πολιτιστικές ή άλλες μειονότητες, οι μαθησιακά αδύναμοι μαθητές, οι ενήλικοι που ζητούν μία δεύτερη ευκαιρία στην εκπαίδευση αλλά και οι μαθητές που έχουν εγκαταλείψει το σχολείο και χρειάζονται φροντίδα για την επανένταξή τους. Οι πολιτιστικές ή άλλες μειονότητες δέχονται συνήθως ένα είδος ρατσισμού, το οποίο έχει ως αποτέλεσμα να περιθωριοποιούνται. Το σχολείο με κοινωνικό χαρακτήρα λοιπόν, στοχεύει στο να αποτρέψει την αποξένωση των μειονοτήτων προσφέροντάς τους τη δυνατότητα να συμμετέχουν στην εκπαίδευση. Η συμμετοχή τους στην εκπαίδευση και τα

εκπαιδευτικά προγράμματα θα αναδείξουν την ιδιαιτερότητα και τους δεσμούς των πολιτισμών. Όσον αφορά τους μαθησιακά αδύναμους μαθητές χρειάζεται ιδιαίτερη μέριμνα, έτσι ώστε να έχουν εκπαιδευτικές ευκαιρίες και να μην εγκαταλείπουν την εκπαίδευση. Επομένως, κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη κατάλληλων μέτρων για τη συμμετοχή τους στην εκπαίδευση, όπως είναι οι ενισχυτικές τάξεις.

Ένας ακόμη από τους στόχους του σχολείου με κοινωνικό χαρακτήρα είναι η ουσιαστική διεύρυνση του εκπαιδευτικού χρόνου. Για την επίτευξη αυτού του στόχου πρέπει να εφαρμοστεί η λειτουργία του ολοήμερου σχολείου σε όλες τις βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Με την εφαρμογή του ολοήμερου σχολείου θα διευρυνθεί ο διδακτικός χρόνος και θα αλλάξει ουσιαστικά ο τρόπος λειτουργίας του σχολείου. Αρχικά, τα ολοήμερα σχολεία συνδέθηκαν με την ανάγκη δημιουργίας ενός προστατευμένου παιδαγωγικού περιβάλλοντος για τα παιδιά των εργαζομένων γονέων. Αν και τα ολοήμερα σχολεία διευκόλυναν τους εργαζομένους γονείς, ωστόσο φοίτησε ένας μικρός αριθμός μαθητών και δεν δόθηκαν εκπαιδευτικά ορθές λύσεις. Έτσι, ιδρύθηκαν τα πιλοτικά ολοήμερα σχολεία, στα οποία συμμετείχαν όλοι οι μαθητές του σχολείου και πραγματοποιήθηκαν αλλαγές στη μεθοδολογία διδασκαλίας (Ντολιοπούλου, 2003). Επίσης μέσω των πιλοτικών ολοήμερων σχολείων αναδείχθηκαν οι ποιοτικοί στόχοι, καθώς συμμετείχαν οι παράγοντες της τοπικής κοινωνίας στη λειτουργία τους, προωθήθηκε η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και τα σχέδια εργασίας με την ενεργή συμμετοχή των μαθητών. Τέλος, δημιουργήθηκαν διαφοροποιημένα προγράμματα που στηρίζονται στις ανάγκες των μαθητών.

Η δημιουργία του ολοήμερου σχολείου καθίσταται αναγκαία, διότι συμβάλλει στην ανάδειξη διαφοροποιημένων εκπαιδευτικών πρακτικών και τρόπων μάθησης, που θα βοηθήσουν στη βαθύτερη και πληρέστερη κατανόηση των γνωστικών αντικειμένων σε όλους τους μαθητές και κυρίως σε εκείνους που εμφανίζουν δυσκολίες. Επιπλέον, θα υπάρξουν εσωτερικά κίνητρα μάθησης και θα αντιμετωπιστούν οι εκπαιδευτικές ανισότητες. Ο διευρυμένος εκπαιδευτικός χρόνος σε συνδυασμό με τη χρήση των νέων μορφών της παιδαγωγικής γνώσης θα συμβάλλει στην πολύπλευρη αξιοποίηση των βασικών γνώσεων του εκπαιδευτικού συστήματος. Επιπλέον, θα ενισχυθεί η ανάπτυξη της συμμετοχής και της κριτικής σκέψης των μαθητών, θα καλλιεργηθεί η δημιουργικότητα και η

παραγωγή πρωτότυπων ιδεών και ο μαθητής θα έρθει σε επαφή με τα σχέδια εργασίας και την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία. Τέλος, θα αναπτυχθούν οι εκπαιδευτικές πρακτικές.

4.4. ΤΙ ΕΠΙΤΥΓΧΑΝΟΥΜΕ ΜΕ ΤΟ «ΑΝΟΙΓΜΑ» ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Σε κάθε σχολείο υπάρχουν οι διαστάσεις που αφορούν το Αναλυτικό Πρόγραμμα και τη διαρρύθμιση των κανόνων της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Σε αυτές τις δύο διαστάσεις υπάγονται ερωτήματα που σχετίζονται με τη σχέση ανάμεσα στις κυρίαρχες μορφές της γνώσης τόσο με το Αναλυτικό Πρόγραμμα όσο και με την καθημερινή πρακτική και βιωματική γνώση του μαθητή. Αυτό που εξετάζεται εδώ είναι η σύνδεση και ο συνυφασμός της γνώσης του σχολείου με τη γνώση εκτός σχολείου. Ακόμη, εξετάζονται οι κανόνες διαρρύθμισης της εκπαιδευτικής διαδικασίας που αναπτύσσονται στην εκπαιδευτική κοινότητα σε σχέση με παράγοντες που σχετίζονται με αυτή την κοινότητα όπως η επιλογή του περιεχομένου διδασκαλίας, η αλληλουχία των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, ο ρυθμός εξέλιξης της εκπαιδευτικής διαδικασίας και η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων.

Επιπλέον, η ιεράρχηση των σχέσεων στο περιβάλλον της εκπαιδευτικής διαδικασίας σχετίζεται με τους κανόνες και σε αυτό συμβάλλουν η διαμόρφωση του σχολικού χώρου και η οργάνωση της σχολικής ζωής. Ένα σχολείο με κοινωνικό χαρακτήρα προωθεί την ανάπτυξη ικανοτήτων όχι μόνο στο σχολικό περιβάλλον αλλά και στην καθημερινή ζωή (Φύκαρης, 2004). Αυτό σημαίνει, ότι το σχολικό πρόγραμμα περιέχει στοιχεία προσωπικής ανάπτυξης, τα οποία αναπτύσσουν την αυτογνωσία και τη συνειδητοποίηση τόσο του σχολικού όσο και του κοινωνικού περιβάλλοντος. Η συμμετοχή σε ομάδες, ο σχεδιασμός δράσεων και η άντληση της πληροφορίας από πολλές πηγές είναι κάποιες από τις ικανότητες αυτές. Μέσω του κοινωνικού-«ανοιχτού» σχολείου προωθείται η επικοινωνία και οι διαπροσωπικές σχέσεις καθώς και η επίλυση προβλημάτων.

Βασική επιδίωξη, ωστόσο, αποτελεί η ικανότητα «να μαθαίνει κανείς πώς να μαθαίνει». Η ικανότητα αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία στη ζωή ενός ατόμου, διότι η μάθηση δεν αφορά μόνο το σχολείο αλλά εκτείνεται σε όλη τη ζωή των ατόμων

και είναι πολύτιμη. Επομένως, το άτομο πρέπει να μάθει τον τρόπο να συνθέτει τις γνώσεις από τις πληροφορίες που δέχεται. Στο κοινωνικό-«ανοιχτό» σχολείο τα μαθήματα στοχεύουν στη σύνδεση με τις βιωματικές ενδοσχολικές και εξωσχολικές δράσεις όπως οι επισκέψεις σε πολιτιστικούς ή τεχνολογικούς χώρους, μουσεία, κ.ά. Στόχος του κοινωνικού-«ανοιχτού» σχολείου αποτελεί η σύνδεση της θεωρίας με τη βιωματική εμπειρία, έτσι ώστε να μπορέσει ο μαθητής να αποκτήσει σφαιρική άποψη και να έχει ενδιαφέρον για συμμετοχή.

Ένας ακόμη στόχος του κοινωνικού-«ανοιχτού» σχολείου είναι να αποκτήσουν οι μαθητές την ικανότητα να επιλέγουν την κατεύθυνση σπουδών που επιθυμούν σύμφωνα με τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντά τους. Αυτό θα μπορέσει να γίνει εφικτό μέσα από το πλήθος επιλογών που έχει ο μαθητής σύμφωνα με τον στόχο του αλλά και με την επαφή με πολλαπλά ερεθίσματα του κοινωνικού περιβάλλοντος. Έτσι, θα μάθει να επιλέγει σωστά και με αυτόν τον τρόπο θα διαμορφώσει την προσωπική του ταυτότητα.

Συνεπώς, ένα σχολείο με κοινωνικό χαρακτήρα εμφανίζει ένα ολιστικό και συστημικό χαρακτήρα και προωθεί τη σύνδεση της γνώσης τόσο με το σχολικό περιβάλλον όσο και με το ευρύτερο κοινωνικό - πολιτισμικό περιβάλλον. Ωστόσο, για την επίτευξη του στόχου του κοινωνικού-«ανοιχτού» σχολείου κρίνεται απαραίτητη και η αλλαγή στη διαρρύθμιση των κανόνων της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Στο κοινωνικό-«ανοιχτό» σχολείο ο μαθητής αποτελεί το επίκεντρο και είναι ο δημιουργός της νέας γνώσης. Το νέο αυτό σχολείο χαρακτηρίζεται από ελεύθερη έκφραση, δημιουργικότητα, ενίσχυση της πρωτοβουλίας, αναζήτηση και ενθάρρυνση της κριτικής προσέγγισης των ζητημάτων. Αναπτύσσοντας αυτές τις δεξιότητες ο μαθητής θα συμμετέχει στα σχολικά δρώμενα με ευχάριστη διάθεση και η μάθηση πλέον θα αποτελεί μια διαδραστική εκπαιδευτική διαδικασία. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο του Νέου Σχολείου είναι ο «πομπός» της γνώσης. Βοηθά τους μαθητές να συμμετέχουν σε δραστηριότητες που θα μάθουν να ανακαλύπτουν και να συνθέτουν, ωθεί τη δημιουργία της εξατομικευμένης μάθησης και χρησιμοποιεί πλήθος διδακτικών τεχνικών όπως η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και οι μελέτες περίπτωσης.

Για την εφαρμογή αυτών των μεθόδων οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να επιμορφώνονται, να εισαχθούν οι νέες τεχνολογίες και να εφαρμοστούν τα

προγράμματα στην καθημερινή ζωή του σχολικού περιβάλλοντος. Τέλος, το σχολείο με κοινωνικό χαρακτήρα δημιουργεί συνθήκες ορατής παιδαγωγικής, η οποία στηρίζεται στη μαθητοκεντρική προσέγγιση και ο εκπαιδευτικός έχει τον ρόλο του διαμεσολαβητή για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων που θα βοηθήσουν τον μαθητή να αντιμετωπίσει τη μελλοντική του ζωή. Το κοινωνικό σχολείο προωθεί τον μορφωτικό και πολιτιστικό του χαρακτήρα μέσω των εκδηλώσεων που γίνονται με τη συνεργασία μαθητών και εκπαιδευτικών καθώς και των γονέων (εγκ.Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων 187363/ΓΔ4, Μαρούσι 19/11/2014). Ωστόσο, εκτός από τη συνεργασία με την τοπική κοινωνία η σχολική ζωή θα βελτιωθεί, όταν αλλάξει ο ρόλος του εκπαιδευτικού και γίνει ο καθοδηγητής του μαθητή για να τον εντάξει σε ένα καλύτερο περιβάλλον της σχολικής ζωής. Έτσι, αναπτύσσονται η εμπιστοσύνη και η σύμπνοια και μειώνονται οι συναισθηματικές δυσκολίες που εμποδίζουν τη μαθησιακή διαδικασία. Οι σχέσεις του κοινωνικού-«ανοιχτού» σχολείου με τις τοπικές κοινωνίες είναι σημαντικές και μπορούν να επιτευχθούν με την προσαρμογή του περιεχομένου σπουδών, τον προσανατολισμό των μαθητών σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες, στις οποίες οι μαθητές γνωρίζουν τις τοπικές, οικονομικές και πολιτιστικές συνθήκες και τη διάθεση των πόρων και των υποδομών που διαθέτει η τοπική κοινωνία για την εκπαίδευση ενηλίκων και την κατάρτιση.

Το περιεχόμενο σπουδών επικεντρώνεται σε γνώσεις και δεξιότητες με καθημερινή πρακτική διαδικασία στο πλαίσιο της τοπικής κοινωνίας. Αυτό σημαίνει, πως, εκτός από τα μαθήματα που διδάσκονται πανελλαδικά, μπορούν να περιέχονται αντικείμενα που σχετίζονται με τη φυσιογνωμία της τοπικής κοινωνίας. Τα μαθήματα αυτά μπορεί να αφορούν το τοπικό φυσικό ή κοινωνικό περιβάλλον. Ακόμη, θα μπορούσε να υπάρξει γνωστικό αντικείμενο, το οποίο να σχετίζεται με κάποιο πρόβλημα περιβαλλοντικής μόλυνσης μιας περιοχής. Έτσι, θα υπάρξει η σύνδεση του κοινωνικού-«ανοιχτού» σχολείου με τις τοπικές κοινωνίες, η οποία γίνεται με ισοτιμία και διαφάνεια και θα μπορέσει να επιτευχθεί το έργο του.

Τέλος, ένα σχολείο με κοινωνικό χαρακτήρα αποτελεί πόλο μόρφωσης και πολιτισμού της τοπικής κοινωνίας. Μπορεί να λειτουργήσει ως ένα πολυδύναμο κέντρο γνώσης για την τοπική κοινωνία και να παρέχει τους χώρους του εκτός των

σχολικών ωρών τόσο στους μαθητές για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους όσο και για τις πολιτιστικές εκδηλώσεις της τοπικής κοινωνίας. Ακόμη, μπορεί να λειτουργεί ως χώρος εκπαίδευσης των ενηλίκων. Με αυτόν τον τρόπο ο σχολικός χώρος μπορεί να αξιοποιεί τις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών. Για την υλοποίηση αυτού, λοιπόν, κρίνεται απαραίτητη η σύνδεση της κάθε σχολικής μονάδας με τις ομάδες της τοπικής κοινωνίας που ασχολούνται με τη διοργάνωση όλων των προγραμμάτων.

4.5. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ένα «ανοιχτό» σχολείο δεν θα μπορούσε να έχει κοινωνικό χαρακτήρα, αν δεν διαθέτει και καινοτόμο χαρακτήρα προκειμένου να ανταποκριθεί σε όλες τις εξελίξεις που απαιτούν τα σύγχρονα δεδομένα. Με τον όρο καινοτομία αναφέρεται κάθε πρωτότυπη ιδέα που αλλάζει τον τρόπο που γίνονταν έως σήμερα τα πράγματα. Η καινοτομία μπορεί να συνδυάζει απλά υπάρχουσες εφαρμογές και τεχνολογίες με τρόπο νεωτερικό και στο χαμηλότερο δυνατό κόστος. Επιπλέον, δεν αναφέρεται μόνο για θέματα που αφορούν την Έρευνα και την Τεχνολογική Ανάπτυξη. Το «Εγχειρίδιο του Όσλο για τη μέτρηση της καινοτομίας» ορίζει την καινοτομία ως «την εφαρμογή ενός νέου ή σημαντικά βελτιωμένου προϊόντος (υπηρεσίας ή αγαθού), ή διαδικασίας, μία νέα μέθοδος μάρκετινγκ, ή μία νέα οργανωτική μέθοδος στις επιχειρηματικές πρακτικές, το εργασιακό περιβάλλον ή τις εξωτερικές σχέσεις» και αναγνωρίζει τέσσερις τύπους καινοτομίας (Oslo Manual, 2005):

Την Καινοτομία προϊόντος: Ένα αγαθό ή υπηρεσία που είναι νέα ή σημαντικά βελτιωμένη. Περιλαμβάνει σημαντικές βελτιώσεις στις τεχνικές προδιαγραφές, τα εξαρτήματα και τα υλικά, το λογισμικό του προϊόντος, το φιλικό σχεδιασμό προς τον χρήστη ή άλλα λειτουργικά χαρακτηριστικά.

Την Καινοτομία διαδικασίας: Μια νέα ή σημαντικά βελτιωμένη μέθοδος παραγωγής ή διανομής. Περιλαμβάνει σημαντικές αλλαγές στις τεχνικές, τον εξοπλισμό ή/και το λογισμικό.

Την Καινοτομία Marketing: Μια νέα μέθοδος μάρκετινγκ που συνεπάγεται σημαντικές αλλαγές στο σχεδιασμό ενός προϊόντος (ή υπηρεσίας) ή μίας

συσκευασίας, τη τοποθέτηση των προϊόντων, την προώθηση των προϊόντων (ή των υπηρεσιών) ή την τιμολόγηση.

Την Οργανωτική καινοτομία: Μια νέα οργανωτική μέθοδος στις επιχειρηματικές πρακτικές, την οργάνωση του χώρου εργασίας ή τις εξωτερικές σχέσεις.

Η καινοτομία ετυμολογικά ορίζεται μια ενέργεια που χαρακτηρίζεται από νέα, πρωτοποριακή αντίληψη για την πραγματικότητα (Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής, Α.Π.Θ., 1999).Όσον αφορά την καινοτομία στην εκπαίδευση, αυτή επικεντρώνεται σε ενέργειες που εμπειρεύουν και προωθούν νέες αντιλήψεις για την εκπαίδευση σε τρεις διαστάσεις : α) στην αλλαγή αρχών και πεποιθήσεων, β) στην εφαρμογή νέων διδακτικών προσεγγίσεων και γ) στη χρήση νέων διδακτικών μέσων (Fullan, 1991). Επίσης, υποστηρίζεται ότι η προώθηση καινοτόμων προγραμμάτων είναι αποτελεσματική, όταν η εκπαιδευτική καινοτομία αντιμετωπίζεται ως διαδικασία και μάλιστα σχεδιασμένη με εξελικτικό τρόπο και όχι να αντιμετωπίζεται ως «γεγονός». Αναγνωρίζεται, επίσης ο σημαντικός ρόλος των εκπαιδευτικών στην εφαρμογή μιας εκπαιδευτικής καινοτομίας.

Η εμπλοκή των εκπαιδευτικών στη διαδικασία της καινοτομίας και η δημιουργία κοινών στόχων και αξιών, ιδιαίτερα όταν αυτές προτείνουν νέες καθημερινές πρακτικές και νέες παιδαγωγικές αντιλήψεις, θεωρούνται ως παράγοντες αποτελεσματικοί για την εφαρμογή μιας καινοτομίας (Fullan 1991).Έτσι, η πολιτική του ΥΠ.Ε.Π.Θ. – Π.Ι. θέλοντας να ανταποκριθεί στις σύγχρονες απαιτήσεις εισάγει και εφαρμόζει τόσο στα σχολεία της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, όσο και στα σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, καινοτόμα προγράμματα. Τα καινοτόμα αυτά προγράμματα αφορούν :

1.Τα Διεπιστημονικά Προγράμματα/ Σχολικές δραστηριότητες, όπως η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, η Αγωγή Υγείας, τα Πολιτιστικά Θέματα και οι Πανελλήνιοι Μαθητικοί Καλλιτεχνικοί Αγώνες ,καθώς και η Αγωγή Σταδιοδρομίας.

2.Τα Ευρωπαϊκά Εκπαιδευτικά Προγράμματα

3. Η Ευέλικτη Ζώνη.

Τα Καινοτόμα Διεπιστημονικά Προγράμματα αποσκοπούν στην ανανέωση του περιεχομένου της σχολικής γνώσης και της μαθησιακής διαδικασίας και

εντάσσονται, μαζί με τον Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό, στις Σχολικές Δραστηριότητες (Φ.Ε.Κ. 629/23-10-1992). Τα Ευρωπαϊκά Εκπαιδευτικά Προγράμματα σχεδιάστηκαν για να ενισχύσουν τη συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών, την ανταλλαγή επιτυχημένων πρακτικών καθώς και την ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Η Ευέλικτη Ζώνη αποτέλεσε καινοτομία του ΥΠ.Ε.Π.Θ., μέσω του Π.Ι., ενταγμένη στο σχολικό Ωρολόγιο Πρόγραμμα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, η οποία αρχικά λειτούργησε πιλοτικά τρία συνεχή σχολικά έτη από το 2001-2004, (Χρυσουλάκη Σ., Αλεξίου Θ. 1993). Κύριος σκοπός της Ευέλικτης Ζώνης είναι να αντισταθμίσει την ανελαστικότητα και τον πολυκερματισμό του παραδοσιακού σχολείου με διαθεματικές προσεγγίσεις. Η Ευέλικτη Ζώνη λειτουργώντας ως προπομπός των Δ.Ε.Π.Π.Σ.-Α.Π.Σ. (Φ.Ε.Κ. 303B/13-03-2003, Φ.Ε.Κ. 304B/13-03-2003), εστίασε στην αναβάθμιση του κοινωνικού και πολιτιστικού ρόλου του σχολείου και στη σύνδεσή του με την καθημερινή ζωή, ενοποιώντας τη γνώση των διαφορετικών επιστημών ενδοκλαδικά και διακλαδικά (Ματσαγγούρας Η., 2002). Βέβαια, όλη αυτή η υλοποίηση του κοινωνικού και καινοτόμου χαρακτήρα, που καλείται να διαπνέει το σύγχρονο σχολείο, απαιτεί και τη διαχείριση και οργάνωση της γνώσης, της οποίας μεταδίδει. Σύμφωνα με τους Ρωσσίδη Ι. και Ασπρίδη Γ., (2017), η έννοια της διαχείρισης της γνώσης (knowledge management) αναφέρεται στον τρόπο που ένας οργανισμός διαχειρίζεται τη γνώση που έχει κατακτήσει. Αυτή η γνώση μπορεί να παρέχεται μέσω της άρρητης, δηλαδή της προσωπικής, γνώσης και της ρητής γνώσης. Η ρητή γνώση (explicit knowledge) είναι η πιο συστηματική γνώση που είναι ενταγμένη σε συγκεκριμένες διαδικασίες και είναι αντικειμενική. Η άρρητη γνώση (tacit knowledge) είναι αδόμητη, υποκειμενική, ενσωματώνεται στις προσωπικές εμπειρίες των συμμετεχόντων και λειτουργεί με το ένστικτο, μοιράζουν τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους. Η διαχείριση της γνώσης είναι μια οργανωμένη διαδικασία που έχει σκοπό την απόκτηση και τη βελτίωση των γνώσεων, την ανάπτυξη και την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού καθώς και την επαγγελματική τους εκπαίδευση. Η γνώση και η αξιοποίησή της είναι απαραίτητη διαδικασία για έναν οργανισμό γιατί μέσω της πλήρους αξιοποίησης των πληροφοριών και δεδομένων σε συνδυασμό με την αξιοποίηση της δημιουργικής και καινοτομικής ικανότητας των ανθρώπων πετυχαίνεται η βέλτιστη παροχή προϊόντων ή υπηρεσιών. Η διαχείριση της γνώσης σαν θεωρία ξεκίνησε

από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 από τους Peter Drucker, Paul Strassmann, Peter Senge και Chris Argyris.

Στη δεκαετία του 1980 η διαχείριση της γνώσης αρχίζει να στηρίζεται και στην τεχνολογία για την ανάπτυξη της χάρη στα ολοκληρωμένα προγράμματα των Η/Υ. Από τη δεκαετία του 1990 η έννοια άρχισε να διαδίδεται με ταχύτερους ρυθμούς για να φτάσουμε στη δεκαετία του 2000 όπου έχουμε την ουσιαστική ανάπτυξη αυτού του κλάδου της διοικητικής επιστήμης. Η διαχείριση της γνώσης (Ιακώβου, 2007) περιλαμβάνει πέντε στάδια: Το πρώτο στάδιο αφορά την επίτευξη γνώσης μέσα από την έρευνα και την καινοτομία. Το δεύτερο στάδιο αναφέρεται στη δυνατότητα πρόσβασης της γνώσης προς όλους τους εργαζόμενους. Το τρίτο στάδιο αφορά τη δυνατότητα των μελών ενός οργανισμού να παράγει δομημένη γλώσσα και να αποτυπώνεται σε κείμενα, βιβλία, πίνακες, γραφήματα και σε βάσεις δεδομένων. Το τέταρτο στάδιο αφορά την παροχή κινήτρων ώστε να μετέχουν ενεργά όλα τα μέλη ενός οργανισμού σε αυτή τη διαδικασία. Το πέμπτο στάδιο αφορά την αξιοποίηση της γνώσης καταγράφοντάς τη εξειδικευμένα ή μη στα προϊόντα και στις υπηρεσίες ενός Οργανισμού. (Ιορδάνογλου, 2008).

4.6 ΚΡΙΤΙΚΗ -ΣΗΜΕΙΑ ΠΡΟΣΟΧΗΣ

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ένα «ανοιχτό» σχολείο δεν θα μπορούσε να διατείνεται ότι έχει κοινωνικό χαρακτήρα, αν δεν διαθέτει και καινοτόμο χαρακτήρα προκειμένου να ανταποκριθεί σε όλες τις εξελίξεις που απαιτούν τα σύγχρονα δεδομένα, υιοθετώντας καινοτόμες προσεγγίσεις που αλλάζουν τον τρόπο που γίνονταν έως σήμερα τα πράγματα. Οι εκπαιδευτικοί όμως που θα επιχειρήσουν την ανάπτυξη ενός ανοιχτού σχολείου θα πρέπει να μην επηρεαστούν από την τρωτή πλευρά τους που όπως έχει αποδειχθεί σχετίζεται με την χωροταξική κυρίως οργάνωση των τάξεων. Συγκεκριμένα, δεν θα πρέπει να λησμονούμε την κίνηση Open Education Movement στις ΗΠΑ πίσω στην δεκαετία των '70s, η οποία κίνηση συνοδευόταν από ανοιχτές αίθουσες διδασκαλίας με προγραμματισμένες χωροταξικές ρυθμίσεις όπου τα παιδιά έρχονταν σε επαφή με πράγματα, βιβλία και μεταξύ τους σε «κέντρα ενδιαφέροντος» και μάθαιναν με τον δικό τους ρυθμό με τη βοήθεια του δασκάλου. Το ανοιχτό σχολικό μοντέλο προσπάθησε να «σπάσει» τους τοίχους και τα εμπόδια και για 40 χρόνια οι δάσκαλοι τους έβαλαν «πίσω τους». Οι ιστορικοί όμως υποστηρίζουν ότι αυτό δεν

ήταν αρκετό γιατί ο ανοιχτός σχεδιασμός του σχολείου και η αποδοχή του εξασθένησε. Εν κατακλείδι: Πολύς θόρυβος, μεγάλος βαθμός απόσπασης προσοχής, και δάσκαλοι που γι' αυτούς κυρίως τους λόγους το μίσησαν.

Χαρακτηριστικά -αντιπροσωπευτικός είναι ο τίτλος άρθρου του Drummond (2017) σύμφωνα με τον οποίο: *'Open Schools' Made Noise In The '70s; Now They're Just Noisy'* δηλαδή, τα ανοιχτά σχολεία έκαναν θόρυβο την δεκαετία του 70ς, τώρα είναι απλά θόρυβος. Η κριτική λοιπόν που έχουν δεχθεί τα ανοιχτά σχολεία, εκεί όπου εφαρμόστηκαν κάποιες δεκαετίες πριν, αφορά στην χωροταξική τους οργάνωση και διαρρύθμιση.

Αποτελεί θέση της συγγραφέως της παρούσας μελέτης, το γεγονός ότι ενώ το ίδιο το κίνημα μπορεί να έχει καταρρεύσει, πολλές από τις ιδέες πίσω από την Ανοικτή Εκπαίδευση πρέπει να παραμείνουν, καθώς αποτελούν ένα μεγάλο μέρος από όσα προσπαθούν να επιτύχουν πολλά ανοιχτά σχολεία σε ολόκληρη τη χώρα και τα οποία περιλαμβάνουν: συνεργασία, ανεξάρτητη, ατομο-κεντρική μάθηση. κι εξερεύνηση. Δεν θα πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι η ανοιχτή εκπαίδευση δεν αφορά τόσο το floor-plan του μαθησιακού περιβάλλοντος όσο τον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί συνεργάζονται και εργάζονται με τους μαθητές τους και προάγεται η γνώση αλλά και οι κοινωνικές δεξιότητες.

4.7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο καθίσταται σαφές ότι ένα σχολείο πρέπει να διαθέτει έναν πολυδιάστατο χαρακτήρα με την έννοια, ότι πρέπει πέρα από τον κοινωνικό του ρόλο να διαθέτει και καινοτόμα χαρακτηριστικά στα εκπαιδευτικά του προγράμματα. Η εισαγωγή και εφαρμογή των καινοτόμων δράσεων και προγραμμάτων στην εκπαίδευση καθώς και η συνειδητοποίηση ότι η διαχείριση της γνώσης σαν οργανωμένη διαδικασία σε συνδυασμό με την εισαγωγή της καινοτομίας στην εκπαίδευση, θα μπορούσε να αποτελεί την απάντηση για την ποιοτική αναβάθμιση του εκπαιδευτικού έργου αλλά και για τον εκσυγχρονισμό του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, προσαρμοσμένο και ανταποκρινόμενο στις σύγχρονες απαιτήσεις όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί την τελευταία δεκαετία.

Ο πολυδιάστατος χαρακτήρας του σχολείου (κοινωνικός-καινοτόμος) επικεντρώνεται στην ανανέωση του περιεχομένου της μαθησιακής διαδικασίας,

ενθαρρύνοντας νέες προσεγγίσεις στη μάθηση όπως είναι η ομαδοσυνεργατική και η βιωματική διδασκαλία, στην αναβάθμιση του ρόλου του εκπαιδευτικού, ο οποίος γίνεται συνδιαμορφωτής της γνώσης. Επιπλέον, δίνεται η δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να δοκιμάσουν παιδαγωγικές καινοτομίες μέσα από την υλοποίηση των προγραμμάτων. Η εφαρμογή καινοτόμων προγραμμάτων συμβάλει στην καλλιέργεια θετικών στάσεων και ενσυνείδητων συμπεριφορών, καθώς καλλιεργεί και τη θετική στάση των μαθητών απέναντι στο σχολείο. Αυτό έχει ως συνέπεια την ενδυνάμωση των σχέσεων μεταξύ των μαθητών αλλά και τη βελτίωση των σχέσεων με τους εκπαιδευτικούς. Τέλος, με την υλοποίηση των καινοτόμων προγραμμάτων πετυχαίνεται και το άνοιγμα του σχολείου προς την κοινωνία, το οποίο οφείλει να αποτελεί καίριο χαρακτηριστικό του ιδιαίτερα στο σύγχρονο περιβάλλον, στο οποίο καθημερινά παρατηρούνται εξελίξεις. Επομένως, το σχολείο πρέπει να είναι έτοιμο να αντιμετωπίσει τις ολοένα και αυξανόμενες απαιτήσεις και να καθίσταται ικανό να εφαρμόζει καινοτομίες σε όλους τους τομείς όπως και στον τομέα της μουσειακής εκπαίδευσης.

ΜΕΡΟΣ Β΄ - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Σκοπός της έρευνας είναι να γνωρίσουμε και να αποτυπώσουμε ποιες είναι σήμερα οι απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τη συμβολή της μουσειακής αγωγής στην εκπαίδευση, ποιοι παράγοντες επηρεάζουν και διαμορφώνουν τις απόψεις αυτές και ποιες είναι οι προτάσεις των μάχιμων εκπαιδευτικών της τάξης σχετικά με την υπόθεση της βελτίωσης και προσαρμογής του εκπαιδευτικού έργου ώστε να είναι ικανό να ανταποκριθεί στα νέα δεδομένα, όπως αυτά έχουν διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας με τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές αλλαγές που έχουν σημειωθεί. Ειδικότερα θα επιδιωχθεί, μέσα από τη διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών να δοθούν απαντήσεις στα παρακάτω επιμέρους ερωτήματα:

1. Τι γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί για τη μουσειακή αγωγή;
2. Τι πιστεύουν οι ίδιοι για τη μουσειακή αγωγή και πως μπορεί να συμβάλει στην εκπαίδευση;
3. Πως υλοποιείται η μουσειακή αγωγή εντός και εκτός των ορίων της τάξης;
4. Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την εφαρμογή της μουσειακής αγωγής στα σχολεία;
5. Η εφαρμογή της μουσειακής αγωγής στα σχολεία μπορεί να καλύψει και να ανταποκριθεί στις ανάγκες ενός σύγχρονου σχολείου;
6. Ποια μέτρα πρέπει να ληφθούν ώστε να εφαρμόζεται η μουσειακή αγωγή σε όλα τα σχολεία;

Ο παρακάτω Πίνακας 5.1 αντικατοπτρίζει το πως αντιστοιχούν οι στόχοι της μελέτης στην πρωτογενή έρευνα και τα αντίστοιχα ερευνητικά ερωτήματα .

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1 ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΗΣΗ ΣΤΟΧΩΝ ΜΕ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

ΣΤΟΧΟΙ ΜΕΛΕΤΗΣ	ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ					
	1	2	3	4	5	6
i. Εντοπισμός α) γνώσεων και β) αντιλήψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με την μουσειακή αγωγή	✓					
ii. Αξιολόγηση της συμβολής της μουσειακής αγωγής στην εκπαίδευση μέσα σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον		✓				
iii Εντοπισμός παραμέτρων υλοποίησης της μουσειακής αγωγής εντός κι εκτός των ορίων της τάξης			✓			
iv. Αξιολόγηση των παραγόντων που επηρεάζουν την εφαρμογή της μουσειακής αγωγής στα σύγχρονα σχολεία				✓		
v. Αξιολόγηση του βαθμού στον οποίο η εφαρμογή της μουσειακής αγωγής στα σχολεία μπορεί να καλύψει και να ανταποκριθεί στις ανάγκες ενός σύγχρονου σχολείου					✓	
vi. Παρουσίαση προτάσεων σχετικά με τα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν ώστε να εφαρμόζεται η μουσειακή αγωγή αποτελεσματικά σε όλα τα σχολεία						✓

5.2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η ερευνητική διαδικασία συντελέστηκε μέσα από δύο κύριους άξονες:

- Μέσα από την δευτερογενή έρευνα και τη βιβλιογραφική επισκόπηση, όπου επιδιώχθηκε η θεωρητική στήριξη, κατανόηση και ανάλυση εννοιών και ορισμών που σχετίζονται με τα μουσεία, τη μουσειακή εκπαίδευση και τις δράσεις εντός και εκτός των ορίων της σχολικής τάξης.
- Μέσα από την πρωτογενή έρευνα και την συλλογή πρωτογενών δεδομένων

Η πρωτογενής έρευνα συνεισέφερε στη συλλογή των απαραίτητων στοιχείων για την ικανοποίηση των ερευνητικών ερωτημάτων καθώς και των στόχων και του σκοπού της μελέτης.

Τα ευρήματα της δευτερογενούς έρευνας συνεισέφεραν στην διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων, τον σχεδιασμό των εργαλείων της πρωτογενούς έρευνας και κυρίως στην ανάλυση και την ερμηνεία των αποτελεσμάτων της έρευνας.

5.2.1 Τύπος ερευνητικής μεθοδολογίας- Ποιοτική έρευνα

Ο τύπος ερευνητικής μεθοδολογίας που επιλέχθηκε και εφαρμόστηκε είναι αυτός της ποιοτικής μεθοδολογίας για τους ακόλουθους λόγους. Η ποιοτική έρευνα είναι ένας τύπος έρευνας κοινωνικής επιστήμης που συλλέγει και λειτουργεί με μη αριθμητικά δεδομένα και που επιδιώκει να ερμηνεύσει την έννοια από αυτά τα δεδομένα που μας βοηθούν να κατανοήσουμε την κοινωνική ζωή μέσω της μελέτης στοχευμένων πληθυσμών. Συχνά τοποθετείται σε αντίθεση με την ποσοτική έρευνα, η οποία χρησιμοποιεί αριθμητικά δεδομένα για τον εντοπισμό τάσεων μεγάλης κλίμακας και χρησιμοποιεί στατιστικές λειτουργίες για τον προσδιορισμό των αιτιωδών και συσχετικών σχέσεων μεταξύ μεταβλητών (King, 2000). Στο πλαίσιο των κοινωνικών επιστημών, η ποιοτική έρευνα επικεντρώνεται συνήθως στο μικρο-επίπεδο της κοινωνικής αλληλεπίδρασης που συνθέτει την καθημερινή ζωή, ενώ η ποσοτική έρευνα συνήθως επικεντρώνεται σε τάσεις και φαινόμενα μακροοικονομικού επιπέδου (Jones, & Rupp, 2005).

Η ποιοτική προσέγγιση, εξετάζει τη διεύρυνση του θέματος σε βάθος, μέσω των ημιδομημένων συνεντεύξεων, εφόσον επιλέχθηκε με στόχο την «ερμηνευτική» προσέγγιση (Κυριαζή, 2001). Σύμφωνα με τον Parker (2012), η έρευνα γενικότερα μπορεί να υποστηριχθεί σημαντικά όταν προσανατολίζεται σε ποιοτικές μεθόδους (Wanderley & Cullen 2013). Τα ποιοτικά δεδομένα θα συλλεχθούν με την τεχνική των ημιδομημένων συνεντεύξεων με : α) εκπαιδευτικούς νηπιαγωγούς και β) εκπαιδευτικούς δασκάλους. Χαρακτηριστικό είναι το ότι η ποιοτική έρευνα στηρίζεται είτε σε μελέτες ειδικών περιπτώσεων, είτε σε πληροφορίες που έχουν προκύψει από μεμονωμένα άτομα ή καταστάσεις, και διερευνά τις διαδικασίες που βρίσκονται πίσω από τις παρατηρούμενες συσχετίσεις μεταξύ παραγόντων, χαρτογραφώντας τις ατομικές απαντήσεις και αναζητώντας τη σημασία και το πλαίσιο μέσα στο οποίο εκδηλώνεται η συμπεριφορά τους και οι αντιλήψεις τους (Κυριαζή, 2001).

5.2.2 Επιλογή δείγματος

Το δείγμα της παρούσας έρευνας, αποτελείται από δέκα εκπαιδευτικούς Π.Ε.60 νηπιαγωγούς και δέκα εκπαιδευτικούς Π.Ε.70 δασκάλους του Νομού Λάρισας και Μαγνησίας. Το συγκεκριμένο δείγμα επιλέχθηκε κατόπιν συνεννόησης με τον επιβλέποντα καθηγητή όσον αφορά τον αριθμό και τις ειδικότητες ικανοποιώντας το κριτήριο οι συνεντευξιζόμενοι να είναι ενεργοί εκπαιδευτικοί. Όσον αφορά την γεωγραφική προέλευση του δείγματος (Ν. Λάρισας και Ν. Μαγνησίας) αυτή επιλέχθηκε με βάση το κριτήριο της γεωγραφικής εγγύτητας καθώς η συγγραφέας- ερευνήτρια έχει τη βάση της ως εκπαιδευτικός και ως πολίτης στην ίδια γεωγραφική περιοχή.

5.2.3 Μέσο συλλογής δεδομένων

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε με την μέθοδο της ημιδομημένης συνέντευξης. Η συνέντευξη, επιλέχθηκε, διότι είναι ένας ευέλικτος τρόπος να λάβει κάποιος πληροφορίες για ένα συγκεκριμένο θέμα που ερευνά. Η συνέντευξη δεν είναι ένας εύκολος τρόπος συλλογής δεδομένων και πολλών πληροφοριών, ο ερευνητής έρχεται πρόσωπο με πρόσωπο με τον συνεντευξιζόμενο κι έτσι έχει την ευκαιρία να παρατηρήσει την συμπεριφορά του, την αλλαγή του τόνου της φωνής, χειρονομίες ακόμη και συναισθήματα. Ο συνεντευκτής μπορεί να

δημιουργήσει ένα ευχάριστο κλίμα, με σκοπό, ο συνεντευξιαζόμενος να τον εμπιστευτεί κι έτσι θα του δοθεί η ευκαιρία να διερευνήσει σε βάθος το ερευνητικό πρόβλημα που μελετά. Ακόμη, μέσω της συνέντευξης υπάρχει η δυνατότητα, αν ο συνεντευξιαζόμενος δεν κατάλαβε κάποια ερώτηση να ζητήσει διευκρινίσεις και να συνεχίσει την συνέντευξη, αφού υπάρξει η πλήρης κατανόηση του θέματος (Robson, 2010). Από την άλλη πλευρά, οι συνεντεύξεις έχουν το μειονέκτημα, ότι είναι αρκετά χρονοβόρες και προϋποθέτουν προετοιμασία και συναντήσεις. Ακόμη, οι συνεντεύξεις εκτός από τα παραπάνω, απαιτούν χρόνο και για την απομαγνητοφώνηση. Μάλιστα η αντιστοιχία είναι 1/10, δηλαδή κάθε μία ώρα συνέντευξης είναι σχεδόν δέκα ώρες απομαγνητοφώνησης.

Τέλος, οι συνεντεύξεις είναι περισσότερο υποκειμενικές, διότι η συμπεριφορά και οι αντιδράσεις του ατόμου που του παίρνουν συνέντευξη επηρεάζονται άμεσα από τον συνεντευκτή (Robson, 2010). Οι μορφές των συνεντεύξεων είναι τρεις, η πλήρως δομημένη συνέντευξη, η ημιδομημένη συνέντευξη και η μη δομημένη συνέντευξη. Στην πλήρως δομημένη συνέντευξη, οι ερωτήσεις γίνονται με συγκεκριμένη σειρά συγκεκριμένη διατύπωση και η ουσιαστική διαφορά με το ερωτηματολόγιο, είναι ότι οι ερωτήσεις είναι ανοιχτού τύπου. Στην ημιδομημένη συνέντευξη, υπάρχουν επίσης συγκεκριμένες ερωτήσεις, όμως δεν είναι απαραίτητο να γίνουν με συγκεκριμένη σειρά. Μάλιστα, ανάλογα με την κρίση του συνεντευκτή μπορεί να προσθέσει ή να παραλείψει ερωτήσεις, ώστε να βοηθήσει τα αποτελέσματα της έρευνας. Η μη δομημένη συνέντευξη, μπορεί να είναι πλήρως άτυπη. Η μη δομημένη συνέντευξη χαρακτηρίζεται ως μία μακροσκελής συζήτηση με βάθος και είναι δύσκολο να την πραγματοποιήσει ένας αρχάριος (Βάμβουκας, 1998).

Στην παρούσα έρευνα, πραγματοποιήθηκε η μέθοδος της ημιδομημένης συνέντευξης. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ο συνεντευξιαζόμενος έχει τη δυνατότητα της πρωτοβουλίας των απαντήσεων και ο συνεντευκτής μπορεί να επέμβει και να κατευθύνει τη συνέντευξη, ώστε να εξυπηρετεί τον σκοπό της έρευνας και να απαντώνται τα ερευνητικά ερωτήματα μέσα στον απαιτούμενο χρόνο. Προτού πραγματοποιηθούν οι συνεντεύξεις, ολοκληρώθηκαν δύο πιλοτικές συνεντεύξεις κι έτσι οριστικοποιήθηκε ο οδηγός της συνέντευξης που χωρίστηκε σε πέντε άξονες. Ο πρώτος άξονας είναι τα δημογραφικά στοιχεία και οι σπουδές

των εκπαιδευτικών, ο δεύτερος άξονας αναφέρεται στις γνώσεις των εκπαιδευτικών πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση, ο τρίτος άξονας είναι ο τρόπος και η συχνότητα υλοποίησης μουσειακών δραστηριοτήτων, ο τέταρτος άξονας αναφέρεται στη σχέση των εκπαιδευτικών με φορείς του μουσείου και περιγράφονται οι απόψεις σχετικά με τους στόχους της μουσειακής εκπαίδευσης και κλείνοντας, ο πέμπτος και τελευταίος άξονας είναι η προσωπική αποτίμηση των εκπαιδευτικών, τι θα άλλαζαν και τι προτείνουν.

5.2.4. Η διεξαγωγή της έρευνας κι ανάλυση δεδομένων

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε, κατά τους μήνες Σεπτέμβριο-Οκτώβριο του σχολικού έτους 2019-2020 στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος «Διοίκηση εκπαιδευτικών μονάδων» του τμήματος Διοίκησης επιχειρήσεων, του Τεχνολογικού τομέα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Αρχικά υπήρξε τηλεφωνική επικοινωνία με τους συνεντευξιαζόμενους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι ενημερώθηκαν για τον σκοπό και τους στόχους της έρευνας -μελέτης. Επίσης τονίστηκε το γεγονός ότι οι συνεντεύξεις θα είναι ανώνυμες, γεγονός που τους βοήθησε να αποφασίσουν να συμμετάσχουν στην έρευνα πιο εύκολα, γνωρίζοντας έτσι, ότι δεν κρίνονται. Στη συνέχεια τους εστάλη ο οδηγός συνέντευξης με τα ερωτήματα τα οποία επρόκειτο να ερωτηθούν. Επίσης, πληροφορήθηκαν, ότι η συνέντευξή τους επρόκειτο να ηχογραφηθεί και γνώριζαν ακριβώς πότε αρχίζει και πότε τελειώνει η ηχογράφησή τους. Κατέστη γνωστό στους υποψήφιους ότι θα μπορούσαν να αρνηθούν τη συμμετοχή και να αποσυρθούν σε οποιοδήποτε από τα παραπάνω στάδια. Στη συνέχεια, συμφωνήθηκαν και ορίστηκαν ραντεβού σε εύθετο χρόνο ώστε οι συμμετέχοντες να συμμετάσχουν στη διαδικασία με τη φυσική τους παρουσία.. Η διάρκεια της κάθε συνέντευξης ήταν περίπου 30 λεπτά, χωρίς να τα υπερβαίνει, για να αποφευχθεί πιθανή κόπωση των ερωτηθέντων. Στην αρχή της διαδικασίας, έγινε υπενθύμιση σε κάθε συνεντευξιαζόμενο σχετικά με το σκοπό και τους στόχους της έρευνας, ενώ ταυτόχρονα ενημερώθηκε για το δικαίωμά του να μην απαντήσει σε καμία ερώτηση που δεν θα επιθυμούσε.

Όσον αφορά στην ανάλυση των δεδομένων, οι συνεντεύξεις καταγράφηκαν και μαγνητοφωνήθηκαν με τη συγκατάθεση των ερωτηθέντων. Στη συνέχεια

μετατράπηκαν σε ηλεκτρονικά αρχεία. Κάθε αρχείο μεταγράφηκε στη συνέχεια και οι σχετικές πληροφορίες καταγράφηκαν σε χειρόγραφες σελίδες. Για την ανάλυση των δεδομένων, εφαρμόστηκε η μέθοδος ανάλυσης περιεχομένου (content analysis) σχεδιάζοντας έναν πρακτικό πίνακα, όπως προτείνεται από τον Hjørland (2010). Συγκεκριμένα σε μια σελίδα A3 δημιουργήθηκε ένας πίνακας με 20 στήλες και 10 γραμμές. Οι γραμμές αντιστοιχούν σε κάθε ερώτηση του οδηγού συνέντευξης, ενώ οι στήλες αντιστοιχούν στον τίτλο καθενός από τους 20 ερωτηθέντες και τα υπόλοιπα δέκα στις απαντήσεις που δίνονται για κάθε ερώτηση. Έτσι, οι σημειώσεις των μεταγραφέντων αρχείων μεταφέρθηκαν στα αντίστοιχα κελιά του πίνακα, ώστε να συγκεντρωθούν οι απαντήσεις σε κάθε ερώτηση σε οργανωμένη μορφή, αποφεύγοντας έτσι χαοτικές αναζητήσεις.

5.3 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Αναγνωρίζεται ότι πολλά ηθικά ζητήματα που εμπíπτουν στον ευρύτατο χώρο της ηθικής και που έγινε γνωστότερος με τον όρο “Ethics” μπορεί να αντιμετωπιστούν σε οποιοδήποτε στάδιο κατά τη διεξαγωγή οποιασδήποτε μορφής έρευνας (Easterby-Smith, Thorpe & Lowe, 2002). Τα συγκεκριμένα ζητήματα είναι ιδιαίτερα σημαντικά λόγω της πιθανής ελευθερίας μέσα στην αλληλεπίδραση, την ανταλλαγή πληροφοριών και ερμηνειών. Λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές παραμέτρους ηθικής όπως την αρχή της αξιοπιστίας και εγκυρότητας (reliability, validity), διαφύλαξης προσωπικών πληροφοριών και δεδομένων (principle of privacy), την αρχή της εμπιστευτικότητας (principle of confidentiality) αλλά και της σωστής ενημέρωσης, σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε η ακόλουθη στρατηγική.

Έγινε προσπάθεια να μετριάσουν όλες οι ανησυχίες των συμμετεχόντων, ενημερώνοντάς τους, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, εκ των προτέρων σχετικά με τη φύση και τους στόχους της μελέτης, τον τύπο των ερωτήσεων, διασφαλίζοντας την ανωνυμία και την εμπιστευτικότητα. Απαιτήθηκε σωστός και προσεκτικός χειρισμός από την ερευνήτρια προκειμένου να κερδίσει την εμπιστοσύνη των συμμετεχόντων προκειμένου οι τελευταίοι να ανταποκριθούν ειλικρινά.

Η μέτρηση της ακρίβειας και της συνέπειας των ερευνητικών μέσων είναι γνωστή ως εγκυρότητα και αξιοπιστία, αντίστοιχα (Schutt, 2008). Όσον αφορά τις

συνεντεύξεις, η εγκυρότητα και η αξιοπιστία αντιμετωπίστηκαν μέσω της χρήσης ενός οδηγού συνέντευξης από την ερευνήτρια προκειμένου να ακολουθήσει και να διατυπώσει το κάθε ερώτημα με τον ίδιο τρόπο με κάθε συνεντευξιαζόμενο, και προκειμένου να αποφευχθεί η προκατάληψη από τον συνεντευκτή το γνωστό interviewer bias και να επιτευχθεί ισοδυναμία ερεθίσματος stimulus equivalence όπως το αποκαλεί ο Orpenheim (2001) που συνεπάγεται την παροχή του ιδίου ερεθίσματος σε κάθε συνεντευξιαζόμενο για να απαντήσουν.

Τέλος, η δέουσα επεξεργασία και ερμηνεία των αποτελεσμάτων εφαρμόστηκαν προκειμένου να εξασφαλίσουν την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων και την ικανοποίηση των στόχων και του σκοπού της μελέτης (Μπαλωμένου & Διπλήρη, 2006). Ωστόσο, όλες οι παραπάνω παράμετροι θα λέγαμε ότι είναι εξίσου σημαντικές γιατί όσο σωστά και να ερμηνευτούν τα αποτελέσματα, αν τα ερευνητικά εργαλεία δεν έχουν σχεδιαστεί κατάλληλα και σε ευθυγράμμιση με τους ερευνητικούς στόχους, τότε οι στόχοι δε θα ικανοποιηθούν. Αν πάλι οι στόχοι δεν έχουν εντοπιστεί και διατυπωθεί με σαφήνεια, τότε πιθανότατα όλη η υπόλοιπη έρευνα δε θα μπορέσει να κρατηθεί εστιασμένη. Η έρευνα θα πρέπει να διεξάγεται με υψηλό το αίσθημα ευθύνης καθώς αποτελεί ένα ταξίδι χωρίς τελικό προορισμό και μόλις δοθούν οι απαντήσεις νέοι ερευνητικοί στόχοι προκύπτουν για περαιτέρω έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο : ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

6.1 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ Π.Ε.60 ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, στην έρευνα έλαβαν μέρος συνολικά 20 εκπαιδευτικοί, εκ των οποίων 10 ήταν νηπιαγωγοί και οι υπόλοιποι 10 ήταν δάσκαλοι, καθώς πραγματοποιήθηκε συγκριτική έρευνα. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τους νηπιαγωγούς οι επτά από τους δέκα (συνεντεύξεις 1, 2, 3, 4, 5, 6 & 7) είναι απόφοιτοι πανεπιστημίου, προσχολικής αγωγής τετραετούς φοίτησης. Μάλιστα, οι τρεις από τους επτά είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος (συνεντεύξεις 2, 5 & 6). Στις συνεντεύξεις 8, 9 και 10 οι νηπιαγωγοί είναι απόφοιτοι σχολής διετούς φοίτησης και πραγματοποίησαν εξομοίωση στην παιδαγωγική σχολή του πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Τέλος, δύο νηπιαγωγοί (συνεντεύξεις 2 & 5), ανέφεραν ότι είναι κάτοχοι και δεύτερου πτυχίου, φιλοσοφικής και διοίκησης επιχειρήσεων αντίστοιχα. Η διδακτική εμπειρία των νηπιαγωγών της συγκεκριμένης έρευνας κυμαίνεται από 12 έως 34 χρόνια. Όπως ανέφεραν στις συνεντεύξεις διαθέτουν 18, 17, 14, 17, 22, 25, 12, 22, 34 και 19 χρόνια εμπειρίας αντίστοιχα, με μέσο όρο εμπειρίας τα 20 χρόνια.

6.1.1 Γνώσεις των εκπαιδευτικών Π.Ε.60 σχετικά με την μουσειακή εκπαίδευση

Οι νηπιαγωγοί, ρωτήθηκαν επίσης, αν διδάχτηκαν την μουσειακή αγωγή κατά τη διάρκεια των σπουδών τους. Οι πέντε νηπιαγωγοί από τους δέκα έδωσαν καταφατική απάντηση (συνεντεύξεις 1, 2, 5, 6 & 7). Όπως ανέφεραν, διδάχτηκαν την μουσειακή αγωγή κατά την πρακτική (συνέντευξη 1) και στο διδασκαλείο (συνεντεύξεις 2 & 5). Στις συνεντεύξεις 3, 8 και 9 οι νηπιαγωγοί δήλωσαν, ότι δεν διδάχτηκαν καθόλου στα πλαίσια των σπουδών τους την μουσειακή αγωγή. Τέλος, δύο από τους ερωτηθέντες νηπιαγωγούς απάντησαν, ότι διδάχτηκαν την μουσειακή αγωγή επιφανειακά και στα πλαίσια ενός άλλου μαθήματος (...όχι σαν συγκεκριμένο μάθημα αλλά μέσα στα πλαίσια άλλου μαθήματος χωρίς να θυμάμαι περισσότερα..., συνέντευξη 4), (...πολύ λίγο και το έχω διδαχθεί όταν ήμουν στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας μέσω συζητήσεων μέσα σε άλλα μαθήματα τα οποία ήταν πολύ επιφανειακά και αν θυμάμαι καλά ήταν στην Ιστορία της τέχνης..., συνέντευξη

10). Στη συνέχεια, οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να ορίσουν την μουσειακή αγωγή και να αναφέρουν πως οι ίδιοι την αντιλαμβάνονται. Έτσι, οι τέσσερις από τους δέκα νηπιαγωγούς ανέφεραν ότι, η μουσειακή αγωγή είναι μέσο μάθησης (συνεντεύξεις 4, 5, 6, & 9). Πιο συγκεκριμένα, ανέφεραν, ότι η μουσειακή αγωγή είναι ένας τομέας για δημιουργικές δραστηριότητες (συνέντευξη 4) και ο τρόπος για να μάθουν την ιστορία και τον πολιτισμό ενός τόπου οι μαθητές (συνεντεύξεις 4 & 5), μέσω της βιωματικής μάθησης (συνεντεύξεις 6 & 9), (...η μουσειακή αγωγή είναι ένας πολύ καλός πυλώνας για τη βασική εκπαίδευση αλλά και για την μετέπειτα εξέλιξη της εκπαίδευσης γιατί προσφέρει έναν άλλο τρόπο μάθησης στα παιδιά. Συνήθως είναι βιωματική οπότε θεωρώ ότι θα πρέπει να είναι μέσα στη μάθηση οπωσδήποτε..., συνέντευξη 9).

Στη συνέχεια οι νηπιαγωγοί, τέσσερις στους δέκα, όρισαν ότι η μουσειακή αγωγή είναι μία δράση κατά την οποία συνδέεται το σχολείο με το μουσείο (συνεντεύξεις 1, 2,3 & 7), (...μουσειακή αγωγή είχα διαβάσει κάπου ότι είναι μία γέφυρα ανάμεσα στο μουσείο και την εκπαίδευση...,συνέντευξη 2). Ακόμη, στη συνέντευξη 8, ο νηπιαγωγός όρισε την μουσειακή αγωγή μέσα από τον κοινωνικό και διαπολιτισμικό χαρακτήρα του μουσείου (...η μουσειακή αγωγή νομίζω ότι είναι ένας καινούργιος θεσμός γενικότερα που έχει σαν φιλοδοξία να δράσει μαζί με την εκπαίδευση και επειδή τα μουσεία πλέον έχουν έναν κοινωνικό ρόλο, γιατί αποτελούν χώρο συνάντησης, διαλόγου, επικοινωνίας διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, εθνοτήτων, χρωμάτων, πιστεύω ότι έχει ένα πιο διαπολιτισμικό ρόλο η μουσειακή αγωγή...).

Τέλος, στη συνέντευξη 10, ο νηπιαγωγός ανέφερε ότι, μουσειακή αγωγή είναι το μουσείο να αποτελεί βασικό χώρο εκπαίδευσης. Όσον αφορά το πως αξιολογούν οι ίδιοι τις γνώσεις τους, σχετικά με την μουσειακή αγωγή, και οι δέκα νηπιαγωγοί δήλωσαν, ότι δεν έχουν ένα επαρκές επίπεδο γνώσεων. Οι πέντε στους δέκα νηπιαγωγούς δήλωσαν, ότι οι γνώσεις τους σχετικά με την μουσειακή εκπαίδευση δεν αρκούν και ότι χρειάζονται περισσότερη επιμόρφωση (συνεντεύξεις 3, 5, 6, 8 & 10) (...νομίζω ότι θα ήθελα περισσότερη επιμόρφωση. Άλλωστε δεν έχω συμμετάσχει σε πολλά σεμινάρια μουσειακής εκπαίδευσης. Όπως σας είπα δύο φορές παρακολούθησα και έκτοτε δεν διοργανώθηκε και από τους συμβούλους κάτι σχετικό...συνέντευξη 5). Ενώ, οι τρεις στους δέκα

νηπιαγωγούς ανέφεραν ότι όσες γνώσεις διαθέτουν σχετικά με την μουσειακή αγωγή, προέρχονται αποκλειστικά και μόνο δικής τους προσωπικής αναζήτησης και εκδήλωσης ενδιαφέροντος σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα (συνεντεύξεις 2, 9 & 10).

6.1.2 Δραστηριότητες που έχουν υλοποιηθεί σε σχέση με τη μουσειακή αγωγή

Στη συνέχεια των συνεντεύξεων, οι νηπιαγωγοί κλήθηκαν να απαντήσουν αν πραγματοποιούν επισκέψεις σε μουσεία, αν ναι πόσο συχνά αλλά και να περιγράψουν τις δραστηριότητες που έκαναν με τα παιδιά, με αφορμή την επίσκεψη τους αυτή. Οι εννιά στους δέκα νηπιαγωγούς απάντησαν καταφατικά και δήλωσαν, ότι πραγματοποιούν σχεδόν κάθε χρόνο επισκέψεις σε μουσεία στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας (συνεντεύξεις 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8 & 9). Πιο συγκεκριμένα, οι έξι στους δέκα νηπιαγωγούς δήλωσαν, ότι επισκέφτηκαν το λαογραφικό μουσείο (συνεντεύξεις 2, 3, 5, 6, 8 & 10). Δεύτερη πιο δημοφιλής απάντηση ως προς την κατηγορία επιλογής μουσείων, ήταν το αρχαιολογικό μουσείο, όπου το ανέφεραν πέντε στους δέκα νηπιαγωγούς (συνεντεύξεις 1, 2, 4, 8 & 10).

Άλλα μουσεία που αναφέρθηκαν από δύο νηπιαγωγούς, ήταν το μουσείο ελιάς και λαδιού (συνεντεύξεις 4 & 10), ενώ τέλος, αναφέρθηκε και το εντομολογικό μουσείο από μία νηπιαγωγό (συνέντευξη 3). Όσον αφορά την συχνότητα επίσκεψης στα μουσεία, εκτός από την συνέντευξη 7, που ο νηπιαγωγός δήλωσε πως δεν πραγματοποιεί ποτέ δράσεις στα μουσεία, όλοι οι υπόλοιποι απάντησαν πως επιδιώκουν να επισκέπτονται τα μουσεία μία ή δύο φορές τον χρόνο οπωσδήποτε. Η πιο συχνή απάντηση που δόθηκε, από τέσσερις νηπιαγωγούς, είναι, μία φορά τον χρόνο επίσκεψη σε μουσείο (συνεντεύξεις 1, 3, 4 & 6). Η δεύτερη πιο συχνή απάντηση είναι, η μία ή δύο φορές τον χρόνο επίσκεψη σε μουσεία και δόθηκε από τρεις νηπιαγωγούς (συνεντεύξεις 8, 9 & 10). Επίσης, στη συνέντευξη 2, ο νηπιαγωγός απάντησε πως πηγαίνουν σίγουρα δύο φορές τον χρόνο, ενώ στη συνέντευξη 5 ο εκπαιδευτικός ανέφερε, πως επισκέπτονται μία φορά τον χρόνο και αν αυτό δεν γίνει, πραγματοποιείται επίσκεψη μία φορά ανά δύο χρόνια. Αξίζει να σημειωθεί ότι, οι νηπιαγωγοί που ερωτήθηκαν και δεν βρίσκονται κοντά σε μεγάλο αστικό κέντρο επισήμαναν, ότι η απόσταση αποτελεί

τροχοπέδη στην υλοποίηση συχνότερων επισκέψεων (συνεντεύξεις 2, 3, 5 & 7), (...είναι δύσκολο, γιατί το νηπιαγωγείο έχει μικρό αριθμό παιδιών, είναι δύσκολη η μετακίνηση, το κόστος που επιβαρύνεται ο κάθε μαθητής..., συνέντευξη 5).

Οι νηπιαγωγοί στη συνέχεια, ανέφεραν τις δραστηριότητες που πραγματοποίησαν με τα παιδιά λόγω της επίσκεψης τους σε κάποιο μουσείο. Όπως ανέφεραν, φρόντισαν πριν την επίσκεψη να ενημερώσουν τα παιδιά τόσο για το είδος του μουσείου που θα επισκέπτονταν, όσο και για τον τρόπο συμπεριφοράς στον χώρο αυτό (συνεντεύξεις 1, 3, 4, 8 & 10), (...συνήθως όταν έχουμε υλικό προσπαθούμε να βρούμε διαδικτυακά κάποια πράγματα για να κάνουμε μία εισαγωγή στα παιδιά για το τι πρόκειται να δούμε, στο τι αναφέρεται το μουσείο... συνέντευξη 10). Οι πέντε στους δέκα νηπιαγωγούς ανέφεραν ότι προετοίμασαν τα παιδιά για την επίσκεψη στο μουσείο, ωστόσο δεν διευκρίνησαν ακριβώς τις δραστηριότητες που πραγματοποίησαν. Μόνο στη συνέντευξη 10, ο νηπιαγωγός ανέφερε, ότι διαδικτυακά έψαξαν στην τάξη πληροφορίες.

Όσον αφορά τις δραστηριότητες που πραγματοποίησαν οι νηπιαγωγοί, ποικίλλουν και πραγματοποιήθηκαν, τόσο στο χώρο του μουσείου κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, όσο και στην σχολική αίθουσα, μετά την επίσκεψη. Οι δραστηριότητες αυτές είναι οι παρακάτω, μικροί αρχαιολόγοι (συνέντευξη 1), δημιουργία μουσείου μέσα στην τάξη (συνέντευξη 2 & 8), κατασκευές με διάφορα υλικά, κυρίως με πηλό (συνεντεύξεις 3, 4 & 6), ζωγραφική (συνέντευξη 6) και δραστηριότητες μέσω διαδικτύου (συνεντεύξεις 9 & 10). Αναλυτικότερα, όπως φαίνεται και από τα παραπάνω αποτελέσματα, η πιο δημοφιλής επιλογή δραστηριότητας, αποτελεί η δημιουργία κατασκευών με διάφορα υλικά και κυρίως με πηλό, καθώς ήταν απάντηση στις τρεις από τις δέκα νηπιαγωγούς (...με διάφορα υλικά από ζυμάρι ή πηλό. Αν είμαστε σε Λαογραφικό μουσείο φτιάχνουμε μαγειρικά σκεύη παλιάς εποχής..., συνέντευξη 6). Η δεύτερη δημοφιλέστερη απάντηση, ήταν η δημιουργία μουσείου μέσα στην τάξη και η αναζήτηση πληροφοριών μέσω διαδικτύου. Οι δύο στους δέκα νηπιαγωγούς δήλωσαν πως έκαναν τις συγκεκριμένες δραστηριότητες. Η δημιουργία μουσείου μέσα στην τάξη, σημαίνει ότι μετά από επίσκεψη σε λαογραφικό μουσείο, τα παιδιά έφεραν παλιά αντικείμενα από το σπίτι τους και στη συνέχεια, παρουσίασαν τα εκθέματα στην τάξη και στους γονείς (συνεντεύξεις 2 & 8),(...στο Λαογραφικό Μουσείο

Στεφανοβικείου για να παρατηρήσουμε τα καθημερινά αντικείμενα και μετά κάναμε στο σχολείο συλλογή αντικειμένων από το σπίτι παλιών αντικειμένων. Κάναμε ένα μικρό μουσείο στο σχολείο..., (συνέντευξη 8).

Από την άλλη, η χρήση του διαδικτύου, που επίσης δόθηκε ως απάντηση από δύο νηπιαγωγούς, πραγματοποιήθηκε σαν δραστηριότητα πριν την επίσκεψη στο μουσείο, με σκοπό να συλλέξουν πληροφορίες για το μουσείο που επρόκειτο να επισκεφτούν (συνεντεύξεις 9 & 10), (...προσπαθούμε να βρούμε διαδικτυακά κάποια πράγματα για να κάνουμε μία εισαγωγή στα παιδιά για το τι πρόκειται να δούμε, στο τι αναφέρεται το μουσείο που θα πάμε..., συνέντευξη 10). Στη συνέχεια, από έναν νηπιαγωγό, αναφέρθηκε η δραστηριότητα που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια επίσκεψης σε αρχαιολογικό χώρο, όπου εκεί τα παιδιά έγιναν μικροί αρχαιολόγοι και έσκαψαν, με σκοπό να βρουν ένα αγγείο, βιώνοντας έτσι την εμπειρία των αρχαιολόγων όταν ανακαλύπτουν κάποιο εύρημα (...είχαμε πάει σε ένα αρχαιολογικό χώρο κοντά στο Αυλωνάρι Ευβοίας να ζητήσουμε από τα παιδιά να γίνουν αρχαιολόγοι, σκάψαμε σε ένα συγκεκριμένο μέρος και είδαμε πώς είναι τα αγγεία..., συνέντευξη 1).

Τέλος, από έναν μόνο νηπιαγωγό αναφέρθηκε η δραστηριότητα της ζωγραφικής. Όπως απάντησε, η συγκεκριμένη δραστηριότητα βασίστηκε στην έμπνευση των παιδιών που έλαβαν, έπειτα από την επίσκεψη τους στην πινακοθήκη (...αν είμαστε στην Πινακοθήκη, τα παιδιά ζωγραφίζουν για κάποιο συγκεκριμένο ζωγράφο με βάση κάποιες πληροφορίες..., συνέντευξη 6).

Στη συνέχεια των συνεντεύξεων οι εκπαιδευτικοί, κλήθηκαν να κρίνουν αν οι συγκεκριμένες δραστηριότητες που πραγματοποίησαν ήταν αποτελεσματικές. Όπως απάντησαν, οι εννιά στους δέκα νηπιαγωγούς, που πραγματοποίησαν δράσεις και επισκέψεις στα μουσεία (συνεντεύξεις 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9 & 10), οι δραστηριότητες που πραγματοποίησαν ήταν αποτελεσματικές. Οι επτά από τους δέκα νηπιαγωγούς δήλωσαν, ότι κριτήριο αποτελεσματικότητας των δραστηριοτήτων ήταν τα συναισθήματα που βίωσαν μετά την επίσκεψη τα παιδιά. Όπως ανέφεραν οι εκπαιδευτικοί, τα παιδιά, μετά την επίσκεψη και τις δράσεις που πραγματοποίησαν, ήταν ενθουσιασμένα (συνεντεύξεις 1, 3, 5, 6, 8, 9, & 10). Επίσης, ανέφεραν, ότι τα παιδιά είδαν αντικείμενα και εκθέματα από κοντά, τα

οποία γνώριζαν και διδάσκονταν από πριν και αυτό επίσης τα χαροποίησε πολύ (συνεντεύξεις 1, 8 & 10).

6.1.3 Σχέση εκπαιδευτικού - μουσείου και απόψεις

Κατά την εξέλιξη της έρευνας, οι νηπιαγωγοί κλήθηκαν να απαντήσουν για το αν συνεργάστηκαν με κάποιον φορέα του μουσείου κατά την πραγματοποίηση των επισκέψεων ή των δράσεων τους. Έτσι λοιπόν, και οι εννιά στους δέκα νηπιαγωγούς που απάντησαν ότι οργανώνουν επισκέψεις σε μουσεία δήλωσαν ότι συνεργάστηκαν με κάποιον φορέα για την υλοποίηση της επίσκεψης τους (συνεντεύξεις 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9 & 10). Πιο συγκεκριμένα, στις συνεντεύξεις 2, 3, 4, 5, 8, 9 & 10, οι επτά στους δέκα δηλαδή συνεργάστηκαν με κάποιον φορέα του μουσείου με σκοπό να τους ξεναγήσει και να τους πληροφορήσει σχετικά με τα εκθέματα του μουσείου (*...στο μουσείο υπήρχε κάποια ξεναγός, η οποία ήταν εξαιρετική, πάρα πολύ μεταδοτική, μιλούσε με απλά λόγια στα παιδιά και πιστεύω ότι τα παιδιά κατανόησαν ό, τι τους είπε...*, συνέντευξη 5). Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί για την υλοποίηση της επίσκεψης τους σε μουσείο συνεργάστηκαν και με άλλους εκπαιδευτικούς. Οι επτά από τους δέκα νηπιαγωγούς, απάντησαν ότι συνεργάστηκαν με συναδέλφους τους, ώστε να λάβουν πληροφορίες σχετικά με την δράση που ήθελαν να υλοποιήσουν (συνεντεύξεις 1, 2, 4, 5, 6, 9 & 10). Αξιοσημείωτο είναι μάλιστα, ότι κάποιοι νηπιαγωγοί ζήτησαν την βοήθεια δασκάλων (συνεντεύξεις 5 & 10).

Στη συνέχεια, οι νηπιαγωγοί απάντησαν σε ερωτήσεις σχετικά με τις προσωπικές τους απόψεις όσον αφορά την μουσειακή αγωγή και τι πετυχαίνουν χρησιμοποιώντας τον συγκεκριμένο τρόπο διδασκαλίας. Ως προς τις απαντήσεις των νηπιαγωγών παρατηρείται ομοφωνία απόψεων. Πιο συγκεκριμένα, και στις δέκα συνεντεύξεις των νηπιαγωγών απάντησαν, πως η μουσειακή αγωγή πετυχαίνει σύνδεση με την ιστορία, την παράδοση και την λαογραφία, τη θρησκεία, την ενδυματολογία, τη διατροφή – μαγειρική, την τέχνη, με διαφορετικές επιστήμες και με τις διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Στη συνέχεια των συνεντεύξεων, και οι δέκα νηπιαγωγοί διατύπωσαν ομόφωνα τις ίδιες απόψεις. Απάντησαν δηλαδή, ότι η μουσειακή αγωγή θα έπρεπε να είναι επίσημα από το υπουργείο παιδείας στον προγραμματισμό του νηπιαγωγείου, θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί

τέχνης, και η εκπαιδευτική διαδικασία θα έπρεπε να πραγματοποιείται και εκτός τάξης.

Όπως ανέφεραν, ότι μέσω της μουσειακής αγωγής, παρέχεται στους μαθητές σφαιρική γνώση με βιωματικό τρόπο και χωρίς την σύνδεση της καλής επίδοσης ή της βαθμολογίας (...η μουσειακή εκπαίδευση πετυχαίνει όλα τα παραπάνω όπως επίσης πιστεύω ότι προσφέρει μία πιο σφαιρική- διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, γιατί βοηθάει πολύ στην κριτική ικανότητα στη συμμετοχή επίσης και των πιο αδύναμων μαθητών, γιατί δεν υπάρχει σύνδεση με τη βαθμολογία και την υψηλή επίδοση..., συνέντευξη 8). Ακόμη, όσον αφορά τον εκπαιδευτικό τέχνης στο σχολείο, επίσης και οι δέκα νηπιαγωγοί απάντησαν ότι θα ήταν χρήσιμο, γιατί θα ήταν ένας εκπαιδευτικός με γνώσεις που θα βοηθούσε τους μαθητές να έρθουν κοντά στον πολιτισμό και την τέχνη (...έννας εκπαιδευτικός που έχει σπουδάσει την τέχνη θα βοηθούσε πολύ..., συνέντευξη 3), (όταν κάποιος είναι ειδικευμένος πάνω στο αντικείμενο γίνεται και καλύτερη δουλειά, μπορεί να προσφέρει και περισσότερα..., συνέντευξη 5).

Ακόμη, όσον αφορά τη διαδικασία της μάθησης να πραγματοποιείται και εκτός τάξης και οι δέκα νηπιαγωγοί απάντησαν, ότι είναι αναγκαίο να πραγματοποιείται η συγκεκριμένη μέθοδος διδασκαλίας, διότι με αυτόν τον τρόπο παρέχονται με βιωματικό τρόπο γνώσεις στα παιδιά (...πρέπει να γίνεται αυτό, καθώς διαφορετικά είναι μία στείρα γνώση..., συνέντευξη 1), (...δεν μπορεί η μάθηση να περιορίζεται μέσα στο χώρο του σχολείου. Αν το παιδί δεν βγει προς τα έξω να δει πράγματα, πώς θα έχει μία ολιστική προσέγγιση του περιβάλλοντος του; Μπορεί να υπάρχει το ίντερνετ και μέσω της εικόνας να μπορεί να ταξιδέψει αλλά είναι πολύ πιο βιωματικό το να είσαι σε ένα χώρο και αυτό που νιώθεις και αυτό που σου αποπνέει ο χώρος...συνέντευξη 3). Επίσης, οι νηπιαγωγοί ρωτήθηκαν και για το αν πιστεύουν ότι η μουσειακή αγωγή θα είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας. Ενώ, για ακόμη μία φορά παρατηρήθηκε ομοφωνία ως προς τις απόψεις των εκπαιδευτικών, υπήρξε και μία συνέντευξη, η συνέντευξη 7, η οποία ανέφερε ότι η μουσειακή αγωγή δεν μπορεί να βοηθήσει στον τομέα της πολυπολιτισμικότητας, χωρίς βέβαια να το αιτιολογήσει (...δεν νομίζω ότι η μουσειακή εκπαίδευση μπορεί να βοηθήσει στο μέλλον σε αυτό τον τομέα της πολυπολιτισμικότητας. Υπάρχουν και άλλοι

τομείς....,συνέντευξη 7). Επιπλέον, σε μία ακόμη ερώτηση για την μουσειακή αγωγή στο δημοτικό, απάντησε, ότι δεν θα έπρεπε να είναι μάθημα για όλες τις τάξεις του δημοτικού (...στο δημοτικό σχολείο από κάποιες τάξεις και μετά όχι για όλες τις τάξεις..., συνέντευξη 7).

Από την άλλη, οι υπόλοιποι εκπαιδευτικοί, απάντησαν, ότι η μουσειακή αγωγή θα βοηθούσε και βοηθά στην πολυπολιτισμικότητα, γιατί με αυτόν τον τρόπο έρχονται όλα τα παιδιά σε επαφή με τον πολιτισμό (...σίγουρα είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος, γιατί είναι κάτι πέρα από τα όρια της τάξης. Είναι κάτι πιο ανοιχτό, καθώς όλα εξελίσσονται και μέσα από τα εκπαιδευτικά προγράμματα που γίνονται στα μουσεία, οι διαλέξεις, οι ξεναγήσεις, οι δραματοποιήσεις που γίνονται με τα παιδιά. Όλα αυτά βοηθάνε με άλλον τρόπο τη γνώση και την επαφή με άλλους λαούς..., συνέντευξη 6). Τέλος, όσον αφορά την ένταξη της μουσειακής αγωγής, επίσημα από το υπουργείο παιδείας, τόσο στο νηπιαγωγείο όσο και στο δημοτικό και οι δέκα νηπιαγωγοί, απάντησαν στις συνεντεύξεις ότι θα ήταν πολύ χρήσιμο. Όπως ανέφεραν, με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά θα έρθουν σε επαφή με το μουσείο από πολύ νωρίς, ενώ θα λυθούν και τα όποια προβλήματα αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που βρίσκονται μακριά από τα μεγάλα αστικά κέντρα (...ναι, θα έπρεπε να υπάρχει και να υπήρχε από το υπουργείο η δυνατότητα πρόσβασης των παιδιών στα μουσεία, γιατί τώρα τα παιδιά που είναι στις πόλεις μπορούν να πάνε στα μουσεία ενώ τα παιδιά κάποιων χωριών δεν μπορούν και αυτό είναι άνισο. Θα έπρεπε να δινόταν από το υπουργείο η δυνατότητα πρόσβασης..., συνέντευξη 7). Όσον αφορά το δημοτικό, η άποψη των νηπιαγωγών ήταν, ότι με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά θα έχουν τη δυνατότητα να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους (...θεωρώ όμως ότι σίγουρα έχει να δώσει πάρα πολλά στους μαθητές του Δημοτικού ένα τέτοιο μάθημα..., συνέντευξη 9).

6.1.4 Προσωπική αποτίμηση των εκπαιδευτικών Π.Ε.60 νηπιαγωγών - προτάσεις

Οι νηπιαγωγοί στο τέλος της συνέντευξης, απάντησαν για το πως αξιολογούν τις γνώσεις τους, σχετικά με την μουσειακή αγωγή και πρότειναν τυχόν αλλαγές που θα ήθελαν να γίνουν όσον αφορά τον συγκεκριμένο τομέα. Όπως παρατηρήθηκε και στην αρχή της ανάλυσης των συνεντεύξεων, στον τομέα των

γνώσεων των εκπαιδευτικών, οι εκπαιδευτικοί, αξιολόγησαν το επίπεδο των γνώσεων τους.

Οι εννιά στους δέκα νηπιαγωγούς απάντησαν ότι δεν είναι ικανοποιημένοι με το επίπεδο των γνώσεων τους σχετικά με την μουσειακή αγωγή (συνεντεύξεις 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9 & 10). Ένας νηπιαγωγός ανέφερε, ότι οι γνώσεις που έχει είναι αρκετά καλές έως μέτριες (συνέντευξη 4). Στην συνέχεια, όσον αφορά τις προτάσεις των εκπαιδευτικών, όπως ανέφεραν οι τέσσερις στους δέκα νηπιαγωγούς επιθυμούν να υπάρχει περισσότερη επιμόρφωση σχετικά με την μουσειακή αγωγή (συνεντεύξεις 2, 7, 8 & 10). Επίσης, τέσσερις στους δέκα νηπιαγωγούς δήλωσαν, ότι επιθυμούν να υπάρχουν οι οικονομικοί πόροι, που θα τους βοηθήσουν να πραγματοποιούν τις επισκέψεις που επιθυμούν (συνεντεύξεις 5, 7, 9 & 10), (...είναι λίγο δύσκολο στο να οργανώσουμε εμείς όλο αυτό καθώς απαιτούνται και χρήματα για να οργανωθούν οι επισκέψεις στα μουσεία..., συνέντευξη 9). Στις συνεντεύξεις 1 και 2 οι εκπαιδευτικοί προτείνουν να ενταχθούν εκπαιδευτικοί τέχνης (...καλό θα ήταν να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης. Αυτό που είπαμε πιο πριν, γιατί σίγουρα γνωρίζουν πράγματα που δεν γνωρίζουμε εμείς και θα μπορούσαν να τα μεταδώσουν και διαφορετικά στα παιδιά..., συνέντευξη 1). Στη συνέντευξη 4, ο εκπαιδευτικός δήλωσε, ότι επιθυμεί να υπάρχει ευκολότερη πρόσβαση σε υλικό (...Θα ήθελα να υπάρχει πρόσβαση σε υλικό είτε αληθινό είτε με το διαδίκτυο...), ενώ στη συνέντευξη έξι, ο νηπιαγωγός είπε, ότι επιθυμεί περισσότερη συνεργασία με τους ανθρώπους του μουσείου (...να υπάρχει συνεργασία με τους ανθρώπους των μουσείων, για να μπορέσουμε να έχουμε το καλύτερο αποτέλεσμα...). Τέλος, στη συνέντευξη τρία, ο νηπιαγωγός, απάντησε, ότι θεωρεί ότι βρίσκονται σε καλό δρόμο και να μην αλλάξει κάτι (...βρισκόμαστε σε καλό δρόμο, ότι προσπαθούμε να βρούμε τα πατήματα μας και το σχολείο και το μουσείο...)

6.1 5 Συμπεράσματα Εκπαιδευτικών Π.Ε.60 Νηπιαγωγών

Όπως παρατηρήθηκε από τις συνεντεύξεις των νηπιαγωγών, οι οχτώ στους δέκα εκπαιδευτικούς απάντησαν, ότι διδάχτηκαν στο πλαίσιο των σπουδών τους την μουσειακή αγωγή, έστω και επιφανειακά και γνωρίζουν τι είναι. Επίσης, οι εννιά στους δέκα επιδιώκουν την οργανωμένη επίσκεψη σε μουσεία, με μέσο όρο την μία φορά τον χρόνο.

Όσον αφορά τον τύπο μουσείου που έγιναν οι επισκέψεις, οι πέντε στους δέκα νηπιαγωγούς δήλωσαν, ότι προτίμησαν το λαογραφικό μουσείο, στη συνέχεια, οι πέντε στους δέκα απάντησαν το αρχαιολογικό, ενώ αναφέρθηκαν και άλλα μουσεία, όπως η πινακοθήκη, το εντομολογικό μουσείο και το μουσείο της ελιάς. Σχετικά με τις δραστηριότητες που υλοποίησαν, οι τρεις από τους δέκα νηπιαγωγούς απάντησαν, ότι πραγματοποίησαν δραστηριότητες με τα παιδιά, κυρίως πριν την επίσκεψη στο μουσείο με σκοπό την λήψη πληροφοριών (αναζήτηση στο διαδίκτυο).

Οι πέντε στους δέκα νηπιαγωγούς, απάντησαν ότι πραγματοποίησαν δραστηριότητες μετά την επίσκεψη στο μουσείο (μουσείο στην τάξη, κατασκευές, ζωγραφική). Τέλος, σε μία συνέντευξη αναφέρθηκε, η πραγματοποίηση δραστηριότητας κατά την διάρκεια της επίσκεψης (μικροί αρχαιολόγοι). Οι νηπιαγωγοί, αξιολόγησαν τις δραστηριότητες που πραγματοποίησαν ως αποτελεσματικές, διότι προκάλεσαν θετικά συναισθήματα στα παιδιά. Ακόμη, οι εννιά στους δέκα νηπιαγωγούς που πραγματοποίησαν δραστηριότητες και επισκέψεις στα μουσεία, για την υλοποίηση του προγράμματος τους συνεργάστηκαν όλοι, είτε με συνεργάτη του μουσείου (ξεναγό), είτε με άλλους εκπαιδευτικούς, τόσο νηπιαγωγούς, όσο και δασκάλους.

Σχετικά με τις απόψεις των νηπιαγωγών, όσον αφορά την μουσειακή αγωγή, παρατηρήθηκε ομοφωνία απόψεων, καθώς και οι δέκα συμφωνούν ως προς τους στόχους. Πιο συγκεκριμένα, πιστεύουν ότι η μουσειακή αγωγή βοηθά στην ένταξη των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας, πετυχαίνει σύνδεση με την ιστορία, την παράδοση, τη θρησκεία, την ενδυματολογία, τη διατροφή, την τέχνη, καθώς και τη σύνδεση με διαφορετικές επιστήμες.

Ακόμη, υπήρξε ομοφωνία στις απαντήσεις για το αν θα έπρεπε να ενταχθεί επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας η μουσειακή αγωγή, τόσο στο νηπιαγωγείο, όσο και στο δημοτικό, καθώς και για την ένταξη ενός εκπαιδευτικού τέχνης. Οι δέκα νηπιαγωγοί δήλωσαν, ότι θα ήταν ωφέλιμο κυρίως για τα παιδιά του νηπιαγωγείου, διότι τα παιδιά θα ήταν σε επαφή με το μουσείο από μικρή ηλικία, ενώ θα λάμβαναν ολοκληρωμένες γνώσεις από κάποιον ειδικό. Κλείνοντας, ως προς την αυτοαξιολόγηση των νηπιαγωγών, οι εννιά στους δέκα νηπιαγωγούς έκριναν, ότι οι γνώσεις τους δεν είναι επαρκείς σχετικά με την μουσειακή αγωγή.

Ακόμη, πρότειναν την εισαγωγή του εκπαιδευτικού τέχνης στα σχολεία, περισσότερους οικονομικούς πόρους, την πραγματοποίηση επισκέψεων στα μουσεία, ευκολότερη πρόσβαση σε υλικό των μουσείων και επιμόρφωση για τους ίδιους.

6.2 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ Π.Ε.70 ΔΑΣΚΑΛΩΝ

Η παρούσα έρευνα, καθώς είναι συγκριτική, πραγματοποιήθηκε σε δέκα νηπιαγωγούς και σε δέκα δασκάλους. Οι απαντήσεις των νηπιαγωγών αναλύθηκαν παραπάνω, ενώ τώρα θα αναλυθούν οι απαντήσεις που έδωσαν οι δέκα δάσκαλοι. Αρχικά, οι πέντε από τους δέκα δασκάλους είναι απόφοιτοι του παιδαγωγικού τμήματος δημοτικής εκπαίδευσης (συνεντεύξεις 1, 2, 4, 7 & 8), οι τρεις στους δέκα έχουν αποφοιτήσει από το παιδαγωγικό τμήμα, διετούς φοίτησης και έχουν πραγματοποιήσει εξομοίωση (συνεντεύξεις 3, 9 & 10), τέλος οι δύο στους δέκα δασκάλους έχουν αποφοιτήσει από την παιδαγωγική ακαδημία (συνεντεύξεις 5 & 6). Επίσης οι τέσσερις στους δέκα δασκάλους είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος (συνεντεύξεις 4, 5, 6 & 10), ενώ οι δύο στους δέκα διαθέτουν και δεύτερο πτυχίο (συνεντεύξεις 6 & 10). Στη συνέχεια, όσον αφορά την εμπειρία των δασκάλων, τα χρόνια προϋπηρεσίας τους κυμαίνεται στα 24, 20, 24, 19, 35, 30, 19, 12, 34 & 29 χρόνια (συνεντεύξεις 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 & 10, αντίστοιχα), με μέσο όρο εμπειρίας 24,6 χρόνια.

6.2.1 Γνώσεις των εκπαιδευτικών Π.Ε.70 σχετικά με την μουσειακή εκπαίδευση

Όσον αφορά τις γνώσεις των δασκάλων για την μουσειακή εκπαίδευση οι επτά στους δέκα, απάντησαν στις συνεντεύξεις, ότι δεν διδάχτηκαν καθόλου την μουσειακή αγωγή ούτε κατά την βασική τους εκπαίδευση, ούτε και με κάποιον άλλο τρόπο (συνεντεύξεις 2, 3, 4, 5, 7, 8 & 9). Ένας δάσκαλος απάντησε, ότι γνωρίζει για την μουσειακή αγωγή, μέσω τριών σεμιναρίων που παρακολούθησε (συνέντευξη 6). Στη συνέντευξη 1, ο δάσκαλος, είπε ότι διδάχτηκε επιφανειακά την μουσειακή αγωγή, ενώ στη συνέντευξη 10 ο δάσκαλος απάντησε, ότι διδάχτηκε στο πλαίσιο των σπουδών του τη μουσειακή αγωγή.

Στη συνέχεια, οι δάσκαλοι κλήθηκαν να ορίσουν την μουσειακή αγωγή και να αναφέρουν ό,τι γνωρίζουν γενικά για τον συγκεκριμένο τρόπο διδασκαλίας. Οι οχτώ στους δέκα δασκάλους λοιπόν, απάντησαν ότι η μουσειακή αγωγή, είναι τα εκπαιδευτικά προγράμματα που υλοποιούνται σε συνεργασία με τα μουσεία, στοχεύοντας οι μαθητές να λαμβάνουν γνώσεις με βιωματικό τρόπο (συνεντεύξεις 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9 & 10), (...συνιστά έναν τρόπο εκπαίδευσης τυπικής όσον αφορά σε επίπεδο σχολείου και μη τυπικής όσον αφορά σε μουσεία, τα οποία αποσκοπούν στην επαφή και τη γνωριμία των μαθητών με την ιστορία του τόπου, την τέχνη, την παράδοση και την πολιτιστική κληρονομιά, την ανάπτυξη της κριτικής γνώσης και κριτικής ικανότητας και συμβάλλει και στη διαπολιτισμική εκπαίδευση, καθώς δίνεται η ευκαιρία στον μαθητή να σεβαστεί και να εκτιμήσει τον πολιτισμό των άλλων ανθρώπων. Εξοικειώνεται ο μαθητής με διάφορες μορφές πολιτιστικής κληρονομιάς και αποκτά κάποιος βιωματικές μαθησιακές εμπειρίες όταν φυσικά αυτό ολοκληρώνεται με κάποια δράση του σχολείου..., συνέντευξη 5).

Οι δύο στους δέκα δασκάλους, δεν όρισαν τι γνωρίζουν σχετικά με την μουσειακή αγωγή, ωστόσο ανέφεραν, ότι όσα γνωρίζουν τα έμαθαν μέσω της εμπειρίας τους (συνεντεύξεις 2 & 4), (...λίγα πράγματα εμπειρικά, ό,τι μας έχει βοηθήσει η εμπειρία να δούμε όχι κάτι περισσότερο..., συνέντευξη 4). Τέλος, οι εκπαιδευτικοί, απάντησαν για το πως αξιολογούν τις γνώσεις τους, σχετικά με την μουσειακή εκπαίδευση. Οι οχτώ στους δέκα δασκάλους έκριναν ανεπαρκείς τις γνώσεις τους και ότι οι γνώσεις που έχουν είναι μόνο εμπειρικές (συνεντεύξεις 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9 & 10). Οι υπόλοιποι δύο στους δέκα δασκάλους, απάντησαν, ότι οι γνώσεις τους είναι επαρκείς (συνεντεύξεις 5 & 6). Ωστόσο, στη συνέντευξη 5, ο εκπαιδευτικός, ανέφερε, ότι έχει γνώσεις σχετικά με την μουσειακή αγωγή, αλλά οι πληροφορίες που έχει, προέρχονται από σεμινάρια και όπως έκρινε είναι αντιφατικές σχετικά με τον τρόπο προσέγγισης (...επιστημονική προσέγγιση την έχω αποκτήσει μέσα από κάποια σεμινάρια που έχω παρακολουθήσει που θα έλεγα ότι οι εισηγητές ήταν αντιφατικοί και υπάρχει μία σύγχυση για το πώς θα πρέπει να γίνεται μία δράση στα μουσεία και να προσεγγίζονται επιστημονικά και παιδαγωγικά ..., συνέντευξη 5).

6.2.2 Δραστηριότητες που έχουν υλοποιηθεί σε σχέση με τη μουσειακή αγωγή

Οι δάσκαλοι, ανέφεραν κι αυτοί με την σειρά τους τις δραστηριότητες, που πραγματοποίησαν στα πλαίσια της μουσειακής αγωγής. Οι έξι στους δέκα δασκάλους, απάντησαν ότι οι δραστηριότητες που πραγματοποίησαν, υλοποιήθηκαν πριν την επίσκεψη σε κάποιο μουσείο (συνεντεύξεις 1, 2, 3, 4, 7 & 8). Όπως ανέφεραν οι δραστηριότητες αυτές ήταν, η συζήτηση στο μάθημα της ιστορίας, προβολές με προτζέκτορα, αναζήτηση πληροφοριών μέσω διαδικτύου (*...έχει τύχει στο παρελθόν να δούμε είτε φωτογραφίες είτε να μπορούμε στην ιστοσελίδα του Μουσείου να δούμε κάποια βιβλία με φωτογραφίες για το τι θα συναντήσουμε να μιλήσουμε αρκετά για αυτό και τα εκθέματα...*, συνέντευξη 4). Στη συνέχεια, οι τρεις στους δέκα δασκάλους, ανέφεραν, ότι υλοποίησαν δραστηριότητες κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στο μουσείο (συνεντεύξεις 1, 4 & 10). Οι δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της επίσκεψης είναι η ξενάγηση, οι ερωτήσεις στον ξεναγό, η καταγραφή απαντήσεων και δράσεις που πραγματοποιήθηκαν σε ξεχωριστό χώρο του μουσείου, οργανωμένες από τους υπεύθυνους του μουσείου, (*...κάνουμε κάποιες ερωτήσεις στον ξεναγό και καταγράφουν τα παιδιά τις απαντήσεις που τους δίνει ο ξεναγός...*, συνέντευξη 4). Τέλος, δύο δάσκαλοι (συνέντευξη 4 & 5), απάντησαν, πως πραγματοποίησαν δραστηριότητα και μετά την επίσκεψη στο μουσείο.

Η πρώτη δραστηριότητα που αναφέρθηκε, ήταν στα πλαίσια παιχνιδιού, κατά την επιστροφή από το μουσείο. Μέσα στο λεωφορείο ένας εκπαιδευτικός έκανε ερωτήσεις στα παιδιά σχετικές με την επίσκεψη που πραγματοποίησαν (συνέντευξη 4). Η δεύτερη δραστηριότητα που αναφέρθηκε, είναι η δημιουργία μουσείου στο σχολείο, όπου έφεραν τα παιδιά αντικείμενα από το σπίτι και έκαναν έκθεση (*...εκτός από επισκέψεις κάνουμε το δικό μας μουσείο εναλλακτικά μέσα στο σχολείο. Ζητάμε από τα παιδιά και τους γονείς σε μία ενημέρωση να συγκεντρωθούν υλικά και κάνουμε μία πάρα πολύ μεγάλη έκθεση με θέμα την παράδοση. Είχαμε συγκεντρώσει εργαλεία από τεχνίτες αργαλειό και γεωργικά εργαλεία...*, συνέντευξη 5). Όσον αφορά την αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων, οι οχτώ στους δέκα δασκάλους, είπαν ότι ήταν αποτελεσματικές οι δραστηριότητες και το έκριναν, σύμφωνα με τα συναισθήματα καθώς και με τις

αντιδράσεις των παιδιών, ότι δηλαδή, ήταν ήσυχα κατά τη διαδικασία της ξενάγησης (συνεντεύξεις 1, 2, 4, 5, 6, 8, 9 & 10).

Στη συνέντευξη 4, ο εκπαιδευτικός απάντησε ότι οι δραστηριότητες σχετικά με την μουσειακή αγωγή είναι αποτελεσματικές ή όχι, ανάλογα με την προετοιμασία που έχει γίνει προηγουμένως στα παιδιά, ενώ στη συνέντευξη 7 ο εκπαιδευτικός, δήλωσε ότι οι δραστηριότητες δεν ήταν αποτελεσματικές, διότι δεν υπήρχε η δυνατότητα ξενάγησης στο μουσείο (*...χρειάζεται ένας άνθρωπος που να έχει εμπειρία, που να γνωρίζει πώς να μεταφέρει τις γνώσεις του στα παιδιά και να κάνει ελκυστική αυτή την επίσκεψη που εμείς δεν έχουμε την εμπειρία και γι' αυτό πιστεύω ότι δεν ήταν αποτελεσματικές οι δράσεις μας...*, συνέντευξη 7).

Κλείνοντας, όσον αφορά τα μουσεία που ανέφεραν οι δάσκαλοι, οι τρεις στους δέκα ανέφεραν, ότι επισκέφτηκαν το αρχαιολογικό μουσείο και πραγματοποίησαν δράσεις (συνεντεύξεις 1, 4 & 9). Επίσης πάλι τρεις στους δέκα ανέφεραν το λαογραφικό μουσείο (συνεντεύξεις 2, 5, & 6). Οι υπόλοιποι τέσσερις στους δέκα, δεν όρισαν τον τύπο του μουσείου (συνεντεύξεις 3, 7, 8 & 10), ενώ αξίζει να αναφερθεί ότι στη συνέντευξη 9, ο δάσκαλος ανέφερε ότι συνεργάστηκε με το μουσείο φυσικής ιστορίας και στην συγκεκριμένη περίπτωση πήγαν άνθρωποι του μουσείου με εκθέματα και τα έδειξαν στα παιδιά (*... μία συνεργασία με το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, το οποίο δεν το επισκεφτήκαμε αλλά μας επισκέφτηκε αυτό στο σχολείο και μας έδειξε μία προβολή στο powerpoint. Επίσης είχε φέρει μαζί του και κάτι βαλίτσες και κάτι κασετίνες με κάποια πετρώματα για να δείξει στα παιδιά...*). Η συχνότητα των επισκέψεων στα μουσεία κυμάνθηκε, όπως απάντησαν οι δάσκαλοι, από μία φορά τον χρόνο, έως πέντε φορές τον χρόνο. Αναλυτικότερα, τέσσερις στους δέκα δασκάλους δήλωσαν, ότι πραγματοποιούν δραστηριότητες μία φορά ή δύο φορές τον χρόνο το πολύ (συνεντεύξεις 3, 7, 8 & 9). Στη συνέχεια, τέσσερις στους δέκα εκπαιδευτικούς απάντησαν, ότι πραγματοποιούν επισκέψεις δύο με τρεις φορές τον χρόνο (συνεντεύξεις 1, 2, 4 & 6). Ένας εκπαιδευτικός, δήλωσε ότι πραγματοποιεί τρεις με τέσσερις φορές τον χρόνο επισκέψεις σε μουσεία (συνέντευξη 10) και ένας ακόμη, δήλωσε ότι υλοποιεί πέντε φορές τον χρόνο (συνέντευξη 5).

6.2.3 Σχέση εκπαιδευτικού - μουσείου και απόψεις

Για την διεκπεραίωση, των παραπάνω δραστηριοτήτων δεν αρκεί ο εκπαιδευτικός να πάρει την πρωτοβουλία, αλλά χρειάζεται να συνεργαστεί τόσο με συναδέλφους του, όσο και με φορείς του μουσείου. Οι οχτώ στους δέκα δασκάλους, δήλωσαν ότι συνεργάστηκαν με συναδέλφους τους (συνεντεύξεις 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8 & 10), (...επίσης και οι συνάδελφοι μέσα στο σχολείο και μέσα στην τάξη γιατί πηγαίνουμε συνήθως δύο με τρεις τάξεις μαζί σε κύκλο ηλικιακό δύο τάξεων..., συνέντευξη 3). Ακόμη, οι επτά στους δέκα, ανέφεραν, ότι συνεργάστηκαν με ξεναγό του μουσείου και με διάφορους φορείς του μουσείου (...πάντα οι επισκέψεις μας είναι σε συνεργασία με υπεύθυνους μουσείων, ξεναγούς που έχουν ειδικευτεί στα παιδιά αυτής της ηλικίας και άλλους φορείς..., συνέντευξη 3). Τέλος, δύο δάσκαλοι, δήλωσαν, ότι δεν συνεργάστηκαν με κανέναν για την υλοποίηση μουσειακών επισκέψεων και δραστηριοτήτων, διότι όπως ανέφεραν, διδάσκουν σε ολιγοθέσιο σχολείο και δεν μπορούν να κάνουν μία ξενάγηση που να αντιστοιχεί ηλικιακά σε όλα τα παιδιά (...όχι, δεν συνεργαστήκαμε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς. Απλά όλες οι επισκέψεις μας αφορούσαν τους μαθητές όλων των τάξεων, γιατί εργαζομαι σε ολιγοθέσιο σχολείο και ο μικρός αριθμός των μαθητών του σχολείου δεν δίνει τη δυνατότητα για να επισκεφτούν οι μαθητές ανά τάξεις..., συνέντευξη 9). Στη συνέχεια των συνεντεύξεων, φαίνονται οι απόψεις των δασκάλων σχετικά με την μουσειακή εκπαίδευση. Παρατηρείται, ξανά ομοφωνία απόψεων ως προς τους στόχους της μουσειακής αγωγής. Πιο συγκεκριμένα, οι δέκα δάσκαλοι, που ερωτήθηκαν στην παρούσα έρευνα, απάντησαν ότι πιστεύουν ότι η μουσειακή εκπαίδευση βοηθά στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, διότι όπως αναφέρουν λόγω της ένταξης στο ελληνικό σχολείο, παιδιών από άλλες χώρες, τα παιδιά αυτά είναι σε θέση να γνωρίσουν τον ελληνικό πολιτισμό (...γιατί όταν τα παιδιά υλοποιούν ένα πρόγραμμα και υπάρχει αυτός ο συγκεκριμένος στόχος που θέτει το πρόγραμμα κάθε φορά, οι διαφορές μεταξύ των παιδιών και των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων μπαίνουν στην άκρη και παραμερίζονται..., συνέντευξη 9). Επίσης, και οι δέκα δάσκαλοι απάντησαν, ότι η μουσειακή αγωγή συνδέεται με την ιστορία, την

παράδοση, τη θρησκεία, την ενδυματολογία, τη διατροφή, την τέχνη και τις διαφορετικές επιστήμες, καθώς και ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας (*..ναι, πριν από χρόνια δεν ξέραμε καν τι θα πει αυτό, δεν το γνωρίζαμε. Τώρα είναι κάτι καινούργιο, οπότε σίγουρα κάτι νέο έχει να προσφέρει εφόσον έχουν αλλάξει και οι ανάγκες της κοινωνίας και έχει διαμορφωθεί τελείως οπότε ακολουθεί τα νέα δεδομένα...*, συνέντευξη 4) και ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης (*...το πιστεύω απόλυτα αυτό, γιατί το σχολείο δεν πρέπει να είναι κάτι στεγανό αλλά η μάθηση μπορεί να επεκτείνεται σε όλο το βίο του μαθητή και στην καθημερινή του ενασχόληση και εκτός σχολείου...*, συνέντευξη 1).

Ακόμη, οι δάσκαλοι κλήθηκαν να αναφέρουν την άποψη τους, σχετικά με την ένταξη της μουσειακής αγωγής, επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας, τόσο στο νηπιαγωγείο, όσο και στο δημοτικό, καθώς και αν θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στο σχολείο. Οι δάσκαλοι, απάντησαν ομόφωνα και αυτή τη φορά, ότι η ένταξη της μουσειακής αγωγής στο νηπιαγωγείο, είναι απαραίτητη, διότι όπως κρίνουν θα ήταν ενδιαφέρον και απαραίτητο και όσο σε πιο μικρή ηλικία έρχονται σε επαφή με την μουσειακή αγωγή, τόσο καλύτερα είναι για να την κατανοήσουν (συνεντεύξεις 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 & 10). Από την άλλη, όσον αφορά την ένταξη τη μουσειακής αγωγής στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό του δημοτικού, τότε οι δάσκαλοι εξέφρασαν διαφορετική άποψη. Πιο συγκεκριμένα, οι τέσσερις στους δέκα δασκάλους απάντησαν ότι συμφωνούν με την ένταξη της μουσειακής αγωγής στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα του σχολείου (συνεντεύξεις 2, 4, 7 & 8). Στη συνέχεια, τρεις στους δέκα δασκάλους απάντησαν ότι δεν ξέρουν αν θα ήθελαν να ενταχθεί η μουσειακή αγωγή στο δημοτικό, γιατί όπως δήλωσαν, δεν είναι σίγουροι αν σαν μάθημα θα προσφέρει παραπάνω γνώσεις (συνεντεύξεις 1, 6 & 10). Τέλος, τρεις από τους δέκα δασκάλους, απάντησαν, ότι συμφωνούν με την ένταξη της μουσειακής αγωγής στο δημοτικό, όχι όμως εβδομαδιαία, αλλά μηνιαία ή τριμηνιαία (συνεντεύξεις 3, 5 & 9), μάλιστα, στη συνέντευξη 5, ο εκπαιδευτικός πρότεινε να διδάσκεται και σε συγκεκριμένες τάξεις, στην πρώτη ως συνέχεια του νηπιαγωγείου και στις μεγάλες τάξεις λόγω γνώσεων που έχουν κατακτηθεί πια. Κλείνοντας, οι εκπαιδευτικοί απάντησαν και για το αν θα ήταν ωφέλιμο να υπάρχει εκπαιδευτικός τέχνης. Οι οχτώ στους δέκα δασκάλους απάντησαν καταφατικά, γιατί θεωρούν ότι οι ίδιοι δεν διαθέτουν επαρκείς γνώσεις

για να μπορέσουν να τις μεταφέρουν στα παιδιά (συνεντεύξεις 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9 & 10). Οι υπόλοιποι δύο απάντησαν ότι θα ήταν υπερβολή η ύπαρξη του εκπαιδευτικού τέχνης στο ελληνικό σχολείο, καθώς όπως κρίνουν, είναι σημαντικό να εισαχθούν άλλες πιο σημαντικές ειδικότητες, όπως για παράδειγμα ο ψυχολόγος (συνεντεύξεις 8 & 9).

6.2.4 Προσωπική αποτίμηση των εκπαιδευτικών Π.Ε.70 δασκάλων – προτάσεις

Στο τέλος της συνέντευξης, ο κάθε δάσκαλος, κλήθηκε να αξιολογήσει τις γνώσεις του σχετικά με την μουσειακή αγωγή, να αναφέρει τι θα άλλαζε αλλά και τι προτείνει. Οι δάσκαλοι, αξιολόγησαν τις γνώσεις τους σχετικά με την μουσειακή αγωγή και όπως απάντησαν, οι οχτώ στους δέκα έκριναν ανεπαρκείς τις γνώσεις τους και ότι οι γνώσεις που έχουν είναι μόνο εμπειρικές (συνεντεύξεις 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9 & 10). Οι υπόλοιποι δύο στους δέκα δασκάλους, απάντησαν, ότι οι γνώσεις τους είναι επαρκείς (συνεντεύξεις 5 & 6). Στη συνέχεια, οι έξι στους δέκα δασκάλους, ανέφεραν, ότι χρειάζονται επιμόρφωση με σεμινάρια σχετικά με την ιστορία της τέχνης (συνεντεύξεις 1, 4, 7, 8, 9 & 10).

Τέλος, οι δάσκαλοι, πρότειναν αρκετές αλλαγές. Αναλυτικότερα, πρότειναν, να γίνει αλλαγή των σχολικών βιβλίων και κυρίως της ιστορίας, να είναι γραμμένα πιο απλά και να υπάρξει σύνδεσή τους με την μουσειακή αγωγή (συνέντευξη 2). Μία ακόμη πρόταση, είναι η ύπαρξη ξεχωριστού χώρου στα μουσεία με αντίγραφα από τα εκθέματα, ώστε τα παιδιά να είναι πιο ελεύθερα και να μην φοβούνται μην προκαλέσουν ζημιές (συνέντευξη 3). Επιπλέον, προτείνουν τα μουσεία να δίνουν την δυνατότητα επίσκεψης τους μέσω διαδικτύου (συνέντευξη 4) καθώς και να δέχονται μεγαλύτερο αριθμό παιδιών, ώστε να μην αποκλείονται σχολεία που θέλουν να τα επισκεφτούν, λόγω πληρότητας (συνέντευξη 9). Επίσης, προτείνουν, την αύξηση του ωραρίου των μουσείων, όταν πρόκειται για σχολεία που έρχονται από μακριά (συνέντευξη 7), καθώς και την δυνατότητα να πηγαίνει το ίδιο το μουσείο στο σχολείο (συνέντευξη 5). Στις συνεντεύξεις 9 & 10 οι δάσκαλοι προτείνουν μετά την επίσκεψη στο μουσείο να ακολουθεί ανατροφοδότηση στα παιδιά σχετικά με τις πληροφορίες που έλαβαν. Τέλος, οι δύο στους δέκα δασκάλους επισήμαναν την χρησιμότητα της επιδότησης των σχολείων για επίσκεψη σε μουσεία, αλλά και την δωρεάν ξενάγηση τους (συνεντεύξεις 1 & 2).

6.2.5 Συμπεράσματα Εκπαιδευτικών Π.Ε.70 Δασκάλων

Όπως διαπιστώθηκε, από την παραπάνω ανάλυση των συνεντεύξεων, που πραγματοποιήθηκε σε δέκα δασκάλους, πρόκειται για εκπαιδευτικούς, οι οποίοι είναι απόφοιτοι του παιδαγωγικού τμήματος δημοτικής εκπαίδευσης εκ των οποίων οι τέσσερις στους δέκα είναι κάτοχοι δεύτερου πτυχίου ή μεταπτυχιακού διπλώματος. Ωστόσο, σύμφωνα με τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, μόνο οι δύο στους δέκα δασκάλους γνωρίζουν από τις βασικές τους σπουδές τι είναι η μουσειακή εκπαίδευση και μάλιστα επιγραμματικά, ενώ οι υπόλοιποι οχτώ απάντησαν, ότι δεν γνωρίζουν καθόλου τι είναι. Έτσι λοιπόν, οι οχτώ στους δέκα πιστεύουν, ότι οι γνώσεις τους είναι ανεπαρκείς, όσον αφορά τη μουσειακή εκπαίδευση, ενώ οι δύο στους δέκα δασκάλους, έκριναν, ότι οι γνώσεις τους είναι ικανοποιητικές, λόγω εμπειρίας και γνώσεων από σεμινάρια .

Στη συνέχεια, οι δάσκαλοι ανέφεραν τα μουσεία που επισκέφτηκαν και πραγματοποίησαν δραστηριότητες. Τα μουσεία αυτά είναι το αρχαιολογικό και το λαογραφικό. Οι δραστηριότητες που πραγματοποίησαν, υλοποιήθηκαν πριν την επίσκεψη κατά τη διάρκεια, αλλά και μετά την επίσκεψη. Οι δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν πριν την επίσκεψη είναι, η συζήτηση, οι προβολές με προτζέκτορα, οι φωτογραφίες, η επίσκεψη στην ιστοσελίδα του μουσείου (συνεντεύξεις 1, 2, 3, 4, 7 & 8). Ακόμη, κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στο μουσείο, οι δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν είναι, η ξενάγηση, οι ερωτήσεις στον ξεναγό και η καταγραφή των απαντήσεων (συνεντεύξεις 1 & 4). Τέλος, οι δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν μετά την επίσκεψη είναι η δραματοποίηση, το μουσείο στην τάξη, το παιχνίδι των ερωτήσεων μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών και οι δράσεις εμπέδωσης σε ξεχωριστό χώρο του μουσείου (συνεντεύξεις 5 & 10).

Ακόμη, απάντησαν πόσο συχνά πραγματοποιούν επισκέψεις σε μουσεία. Η συχνότητα των επισκέψεων κυμάνθηκε από μία φορά έως πέντε φορές τον χρόνο. Με πιο συχνή απάντηση τις δύο φορές τον χρόνο, καθώς δόθηκε ως απάντηση από έξι δασκάλους. Επίσης οι εκπαιδευτικοί απάντησαν ότι οι δραστηριότητες που πραγματοποίησαν, ήταν αποτελεσματικές, με έναν μόνο εκπαιδευτικό, να δηλώνει, ότι λόγω μη δυνατότητας ξενάγησης οι δραστηριότητες που πραγματοποίησε ήταν

αναποτελεσματικές, ενώ επίσης αναφέρθηκε και η άποψη, ότι όσο πιο καλή προετοιμασία έχει γίνει τόσο πιο αποτελεσματική θα είναι και η δραστηριότητα (συνέντευξη 3).

Στη συνέχεια της συνέντευξης, οι δάσκαλοι απάντησαν για τη σχέση τους με τους φορείς του μουσείου, ενώ ανέφεραν και τις απόψεις τους σχετικά με την μουσειακή αγωγή. Οι οχτώ στους δέκα δασκάλους, δήλωσαν πως συνεργάστηκαν με ξεναγούς και άλλους φορείς των μουσείων, καθώς και με συναδέλφους εκπαιδευτικούς. Οι δύο δάσκαλοι απάντησαν ότι δεν συνεργάστηκαν με κανέναν. Από την άλλη, όσον αφορά τις απόψεις των εκπαιδευτικών υπήρξε ομοφωνία απόψεων, διότι και οι δέκα πιστεύουν ότι η μουσειακή εκπαίδευση βοηθά στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, πετυχαίνει σύνδεση με την ιστορία, τη θρησκεία, την ενδυματολογία, την μαγειρική, την τέχνη και με διαφορετικές επιστήμες. Ακόμη, και οι δέκα δάσκαλοι πιστεύουν, ότι η μουσειακή εκπαίδευση θα είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας.

Ομοφωνία απόψεων, υπήρξε και για το αν πρέπει η μάθηση να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης, όπου και οι δέκα δάσκαλοι απάντησαν καταφατικά δηλώνοντας ότι με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται η βιωματική μάθηση. Ακόμη, οι δάσκαλοι απάντησαν τι πιστεύουν, για την ένταξη της μουσειακής αγωγής επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας. Υπήρξε ομοφωνία απόψεων για το νηπιαγωγείο, διότι όπως κρίνουν, είναι σημαντικό να έρθουν σε επαφή τα παιδιά από πολύ νεαρή ηλικία με το μουσείο. Από την άλλη, όσον αφορά το δημοτικό, οι τέσσερις στους δέκα δασκάλους απάντησαν, ότι συμφωνούν με την εβδομαδιαία ένταξη της μουσειακής αγωγής, οι τρεις στους δέκα, απάντησαν, ότι συμφωνούν με την ένταξη της μουσειακής αγωγής, αλλά μηνιαία ή τριμηνιαία και τέλος, οι τρεις στους δέκα απάντησαν, ότι δεν γνωρίζουν αν θα ήταν ωφέλιμο για τα παιδιά η ένταξη της μουσειακής αγωγής εβδομαδιαία. Τέλος, οι οχτώ στους δέκα δασκάλους πιστεύουν, ότι είναι σημαντική η ένταξη εκπαιδευτικών τέχνης, ενώ δύο στους δέκα πιστεύουν ότι θα ήταν υπερβολή, διότι υπάρχουν άλλες ειδικότητες, που πρέπει να εισαχθούν στο ελληνικό σχολείο, πιο σημαντικές.

Στο πέμπτο και τελευταίο μέρος της συνέντευξης, οι δάσκαλοι απάντησαν για το πως αξιολογούν τις γνώσεις τους, όπου όπως παρατηρήθηκε παραπάνω, οι οχτώ στους δέκα κρίνουν ότι είναι ανεπαρκείς. Επίσης, διατύπωσαν προτάσεις,

σχετικά με την μουσειακή αγωγή. Οι προτάσεις αυτές είναι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, η χρηματική επιδότηση, η διεύρυνση ωραρίου του μουσείου για σχολεία εκτός πόλης, χώρος με αντίγραφα των εκθεμάτων για περισσότερη ασφάλεια, δραστηριότητες μετά την επίσκεψη καθώς και η δυνατότητα επίσκεψης του μουσείου στο σχολείο.

6.3 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ Π.Ε.60 ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ – Π.Ε.70 ΔΑΣΚΑΛΩΝ

Η παραπάνω έρευνα που πραγματοποιήθηκε ήταν συγκριτική, ανάμεσα σε νηπιαγωγούς και δασκάλους. Έτσι λοιπόν, θα πραγματοποιηθεί σύγκριση των αποτελεσμάτων αυτών των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ξεκινώντας από τις γνώσεις που έχουν από τις βασικές τους σπουδές οι νηπιαγωγοί απάντησαν, ότι διδάχτηκαν τη μουσειακή εκπαίδευση σε αντίθεση με τους δασκάλους που απάντησαν ότι δεν την διδάχτηκαν.

Έτσι λοιπόν, οι νηπιαγωγοί στη συνέχεια απάντησαν, ότι γνωρίζουν τι είναι η μουσειακή εκπαίδευση και ήταν σε θέση να την περιγράψουν. Οι δάσκαλοι, όμως, όπως δήλωσαν, δεν γνώριζαν τι είναι η μουσειακή αγωγή. Ωστόσο, αξιολογώντας τις γνώσεις τους τόσο οι νηπιαγωγοί, όσο και οι δάσκαλοι απάντησαν ότι δεν είναι επαρκείς.

Στη συνέχεια, οι εκπαιδευτικοί απάντησαν ότι πραγματοποιούν επισκέψεις και δραστηριότητες στα πλαίσια της μουσειακής αγωγής. Οι νηπιαγωγοί ανέφεραν, ότι κυρίως πραγματοποιούν επισκέψεις στο αρχαιολογικό και λαογραφικό μουσείο, ωστόσο κάποιοι ανέφεραν και κάποια άλλα μουσεία, όπως το μουσείο της ελιάς και το εντομολογικό. Οι δάσκαλοι, απάντησαν κι αυτοί, ότι κυρίως πραγματοποιούν επισκέψεις στο αρχαιολογικό και το λαογραφικό μουσείο, ενώ αναφέρθηκε και το μουσείο φυσικής ιστορίας. Ακόμη, όσον αφορά την συχνότητα των επισκέψεων, οι νηπιαγωγοί απάντησαν την μία φορά τον χρόνο. Ενώ οι δάσκαλοι τις δύο φορές τον χρόνο.

Στη συνέχεια, αναφέρθηκαν οι δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν. Οι δραστηριότητες που πραγματοποίησαν οι νηπιαγωγοί είναι η αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο, το μουσείο στην τάξη, οι κατασκευές, η ζωγραφική και οι μικροί αρχαιολόγοι. Από την άλλη, οι δραστηριότητες που πραγματοποίησαν οι δάσκαλοι είναι η συζήτηση, οι προβολές με προτζέκτορα, οι φωτογραφίες, η

επίσκεψη στην ιστοσελίδα του μουσείου, η ξενάγηση, οι ερωτήσεις στον ξεναγό και η καταγραφή των απαντήσεων, η δραματοποίηση, το μουσείο στην τάξη, το παιχνίδι των ερωτήσεων μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών και οι δράσεις εμπέδωσης σε ξεχωριστό χώρο του μουσείου. Όπως εύκολα γίνεται αντιληπτό, υπάρχουν δραστηριότητες που είναι κοινές, τόσο στο νηπιαγωγείο, όσο και στο δημοτικό ενώ και στις δύο περιπτώσεις πραγματοποιήθηκαν δραστηριότητες πριν την επίσκεψη, κατά τη διάρκεια της επίσκεψης και μετά. Όσον αφορά την αξιολόγηση των δραστηριοτήτων αυτών, τόσο οι νηπιαγωγοί, όσο και οι δάσκαλοι τις έκριναν ως επιτυχημένες, εξαιτίας των συναισθημάτων των παιδιών, δηλαδή τον ενθουσιασμό και την χαρά, καθώς και το ενδιαφέρον που έδειξαν κατά τη διάρκεια της επίσκεψης.

Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν με ποιους συνεργάστηκαν για την υλοποίηση των παραπάνω δραστηριοτήτων. Όπως απάντησαν, οι νηπιαγωγοί και οι δάσκαλοι συνεργάστηκαν με φορείς του μουσείου, με ξεναγούς καθώς και με συναδέλφους τους.

Ακόμη, δήλωσαν ποιες είναι οι απόψεις τους, σχετικά με την μουσειακή εκπαίδευση. Όπως παρατηρήθηκε, τόσο οι νηπιαγωγοί, όσο και δάσκαλοι, απάντησαν ομόφωνα ότι πιστεύουν, πως η μουσειακή αγωγή βοηθά στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, συνδέεται με την ιστορία, την παράδοση, τη θρησκεία, την ενδυματολογία, τη διατροφή, τη μαγειρική, την τέχνη, τις διαφορετικές επιστήμες, είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας και τέλος, ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα πλαίσια της τάξης. Τις παραπάνω απόψεις, τις εξέφρασαν καθολικά και οι νηπιαγωγοί και οι δάσκαλοι. Επιπλέον, οι νηπιαγωγοί απάντησαν καταφατικά στην ένταξη της μουσειακής αγωγής, επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας, τόσο στο νηπιαγωγείο, όσο και στο δημοτικό. Αντίθετα, οι δάσκαλοι, ενώ απάντησαν κι αυτοί καταφατικά στην ένταξη της μουσειακής αγωγής στο νηπιαγωγείο, δεν έδωσαν την ίδια απάντηση για την εβδομαδιαία ένταξη της μουσειακής αγωγής στο δημοτικό. Όπως απάντησαν, λιγότεροι από τους μισούς, συγκεκριμένα τέσσερις δάσκαλοι, συμφωνούν με την εβδομαδιαία ένταξη, οι τρεις προτιμούν είτε να γίνει μηνιαία ή τριμηνιαία ένταξη, και οι υπόλοιποι τρεις δεν είναι σίγουροι για το αν θα ήταν χρήσιμο για τους μαθητές, διότι αμφιβάλλουν για τις παραπάνω γνώσεις που θα λάβουν οι μαθητές.

Τέλος, στην ερώτηση για την ύπαρξη του εκπαιδευτικού τέχνης όλοι οι νηπιαγωγοί απάντησαν καταφατικά. Επίσης, οι οχτώ στους δέκα δασκάλους απάντησαν καταφατικά, δύο όμως δάσκαλοι απάντησαν, ότι υπάρχουν άλλες πιο σημαντικές ειδικότητες που θα ήταν χρήσιμο να ενταχθούν στο ελληνικό σχολείο. Παρατηρείται λοιπόν, ότι και οι νηπιαγωγοί και οι δάσκαλοι, αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα αλλά και τη χρησιμότητα της μουσειακής αγωγής στο σχολείο, γι' αυτό και συμφωνούν στην ένταξη της από πολύ νωρίς στο σχολείο και κατ' επέκταση στη ζωή των παιδιών, δεν μπορεί όμως να αγνοηθεί, η άποψη των εκπαιδευτικών που αναφέρουν ότι υπάρχει η ανάγκη ένταξης και άλλων ειδικοτήτων στο σχολείο. Κλείνοντας, οι εκπαιδευτικοί έκαναν κάποιες προτάσεις. Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και η οικονομική ενίσχυση των σχολείων, ώστε να πραγματοποιούν επισκέψεις και ξεναγήσεις, χωρίς να επιβαρύνονται οι ίδιοι οι μαθητές είναι οι κοινές προτάσεις, τόσο των νηπιαγωγών, όσο και των δασκάλων. Οι δάσκαλοι μάλιστα, έκαναν και κάποιες επιπλέον προτάσεις, οι οποίες είναι η διεύρυνση ωραρίου του μουσείου για σχολεία εκτός πόλης, ο χώρος με αντίγραφα των εκθεμάτων για περισσότερη ασφάλεια, δραστηριότητες μετά την επίσκεψη καθώς και η δυνατότητα επίσκεψης του μουσείου στο σχολείο.

Με βάση λοιπόν όλα τα παραπάνω αποτελέσματα από την έρευνα που διεξήχθη, συμπεραίνεται ότι, τόσο οι νηπιαγωγοί, όσο και οι δάσκαλοι παρόλο που δεν γνωρίζουν από τις βασικές τους σπουδές την μουσειακή αγωγή, ωστόσο μέσω της εμπειρίας τους, είναι σε θέση να αντιλαμβάνονται τη σπουδαιότητα της επαφής των μαθητών με το μουσείο, γι' αυτό επιδιώκουν τις επισκέψεις σε μουσεία και την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων, παρόλες τις αντικειμενικές δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίζουν καθημερινά, ενώ αντιλαμβάνονται την ανάγκη για δική τους επιμόρφωση, ώστε να γίνονται οι ίδιοι καλύτεροι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

7.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο το οποίο αποτελεί και το τελευταίο της συγκεκριμένης μελέτης παρουσιάζονται κριτικά τα συμπεράσματα όπως αυτά προέκυψαν από την έρευνα και γίνονται προτάσεις για περαιτέρω διορθωτική και αναπτυξιακή δράση καθώς και περαιτέρω έρευνα. Τέλος, η θεωρητική και πρακτική συνεισφορά της παρούσας μελέτης στην γνώση συνοπτικά αξιολογείται.

Ειδικότερα θα επιδιωχθεί, μέσα από τη διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών να δοθούν απαντήσεις στα παρακάτω επιμέρους ερωτήματα:

1. Τι γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί για τη μουσειακή αγωγή;

Πολύ σημαντικό συμπέρασμα που εξήχθη από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών αποτελεί το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί εμφανίζονται με πλήρη επίγνωση της ελλιπούς γνώσης σχετικά με την μουσειακή εκπαίδευση.

Συγκεκριμένα, με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας η πλειοψηφία τόσο των νηπιαγωγών όσο κι των δασκάλων απάντησαν ότι δεν είναι ικανοποιημένοι με το επίπεδο των γνώσεων τους σχετικά με την μουσειακή αγωγή κρίνοντας ανεπαρκή τη σχετική τους γνώση. Αυτό επίσης προκύπτει και κατ' επέκταση η αξιοπιστία του διασταυρώνεται μέσω του γεγονότος ότι η μουσειακή αγωγή έχει εισαχθεί μόλις πριν μια δεκαετία στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα των αντίστοιχων σχολών πανεπιστημιακού επιπέδου.

Σημαντική δε είναι η επισήμανση ότι η κυρίως και σύγχρονη αποκτηθείσα γνώση προέκυψε από παρακολουθήσεις σεμιναρίων κι όχι από τις επίσημα ακαδημαϊκά προγράμματα σπουδών που οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί ολοκλήρωσαν. Η μουσειακή αγωγή ενώ δεν έχει διδαχθεί στους περισσότερους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στα πλαίσια της πανεπιστημιακής τους κατάρτισης, εντούτοις υπάρχει το ενδιαφέρον για την ένταξή της στη μαθησιακή διαδικασία των σχολείων καθώς υπάρχει και καθολικό το αίτημα των εκπαιδευτικών για επιμόρφωση πάνω στο αντικείμενο της μουσειακής αγωγής προκειμένου να έχουν οι ίδιοι πρώτα τις γνώσεις και τα εφόδια για να προσφέρουν

και να υλοποιούν αρτιότερα και αποτελεσματικότερα δράσεις και προγράμματα που αναφέρονται στη μουσειακή αγωγή και στα θέματα πολιτισμού γενικότερα.

2. Τι πιστεύουν οι ίδιοι για τη μουσειακή αγωγή και πως μπορεί να συμβάλλει στην εκπαίδευση;

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας και τα πιστεύω των συμμετεχόντων, η Μουσειακή εκπαίδευση, είναι η εκπαίδευση που βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων μέσα στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας αλλά και μέσα στα πλαίσια του η Μουσειακή εκπαίδευση, είναι η εκπαίδευση που βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων μέσα στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας αλλά και μέσα στα πλαίσια του εκσυγχρονισμού της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Τα μουσεία πλέον μπορούν να συμβάλλουν στον εκσυγχρονισμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ανοίγοντας τις πόρτες τους προς όλες τις κοινωνικές και εθνικές ομάδες, προσφέροντας γνώσεις, εμπειρίες και καλλιεργώντας δεξιότητες που είναι απαραίτητες για τους μαθητές και τους αυριανούς, ενεργούς πολίτες της πολυπολιτισμική μας πλέον κοινωνίας μας.

Η εξειδίκευση της γνώσης και η παροχή της από εκπαιδευτικά καταρτισμένους φορείς και πρόσωπα, αποτελούν ένα από τα συστατικά στοιχεία του σύγχρονου σχολείου της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Τέλος, όπως προκύπτει τόσο από την πρωτογενή όσο κι απ' τη δευτερογενή έρευνα η σύνδεση του μουσείου με το σχολείο αποτελεί αίτημα και ανάγκη της εποχής μας καθώς η μουσειακή εκπαίδευση αποτελεί μια εκπαίδευση συστημικού χαρακτήρα κατά την οποία συνδέονται παράμετροι που περιλαμβάνουν όλη την ιστορία, την παράδοση, τη θρησκεία, την τέχνη, τις επιστήμες, τον πολιτισμό και την κουλτούρα του κάθε λαού.

3. Πως υλοποιείται η μουσειακή αγωγή εντός και εκτός των ορίων της τάξης;

Η μουσειακή αγωγή εντός των Νηπιαγωγείων υλοποιείται υπό τη μορφή δραστηριοτήτων που αφορούν το θέμα του προγράμματος που θα υλοποιήσουν και θα παρακολουθήσουν εντός του μουσείου καθώς και το είδος των εκθεμάτων που διαπραγματεύεται το εκάστοτε μουσείο. Υπάρχει δηλαδή μια προετοιμασία

των νηπίων με δραστηριότητες ανάλογης θεματικής, οι οποίες δραστηριότητες και η οποία θεματική, είναι ενταγμένες και στον ευρύτερο εκπαιδευτικό προγραμματισμό των Νηπιαγωγείων.

Επίσης κάποια Νηπιαγωγεία, χρησιμοποιούν και τις διαδικτυακές εφαρμογές και τα νήπια έχουν την ευκαιρία, να δούνε και κάποια πράγματα πριν την επίσκεψή τους στο μουσείο και μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Μάλιστα σημαντική θέση κατέχουν στα Νηπιαγωγεία και οι δραστηριότητες που αφορούν και τη συμπεριφορά των νηπίων μέσα στα μουσεία.

Ενώ η μουσειακή αγωγή εκτός των ορίων της τάξης αλλά εντός των μουσείων πραγματοποιείται συνήθως με την υλοποίηση κάποιου εκπαιδευτικού προγράμματος που έχουν οργανώσει τα ίδια τα μουσεία και συνήθως τα υλοποιούν μουσειοπαιδαγωγοί ή σε άλλες περιπτώσεις η μουσειακή αγωγή υλοποιείται με κάποια απλή ξενάγηση στο χώρο ενός μουσείου.

Όσον αφορά τα Δημοτικά σχολεία, η υλοποίηση της μουσειακής αγωγής εντός της τάξης, γίνεται κυρίως μέσα από το μάθημα της ιστορίας γι' αυτό και συνήθως το είδος των μουσείων που επισκέπτονται είναι το Αρχαιολογικό και το Βυζαντινό μουσείο. Πολλές φορές μάλιστα, ετοιμάζουν οι ίδιοι οι μαθητές και κάποιες ερωτήσεις για τον ξεναγό του μουσείου υπό τη μορφή συνέντευξης, τις οποίες επεξεργάζονται αφότου επιστρέψουν στο σχολείο. Ενώ μέσα στα μουσεία είτε γίνεται η υλοποίηση κάποιου εκπαιδευτικού προγράμματος, είτε γίνεται μια απλή ξενάγηση.

4. Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την εφαρμογή της μουσειακής αγωγής στα σχολεία;

Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της πρωτογενούς έρευνας μέσω των συνεντεύξεων, τόσο για τα Νηπιαγωγεία όσο και για τα Δημοτικά σχολεία, η εφαρμογή της μουσειακής αγωγής εξαρτάται αρχικά από το δυναμικό των μαθητών που διαθέτει η εκάστοτε σχολική μονάδα. Γιατί, όταν μια σχολική μονάδα διαθέτει μικρό αριθμό μαθητών, είναι δύσκολο να διοργανώσουν μια επίσκεψη σ' ένα μουσείο για οικονομικούς αρχικά λόγους και σ' αυτή την περίπτωση η επίσκεψη σ' ένα μουσείο γίνεται σε συνεργασία είτε με άλλο κοντινό Νηπιαγωγείο είτε με όμως Δημοτικό σχολείο αντίστοιχα.

Ένας άλλος λόγος, είναι η γεωγραφική θέση των σχολικών μονάδων και η εγγύτητά τους από το κοντινότερο αστικό κέντρο όπου εδρεύουν τα μουσεία. Υπάρχει δηλαδή μια δυσχέρεια ως προς την χιλιομετρική προσέγγισή τους.

Επίσης ο οικονομικός παράγοντας τόσο των εισιτηρίων των λεωφορείων όσο και της εισόδου στα μουσεία και της συμμετοχής στα εκπαιδευτικά προγράμματα αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα.

Τέλος, οι ελλειπείς γνώσεις των ιδίων των εκπαιδευτικών πάνω στη μουσειακή αγωγή, αποτελούν ακόμη ένα ανασταλτικό παράγοντα, οι οποίες ελλειπείς γνώσεις δημιουργούν κατά συνέπεια και μια φοβία αλλά και αποτροπή ως προς την ανάληψη και υλοποίηση προγραμμάτων μουσειακής αγωγής.

5. Η εφαρμογή της μουσειακής αγωγής στα σχολεία μπορεί να καλύψει και να ανταποκριθεί στις ανάγκες ενός σύγχρονου σχολείου;

Το «άνοιγμα» του σχολείου προς την κοινωνία και τους τοπικούς φορείς συμπεριλαμβανομένου και των μουσείων καθώς και η συνεργασία του σχολείου μαζί τους αλλά και με την προσαρμογή του εκπαιδευτικού έργου στα τοπικά χαρακτηριστικά της εκάστοτε περιφέρειας στην οποία ανήκει η κάθε σχολική μονάδα, αποτελεί προϋπόθεση τόσο για τη σύνδεση του σχολείου με το μουσείο και την ένταξη της μουσειακής αγωγής στα σχολεία, όσο και για την ανταπόκριση του σχολείου στα νέα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτισμικά δεδομένα.

Άρα γίνεται σαφές ότι αποτελεί ανάγκη και καθολική παραδοχή ότι η απόκτηση της γνώσης καθώς και η διαχείρισή της σαν οργανωμένη διαδικασία σε συνδυασμό με την εισαγωγή της καινοτομίας στην εκπαίδευση, πρέπει να συντελείται στα σχολεία της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά ένα τρόπο επιστημονικό, εξειδικευμένο, συστημικό, δημοκρατικό, προσαρμοσμένο στα ειδικά και γενικά χαρακτηριστικά τόσο της σχολικής μονάδας όσο και της ευρύτερης τοπικής κοινότητας στην οποία ανήκει.

6. Ποια μέτρα πρέπει να ληφθούν ώστε να εφαρμόζεται η μουσειακή αγωγή σε όλα τα σχολεία;

Από τη διερεύνηση του θέματος διαπιστώθηκε ότι υπάρχει η ανάγκη προσαρμογής του εκπαιδευτικού προγραμματισμού και του εκπαιδευτικού έργου

σύμφωνα με τις απαιτήσεις των νέων οικονομικών, κοινωνικών και πολιτισμικών δεδομένων που επικρατούν στη χώρα μας.

Η σύνδεση του μουσείου με το σχολείο αποτελεί αίτημα και ανάγκη της εποχής μας καθώς η μουσειακή εκπαίδευση αποτελεί μια εκπαίδευση συστημικού χαρακτήρα κατά την οποία συνδέονται παράμετροι που περιλαμβάνουν όλη την ιστορία, την παράδοση, τη θρησκεία, την τέχνη, τις επιστήμες, τον πολιτισμό και την κουλτούρα του κάθε λαού.

Συγκεκριμένες προτάσεις για διορθωτική και αναπτυξιακή δράση παρουσιάζονται στην επόμενη ενότητα.

7.2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται οι απόψεις εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης των Ν. Λάρισας και Ν. Μαγνησίας, όσον αφορά για το ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η Μουσειακή αγωγή στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση μέσα από την υλοποίηση πολιτισμικών προγραμμάτων και πολιτιστικών δραστηριοτήτων.

Ενδεχομένως ανάμεσα στους περιορισμούς της έρευνας να αποτελεί το μικρό δείγμα των εκπαιδευτικών, ενώ μια ανάλογη έρευνα τόσο στο σύνολο των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, όσο και στο σύνολο των εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, θα δώσει τη δυνατότητα να σχηματιστεί μια συνολική εικόνα για τις απόψεις και τις αντιλήψεις όλων των Ελλήνων εκπαιδευτικών που θα δώσει τη δυνατότητα να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για το ρόλο και τη σημαντικότητα της ένταξης της μουσειακής εκπαίδευσης στα σχολεία, ανταποκρινόμενα έτσι στις σύγχρονες απαιτήσεις της ελληνικής κοινωνίας. Προς αυτή την κατεύθυνση αποτυπώνονται και οι παρακάτω προτάσεις:

- Η αναπροσαρμογή του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών, αποτελεί ένα πρώτιστο παράγοντα, ώστε να μπορεί να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες απαιτήσεις της κοινωνίας.
- Ο εκσυγχρονισμός των σχολικών βιβλίων και η σύνδεσή τους με ποικίλους εκπαιδευτικούς, κοινωνικούς, ιστορικούς και επιστημονικούς παραμέτρους, όπως αυτής της μουσειακής εκπαίδευσης και της πολυπολιτισμικότητας.

- Ο ποικίλος και εμπειριστατωμένος εκπαιδευτικός προγραμματισμός των σχολείων, τόσο στην αρχή της χρονιάς, όσο και της αποτίμησής του στο τέλος του σχολικού έτους βασιζόμενο σε επιστημονικά τεκμηριωμένα στοιχεία.
- Ο εκσυγχρονισμός του σχολείου σε σχέση με την αποτελεσματική εισαγωγή της μουσειακής αγωγής μπορεί επίσης να επιτευχθεί , αν γίνει και η αποδέσμευσή του συγκεκριμένου αντικειμένου από την βαθμολογική του διάσταση.
- Στο πλαίσιο του ανθρώπινου δυναμικού, ένα πολύ σημαντικό στοιχείο, είναι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα θέματα της μουσειακής εκπαίδευσης και του πολιτισμού γενικότερα.
- Η παροχή κινήτρων και πόρων οικονομικών προς τα σχολεία και τους εκπαιδευτικούς για την υλοποίηση πολιτισμικών προγραμμάτων και μουσειακών επισκέψεων.
- Η διοικητική αποκέντρωση των σχολικών μονάδων, υπό νομοθετικές προϋποθέσεις θεωρείται ένα σημαντικό βήμα προκειμένου οι σχολικές μονάδες να εντάξουν και να προσαρμόσουν στον εκπαιδευτικό τους σχεδιασμό και τα τοπικά χαρακτηριστικά της εκάστοτε περιφέρειας στην οποία ανήκουν.
- Τέλος θα ήταν σημαντικό , να γίνει μια ουσιαστική αναβάθμιση και διεύρυνση του διδακτικού σχολικού χρόνου, όπου μέσα από τη διδασκαλία και την υιοθέτηση κατάλληλων ομαδοσυνεργατικών πρακτικών, να αποβεί ο διδακτικός σχολικός χρόνος πιο ποιοτικός και πιο αποτελεσματικός.

7.3 ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Με βάση τη δευτερογενή έρευνα και αυτά που παρουσιάστηκαν και συζητήθηκαν στο θεωρητικό μέρος, οι προτάσεις που προέκυψαν από την πρωτογενή έρευνα και τις θέσεις των εκπαιδευτικών, μπορούν να εμπλουτιστούν περαιτέρω ως ακολούθως.

Τα μουσεία προκειμένου να συνεχίσουν να αποτελούν πυλώνα αγωγής και εκπαίδευσης θα πρέπει να διατηρούν τη συγχρονία και τη διαχρονικότητά τους ,

καθώς αποτελούν τον κύριο εκπρόσωπο της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επίσης, θα πρέπει πάντα να έχουν ως γνώμονα της ανάπτυξης και των δραστηριοτήτων τους τον βασικό σκοπό τους ο οποίος περιλαμβάνει άξονες όπως η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και αντίστοιχης παιδείας, η επικοινωνία, η ψυχαγωγία, η αισθητική απόλαυση σε συνδυασμό με την εμπειρία. Η παροχή κινήτρων και ευκαιριών στους μαθητές για δημιουργία και εκτίμηση των έργων τέχνης των άλλων εμπεριέχεται στους στόχους του μουσείου. Τέλος, τα μουσεία θα πρέπει να έχουν ως στόχο την έκθεση-εκπαίδευση κουλτούρα, την έρευνα, τη συντήρηση και τη δικτύωση μέσω των ψηφιακών μέσων.

Η μελέτη των αντικειμένων αποτελεί μια παιδαγωγική διαδικασία μέσα από την οποία τα παιδιά μαθαίνουν να παρατηρούν και να περιγράφουν, να ταξινομούν και να συγκρίνουν, να συνθέτουν και να αφαιρούν, να διατυπώνουν υποθέσεις και ερμηνευτικές προτάσεις, να αναπτύσσουν κριτικές ικανότητες και δεξιότητες. Η σύνθεση των επιμέρους πληροφοριών προσδίδει στα αντικείμενα νοήματα και σημασίες. δημιουργείται η δυνατότητα για ψυχαγωγία, έμπνευση, δημιουργία και αλλαγή στις στάσεις και στις αξίες των επισκεπτών

Η σύνδεση σχολείου -μουσείου θα πρέπει να εκλαμβάνεται από τους εκπαιδευτικούς ως πλατφόρμα εισαγωγής καινοτόμων διδακτικών πρακτικών και προσεγγίσεων ούτως ώστε να εγείρουν το ενδιαφέρον και να υποκινούν τους μαθητές για μάθηση. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να κατανοήσουν την ισοτιμία της μουσειακής εκπαίδευσης με τη μαθησιακή διαδικασία και να καταφέρουν έτσι να συνεργαστούν με τους μουσειοπαιδαγωγούς. για την καλύτερη συνεργασία του μουσείου και του σχολείου πρέπει να υπάρξει σύνδεση στους διδακτικούς στόχους. Αυτό σημαίνει, πως θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα αναλυτικά προγράμματα, να ενσωματώνονται στα εκπαιδευτικά προγράμματα των μουσείων και να υπάρξει εμπιστοσύνη στη μαθησιακή διαδικασία των μουσείων, η οποία συνδυάζει τις γνώσεις με τα εκθέματα.

Συνεπώς, αυτό που προτείνεται είναι συνετή εισαγωγή και χρήση διαδραστικών πολυμέσων (Interactive Multi Media IMM) προκειμένου να επιτυγχάνεται η βέλτιστη εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων τους αφενός, με ταυτόχρονη αποφυγή των εν δυνάμει μειονεκτημάτων τους αφετέρου. Συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να βρουν έναν συνδυασμό άμεσης

μαθησιακής εμπειρίας με χρήση IMM, ικανό να ικανοποιήσει τόσο την επιθυμία των μαθητών να εξερευνήσουν (ενεργή μάθηση) όσο και τα προβλήματα μεταγνώσεων συγκεκριμένων μαθητών, αλλά ταυτόχρονα η χρήση τους να είναι σε τέτοιο βαθμό ώστε να μην στερούν από τους μαθητές την άμεση εμπειρία με τα εκθέματα και το ευρύτερο περιβάλλον του μουσείου. Με άλλα λόγια, οι μαθητές θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να κάνουν χρήση των IMM κυρίως για τις μεταγνωστικές απαιτήσεις και αξιολόγηση αλλά ταυτόχρονα να βιώνουν τη διεθνώς γνωστή ως *direct-experience learning* και τα οφέλη αυτού που ορίζεται ως Ανθρώπινη Στιγμή και η οποία είναι καθοριστική τόσο για την μάθηση μέσω μουσειακής αγωγής όσο και για την ψυχική ισορροπία των μαθητών.

Όπως συζητήθηκε στο θεωρητικό μέρος της μελέτης η πολυπολιτισμική εκπαίδευση στις σημερινές μεταμοντέρνες διδακτικές προσεγγίσεις, μπορεί να συνδεθεί με τη μουσειακή εκπαίδευση προκειμένου να ικανοποιηθούν οι στόχοι της.

Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί που εφαρμόζουν μουσειακή αγωγή στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, θα πρέπει να έχουν σαφή στρατηγική ως προς τον τελικό στόχο που θέλουν να επιτύχουν. Συγκεκριμένα, επιδιώκουν να επιτύχουν την πολιτισμική τήξη που η θεωρία “Melting Pot” υπαγορεύει, έτσι ώστε οι μαθητές- άτομα να εγκαταλείψουν τις ατομικές τους κουλτούρες και τελικά να αφομοιωθούν πλήρως από την κυρίαρχη κοινωνία ή θέλουν να επιτευχθεί αυτό που η θεωρία του “Salad Bowl” πρεσβεύει, δηλαδή, μια ετερογενή κοινωνία στην οποία τα άτομα συνυπάρχουν αλλά διατηρούν τουλάχιστον μερικά από τα μοναδικά χαρακτηριστικά του παραδοσιακού πολιτισμού τους.

Τέλος, οι στόχοι που θα πρέπει να τεθούν και να υπηρετούνται στο πλαίσιο της συνεργασίας του Σχολείου και του Μουσείου είναι η συμβολή στη διαμόρφωση της ταυτότητας των νέων, η ανασύνθεση των κοινωνικών δεδομένων στη βάση της πολιτιστικής αναγνώρισης, η επανένταξη του σχολείου και της εκπαίδευσης στον πολιτισμό και η πρόοδος προς έναν πολιτισμικό εκδημοκρατισμό.

7.3 ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η συνεισφορά της παρούσας μελέτης συνίσταται σε δύο παραμέτρους, τη θεωρητική και την πρακτική. Όσον αφορά την θεωρητική αυτή συνίσταται στον

εντοπισμό, συλλογή, παρουσίαση και συζήτηση βασικών και κύριων θεωρητικών εννοιών πλαισίων και εννοιών καθώς και αποτελέσματα διεθνών ερευνών σχετικών με τη μουσειακή αγωγή και τον ρόλο του μουσείου στην σύγχρονη εκπαίδευση, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν και να εφαρμοστούν από άλλους ερευνητές προκειμένου να στηρίξουν αντίστοιχη ερευνητική θεματολογία. Επιπλέον, η παρούσα μελέτη συνέβαλε στη σύγχρονη γνώση μέσω των εμπειρικών ερευνητικών ευρημάτων της.

Όσον αφορά την πρακτική παράμετρο, αυτή συνίσταται στην δυνατότητα που παρέχεται να εφαρμοστεί το ερευνητικό εργαλείο που εφαρμόστηκε στην παρούσα μελέτη (οδηγός συνέντευξης-ερωτήματα) και από άλλους ερευνητές που ενδιαφέρονται για τη διεξαγωγή μιας παρόμοιας έρευνας, καθοδηγώντας την έρευνά τους. Με άλλα λόγια, η παρούσα μελέτη προσφέρει σε κάθε ενδιαφερόμενο, την ευκαιρία να παρακολουθήσει τη χρήση των συγκεκριμένων πλαισίων αυτής της μελέτης και να αντλήσει έγκυρα και αξιόπιστα συμπεράσματα.

7.4 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ

Όσον αφορά την περαιτέρω έρευνα, προτείνεται η ίδια μελέτη να πραγματοποιηθεί σε μεταγενέστερα χρονικό στάδιο προκειμένου να εντοπιστεί οποιοσδήποτε πιθανός βαθμός βελτίωσης, καθώς και οποιοσδήποτε αλλαγές ή / και ανάπτυξη που επιτεύχθηκαν. Επιπλέον, προτείνεται εκτός από την επανάληψη της ποιοτικής έρευνας με εκπαιδευτικούς προκειμένου να προσδιοριστεί οποιαδήποτε αλλαγή, η έρευνα αυτή να εμπλουτιστεί με ποσοτική έρευνα για μια ευρύτερη και σαφέστερη αντίληψη και γνώση επί του αντικειμένου. Επιπλέον, προτείνεται μια συγκριτική μελέτη μέσω αντιπαράθεσης των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την συγκεκριμένη έρευνα με αυτά άλλων αντίστοιχων διεθνών ερευνών, προκειμένου να εντοπιστούν βέλτιστες πρακτικές και επακόλουθη αναπτυξιακή δράση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Άλκηστις, Κ. (1995), *“Μουσεία και Σχολεία Δεινόσαυροι και Αγγεία”*, Αθήνα, Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα.

Αντζουλάτου-Ρετσίλα, Ευρ. (1986), *“Λαογραφικά Μουσεία και Παιδεία”*, Αθήνα.

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (1999), *“Λεξικό της κοινής νεοελληνικής”*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανόλης Τριανταφυλλίδης.

Βέμη, Μ. και Νάκου, Ε. (2010), *“Μουσεία και Εκπαίδευση”*, Αθήνα, Εκδόσεις: Νήσος.

Γκότοβος, Αθ. (2002), *“Εκπαίδευση και Ετερότητα. Ζητήματα Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής”*, Αθήνα, Εκδόσεις: Μεταίχμιο.

Δάλκος, Γ. (2000), *“Σχολείο και Μουσείο”*, Αθήνα, Εκδόσεις: Καστανιώτη.

Δάλκος, Γ. (2002), “Η στρατηγική της ανάπτυξης μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων για την πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση”, στο Κόκκινος, Γ. και Αλεξάκη, Ε. (επιμ). *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις στη μουσειακή αγωγή*. Αθήνα, Εκδόσεις: Μεταίχμιο.

Δαμανάκη, Μ., Κουλαΐδης, Β., Κόκκος, Α., Λάμνιαν, Κ. & Δημόπουλος, (2006). Ανοικτό στην κοινωνία σχολείο. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα : <https://eparemvsiarx.files.wordpress.com/2009/10/anoikto-sxoleio-pasok-mardamanaki.pdf>

Δεδούλη, Μ. (2001), “Βιωματική μάθηση: Δυνατότητες αξιοποίησής της στην ευέλικτη ζώνη”. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 6, 145-159.

ΕΚΕΤΑ (2006), *“Υλικό κατάρτισης στη διαχείριση της οργανωσιακής γνώσης”*, Αθήνα, Υπεύθυνος έκδοσης κ. Κυπαρισσίδης.

Ζαφειράκου, Α., Ροτβίν, Μ., Ξανθοπούλου, Κ., Πεδιαδιτάκη, Α. και Buffer, F. (2000), *“Μουσεία και Σχολεία”*, Αθήνα, Εκδόσεις: Τυπωθήτω.

Ζωγράφου – Τσαντάκη Μ. (2000), *“Μουσειακή Εκπαίδευση. Τα παιδιά γνωρίζουν την πολιτιστική τους κληρονομιά”*, Γιαννιτσά, Εκδόσεις: Υδρόγειος.

Ιακώβου, Ε., Βλάχος, Δ. και Ψωινός, Δ. (2007), *“Ένα μεθοδολογικό πλαίσιο για τη δημιουργία μνήμης οργανισμού με τη χρήση διαχείρισης γνώσης, πρακτικά του 1^{ου} Συνεδρίου Διοικητικών Επιστημόνων”*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις: Σάκκουλας.

Ιορδάνογλου, Δ. (2008), *“Διοίκηση ανθρώπινου δυναμικού στις σύγχρονες οργανώσεις”*, Αθήνα, Εκδόσεις: Κριτική.

Κακούρου-Χρόνη, Γ. (2010). *“Μουσείο – Σχολείο: Αντικριστές πόρτες στη γνώση”*, Αθήνα, Εκδόσεις: Πατάκη.

Καλεσοπούλου, Δ. (2011), *“Παιδί και εκπαίδευση στο μουσείο: Θεωρητικές αφηγήσεις, παιδαγωγικές πρακτικές”*. Αθήνα: Πατάκη & Ελληνικό Παιδικό Μουσείο.

Καλεσοπούλου, Δ. (2014), *“Παιδί και μουσείο: Μία σχέση με πολλές διαστάσεις”*, Αφιέρωμα στο *Αρχαιολογία και Τέχνες*. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.archaiologia.gr/blog/2014/12/22>

Καλογιάννη, Α. (2015), *“Αξιοποιώντας παιδαγωγικά τις επισκέψεις σε μουσεία”*. *Museumedu*, 1, 115-134.

Καλούρη-Αντωνοπούλου, Ο. (1988), *“Το μουσείο μέσο τέχνης και αγωγής”*, Αθήνα, Εκδόσεις: Καστανιώτης.

Κανιάρη, Α. (2017), *“Το μουσείο ως χώρος της ιστορίας της τέχνης: εκθέσεις, συλλογές και η τέχνη από τον 19ο στον 21ο αιώνα”*. Αθήνα, Εκδόσεις: Γρηγόρης.

Καραβιώτου, Γ. (2013), *“Αποτελεσματική επίσκεψη στο μουσείο. Το σχολείο στο μουσείο: Η μουσειακή εμπειρία ως μέρος της εκπαίδευσης”*. <https://www.moec.gov.cy/dde/programs/>

Κανιάρη, Α. (2017), *“Θεωρία και Ιστορία της Τέχνης”*. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.aht.asfa.gr/index.php/prosopiko/2-uncategorised/35-asimina-kaniani>

Κόκκινος, Γ. και Αλεξάκη, Ε. (2002), *“Διεπιστημονικές προσεγγίσεις στη μουσειακή αγωγή”*, Αθήνα, Εκδόσεις: Μεταίχμιο.

Κόκκοτας, Π. και Πλακίτση, Κ. (2005), *“Μουσειοπαιδαγωγική και εκπαίδευση στις φυσικές επιστήμες”*. Αθήνα, Εκδόσεις: Πατάκης.

Κύρδη, Κ. (2010), *“Αξιοποίηση μουσειακών χώρων στο πλαίσιο της σχολικής πράξης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση”*, στο Μπ. Βέμη και Ει. Νάκου (επιμ.), *Μουσεία και Εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις: Νήσος, 349-355.

Κωστούλα – Μακράκη, Ν. και Μακράκης, Β. (2008), *“Διαπολιτισμικότητα και εκπαίδευση για ένα βιώσιμο μέλλον”*, Ψηφιακό Κέντρο Εκπαιδευτικών Μέσων Πανεπιστημίου Κρήτης.

Κωτσάκης, Κ., και Ανδρέου, Σ. (2002), *“Αρχαιολογία, μουσείο και εκπαίδευση. Έρευνα της ελληνικής και της διεθνούς εμπειρίας”*, *Αρχαιολογία και Τέχνες*, 85(β), 102-103.

Ματσαγγούρας, Η. (2002), *“Ευέλικτη ζώνη διαθεματικών προσεγγίσεων: Μια εκπαιδευτική καινοτομία που αλλάζει το σχολείο”*. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 6, 15-30.

Μαυροσκούφης, Δ. κ.ά. (επιμ.) (2014), *“Το μουσείο ήταν τέλειο!”*, Θεσσαλονίκη: Διαπολιτισμικά Προγράμματα Σχολείων σε μουσεία, Οδηγός Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων.

Μούλιου, Μ. και Μούνια, Α. (1999), “Μουσειακές εκ-θέσεις: Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στη μουσειακή θεωρία και πρακτική”. *Αρχαιολογία και Τέχνες*, 70, 53-58.

Μούλιου, Μ. (2014), “Τα μουσεία στον 21^ο αιώνα: προκλήσεις, αξίες, ρόλοι, πρακτικές”, στο Γ. Μπίκος και Α. Κανιάρη (Επιμ.), *Μουσειολογία, Πολιτιστική Διαχείριση και Εκπαίδευση*, Αθήνα, Εκδόσεις: Γρηγόρη, 77-111.

Μυρογιάννη, Ε. (2014), “Σχεδιασμός, κείμενα επιλογή αποσπασμάτων, γραπτών αναφορών και επιλογή φωτογραφιών”, στο Μαυροσκούφης, Δ. κ.ά. (2014), *Το μουσείο ήταν τέλειο!* Θεσσαλονίκη: Διαπολιτισμικά Προγράμματα Σχολείων σε μουσεία, Οδηγός Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων.

Νάκου, Ε. (2001), *“Μουσεία: Εμείς, τα πράγματα και ο πολιτισμός”*. Αθήνα, Εκδόσεις: Νήσος.

Νάκου, Ε. (2009), *“Μουσεία ιστορίες και ιστορία”*. Αθήνα, Εκδόσεις: Νήσος.

Νάκου, Ε. (2010), *“Το μουσείο ως χώρος συνάντησης ποικίλων εκπαιδευτικών αντιλήψεων και πρακτικών: γενικές παρατηρήσεις με βάση έρευνα σε πανεπιστήμια της χώρας μας”*. Αθήνα, Εκδόσεις: Νήσος.

Νικονάνου, Ν. (2012), *“Μουσείο, Παιδαγωγική: Από τη θεωρία στη πράξη”*, Αθήνα: Εκδόσεις: Πατάκη.

Νικονάνου, Ν. (2015), *“Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα”*. Αθήνα, Εκδόσεις: Σύνδεσμος Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Νικονάνου, Ν. και Νάκου, Ε. (2015), “Το μουσείο ως χώρος μάθησης, ψυχαγωγίας και έμπνευσης”, *Museumedu*, 1, 9-36.

Νόμος 3028/2002 - Άρθρο 45. Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
<https://www.eforologia.gr/lawbank/document.aspx?digest=536D9D9E9045A852.27F4DE21DB08&version=2002/06/28>

Ντολιοπούλου, Ε. (2003), *“Το ολοήμερο νηπιαγωγείο: στην Ελλάδα και σε 12 άλλες χώρες”*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Οικονόμου, Μ. (2003), *“Μουσεία: αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός”*. Αθήνα, Εκδόσεις: Κριτική.

Ορφανίδη, Λ. και Λυριτζής, Ι. (2006), *“Εισαγωγή στη μουσειολογία και στην προληπτική συντήρηση”*. Αθήνα, Εκδόσεις: Καρδαμίτσα.

- Παμουκτσόγλου, Α. (2001), “Αποτελεσματικό σχολείο: Χαρακτηριστικά και αντιλήψεις σε μια προσπάθεια αξιολόγησής του”. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 4, σελ. 81-91.
- Πρακτικά σεμιναρίου (2002), Μουσείο–Σχολείο, 6^ο Περιφερειακό Σεμινάριο Καβάλας,
Υπουργείο Παιδείας, Υπουργείο Πολιτισμού, Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM)- Ελληνικό Τμήμα Δημοτικό Μουσείο Καβάλας.
- Προεδρικό Διάταγμα (2003), Νέα Δ.Ε.Π.Π.Σ. - ΑΠ.Σ. - Προγράμματα Σχεδιασμού Και Ανάπτυξης Διαθεματικών Δραστηριοτήτων, ΦΕΚ 303B/13-03-2003,ΦΕΚ304B/13-03-2003, Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.
- Ράππου, Θ. (2006), “Συνεργασία μουσείου και σχολείου: Ο ρόλος των μουσειοπαιδαγωγών”, 1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο σχολικών πολιτιστικών προγραμμάτων, *Πολιτισμός και Αισθητική στην Εκπαίδευση*.
- Ρωσσίδης, Ι. και Ασπρίδης, Γ. (2017), “*Διαχείριση γνώσης*”, Αθήνα, Εκδόσεις: Σταμούλη.
- Σιασιάκος, Κ. (2011), “*Παιδαγωγικές εφαρμογές Η/Υ*”. Αθήνα, Α.Σ.ΠΑΙ.ΤΕ.
- Τζιαφέρη, Σ. (2005), “Το σύγχρονο Μουσείο στην ελληνική εκπαίδευση μέσα από το παράδειγμα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων”. Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις: Αδελφοί Κυριακίδη.
- Τριάντα, Α. (2013), “Μουσειακή εκπαίδευση στην πράξη: ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τη Νεολιθική Εποχή”. *Το Μουσείο, Περιοδική έκδοση του Κέντρου Μουσειακών Ερευνών του Πανεπιστημίου Αθηνών*.
- Υπουργική Απόφαση (1992), Σχολικές Δραστηριότητες Γ2/4867/1992-Φ.Ε.Κ. 629/23-10-1992, Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.
- Φασουλής, Κ. (2001), “Η Ποιότητα στη διοίκηση του ανθρώπινου δυναμικού της εκπαίδευσης”, Κριτική Προσέγγιση στο Σύστημα «Διοίκηση Ολικής Ποιότητας»- Δ.Ο.Π (T.Q.M)
- Φουντοπούλου, Μ. (2001), “*Μάθηση και διδασκαλία. Βασικές αρχές της μάθησης και η διδακτική αξιοποίησή τους στα γλωσσικά μαθήματα*”. Αθήνα : Καστανιώτης.
- Φουντοπούλου, Μ. (2003), “Η γλωσσική εμπειρία του μαθητή: μάθηση και διδασκαλία”. *Γλώσσα*, 56,12-28.
- Φουντοπούλου, Μ. (2006),“ *Αρχές μάθησης και καλλιέργεια της κριτικής σκέψης: εφαρμογή στο μάθημα των αρχαίων ελληνικών*”. Αθήνα: Πρακτικά 3ου Πανελλήνιου Συνεδρίου ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ

Φουρλίγκα, Ε. (2004), “Ανακαλύπτοντας το παρελθόν”. Θεσσαλονίκη: Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού.

Φρυδάκη, Ε. (2005). “Φάκελος μαθήματος”. *Γενική Διδακτική Α*. Αθήνα : Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Φυκάρης, Ι. (2004). “Τοπική κοινότητα και σχολείο”. *Επιθεώρηση*.

Χατζηνικολάου, Τ. (2010), “Μουσειακή εκπαίδευση στην Ελλάδα: ιστορική αναδρομή”, στο Βέμη, Μ. & Νακου, Ε (επίμ). *Μουσεία και εκπαίδευση*. Αθήνα : Νήσος.

Χρυσουλάκη, Σ. και Αλεξίου, Θ. (1993), “Σύνδεση της σχολικής ύλης με τα εκπαιδευτικά προγράμματα”, Πρακτικά 3^{ου} Περιφερειακού Σεμιναρίου «Μουσείο-Σχολείο», Πάτρα, Υπουργείο Παιδείας, Υπουργείο Πολιτισμού, Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM) - Ελληνικό Τμήμα, Ελλάδα.

Χρυσουλάκη, Σ. και Πίνη, Ε. (2008). “Το κόκκινο νήμα: αρχαιολογικές εκπαιδευτικές εκθέσεις”, στο Ν. Νικονάνου και Κ. Κασβίκης (επιμ.), *Εκπαιδευτικά ταξίδια στο χρόνο. Εμπειρίες του παρελθόντος. Εμπειρίες και ερμηνείες του παρελθόντος*. Αθήνα, Εκδόσεις: Πατάκη, 209-237.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Alexander, E. (1996), *Museums in motion: an introduction to the history and functions of museums*. Calif: Altarmira.

Allport, G.W. (2005), *The Nature of Prejudice*, Cambridge, MA: Addison-Wesley.

Aronson, E. and Gonzalez, A. (2007), “Desegregation, Jigsaw, and the Mexican-American Experience”, in P.A. Katz and D.A. Taylor (Eds.), *Eliminating Racism: Profiles in Controversy*, New York: Plenum Press.

Aydin, H. and Tonbuloglou, B. (2014), “Microenvironments and multiculturalism”, in E. Hooper-Greenhill (Ed.), *Cultural diversity: Developing museum resources in Britain*. London, UK: Leicester University Press, 81–98.

Banks, J.A. (2003), “Multicultural education: Its effects on students' racial and gender role attitudes”, in J.A. Banks and C.A.M. Banks (Eds.), *Handbook of Research on Multicultural Education*, New York: Macmillan, 617-627.

Banks, C.A.M. and Banks, J.A. (2005), “Equity pedagogy: An essential component of multicultural education”, *Theory into Practice*, 34(3), 151-158.

Black, G. (2011), *Transforming museums at the 21st century*, London: Routledge.

Baumler, Ch. (2004), *Bildung und Unterhaltung im Museum, Das museale Selbstbild im Wandel*, Lir Verlag: Munster.

Barth, R.S. (1993), " Schools from within: Teachers, parents and principals can make the difference". San Francisco: Jossey- Bass.

Baumann, G. (2014), *The multicultural riddle: Rethinking national, ethnic, and religious identities*, Psychology Press.

Brian, B. (2009), *Culture and equality: An egalitarian critique of multiculturalism*, Harvard University Press.

Bennett, D. (2012), *Multicultural states: Rethinking difference and identity*, Psychology Press.

Clegg, A.A.Jr. (2006), *Teaching strategies for the social studies: Inquiry, valuing and decision-making*, 4th ed. New York: Longman.

Crooke, E. (2006), " *Museums and Community, A Companion to Museum Studies*", Oxford: Blackwell Publishing Ltd. 170-185.

De Crevecoeur, St. and Hector, J. (1782). *Letters from an American farmer: What is an America?*, The Avalon Project. Yale University.

De La Torre (2011), *The problem with the melting pot*, EthicsDaily.com.

Eriksen, J. and Stjernfelt, F. (2012), *The democratic contradictions of multiculturalism*, Telos Press.

Eurydice, (2004), " *Key Data on Information and Communication Technology in Schools in Europe*", Brussels: European Community.

Falk, J. and Dierking, L. (1992), *The museums experience*, Howells House.

Fillion, R. (2008), *Multicultural dynamics and the ends of history: exploring Kant, Hegel, and Marx*, University of Ottawa Press.

Fullan, M. (1991), *The new meaning of educational change*, London: Cassel.

Gay, G. and Howard, T.C. (2009), "Multicultural teacher education for the 21st century", *Teacher Educator*, 36(1), 1-16.

Glaser, J., and Jenetou, A. (1994), "Persepctives . Essays on Women in Museums". Washington & London: Smithsonian Institution Press.

Griffin, J. (2004), "Research on students and museums: Looking more closely at the students in school groups", *John Wiley & Sons Inc.*, 88, 59-70.

Guerrilla Girls (2008), *The Guerrilla Girls' art museum activity book*, New York: Printed Matter.

Hein, G.E. (1995), "The constructivist museum", *Journal in Education in Museums*,

16, 15-17.

Hein, G.E. (1998), *Learning in the museum*. London: New York: Routledge.

Hooper-Greenhill, E. (1999), *The educational role of the Museum*, London and New York: Leicester Readers in Museum Studies, Routledge, Taylor & Francis Group.

Hooper- Greenhill, E. (1994γ), “ *Museum education: past, present and future. Towards the Museum of the Future*”. New European Perspectives, London and New York: Routledge, 134-135.

Hooper- Greenhill, E. (1994δ), “ *The past, the present and the future museum education from 1790s to the 1990s : The Educational Role of the Museum*”, London & New York: Routledge.

Hooper-Greenhill, E. and Moussouri, T. (2000), *Researching learning in museums and galleries 1990-1999: a bibliographic review*, University of Leicester: Research Centre for Museums and Galleries.

Hooper-Greenhill, E. (2003), *Museums and the interpretation of visual culture*, London: Routledge.

Hooper-Greenhill, E. (2007a), *Museums and education: purpose, pedagogy, performance*, London: Routledge.

Knell, S.J. (2007), “Museums, reality and the material world”, in S.J. Knell (Ed.), *Museums in the material world*, New York: Routledge, 1–28.

Knell, S.J. and MacLeod, S. (2007), *Museum revolutions: how museums change and are changed*. London: New York: Routledge.

Kunz-Ott, H. (2007), *Schule und Museum-Zum Bildungsauftrag der Museen, Innovative Modelle, Erprobte Methoden*, kopaed: München, 19-20.

Larcher, D. (1988), *Lerner im Museum-Lernen in der Schule. Museum als soziales Gedächtnis? Kritische Beiträge Museumswissenschaft und Museumspädagogik*, Kärntner Druck & Verlagsgesellschaft: Klagenfurt, 158-169.

Lewalter, D. (2012), *Anstiftung zum Lernen durch Museumsbesuche? Das Museum als Lern- und Erfahrungsraum. Grundlagen und Praxisbeispiele*, Schriften des Deutschen Hygiene- Museums, Verlag: Köln, 78-79.

Lewis, B.A. (1991), *The kids guide to social action*. Minneapolis: Free Spirit Publishing.

Lewis, B.A. (2005), *The kids guide to social action*, Minneapolis: Free Spirit Publishing.

Miller, D. (2007), “Artefacts and the meaning of things”, in S.J. Knell (Ed.),

Museums and the future of collecting, Aldershot, UK: Ashgate, 166–186.

Nichols, M. (1984), *Family therapy: Concepts and methods*, New York: Gardner Press.

Oslo Manual (2005), “*Guidelines for collecting and interpreting innovation data*”, 3rd Edition, Oslo Manual, The Measurement of Scientific and Technological Activities, A joint publication of the Organization for Economic Co-operation and Development and Eurostat. Accessed on 19-5-2019:

<https://www.oecd.org/site/innovationstrategy/defininginnovation.htm>

Otto, G. (2007), “Einführung in die Sprache der Dinge”, *Ethink & Unterricht*, 1, 8-13.

Parrish, P. and Linder-VanBerschot, J.A. (2010), “Cultural dimensions of learning: Addressing the challenges of multicultural instruction”, *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 11(2).

Phinney, J.S. and Rotheram, M.J. (2007), *Children's ethnic socialization: Pluralism and development*, Beverly Hills: Sage Publications.

Putnam, R.D. (2007), “Education and social capital”, *Eastern Economics Journal*, 33, 1-19.

RCMG. (2010), *What amazed me most at the museum today. The impact of museums visits on pupils at KS2*, Leicester, UK: Research Centre for Museums and Galleries.

Rietchel, S. (2004), “Museum und Schule”, Verlag: Hildesheim, Zurich & N.Y., 153-160.

Samovar, G., Porter. E.R. and McDaniel, V. (2011), *Intercultural communication: A reader*, Cengage Learning.

Suina, J. (1999), “Museum multicultural education for young learners”, in E. Hooper- Greenhill (Ed.), *The educational role of the museum*, New York: Routledge, 105-109.

Sikka, S. (2016), *Multiculturalism and religious identity*, McGill-Queen's Press, Sources and Further Reference

Staff, G. (2015), “Pluralism, culture: Encyclopaedia of special education”, *John Wiley & Sons, Inc.*

Tam, F.W. (2007), “ Rethinking school and community relations in Hong Kong. *International Journal of Educational Management*, 21(4), 350-366.

The Hellenic Children's Museum. (2016), Retrieved from: www.hcm.gr.

Vergo, P. (1989), *The New Museology*, Reaktion Bokks Ltd. London.

Vogt, A. (2008), *Kooperation oder Konfrontation? Historische und aktuelle Diskussion uber das Verhältnis von Schulen und museen, Wandel der Lernkulturen an Schulen und Museen*, Leipziger Universitätsverlag: Leipsig, 19-81.

Wanger, E. (2007a), *Potenziale Q Museum und Schulen- Warum sie fureinander interessant sind, Museum, Schule, Innovative Modelle- Erprobte Methodern*, kopaed: Munchen, 13-14.

Weil, S. (2007), “The museum and the public”, in S. Watson (Ed.), *Museums and their communities*, New York: Routledge, 32-46.

Wexler, A. (2007), “Museum culture and the inequities of display and representation”, Alice Wexler Source: *Visual Arts Research*, 33(1), 25-33.

Zacharias, Z.C. (2007), “Combining real and virtual laboratory experimentation: An effort to enhance students’ conceptual understanding of electric circuits”, *Journal of Computer Assisted Learning*, 23, 120-132.

Zacharias, Z.C. (2007), *Museumspadagogik im Wandel, Museum Schule, Bildung, Aktuelle Diskurse, Innovative Modelle- Erprobte Methodern*, kopaed: Munchen.

Μεταφρασμένη βιβλιογραφία

Black, G. (2014), “*Το ελκυστικό μουσείο: μουσεία και επισκέπτες*”, Μετάφραση, Σ. Κωτίδου. Αθήνα: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς.

Crooke, E. (2012), “Μουσεία και κοινότητα”, στο MacDonald, S., *Μουσείο και μουσειακές σπουδές: ένας πλήρης οδηγός*, μετάφραση, Δ. Παπαβασιλείου, Αθήνα: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς.

Cummins, J. (2005), *Ταυτότητες υπό Διαπραγμάτευση*, Αθήνα: Εκδ. Gutenberg.

Foulin, J. and Mouchon, S. (2002), *Εκπαιδευτική ψυχολογία*, μετάφραση, Μ. Φανιουδάκη, Αθήνα: Μεταίχμιο.

MacDonald, S. (2012). *Μουσείο και μουσειακές σπουδές: ένας πλήρης οδηγός*, μετάφραση, Δ. Παπαβασιλείου, Αθήνα: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς.

Modgil, S., Verma, G., Mallick, K. and Modgil, C. (1997), *Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση: Προβληματισμοί – Προοπτικές*, επιμέλεια: Αθηνά Ζώνιου–Σιδέρη, Πάυλος Χαραμής, Β΄ έκδοση, Ελληνικά Γράμματα.

Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις

network.icom.museum/icom-greece/plirofories/to-elinico-tmima/

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ Π.Ε.60

Συνέντευξη 1^{ου} Νηπιαγωγού

Ποιες είναι οι βασικές σας σπουδές;

Τμήμα προσχολικής εκπαίδευσης Βόλου.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

18.

Διδαχτήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Ναι, είχαμε κάποιο μάθημα στη σχολή σχετικό με τη μουσειακή εκπαίδευση. Δεν θυμάμαι πώς ακριβώς λεγόταν αλλά σε διάφορες θεματικές ενότητες είχαμε ένα μάθημα κατά τη διάρκεια των πρακτικών.

Τι γνωρίζετε για τη μουσειακή αγωγή; Γενικά πως την εκλαμβάνετε εσείς τη μουσειακή εκπαίδευση;

Να γίνονται δράσεις μέσα στο χώρο αλλά να γνωρίζουν και κάποια πράγματα τα παιδιά για το μουσείο πριν το επισκεφτούμε και μετά την επίσκεψη στο μουσείο. Μπορούν να γίνονται δράσεις σαν είδος αξιολόγησης αυτών που παρατηρήσαμε στο μουσείο. Να είναι δηλαδή η μουσειακή αγωγή μία δράση που να συνδέεται με το σχολείο πριν το μουσείο, κατά τη διάρκεια του μουσείου αλλά και μετά το μουσείο.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Έχουμε επισκεφτεί το μουσείο της Ακρόπολης, το μουσείο της Ερέτριας και το Λαογραφικό μουσείο της Κύμης.

Αυτά ήταν επισκέψεις που έγιναν κάποια προγράμματα μέσα στα μουσεία ή είχε προηγηθεί και πριν στο σχολείο κάποια προετοιμασία;

Στο μουσείο της Ακρόπολης είχε προηγηθεί κάποια προετοιμασία στο νηπιαγωγείο χωρίς να έχουμε πάρει κάποιο πρόγραμμα. Πραγματοποιήσαμε την

επίσκεψη με ξεναγό σχετικό που είχε εξηγήσει και κάποια πράγματα στα παιδιά. Στο Μουσείο της Ερέτριας στα πλαίσια ενός προγράμματος πραγματοποιήσαμε την επίσκεψη και μάλιστα είχαμε κάνει και μία δράση. Είχαμε πάει σε ένα αρχαιολογικό χώρο κοντά στο Αυλωνάρι να ζητήσουμε από τα παιδιά να γίνουν αρχαιολόγοι, σκάψαμε σε ένα συγκεκριμένο μέρος και είδαμε πώς είναι τα αγγεία. Μάλιστα είχαμε δανειστεί και τη μουσειακή βαλίτσα από το μουσείο των Αθηνών. Στο λαογραφικό μουσείο της Κύμης είχαμε κάνει μία σχετική προετοιμασία και μέσα στο νηπιαγωγείο πριν το επισκεφτούμε.

Άρα στις δραστηριότητες που είχατε υλοποιήσει υπήρχε και η προετοιμασία πριν. Ήταν ενταγμένες μέσα σε κάποιο πρόγραμμα δικής σας θεματικής του σχολείου, οι οποίοι ολοκληρωνόταν με την επίσκεψη και τη δράση μετά στο μουσείο αλλά και δράσεις και δραστηριότητες, οι οποίες αφορούσαν αποκλειστικά επίσκεψη στο μουσείο με κάποια σχετική δράση μέσα σε αυτό.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Για επίσκεψη στο μουσείο συνήθως μία φορά το χρόνο. Υπήρξε και χρονιά που έγινε και δύο φορές το χρόνο.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Ναι, ήταν αποτελεσματικές γιατί και τα παιδιά μάθαιναν αρκετά πράγματα και το σημαντικό ήταν ότι πέρασαν ευχάριστα και έδειξαν ενδιαφέρον.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς;

Στο μουσείο της Ακρόπολης είχαμε συνεργαστεί με κάποια ξεναγό ως εξωτερικός συνεργάτης στο μουσείο και με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου μεταξύ μας προκειμένου να οργανωθεί ή να υλοποιηθεί η δράση.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή αγωγή;

Η μουσειακή αγωγή θεωρώ, ότι είναι σημαντική, γιατί κεντρίζει το ενδιαφέρον των παιδιών, αναφέρεται σε πράγματα που αφορούν το παρελθόν και τα παιδιά θέλουν να μάθουν για το παρελθόν. Ρωτάνε ειδικά εκείνο το θέμα που ασχοληθήκαμε με τα παιχνίδια που έπαιζαν παλιότερα. Στα παιδιά τους άρεσε

πάρα πολύ αυτό το θέμα και όταν κάναμε μάλιστα και την παρουσίαση στους γονείς, τα παιδιά ήταν πολύ ενθουσιασμένα. Επίσης όταν πήγαμε στο λαογραφικό μουσείο της Κύμης ενθουσιάστηκαν με τις φορεσιές και στα άλλα μουσεία έδειξαν ενθουσιασμό. Νομίζω στα παιδιά αρέσουν τα αντικείμενα καθημερινής χρήσης, τα υφαντά αλλά και ο αργαλειός, καθώς έδειξαν ιδιαίτερο ενθουσιασμό.

Η μουσειακή εκπαίδευση βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Ναι, γιατί δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να συγκρίνουν. Για παράδειγμα όταν κάναμε για τα παιχνίδια που έπαιζαν τα παιδιά στην Ελλάδα παλιότερα, θα μπορούσαν να τα συγκρίνουν κάλλιστα και με άλλες χώρες, ποια ήταν τα παιχνίδια που είχαν και τα παιδιά άλλων χωρών, γιατί τώρα υπάρχει και η παγκοσμιοποίηση που συνήθως τα παιδιά παίζουν με τα ίδια παιχνίδια σε όλες τις χώρες.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- Σύνδεση με την ιστορία;
- Σύνδεση με την παράδοση – λαογραφία;
- Σύνδεση με τη θρησκεία;
- Σύνδεση με την ενδυματολογία;
- Σύνδεση με διατροφή – μαγειρική;
- Σύνδεση με τέχνη;
- Σύνδεση με διαφορετικές Επιστήμες;
- Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;

Με όλα τα παραπάνω.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Ναι, είναι γιατί συνενώνει και τους λαούς και γνωρίζουμε και το παρελθόν. Φυσικά και είναι.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των δημοτικών σχολείων μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης;

Θεωρώ ότι θα ήταν καλό, γιατί υπάρχει στα πλαίσια της Ιστορίας που κάνουν τα παιδιά στο δημοτικό. Ωστόσο θα μπορούσε να υπάρχει και σαν ξεχωριστό μάθημα, γιατί έτσι θα μάθουν περισσότερα.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό του νηπιαγωγείου θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι, θεωρώ ότι θα ήταν ενδιαφέρον.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι, καλό θα ήταν, γιατί οι ειδικοί γνωρίζουν περισσότερα από αυτά που μπορούμε να μεταδώσουμε εμείς στα παιδιά και με διαφορετικό τρόπο. Και αυτό βέβαια έρχεται και σε συνάφεια με αυτό που αναφέρατε προηγουμένως ότι θα μπορούσε να υπάρχει χωριστό και στο Δημοτικό λόγω της ιστορίας μάθημα και να υπήρχε και η δυνατότητα να είναι και το μάθημα πιο βιωματικό για το παιδί.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Πρέπει να γίνεται αυτό, καθώς διαφορετικά είναι μία στείρα γνώση. Βέβαια, αν γίνεται μόνο μέσα στα πλαίσια μιας σχολικής τάξης.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Όχι απόλυτα.

Θα αλλάζατε κάτι;

Καλό θα ήταν να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης. αυτό που είπαμε πιο πριν. γιατί σίγουρα γνωρίζουν πράγματα που δεν γνωρίζουμε εμείς και θα μπορούσαν να τα μεταδώσουν και διαφορετικά στα παιδιά. Επομένως, θα πρότεινα τους εκπαιδευτικούς τέχνης, γιατί θεωρώ ότι η δική μας γνώση δεν είναι επαρκής.

Θα αλλάζατε κάτι από την ήδη υπάρχουσα δομή ή προγραμματισμό;

Ναι, το να ενταχθεί ως επίσημο μάθημα η μουσειακή εκπαίδευση θεωρώ ότι θα ήταν μία πολύ ενδιαφέρουσα κίνηση για την εκπαίδευση.

Συνέντευξη 2^{ου} Νηπιαγωγού

Ποιες είναι οι βασικές σας σπουδές;

Πτυχίο Φιλοσοφικής και Νηπιαγωγός.

Διδασκαλείο και Μεταπτυχιακό.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

17 χρόνια.

Διδαχτήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Μουσειακή αγωγή έχω διδαχθεί στο Διδασκαλείο Θεσσαλονίκης ως μάθημα και έχω κάνει και εργασία.

Τι γνωρίζετε για τη μουσειακή αγωγή;

Η μουσειακή αγωγή είχα διαβάσει κάπου ότι είναι μία γέφυρα ανάμεσα στο μουσείο και την εκπαίδευση. Πολιτισμός και εκπαίδευση συνδέεται ο χώρος του Μουσείου και ό,τι περιλαμβάνει με το σχολείο με την τάξη και με τα παιδιά.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία; Τι δραστηριότητες έχετε υλοποιήσει;

Πάντα. Μου αρέσει πάρα πολύ αυτό το αντικείμενο. Συνήθως πραγματοποιώ επισκέψεις σε μουσεία. Απλώς επειδή τα περισσότερα χρόνια είμαι σε παραμεθόρια, ας το πούμε χώρια, δεν μπορώ να πηγαίνω σε πολλά είδη μουσείων, αλλά και σε χωριά ακόμη που είμαι, εντάσσω μία επίσκεψη σε ένα λαογραφικό ή ένα αρχαιολογικό μουσείο. Ακόμη πολλές φορές και με τα παιδιά δημιουργούμε ένα είδος μουσείου στην τάξη με τη συμβολή βέβαια των μαμάδων και της τοπικής κοινωνίας. Μου αρέσει πάρα πολύ αυτό το αντικείμενο.

Πόσες φορές το χρόνο έχουν πραγματοποιηθεί τέτοιες δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Περίπου στις δύο φορές το χρόνο.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Συνήθως οι δράσεις από το Λαογραφικό Μουσείο, γιατί τα σχολεία που είναι σε χωριά τα παιδιά έχουν πιο πολλές εμπειρίες από πράγματα της καθημερινότητας που χρησιμοποιούνται και όταν τα βλέπουν στο μουσείο, τα αναγνωρίζουν και στη νηπιακή ηλικία είναι πιο κοντά στο λαογραφικό μουσείο.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς;

Βεβαίως, με νηπιαγωγείο γειτονικό και με τον υπεύθυνο του Μουσείου που μας ξενάγησε. Αλλά και γενικότερα γίνεται μία προετοιμασία - ενημέρωση πριν πάμε στο Μουσείο και μετά γίνεται η επίσκεψη.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- Σύνδεση με την ιστορία;
- Σύνδεση με την παράδοση – λαογραφία;
- Σύνδεση με τη θρησκεία;
- Σύνδεση με την ενδυματολογία;
- Σύνδεση με διατροφή – μαγειρική;
- Σύνδεση με τέχνη;
- Σύνδεση με διαφορετικές Επιστήμες;
- Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;

Για μένα η μουσειακή εκπαίδευση είναι όλα τα παραπάνω, όλα είναι αλληλένδετα. Αντλείς πληροφορίες για όλα τα παραπάνω που αναφέρατε, ό,τι έχει σχέση με την κοινωνική ζωή και την ιστορία όπως αναφέρατε κοινωνική, πολιτιστική, οικονομική ζωή ενός τόπου που υπήρξε.

Η μουσειακή εκπαίδευση βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Πιστεύω ότι βοηθάει πολύ, καθώς τα παιδιά αντιμετωπίζονται όλα ως ίσα και πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη και το δικό τους πολιτισμό και να «εκμεταλλευόμαστε» τον κάθε πολιτισμό. Επομένως, σε ένα μουσείο μπορεί ένα

παιδί να βρίσκει κάποιες ομοιότητες με το δικό του πολιτιστικό υπόβαθρο. Τα παιδιά όλα είναι ξεχωριστές οντότητες, που όμως έχουν τα ίδια ενδιαφέροντα, την ίδια περιέργεια και αισθάνονται ότι είναι ίσα σε κάθε χώρα.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Βεβαίως, εκεί συγκεντρώνονται πολλά αντικείμενα, πολλές πτυχές του πολιτισμού μιας χώρας ενός τόπου και όχι μόνο πολλών πολιτισμών και εντάσσεται στο μέλλον μία τέτοια προσέγγιση.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμός των νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Για μένα θα ήταν πολύ σημαντικό. Αν ήταν έτσι, όλοι οι νηπιαγωγοί θα το ενέτασσαν στον προγραμματισμό τους.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των δημοτικών σχολείων μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης;

Όπως ανέφερα για το νηπιαγωγείο και στο Δημοτικό θα έπρεπε να υπάρχει, γιατί η αγάπη για το μουσείο δημιουργείται από την προσχολική εκπαίδευση και τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού και θα ήταν το ιδανικότερο.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Πολύ ενδιαφέρον θα ήταν. Θα ερχόταν το παιδί σε επαφή με την τέχνη, την αισθητική, τον πολιτισμό και τα παιδιά θα αγαπούσαν αυτό το αντικείμενο. Ενώ τώρα υπάρχει μία αποστασιοποίηση. Δηλαδή, αν ο γονιός είναι ευαισθητοποιημένος σε κάτι τέτοιο, αν ο εκπαιδευτικός είναι ευαισθητοποιημένος, τότε το παιδί έχει την τύχη να έρθει σε επαφή με το μουσείο.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Στη δουλειά μου το πιστεύω ακράδαντα αυτό και προσπαθώ να το υλοποιώ σε πολλές θεματικές ενότητες. Θέλω σχολείο ανοιχτό στην κοινωνία και θεωρώ πως η ουσία δεν είναι μόνο μέσα στην τάξη.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Όχι, επαρκείς δεν θα το έλεγα. Απλώς επειδή μου αρέσει το αντικείμενο, έχω γνώσεις από προσωπική αναζήτηση και όχι από κρατικό φορέα.

Θα αλλάζατε κάτι;

Όχι, μόνο να υπάρχει εκπαιδευτικός τέχνης στο δημοτικό αλλά και στο νηπιαγωγείο προκειμένου να επιμορφωθούν έτσι και περισσότεροι εκπαιδευτικοί.

Θα προτείνατε κάτι;

Θα μπορούσε να γίνει περισσότερη επιμόρφωση και διορισμός εκπαιδευτικών τέχνης και στα νηπιαγωγεία.

Συνέντευξη 3^{ου} Νηπιαγωγού

Ποιες είναι οι βασικές σας σπουδές;

Παιδαγωγικό τμήμα προσχολικής εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

14.

Διδαχθήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Όχι, δεν διδαχθήκαμε.

Τι γνωρίζετε εσείς για τη μουσειακή αγωγή;

Είναι ένας τρόπος να έρθουν τα παιδιά κοντά στο μουσείο, να μάθουν τον πολιτισμό τους, να ενώσουν τους δύο θεσμούς το σχολείο με το μουσείο προκειμένου να γίνουν γνώστες της πολιτιστικής τους κληρονομιάς και όχι μόνο με

τρόπο βιωματικό να γνωρίζουν το παρελθόν τους και ουσιαστικά να βελτιώσουν το παρόν τους και να προστατεύσουν το μέλλον τους.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Έχουμε κάνει επισκέψεις όχι σε Αρχαιολογικό Μουσείο αλλά σε εντομολογικό στα πλαίσια προγράμματος για τα έντομα και στο μουσείο Νέου Πολιτισμού μέσα στα πλαίσια προγράμματος για τα φυτά. Το θέμα είναι ότι επειδή το σχολείο μας βρίσκεται μακριά από την πόλη του Βόλου, που υπάρχουν τα μουσεία, είναι λίγο δύσκολη η μετακίνηση. Ευελπιστούμε όμως φέτος να επισκεφτούμε το μουσείο Φυσικής Ιστορίας και το Αρχαιολογικό.

Τι είδους δραστηριότητες έχετε υλοποιήσει;

Όταν κάναμε επίσκεψη στο λαογραφικό μουσείο του Βόλου με πρόγραμμα που κάναμε για τη λαϊκή παράδοση είχαμε κάνει προετοιμασία πριν πάμε στο μουσείο για το πώς συμπεριφερόμαστε μέσα στο μουσείο, τι θα βλέπαμε μέσα στο μουσείο και εκεί υπήρχε ειδικός μουσειοπαιδαγωγός ο οποίος ασχολήθηκε με τα παιδιά και έκανε κάποιες βιωματικές δραστηριότητες και κατασκευές. Το ίδιο είχε γίνει και στα άλλα μουσεία που είχαμε επισκεφτεί.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Μία σίγουρα και όπως είπα και πριν υπάρχουν προβλήματα προσέγγισης των Μουσείων. Γενικά κάνουμε πρόγραμμα που έχει σχέση με τη μουσειακή αγωγή ανάλογα με τον προγραμματισμό της κάθε χρονιάς.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Ναι, είναι πολύ ενδιαφέρουσες απ' ό,τι φαίνεται για τα παιδιά. Μπορεί στην αρχή να ξενίζει σαν δράση, γιατί το μουσείο συνήθως είναι ένας χώρος που δεν είναι ελκυστικός για τα παιδιά αλλά φαινόταν ότι τελικά δεν ισχύει κάτι τέτοιο, γιατί με τον βιωματικό τρόπο που τα προσεγγίζεις και με τον τρόπο που υπάρχουν ειδικοί εκπαιδευτικοί εκεί σε βοηθάνε με δράσεις αντίστοιχες για τα παιδιά προσχολικής αγωγής. Άλλωστε και τα προγράμματα που κάνουν πλέον τα μουσεία είναι για συγκεκριμένη ηλικία. Δεν είναι οι ίδιες δράσεις για όλες τις ηλικίες οπότε υπάρχει πολύ μεγάλη βελτίωση και από πλευράς του μουσείου. Οπότε και εσύ σαν

εκπαιδευτικός μπορείς να διαλέξεις κάτι που είναι κοντά στα δικά σου τα προγράμματα ή να προσαρμόσει τον προγραμματισμό σου αυτό που θέλεις να δείξεις τα παιδιά και είναι κάτι ενδιαφέρον. Τα παιδιά έμειναν ενθουσιασμένα.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς;

Ναι, όταν είχαμε πάει στο Μουσείο της λίμνης Κάρλας είχαμε ομάδα ειδική που ήταν ο φορέας διαχείρισης της λίμνης Κάρλας, μας έδειξαν κάποια πράγματα και μας ενημέρωσαν και μεταξύ μας με τους εκπαιδευτικούς.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- **Σύνδεση με την ιστορία;**
- **Σύνδεση με την παράδοση - λαογραφία;**
- **Σύνδεση με τη θρησκεία;**
- **Σύνδεση με την ενδυματολογία;**
- **Σύνδεση με διατροφή - μαγειρική;**
- **Σύνδεση με τέχνη;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές επιστήμες;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;**
- **Όλα τα παραπάνω;**

Όλα τα παραπάνω, γιατί μουσείο δεν είναι μόνο το αρχαιολογικό μουσείο. Είναι και το Λαογραφικό και υπάρχουν μεγάλη ποικιλία μουσείων.

Η μουσειακή εκπαίδευση βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Ναι, γιατί ουσιαστικά γνωρίζεις διάφορους πολιτισμούς, διάφορες εκδοχές του καθενός Είναι πολύπλευρη εκπαίδευση και μπορείς να δεις πολλά διαφορετικά πράγματα.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Σίγουρα ναι, γιατί σου δίνει τη δυνατότητα να δεις πράγματα που σε κάνουν να ανοίξεις λίγο το μυαλό σου και να μπορέσεις να δεις ότι πέρα από τον δικό σου πολιτισμό υπάρχουν και άλλοι πολιτισμοί. Επιπλέον, ανακαλύπτεις πώς όλα αυτά γίνονται κομμάτι του σήμερα όπως ήταν κομμάτι του χθες και θα είναι κομμάτι του μέλλοντος.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των Νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Θα ήταν πολύ καλό. Θα μου άρεσε πολύ αυτό σαν προοπτική.

Θεωρείτε ότι έπρεπε αντίστοιχα να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των Δημοτικών σχολείων μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι, θα ήταν επίσης πολύ καλό από την άποψη, ότι τα παιδιά, όπως σας είπα πριν, ακούνε μουσείο και φαντάζονται κάτι τελείως διαφορετικό από αυτό που στην ουσία είναι. Εννοώ έτσι όπως έχει εξελιχθεί, έτσι όπως έχουν έρθει κοντά οι δύο θεσμοί είναι πολύ δημιουργικοί, μπορείς να κάνεις πολλά πράγματα και να δουλέψεις σε πολλούς τομείς.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι, ένας εκπαιδευτικός που έχει σπουδάσει την τέχνη θα βοηθούσε πολύ.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Εννοείται. Δεν μπορεί η μάθηση να περιορίζεται μέσα στο χώρο του σχολείου. Αν το παιδί δεν βγει προς τα έξω να δει πράγματα, πώς θα έχει μία ολιστική προσέγγιση του περιβάλλοντος του; Μπορεί να υπάρχει το ίντερνετ και μέσω της εικόνας να μπορεί να ταξιδέψει αλλά είναι πολύ πιο βιωματικό το να είσαι σε ένα χώρο και αυτό που νιώθεις και αυτό που σου αποπνέει ο χώρος.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Πιστεύω, ότι επιδέχεται βελτίωση και θα ήθελα να συμμετάσχω σε κάποιο σεμινάριο μουσειακής εκπαίδευσης. Θα με ενδιέφερε.

Θα αλλάζατε κάτι ή θα προτείνατε κάτι;

Πιστεύω, ότι βρισκόμαστε σε καλό δρόμο, ότι προσπαθούμε να βρούμε τα πατήματα μας και το σχολείο και το μουσείο. Αν συνεχίζει να υπάρχει αυτή η θέληση να συναντηθούν αυτοί οι δύο φορείς, πιστεύω ότι θα πάμε πολύ καλά.

Συνέντευξη 4^{ου} Νηπιαγωγού

Ποιες είναι οι βασικές σας σπουδές;

Έχω σπουδάσει νηπιαγωγός τετραετούς φοίτησης.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

17 χρόνια.

Διδαχθήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Έχουν περάσει πολλά χρόνια. Όχι σαν συγκεκριμένο μάθημα αλλά μέσα στα πλαίσια άλλου μαθήματος χωρίς να θυμάμαι περισσότερα.

Τι γνωρίζετε εσείς για τη μουσειακή αγωγή;

Ότι είναι ένας τομέας που μπορούμε με τα νήπια να κάνουμε δημιουργικές δραστηριότητες, να πάμε σε μουσεία, να μάθουμε το παρελθόν, να μάθουμε διάφορα και όχι να μάθουμε μόνο για την ιστορία των ανθρώπων. Ακόμη να επισκεφτούμε το μουσείο Ελιάς και να μάθουμε για το φυσικό περιβάλλον πράγματα. Είναι ένας τομέας πολύ ευρύς.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Ναι ,αρκετές φορές έχουμε επισκεφτεί μουσεία με τα παιδιά.

Τι είδους δραστηριότητες έχετε υλοποιήσει;

Έχουμε επισκεφτεί το αρχαιολογικό μουσείο και κατοικίες παλαιολιθικής εποχής καθώς και δραστηριότητες με πηλό.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Τουλάχιστον μία το χρόνο.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Ναι.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς;

Στα πλαίσια της επίσκεψης υπήρξε ξενάγηση, διάλογος και κάποια δράση. Συνεργαστήκαμε με κάποιο ξεναγό του μουσείου και βέβαια και οι εκπαιδευτικοί μεταξύ μας προκειμένου να οργανωθεί επίσκεψη στο μουσείο. Βέβαια, έγινε προετοιμασία στα πλαίσια της τάξης και όταν επιστρέψαμε στην τάξη έγινε η ανατροφοδότηση και δημιουργίες μέσα από κει.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- **Σύνδεση με την ιστορία;**
- **Σύνδεση με την παράδοση - λαογραφία;**
- **Σύνδεση με τη θρησκεία;**
- **Σύνδεση με την ενδυματολογία;**
- **Σύνδεση με διατροφή - μαγειρική;**
- **Σύνδεση με τέχνη;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές επιστήμες;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;**
- **Όλα τα παραπάνω;**

Όλα αυτά που είπατε και ίσως πολύ περισσότερα.

Η μουσειακή εκπαίδευση βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Βέβαια βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων και στο να δεχόμαστε τη διαφορετικότητα, να αποδεχόμαστε τον άλλο και να γνωρίζουμε και τον εαυτό μας καλύτερα μέσα από τον άλλο.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Ναι, το πιστεύω.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των Νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Θα ήταν πολύ ενδιαφέρον.

Θεωρείτε ότι έπρεπε αντίστοιχα να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των Δημοτικών σχολείων μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης;

Σίγουρα ναι.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Θα ήταν ευχής έργον.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Μα για να υπάρξει αληθινή μάθηση πρέπει να βγεις από την τάξη. Η τάξη είναι ένα στενό πλαίσιο.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Αρκετά καλές, μέτριες.

Θα αλλάζατε κάτι;

Πάντα υπάρχουν περιθώρια για βελτίωση.

Θα προτείνατε κάτι;

Θα ήθελα να υπάρχει πρόσβαση σε υλικό είτε αληθινό είτε με το διαδίκτυο. Άρα να υπάρχει το άνοιγμα των Μουσείων προς τα σχολεία, η πρόσβαση όπως ανέφερα.

Συνέντευξη 5^{ου} Νηπιαγωγού

Ποιες είναι οι βασικές σας σπουδές;

Έχω πτυχίο νηπιαγωγών του πανεπιστημίου Θεσσαλίας, έχω κάνει μετεκπαίδευση στο διδασκαλείο Θεσσαλονίκης και έχω δεύτερο πτυχίο στη διοίκηση επιχειρήσεων και γλώσσες.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

Έχω 22 χρόνια υπηρεσίας.

Διδαχθήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Ένα σεμινάριο είχα κάνει πριν από 15 χρόνια ως αναπληρώτρια στην Κοζάνη και στο διδασκαλείο Θεσσαλονίκης είχαμε μάθημα μουσειακής αγωγής.

Τι γνωρίζετε εσείς για τη μουσειακή αγωγή;

Μουσειακή αγωγή είναι μία εκπαίδευση πάνω στο να μυηθούμε τη γνωριμία με τα μουσεία, με τον πολιτισμό και γενικά να μάθουμε εμείς πρώτα πράγματα σαν εκπαιδευτικοί και μετά να μεταφέρουμε αυτή τη μύηση εμείς και στα παιδιά.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Ναι, το έχω κάνει. Ανά δύο χρόνια περίπου επισκεπτόμαστε μουσεία της Λάρισας συνήθως το Λαογραφικό Μουσείο. Βέβαια είναι δύσκολο, γιατί το νηπιαγωγείο έχει μικρό αριθμό παιδιών, είναι δύσκολη η μετακίνηση, το κόστος που επιβαρύνεται ο κάθε μαθητής είναι υψηλό για να πάρουμε λεωφορείο και δεν μπορούμε μόνοι μας να κλείσουμε κάποιο λεωφορείο. Οπότε η μετακίνηση πρέπει να γίνει με κάποιο άλλο σχολείο. Επίσης στο λαογραφικό μουσείο στη Λάρισα δεν ήταν ιδιαίτερα υψηλό το κόστος του εισιτηρίου αλλά πιο πολύ οι γονείς επιβαρύνονται τα έξοδα μετακίνησης για αυτό δυσκολεύει τις επισκέψεις μας στα μουσεία.

Τι είδους δραστηριότητες έχετε υλοποιήσει;

Όταν πήγαμε στο Λαογραφικό Μουσείο πήγαμε μαζί με δύο δημοτικά γειτονικών χωριών. Βέβαια οι δραστηριότητες ήταν προσαρμοσμένες για παιδιά δημοτικού, δεν ήταν για παιδιά του νηπιαγωγείου, παρόλα αυτά όμως τα νήπια και

ενθουσιάστηκαν με αυτά που είδαν στο μουσείο και ευχαριστήθηκαν και μπορώ να πω ότι σε όλη τη διάρκεια της χρονιάς μιλούσαν για τις εντυπώσεις τους από την επίσκεψή τους στο μουσείο.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Δεν πάμε κάθε χρόνο. Κάθε 2^η χρόνια μία φορά και πολύ είναι.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Ήταν αποτελεσματικές, ναι. Καταρχήν τα παιδιά επιστρέφοντας ήταν ενθουσιασμένα. Ειδικά τα μεγάλα νήπια που πιστεύω ότι είχαν καταλάβει και περισσότερα πράγματα είχαν ενθουσιαστεί.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς; Βέβαια αναφέρατε πριν τα γειτονικά δημοτικά σχολεία των διπλανών χωριών.

Ναι και το δημοτικό σχολείο που είμαστε στο ίδιο χωριό. Στο μουσείο υπήρχε κάποια ξεναγός, η οποία ήταν εξαιρετική, πάρα πολύ μεταδοτική, μιλούσε με απλά λόγια στα παιδιά και πιστεύω ότι τα παιδιά κατανόησαν ό, τι τους είπε.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- Σύνδεση με την ιστορία;
- Σύνδεση με την παράδοση - λαογραφία;
- Σύνδεση με τη θρησκεία;
- Σύνδεση με την ενδυματολογία;
- Σύνδεση με διατροφή - μαγειρική;
- Σύνδεση με τέχνη;
- Σύνδεση με διαφορετικές επιστήμες;
- Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;
- Όλα τα παραπάνω;

Πιστεύω όλα τα παραπάνω. Η μουσειακή εκπαίδευση περιλαμβάνει όλα όσα αναφέρθηκαν.

Η μουσειακή εκπαίδευση βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Βοηθάει και πάρα πολύ. Ειδικά σήμερα στις σχολικές κοινότητες που έχουμε παιδιά, όπως στο σχολείο μας που είναι Αλβανοί, αλλά και από άλλες εθνικότητες πρόσφυγες από τη Βουλγαρία μετανάστες. Πιστεύω ότι βοηθάει να έρθουν σε επαφή με τον πολιτισμό, τα ήθη, τα έθιμα, με τη θρησκεία τους, τις ενδυμασίες και νομίζω ότι βοηθάει πάρα πολύ.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Σίγουρα είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος και θα έπρεπε να έχουμε περισσότερη επιμόρφωση σαν εκπαιδευτικοί πάνω σε αυτό. Οι κοινωνίες μας είναι πολυπολιτισμικές.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των Νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι. Εμένα προσωπικά θα μου άρεσε πάρα πολύ, θα το ήθελα να υπήρχε μέσα στο πρόγραμμα και να είναι υποχρεωτική η επιμόρφωση πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση.

Θεωρείτε ότι έπρεπε αντίστοιχα να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των Δημοτικών σχολείων μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι και στα δημοτικά θα έπρεπε να υπάρχει σίγουρα και σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης ξεκινώντας από το νηπιαγωγείο, το δημοτικό και στο Γυμνάσιο-Λύκειο.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Σίγουρα, όταν κάποιος είναι ειδικευμένος πάνω στο αντικείμενο γίνεται και καλύτερη δουλειά, μπορεί να προσφέρει και περισσότερα, αλλά πιστεύω ότι και η

επιμόρφωση σε εμάς τους εκπαιδευτικούς βοηθάει πάρα πολύ και με την ανάλογη κατάρτιση μπορούμε να βοηθήσουμε και τα παιδιά.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Ναι, σίγουρα και έξω από τα όρια της τάξης με τις επισκέψεις, τις εκδρομές. Παντού μαθαίνουμε, αποκτάμε γνώσεις και εμπειρίες. Άλλωστε αυτό το σκοπό έχουν οι επισκέψεις που κάνουμε με το σχολείο.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Όχι, νομίζω ότι θα ήθελα περισσότερη επιμόρφωση. Άλλωστε δεν έχω συμμετάσχει σε πολλά σεμινάρια μουσειακής εκπαίδευσης. Όπως σας είπα δύο φορές παρακολούθησα και έκτοτε δεν διοργανώθηκε και από τους συμβούλους κάτι σχετικό.

Θα αλλάζατε κάτι;

Θα ήθελα να αλλάξω κάποια πράγματα αλλά δεν μου δίνεται η δυνατότητα. Όταν το νηπιαγωγείο είναι με μικρό αριθμό παιδιών, δεν έχει πολλές δυνατότητες οικονομικές προκειμένου να υλοποιηθούν κάποιες επισκέψεις στα μουσεία.

Θα προτείνατε κάτι;

Βοήθεια οικονομική περισσότερο είτε από την περιφέρεια είτε από το δήμο. Δηλαδή αν ο δήμος μας έβαζε κάποιο λεωφορείο για να μην επιβαρυνόμαστε τα έξοδα μετακίνησης ή με κάποιο πρόγραμμα από την περιφέρεια να γίνεται δωρεάν μετακίνηση όταν πρόκειται για επίσκεψη στα μουσεία και να είναι δωρεάν η είσοδος στα μουσεία.

Συνέντευξη 6^{ου} Νηπιαγωγού

Ποιες είναι οι βασικές σας σπουδές;

Πτυχίο Νηπιαγωγού και κάνω μεταπτυχιακό.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

25.

Διδαχθήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Ναι, τη διδάχθηκα σαν μάθημα σε δύο τουλάχιστον εξάμηνα και ήταν πολύ ενδιαφέρουσα.

Τι γνωρίζετε εσείς για τη μουσειακή αγωγή;

Γνωρίζω, ότι είναι πολυδιάστατος ο ρόλος της μουσειακής αγωγής ειδικά στη σύγχρονη εποχή, όπου υπάρχει και η τυπική μορφή εκπαίδευσης, η μη τυπική και ότι μέσα σ' ένα περιβάλλον μουσείου υπάρχουν πολλά ερεθίσματα και πολλές ευκαιρίες ανακάλυψης πραγμάτων για τα παιδιά.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Ναι, και το θεωρώ πλέον απαραίτητο, γιατί βοηθά να έρχονται τα παιδιά σε επαφή με την εθνική μας κληρονομιά, με άλλους πολιτισμούς, με τον δικό μας τον ίδιο πολιτισμό και υπάρχει μια διαλεκτική κατάσταση όσον αφορά τη μάθηση και τη γνώση. Αυτό υφίσταται όχι μόνο ακούγοντας απ' τον εκπαιδευτικό κάποιες πληροφορίες αλλά μπορούν μέσα στο μουσείο και με δράσεις που γίνονται εκεί να έρθουν σε επαφή βιωματικά πια με τη γνώση.

Τι είδους δραστηριότητες έχετε υλοποιήσει;

Κυρίως δραστηριότητες που έχουν να κάνουν με έκφραση εικαστική των παιδιών με βάση κάποιους πίνακες, με κατασκευές και με διάφορα υλικά από ζυμάρι ή πηλό. Αν είμαστε σε Λαογραφικό μουσείο φτιάχνουμε μαγειρικά σκεύη παλιάς εποχής. Αν είμαστε στην Πινακοθήκη, τα παιδιά ζωγραφίζουν για κάποιο συγκεκριμένο ωγράφο με βάση κάποιες πληροφορίες.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Σίγουρα 1 φορά τον χρόνο.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Ναι, γιατί τα παιδιά ενθουσιάστηκαν μ' αυτά που είδαν, μ' αυτά που άκουσαν και ήταν ένας χώρος εκτός σχολείου που τα βοήθησε να δούνε και με άλλο μάτι πιο

σφαιρικά τη γνώση και την επικοινωνία μεταξύ των εκπαιδευτικών, των μαθητών και των ανθρώπων του μουσείου.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς;

Συνεργαστήκαμε με φορείς του τόπου και με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- Σύνδεση με την ιστορία;
- Σύνδεση με την παράδοση - λαογραφία;
- Σύνδεση με τη θρησκεία;
- Σύνδεση με την ενδυματολογία;
- Σύνδεση με διατροφή - μαγειρική;
- Σύνδεση με τέχνη;
- Σύνδεση με διαφορετικές επιστήμες;
- Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;
- Όλα τα παραπάνω;

Νομίζω, ότι όλα τα παραπάνω εμπεριέχονται στη μουσειακή εκπαίδευση. Δεν μπορούμε να αφαιρέσουμε κάτι.

Η μουσειακή εκπαίδευση βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Νομίζω, ότι βοηθάει, γιατί συμβάλλει στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Μαθαίνουμε να σεβόμαστε πολιτισμούς άλλων λαών και εθνών και σίγουρα σήμερα που η κοινωνία μας είναι πιο ανοιχτή ερχόμαστε σε επαφή και με άλλους πολιτισμούς αλλά και οι άλλοι πολιτισμοί με εμάς. Διευρύνονται οι γνώσεις, οι σχέσεις και το μυαλό.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Σίγουρα είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος, γιατί είναι κάτι πέρα από τα όρια της τάξης. Είναι κάτι πιο ανοιχτό, καθώς όλα εξελίσσονται και μέσα από τα εκπαιδευτικά προγράμματα που γίνονται στα μουσεία, οι διαλέξεις, οι ξεναγήσεις, οι δραματοποιήσεις που γίνονται με τα παιδιά. Όλα αυτά βοηθάνε με άλλον τρόπο τη γνώση και την επαφή με άλλους λαούς.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των Νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Νομίζω, ότι είναι απαραίτητο να υπάρχουν τέτοια εκπαιδευτικά προγράμματα ανά τρίμηνο αλλά πρέπει να γίνουν με σοβαρότητα, με σειρά, με γνώση και να μελετηθούν περαιτέρω αυτά τα προγράμματα και από τους εκπαιδευτικούς και από τους ανθρώπους των μουσείων να υπάρχει συνεργασία.

Θεωρείτε ότι έπρεπε αντίστοιχα να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των Δημοτικών σχολείων μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης;

Νομίζω, ότι είναι απαραίτητο πια, γιατί θα βοηθήσει πολύ ώστε να μάθουν τα παιδιά καλύτερα την ιστορία του τόπου μας με διαφορετικό τρόπο και διασκεδαστικό. Σίγουρα, θα πρέπει να είναι, ναι.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Νομίζω, ότι είναι απαραίτητο να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης με παιδαγωγική κατάρτιση βέβαια για να συγκεραστεί και το μουσείο και η εκπαίδευση να έχουμε το καλύτερο αποτέλεσμα.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Νομίζω, ότι είναι πλέον απαραίτητο. Είναι δεδομένο.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Όχι, νομίζω ότι δεν είναι επαρκείς και καλό θα ήταν να υπάρχουν επιμορφώσεις με βάση τη μουσειακή εκπαίδευση εφόσον και αν έμπαινε σε τριμηνιαία βάση.

Θα αλλάζατε κάτι;

Αυτό που θα άλλαζα θα ήταν τη θέληση να μπούνε στα σχολεία μας η μουσειακή εκπαίδευση και να υπάρχει συνεργασία με τους ανθρώπους των μουσείων, για να μπορέσουμε να έχουμε το καλύτερο αποτέλεσμα και μέσα στα σχολεία πια να κινήσουμε περισσότερο και το ενδιαφέρον των μαθητών.

Θα προτείνατε κάτι;

Να μπει στον τριμηνιαίο προγραμματισμό και καλύτερη συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών ίσως για να γίνονται τέτοια προγράμματα, μεγαλύτερη θέληση κι από εμάς αλλά και σίγουρα τεχνικά μέσα για να μπορέσουν και οι εκπαιδευτικοί να πραγματοποιήσουν τέτοια προγράμματα.

Συνέντευξη 7^{ου} Νηπιαγωγού

Ποιες είναι οι βασικές σας σπουδές;

Νηπιαγωγός, παιδαγωγικό προσχολικής εκπαίδευσης.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

12.

Διδαχθήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Ήταν ένα μάθημα σε κάποιο από τα εξάμηνα της σχολής μου.

Τι γνωρίζετε εσείς για τη μουσειακή αγωγή;

Εκτός από αυτά που είχαμε διδαχθεί και δεν τα θυμάμαι πλέον, είναι κάτι πολύ ενδιαφέρον για τα παιδιά όπως οι επισκέψεις στα μουσεία και γενικότερα είναι η αγωγή που συντελείται στα μουσεία με τους μαθητές.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Θα το ήθελα αν μπορούσα αλλά δεν είναι δυνατόν λόγω της δυσκολίας πρόσβασης με τα παιδιά αυτής της ηλικίας.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Καμία δεν έχουμε πραγματοποιήσει, καμία επίσκεψη με παιδί σε μουσείο λόγω του ότι το σχολείο βρίσκεται μακριά από μουσεία και είναι δύσκολη η μετακίνηση και η πρόσβαση.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- **Σύνδεση με την ιστορία;**
- **Σύνδεση με την παράδοση - λαογραφία;**
- **Σύνδεση με τη θρησκεία;**
- **Σύνδεση με την ενδυματολογία;**
- **Σύνδεση με διατροφή - μαγειρική;**
- **Σύνδεση με τέχνη;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές επιστήμες;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;**
- **Όλα τα παραπάνω;**

Όλα τα παραπάνω. Πιστεύω εξαρτάται βέβαια το μουσείο αλλά νομίζω ότι υπάρχουν μουσεία που μπορούν να εντάξουν όλα τα παραπάνω.

Η μουσειακή εκπαίδευση βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Ναι, νομίζω ότι βοηθάει.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Δεν νομίζω ότι η μουσειακή εκπαίδευση μπορεί να βοηθήσει στο μέλλον σε αυτό τον τομέα της πολυπολιτισμικότητας. Υπάρχουν και άλλοι τομείς.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των Νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι, θα έπρεπε να υπάρχει και να υπήρχε από το υπουργείο η δυνατότητα πρόσβασης των παιδιών στα μουσεία, γιατί τώρα τα παιδιά που είναι στις πόλεις μπορούν να πάνε στα μουσεία ενώ τα παιδιά κάποιων χωριών δεν μπορούν και αυτό είναι άνισο. Θα έπρεπε να δινόταν από το υπουργείο η δυνατότητα πρόσβασης.

Θεωρείτε ότι έπρεπε αντίστοιχα να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των Δημοτικών σχολείων μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης;

Στο δημοτικό σχολείο από κάποιες τάξεις και μετά όχι για όλες τις τάξεις.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι, θα ήταν πολύ ωραίο θέμα.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Εννοείται, βέβαια.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Όχι, δεν είναι επαρκείς μετά από ένα μόνο μάθημα στο πανεπιστήμιο και μετά τίποτα άλλο.

Θα αλλάζατε κάτι;

Επειδή το πρόβλημα το βασικό είναι αυτό που είπαμε, επειδή κάποια σχολεία δεν μπορούν να φτάσουν τα μουσεία εύκολα, δεν νομίζω ότι υπάρχει κάτι που θα

άλλαζα και εγώ. Ακόμη και να υπήρχε δυνατότητα πρόσβασης πάλι δεν νομίζω κατά πόσο θα ήταν εφικτό και για οικονομικούς λόγους.

Θα προτείνετε κάτι;

Σίγουρα κάποια επιπλέον επιμόρφωση για τους εκπαιδευτικούς θα ήταν χρήσιμη αλλά ακόμη και αν την είχαν την επιμόρφωση, αν δεν υπάρχει πρόσβαση στα μουσεία πέρα από την τέχνη που την κάνεις στα σχολεία πάλι άχρηστο θα ήταν, γιατί δεν θα μπορούσαν να τη χρησιμοποιήσουν όταν δεν έχουν πρόσβαση στα μουσεία.

Συνέντευξη 8^{ου} Νηπιαγωγού

Ποιες είναι οι βασικές σας σπουδές;

Πτυχίο Σχολής νηπιαγωγών Καρδίτσας και μετά εξομοίωση στο παιδαγωγικό τμήμα του πανεπιστημίου Βόλου.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

22 χρόνια.

Διδαχτήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Όχι.

Τι γνωρίζετε για τη μουσειακή αγωγή;

Η μουσειακή αγωγή νομίζω ότι είναι ένας καινούργιος θεσμός γενικότερα που έχει σαν φιλοδοξία να βράσει μαζί με την εκπαίδευση και επειδή τα μουσεία πλέον έχουν έναν κοινωνικό ρόλο, γιατί αποτελούν χώρο συνάντησης, διαλόγου, επικοινωνίας διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, εθνοτήτων, χρωμάτων, πιστεύω ότι έχει ένα πιο διαπολιτισμικό ρόλο η μουσειακή αγωγή.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Ναι κάθε χρόνο σχεδόν προγραμματίζουμε δράσεις που αφορούν τη μουσειακή αγωγή.

Τι είδους δραστηριότητες έχετε υλοποιήσει;

Έχουμε κάνει επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο Βόλου και κάναμε ένα πρόγραμμα που είχε σχέση με τη διακόσμηση των αγγείων με σχήματα και γραμμές. Το Λαογραφικό Μουσείο Στεφανοβικείου για να παρατηρήσουμε τα καθημερινά αντικείμενα και μετά κάναμε στο σχολείο συλλογή αντικειμένων από το σπίτι παλιών αντικειμένων. Κάναμε ένα μικρό μουσείο στο σχολείο. Το μουσείο Του Κίτσου Μακρή για να παρατηρήσουμε τοιχογραφίες, οροφωγραφίες, ψηφιδωτά καθώς επίσης και πίνακες του Θεόφιλου που είχαμε διδαχθεί στο σχολείο είχαμε παρατηρήσει έναν πίνακα του Θεόφιλου στο σχολείο καθώς και το μουσείο του Θεόφιλου στην Ανακασιά του Βόλου.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Μία με δύο φορές κάποιες φορές το χρόνο.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Ναι, ήταν πολύ αποτελεσματικές, γιατί αυτό που λέγαμε στην τάξη ή που παρατηρούσαμε με τον υπολογιστή μας στην τάξη τα είδαμε στην πραγματικότητα, τα πιάσαμε, τα είδαμε στο χώρο τους. Ήταν πάρα πολύ αποτελεσματικές για τα παιδιά.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς προκειμένου να υλοποιηθούν αυτές οι δράσεις;

Κυρίως με αρχαιολόγους, ξεναγούς και λαογράφους.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- **Σύνδεση με την ιστορία;**
- **Σύνδεση με την παράδοση - λαογραφία;**
- **Σύνδεση με τη θρησκεία;**
- **Σύνδεση με την ενδυματολογία;**
- **Σύνδεση με διατροφή - μαγειρική;**

- **Σύνδεση με τέχνη;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές επιστήμες;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;**

Όλα τα παραπάνω;

Κατά τη γνώμη μου η μουσειακή εκπαίδευση πετυχαίνει όλα τα παραπάνω όπως επίσης πιστεύω ότι προσφέρει μία πιο σφαιρική- διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, γιατί βοηθάει πολύ στην κριτική ικανότητα στη συμμετοχή επίσης και των πιο αδύναμων μαθητών, γιατί δεν υπάρχει σύνδεση με τη βαθμολογία και την υψηλή επίδοση. Για παράδειγμα υπήρχε ένα παιδάκι που δεν ήξερε τη γλώσσα την Ελληνική είχε πολύ λίγο καιρό στην Ελλάδα αλλά μέσα από την επίσκεψη σε ένα μουσείο μπόρεσε και αυτό να εκφραστεί, να παρατηρήσει και να μην αισθάνεται ότι δεν καταλαβαίνει, ότι δηλαδή είναι αμέτοχος.

Άρα η μουσειακή εκπαίδευση πιστεύετε ότι βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Πάρα πολύ νομίζω ότι συμβάλλει πάρα πολύ.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Ναι και αυτό αποδεικνύεται καθημερινά με την τάξη μας που είναι όλο και πιο πολυπολιτισμική, γιατί έχει παιδιά που μιλάνε άλλη γλώσσα, έχουν άλλη κουλτούρα και όμως με τη μουσειακή εκπαίδευση καταφέρνουν να αισθανθούν μεταξύ τους ίσα και να εκφράσουν τις απόψεις τους αλλά και να παράγουν έργο.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι γιατί έτσι θα έρθουν σε επαφή με τη μουσειακή αγωγή και εκπαίδευση όλα τα νηπιαγωγεία ενώ τώρα υπάρχουν άτομα που ίσως φοβούνται να το προχωρήσουν και αυτό τους σταματάει λίγο.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των δημοτικών σχολείων μάθημα μουσικής εκπαίδευσης;

Ναι, για να έχει μία συνέχεια. Σίγουρα πιστεύω ότι θα ήταν πολύ καλό.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι, γιατί αυτό θα ήταν πολύ υποστηρικτικό στον εκπαιδευτικό της τάξης και θα μπορούσε να πραγματοποιήσει καλύτερα σχετικές δράσεις.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Ναι γιατί τότε μόνο έχουμε την ολόπλευρη ανάπτυξη ενός μαθητή κοινωνική, συναισθηματική και μαθησιακή.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Όχι γιατί όταν προσπαθείς μόνος σου να μάθεις και να κάνεις πράγματα δεν νομίζω ότι πετυχαίνεις πάρα πολλά. Αν γίνονται ανάλογα σεμινάρια από το υπουργείο σε εκπαιδευτικούς υπάρχουν και άλλα άτομα, τα οποία θα μεταφέρουν τις γνώσεις τους, τις δράσεις τους στο πώς έκαναν κάτι. Πιστεύω ότι οι γνώσεις μου δεν είναι επαρκείς και θα ήθελα και άλλη εκπαίδευση.

Θα αλλάζατε κάτι σε αυτά που ισχύουν σε σχέση με τη μουσειακή εκπαίδευση;

Πιστεύω ότι θα ήταν περισσότερη ενημέρωση, περισσότερα παραδείγματα, περισσότερη ευκολία μάλλον και ευελιξία στο να κάνουμε προγράμματα που να αφορούν τη μουσειακή εκπαίδευση.

Άρα αυτή θα ήταν και η πρότασή σας, αν δηλαδή προτείνετε κάτι.

Ναι, αν πρότεινα κάτι θα ήταν η ενημέρωση των εκπαιδευτικών, εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και ευελιξία.

Συνέντευξη 9^{ου} Νηπιαγωγού**Ποιες είναι οι βασικές σας σπουδές;**

Τελείωσα σχολή νηπιαγωγών Καρδίτσας και έχω κάνει και εξομοίωση πτυχίου στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

34 χρόνια.

Διδαχτήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Όχι.

Τι γνωρίζετε για τη μουσειακή αγωγή;

Η μουσειακή αγωγή είναι ένας πολύ καλός πυλώνας για τη βασική εκπαίδευση αλλά και για την μετέπειτα εξέλιξη της εκπαίδευσης γιατί προσφέρει έναν άλλο τρόπο μάθησης στα παιδιά. Συνήθως είναι βιωματική οπότε θεωρώ ότι θα πρέπει να είναι μέσα στη μάθηση οπωσδήποτε.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Κάθε χρόνο τουλάχιστον εδώ και μία εικοσαετία εντάσσω στον ετήσιο προγραμματισμό και δραστηριότητες μέσα σε μουσείο όταν είναι εφικτές είτε Μπορεί να είναι και δραστηριότητες που γίνονται μέσω ίντερνετ.

Τι είδους δραστηριότητες έχετε υλοποιήσει;

Παρακολουθώντας και συγκεκριμένα προγράμματα μέσα στα μουσεία ή και απλές επισκέψεις.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Προσπαθώ να είναι τουλάχιστον δύο φορές το χρόνο.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Ναι, γιατί από όσο θυμάμαι μου έτυχε παιδιά από τη μία χρονιά που έκαναν δράση μέσα σε μουσείο να το θυμούνται, τα οποία ήταν προνήπια, να το θυμούνται μέχρι

και την επόμενη χρονιά που ήταν νήπια και συνεχώς να ρωτάνε «Κυρία πότε θα πάμε στο συγκεκριμένο μουσείο».

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς προκειμένου να υλοποιηθούν αυτές οι δράσεις;

Με τους εκπαιδευτικούς της σχολικής μονάδας πάντα γιατί υπάρχει απόλυτη συνεργασία σε όλο αυτό και συνεργάστηκα και με όποιο φορέα είχε υπό την εποπτεία του το μουσείο το οποίο επιλέγαμε να επισκεφτούμε.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- **Σύνδεση με την ιστορία;**
- **Σύνδεση με την παράδοση - λαογραφία;**
- **Σύνδεση με τη θρησκεία;**
- **Σύνδεση με την ενδυματολογία;**
- **Σύνδεση με διατροφή - μαγειρική;**
- **Σύνδεση με τέχνη;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές επιστήμες;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;**

Όλα τα παραπάνω;

Όλα τα παραπάνω.

Άρα η μουσειακή εκπαίδευση πιστεύετε ότι βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Ναι.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Ναι οπωσδήποτε γιατί δίνει πολύ καλά στοιχεία και για τους άλλους πολιτισμούς από τους οποίους μπορεί να προέρχονται τα παιδιά που βρίσκονται μέσα στο

τμήμα αλλά και αυτά τα παιδιά παίρνουν πληροφορίες περισσότερες για τον δικό μας πολιτισμό.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Θα ήταν πάρα πολύ καλό για τα νηπιαγωγεία να υπάρχει στον τρίμηνο προγραμματισμό η μουσειακή εκπαίδευση.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των δημοτικών σχολείων μάθημα μουσικής εκπαίδευσης;

Σε αυτό δεν μπορώ να απαντήσω γιατί δεν μπορώ να γνωρίζω πως λειτουργεί η δημοτική εκπαίδευση. Θεωρώ όμως ότι σίγουρα έχει να δώσει πάρα πολλά στους μαθητές του Δημοτικού ένα τέτοιο μάθημα.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Θα ήταν πάρα πολύ εξυπηρετικό και για εμάς που ασχολούμαστε με τη μουσειακή αγωγή μέσα στο νηπιαγωγείο, γιατί οι συγκεκριμένοι άνθρωποι θα έχουν και τις κατάλληλες γνώσεις.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Αυτό είναι ό,τι το καλύτερο μπορεί να δώσει το ελληνικό σχολείο στα ελληνόπουλα αλλά και σε άλλα παιδιά που μπορεί να υπάρχουν στα σχολεία από άλλες χώρες.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Οι γνώσεις μου ήταν και είναι ό,τι προσπάθησα να αποκτήσω από δική μου πρωτοβουλία και από κάποια σεμινάρια που κατά καιρούς παρακολούθησα.

Θα αλλάζατε κάτι σε αυτά που ισχύουν σε σχέση με τη μουσειακή εκπαίδευση;

Θα ήθελα να υπάρχει ιδιαίτερος τρόπος διεκπεραίωσης όλων αυτών των προγραμμάτων μέσα από το ελληνικό σχολείο, γιατί είναι λίγο δύσκολο στο να οργανώσουμε εμείς όλο αυτό καθώς απαιτούνται και χρήματα για να οργανωθούν οι επισκέψεις στα μουσεία.

Άρα θα προτείνετε κάτι σαν πρόταση;

Σαν πρόταση θα έπρεπε το ελληνικό υπουργείο να βάλει τη μουσειακή αγωγή σε όλες τις σχολικές βαθμίδες γιατί μπορεί να προσφέρει έναν άλλο τρόπο μάθησης στα παιδιά.

Συνέντευξη 10^{ου} Νηπιαγωγού

Ποιες είναι οι βασικές σας σπουδές;

Έχω τελειώσει διετή σχολή νηπιαγωγών και εξομοίωση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

Είμαι στον 19^ο χρόνο.

Διδαχτήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Πολύ λίγο και το έχω διδαχθεί όταν ήμουν στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας μέσω συζητήσεων μέσα σε άλλα μαθήματα τα οποία ήταν πολύ επιφανειακά και αν θυμάμαι καλά ήταν στην Ιστορία της τέχνης.

Τι γνωρίζετε για τη μουσειακή αγωγή;

Η μουσειακή αγωγή, αν το τοποθετήσω στον τομέα που είμαι εγώ στο νηπιαγωγείο, θεωρώ ότι είναι ένας βασικός χώρος εκπαίδευσης για τα πολύ μικρά παιδιά δηλαδή μέσω της μουσειακής αγωγής μπορούν να γίνουν πάρα πολλά πράγματα και να ανοίξουν πολλά επίπεδα γνώσεων.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Βέβαια κάθε χρόνο υπάρχει αυτό. Μέσα στα πλαίσια της εκπαίδευσης πριν 20 χρόνια κάνουμε προγράμματα με το Αθανασάκειο Αρχαιολογικό Μουσείο Βόλου

και το επισκεπτόμαστε σε τακτά χρονικά διαστήματα και αν δεν είναι κάθε χρόνο θα είναι την επόμενη αλλά ίσως και δύο φορές το χρόνο. Έχουμε επισκεφτεί το μουσείο Τσαλαπάτα, το Λαογραφικό Μουσείο, το μουσείο Ελιάς και λαδιού, το μουσείο στη Μακρινίτσα, το μουσείο Λιμναίου πολιτισμού και πέρα από αυτά κάνουμε δράσεις και στο δικό μας μουσείο στο λαογραφικό μουσείο Στεφανιβικείου.

Τι είδους δραστηριότητες έχετε υλοποιήσει;

Συνήθως όταν έχουμε υλικό προσπαθούμε να βρούμε διαδικτυακά κάποια πράγματα για να κάνουμε μία εισαγωγή στα παιδιά για το τι πρόκειται να δούμε, στο τι αναφέρεται το μουσείο που θα πάμε και έτσι μέσω αυτού προσπαθούμε να τους βάλουμε τις έννοιες.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Προσπαθούμε σε μέσο όρο μία φορά σίγουρα ίσως και δύο ίσως και τρεις.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Ναι οφείλω να πω ότι ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικές, διότι τα παιδιά το χάρηκαν. Θα ξεκινήσω πρώτα απ' το ότι ήταν κάτι καινούργιο για αυτά, ήταν αυτό που είδαν, αυτό που βίωσαν, αυτό που έπιασαν, αυτές οι εμπειρίες που όταν γυρίσαμε στο σχολείο που φέραμε πάλι στο μυαλό μας τι είδαμε, γιατί υπάρχουν αυτά ανάλογα με τα εκθέματα, τα επεξεργαστήκαμε και έγινε ανατροφοδότηση. Άλλες φορές πάλι όλο αυτό που γίνεται μέσα στο μουσείο προσπαθούμε είτε με το υλικό που παίρνουμε πίσω από αυτό που μας δίνουν από το μουσείο να το ξαναφέρουμε στο μυαλό μας να το ξαναθυμηθούμε μέσω των εικόνων και πολλές φορές εμπλέκομαι και τους γονείς μέσα σε αυτό και θεωρούμε ότι έτσι έχουμε και το άνοιγμα προς την κοινωνία και αυτό βοηθάει ιδιαίτερα.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς προκειμένου να υλοποιηθούν αυτές οι δράσεις;

Κάποιες δράσεις γίνονται σε συνεργασία με το δημοτικό σχολείο και σε κάποιο μουσείο, όπως το μουσείο της λίμνης Κάρλας, οι υπεύθυνοι του φορέα διαχείρισης της λίμνης Κάρλας και εμπλέκουμε και το σύλλογο γονέων και αν δεν υπάρχει συνεργασία μεταξύ μας δεν μπορεί να προχωρήσει.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- Σύνδεση με την ιστορία;
- Σύνδεση με την παράδοση - λαογραφία;
- Σύνδεση με τη θρησκεία;
- Σύνδεση με την ενδυματολογία;
- Σύνδεση με διατροφή - μαγειρική;
- Σύνδεση με τέχνη;
- Σύνδεση με διαφορετικές επιστήμες;
- Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;

Όλα τα παραπάνω;

Πιστεύω ότι είναι όλα τα παραπάνω γιατί Φέρνω στο μυαλό μου όλα αυτά τα μουσεία που έχουμε επισκεφτεί κατά καιρούς και ότι έχουν αποκομίσει τα παιδιά από όλα αυτά. Να σκεφτώ την παράδοση, τη διατροφή- μαγειρική; Οπότε καταλήγουμε σε αυτό σε όλα τα παραπάνω λοιπόν.

Άρα η μουσειακή εκπαίδευση πιστεύετε ότι βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Βέβαια είναι σίγουρο αυτό γιατί τα παιδιά με την επίσκεψη στα μουσεία έχουμε τη βιωματική, εκεί πια δεν χρειάζεται ο λόγος, δεν χρειάζονται οι προηγούμενες εμπειρίες είναι αυτό που βλέπουν που αντιλαμβάνονται τα παιδιά διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, οπότε πιστεύω ότι αυτό ισχύει.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Ναι το πιστεύω, το επικροτώ και είμαι από αυτούς που θεωρούν ότι πρέπει να μπει μέσα στα σχολεία μας με πιο ενεργό και δυναμικό τρόπο, γιατί έχουμε δει αποτελέσματα όχι μόνο στα παιδιά αλλά και σε εμάς τους ίδιους. Γι' αυτό πρέπει να γίνουν βήματα πάνω σε αυτό.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι βέβαια και να μας δοθούν και τα εργαλεία και να μας δοθούν και τα εφόδια για να προχωρήσουμε με πιο ενεργό τρόπο.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των δημοτικών σχολείων μάθημα μουσικής εκπαίδευσης;

Ε ναι νομίζω ότι αυτά είναι συνέχεια και είναι γνωστό ότι τα παιδιά αυτής της ηλικίας αντιλαμβάνονται τον χώρο αυτό του Μουσείου με ένα δικό τους διαφορετικό τρόπο. Ξεκινώντας λοιπόν από το νηπιαγωγείο και προχωρώντας στο Δημοτικό. Άρα φτάνουμε και στο γυμνάσιο όπου εκεί τα πράγματα είναι διαφορετικά αλλά τα παιδιά θα έχουν εμπειρίες δεν πηγαίνουμε και διδάσκουν μία ιστορία χωρίς βάσεις χωρίς να υπάρχει συνέχεια.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Αυτό θα ήταν ευχής έργον γιατί κακά τα ψέματα δεν είμαστε ενημερωμένοι, γιατί θα μπορούσε να γίνει μία επιμόρφωση σε εμάς και όχι μόνο ιδιωτικά από τα άτομα που θέλουν να ενημερωθούν περισσότερο. Άρα θα μπορούσε να γίνει μία ενημέρωση σε εμάς πρώτα για τα μουσεία που υπάρχουν στην περιοχή μας που είναι το πιο άμεσο για το τι θα δούμε σε κάθε μουσείο για να μπορούμε να δώσουμε αυτό το παραπάνω στα παιδιά και να επιλέγουμε κάθε φορά τι είναι αυτό που ταιριάζει στη θεματική που αναφερόμαστε και που θέλουμε να εντάξουμε μέσα στην τάξη μας.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Ναι σίγουρα και νομίζω ότι έχει πολύ καλά αποτελέσματα γιατί όσες φορές κάναμε εκπαιδευτικές δράσεις Εκτός του χώρου της τάξης η βιωματική εμπειρία Εκτός του χώρου της τάξης δίνει γνώσεις και βοηθά πάρα πολύ.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Όχι βέβαια δεν είναι, γιατί όπως σου είπα και πριν δεν έχουμε καθόλου ενημέρωση επειδή προχωράμε ιδιωτικά και προσπαθούμε από μόνοι μας να μάθουμε κάποια πράγματα. Οπότε είναι στην κρίση και στη διάθεσή του καθενός. Δεν είναι όμως αυτό το ζητούμενο. Το ζητούμενο είναι το τι πρέπει να γίνει το πώς πρέπει να δοθεί και όχι τι θέλουμε εμείς να μάθουμε.

Θα αλλάζατε κάτι σε αυτά που ισχύουν σε σχέση με τη μουσειακή εκπαίδευση;

Όσον αφορά μέσα στην τάξη αν είχα μία καλύτερη ενημέρωση για το τι υπάρχει στην περιοχή μου θα μπορούσα να βάλω πιο ενεργά το κομμάτι του Μουσείου μέσα στην τάξη και από την άλλη πλευρά πρέπει να μας βοηθήσουν στο κομμάτι της επιμόρφωσης και για το τι υπάρχει μέσα στο κάθε μουσείο.

Αρα θα προτείνατε κάτι σαν πρόταση;

Το κομμάτι της επιμόρφωσης, κάποιες κινήσεις από την πλευρά του υπουργείου, να μην έχουμε κόστος στα μουσεία, ελεύθερη είσοδο, να υπάρχουν μέσα στα μουσεία άτομα που να έχουν ειδικευση και σε μικρότερες ηλικίες, γιατί συνήθως τώρα οι ξεναγήσεις αναφέρονται σε μεγαλύτερες ηλικίες και όχι στα μικρά παιδιά. Τα παιδιά δεν μπορούν να παρακολουθήσουν και να κατανοήσουν τον ξύλινο και επιστημονικό λόγο του ξεναγού. Επομένως πρέπει να κατεβάσει το επίπεδο. Βέβαια έχουμε παρατηρήσει τα τελευταία χρόνια ότι υπάρχουν άνθρωποι που αναλαμβάνουν την ξεναγήση και είναι διαφορετική ανά ηλικιακή ομάδα.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΔΑΣΚΑΛΩΝ Π.Ε.70

Συνέντευξη 1^{ου} δασκάλου

Ποιες είναι οι βασικές σπουδές;

Πτυχίο Παιδαγωγικής Ακαδημίας, πτυχίο Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Αθηνών στη Μαράσλειο με ειδικευση στην ειδική αγωγή

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

Έχω 24 διδακτικά έτη.

Διδαχτήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Στο πλαίσιο σπουδών πάρα πολύ όμως επιγραμματικά ασχοληθήκαμε στη Μαράσλειο για τη μουσειακή αγωγή σαν μάθημα, όχι σαν κυρίως μάθημα. Απλώς ήταν ένα κομμάτι από τη διδακτική της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας για παιδιά με ειδικές ανάγκες.

Τι γνωρίζετε για τη μουσειακή αγωγή;

Γνωρίζω ελάχιστα πράγματα όσον αφορά κάποια προγράμματα που υλοποιούνται σε συνεργασία σχολείων μουσεία, όπως το παιδικό μουσείο στην Πλάκα στην Αθήνα.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Δράσεις κάνουμε ως διευθυντής σχολείου, μία επίσκεψη ή δύο το χρόνο ως σχολείο σε κάποιο μουσείο, όμως αυτό κάποιοι συνάδελφοι το έχουν αναλάβει.

Τι είδους δραστηριότητες έχει το υλοποιήσει; είναι οι επισκέψεις που μου αναφέρατε πριν ή έχετε κάνει και κάποιες δράσεις μέσα από προγράμματα που έχετε αναλάβει στο σχολείο;

Θα σας αναφέρω κάτι συγκεκριμένο που κάναμε φέτος. Επισκεφτήκαμε το αρχαιολογικό μουσείο της Θεσσαλονίκης και η δασκάλα της Τρίτης τάξης και ο δάσκαλος της Τετάρτης τάξης 2 μήνες πριν κάνουμε την επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης είχαν κάνει κάποια προεργασία με προβολές με συζήτηση στο μάθημα της ιστορίας με τους μαθητές των τάξεων τους, ώστε όταν το επισκεφτήκαμε ξέρανε τα παιδιά. Υπήρχε δηλαδή η σύνδεση ας πούμε. Μετά μέσα στο μουσείο ακολούθησε κάποιο πρόγραμμα που ήταν η ξενάγηση.

Τι ακολούθησε μέσα στο μουσείο;

Μέσα στο μουσείο πρώτα από όλα είχαμε φροντίσει από νωρίς να κλείσουμε ραντεβού με κάποιον ξεναγό. Τα παιδιά παράλληλα είχαν φέρει και τις ζωγραφιές του, αυτά που είχαν κάνει και τον προηγούμενο καιρό με τους δασκάλους τους.

Και αυτά μετά τα μέσα συγκεντρώσετε, τα συγκρίνατε δηλαδή με τα εκθέματα του Μουσείου; Υπήρχε μία σύγκριση με τα εκθέματα του Μουσείου που πολλά τα είχαν δει τα παιδιά με τους δασκάλους μέσω Διαδικτύου στο εργαστήριο των υπολογιστών και ακολούθησε μετά πάλι στο χώρο αναμονής του Μουσείου συζήτηση ξανά με τα παιδιά, τα οποία σύγκριναν αυτά που έφτιαξαν και κάνανε καινούργιες εργασίες.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Όπως σας ανέφερα και πριν τουλάχιστον δύο φορές. Πέρυσι πήγαμε δύο φορές.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Πρώτα από όλα η δράση που ήταν και η πιο αποτελεσματική ήταν και η πιο μικρή στο χρόνο, ήταν όταν τα παιδιά ήρθαν σε επαφή με όλα τα ζώα, τη χλωρίδα και πανίδα του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας της περιοχής και πολλά ζώα ήταν βαλσαμωμένα. Ενώ στο Αρχαιολογικό μουσείο τα παιδιά ήρθαν σε επαφή με τα αρχαιολογικά ευρήματα και τα συνέδεσαν με το μάθημα της ιστορίας που κάνουμε στην Τρίτη και Τετάρτη τάξη κι έτσι τους δόθηκε η ευκαιρία να δουν από κοντά τα διάφορα ευρήματα και όχι από φωτογραφίες που υπάρχουν στα βιβλία του σχολείου.

Άρα ήταν αποτελεσματικές οι δράσεις;

Ήταν αποτελεσματικές οι δράσεις και τράβηξαν το ενδιαφέρον. Μάλιστα ήταν και αρκετά ήσυχοι που τους εξέπληξαν όλους άρα σημαίνει ότι ήθελαν να μάθουν και να δούνε και βιωματικά μέσα στο μουσείο για όλα όσα έμαθαν στο σχολείο.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς;

Είχαμε την ξεναγό και τους εκπαιδευτικούς του σχολείου που δούλεψαν για όλα αυτά.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

Προσωπικά πιστεύω ότι φέρνει σε καλύτερη επαφή τα παιδιά με τα αρχαιολογικά ευρήματα, τους βοηθάει να καταλάβουν αυτά που διδάσκονται στο μάθημα της ιστορίας και κυρίως τους βοηθάει να γνωρίσουν πώς ήταν η ζωή σε παλαιότερες εποχές. Ακόμη, τους δίνει τη δυνατότητα να γνωρίσουν το παρελθόν με πιο ζωντανό και παραστατικό τρόπο.

Η μουσειακή εκπαίδευση βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Το πιστεύω αυτό ότι είναι μία ευκαιρία ειδικά τα τελευταία χρόνια ,διότι τα σχολεία τα δικά μας έχουν αρκετούς αλλοδαπούς μαθητές, οι οποίοι προφανώς στην πατρίδα τους δεν διδάσκονται την ιστορία τη δική μας. Κυρίως είναι μία ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με το δικό μας πολιτισμό. Σίγουρα υπάρχει αλληλεπίδραση και πολλές φορές και αυτοί οι μαθητές όταν έρχονται σε μεγάλες ηλικίες, για παράδειγμα φέτος στην Τετάρτη τάξη δύο αλλοδαποί μαθητές ανέφεραν για μία δράση που έγινε σε ένα μουσείο Φυσικής Ιστορίας στη χώρα τους σε συνεργασία με το σχολείο τους. Άρα έγινε σύγκριση.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- **Σύνδεση με την ιστορία;**
- **Σύνδεση με την παράδοση – λαογραφία;**
- **Σύνδεση με τη θρησκεία;**
- **Σύνδεση με την ενδυματολογία;**
- **Σύνδεση με διατροφή – μαγειρική;**
- **Σύνδεση με τέχνη;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές Επιστήμες;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;**
- **Όλα τα παραπάνω;**

Πιστεύω ότι όλα τα παραπάνω και δίνει μία ευκαιρία στους εκπαιδευτικούς των τάξεων να επεκταθούν και να πουν και άλλα πράγματα και να γνωρίσουν όλοι οι μαθητές και οι γηγενείς και οι αλλοδαποί μαθητές ο ένας τον πολιτισμό του άλλου και τις παραδόσεις τους. Είναι μία ευκαιρία αυτό να γίνει ακόμα καλύτερα στο χώρο ενός Μουσείου ζωντανά.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Αυτό δεν μπορώ να το απαντήσω 100% αλλά σίγουρα στα πλαίσια της διαπολιτισμικότητας βοηθάει αρκετά, ώστε να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι που επιδιώκει η διαπολιτισμική εκπαίδευση ώστε να ενταχθούν ομαλά στις καινούργιες κοινωνίες οι μετανάστες μαθητές, να γνωρίσουν τη γλώσσα, τον πολιτισμό και όλα αυτά που δημιουργούν την κουλτούρα του κάθε λαού.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημο από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των δημοτικών σχολείων μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης;

Γι' αυτό το μάθημα δεν μπορώ να ξέρω σίγουρα αν θα μπορούσε να προσφέρει κάτι παραπάνω, επειδή τα σχολεία τα δικά μας τα τελευταία χρόνια υπάρχει η ευέλικτη ζώνη, που εντάσσουμε τέτοια προγράμματα και η άποψή μου είναι ότι είναι θετικό. Άλλωστε ήταν θετικό το αποτέλεσμα ειδικά όταν μας δινόταν η ευκαιρία να επισκεφτούμε τα μουσεία.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημο από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Αυτό το πιστεύω ειδικά στα νηπιαγωγεία που η ηλικία των μαθητών είναι πιο μικρή και σίγουρα η βιωματική μάθηση ταιριάζει απόλυτα σε αυτή την ηλικία ώστε με επισκέψεις, ξεναγήσεις στα μουσεία και δουλειές με τον εκπαιδευτικό της τάξης του νηπιαγωγείου θα υπήρχε μεγάλη επιτυχία.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Σίγουρα οι εκπαιδευτικοί τέχνης είναι κάτι θετικό για τα σχολεία ως ένα σημείο που υπάρχουν και οι ειδικότητες που διδάσκουν θεατρική αγωγή και το μάθημα των καλλιτεχνικών. Σίγουρα βοηθούν σε αυτή την κατεύθυνση και καλό θα ήταν να

επεκταθεί σε όλα τα σχολεία οπότε να υπάρχει μία σύνδεση όλων των τεχνών και με τη μουσειακή εκπαίδευση την ιστορία και τα καλλιτεχνικά.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Το πιστεύω απόλυτα αυτό, γιατί το σχολείο δεν πρέπει να είναι κάτι στεγανό αλλά η μάθηση μπορεί να επεκτείνεται σε όλο το βίο του μαθητή και στην καθημερινή του ενασχόληση και εκτός σχολείου.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Όχι, δεν θα τις χαρακτήριζα επαρκείς και όταν οι συντονιστές στην αρχή της χρονιάς μας ζήτησαν τί σεμινάρια θα θέλαμε να οργανώσουν προκειμένου να μας επιμορφώσουν ως εκπαιδευτικούς, ένα από τα σεμινάρια που πρότεινε ο σύλλογος διδασκόντων, εκτός από τα θέματα συμπεριφοράς μαθητών και τη μουσειακή εκπαίδευση, ζητήσαμε επίσης επιμόρφωση στην ιστορία της τέχνης.

Θα αλλάζατε κάτι ή θα προτείνατε κάτι;

Πολλές φορές επειδή εγώ τυχαίνει να είμαι σε σχολείο επαρχιακό, δηλαδή αρκετά μακριά από μουσεία και το κόστος είναι αρκετές φορές μεγάλο, αυτό μας αποτρέπει να κάνουμε περισσότερες επισκέψεις, θα πρότεινα ίσως μία επιδότηση ή μέσω των γραφείων εκπαίδευσης όλοι οι μαθητές να δικαιούνται τουλάχιστον μία φορά το χρόνο επίσκεψη δωρεάν σε μουσείο, μεταφορά καθώς και περισσότερο επιμόρφωση πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση.

Συνέντευξη 2^{ου} δασκάλου

Ποιες είναι οι βασικές σπουδές;

Έχω τελειώσει το Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης τετραετούς φοίτησης.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

Περίπου 20.

Δίδαχτήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Όχι, ούτε σε κάποιο μάθημα ή κάποιο σεμινάριο ούτε επιμόρφωση ή κάτι ανάλογο.

Τι γνωρίζετε για τη μουσειακή αγωγή;

Ελάχιστα πράγματα και ό,τι γνωρίζω είναι από δική μου πληροφόρηση.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Ναι, επισκέψεις σε μουσεία έχουμε κάνει μέσα στα πλαίσια του σχολείου καθώς και με τα παιδιά μου και με την οικογένειά μου.

Τι είδους δραστηριότητες έχετε υλοποιήσει;

Δραστηριότητες που αφορούν το χώρο, τον οποίο επισκεπτόμαστε. Για παράδειγμα για την επίσκεψη στο Λαογραφικό Μουσείο πιθανόν να κάνουμε κάποια πράγματα νωρίτερα στην τάξη γι' αυτά που θα δουν τα παιδιά εκεί και μετά συνεχίζουμε κάποιο πρόγραμμα στο χώρο του μουσείου.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Περίπου δύο με τρεις φορές το χρόνο.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Πιστεύω πως ναι.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς;

Στα πλαίσια αυτών των δράσεων βέβαια και με ειδικό στα μουσεία που συνήθως ήταν ξεναγοί αλλά και μεταξύ μας οι συνάδελφοι.

Η μουσειακή εκπαίδευση βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Και βέβαια βοηθάει καθώς γίνεται πιο ομαλή η ένταξη τους.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- Σύνδεση με την ιστορία;
- Σύνδεση με την παράδοση – λαογραφία;
- Σύνδεση με τη θρησκεία;

- **Σύνδεση με την ενδυματολογία;**
- **Σύνδεση με διατροφή – μαγειρική;**
- **Σύνδεση με τέχνη;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές Επιστήμες;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;**
- **Όλα τα παραπάνω;**

Όλα τα παραπάνω.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Σίγουρα ναι.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των δημοτικών σχολείων μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης;

Σίγουρα θα ήταν πολύ καλύτερα.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Σύμφωνα με το επίπεδο των παιδιών σίγουρα θα βοηθούσε.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Θα έπρεπε αρκεί να δουλεύουν το αντικείμενό τους, δηλαδή όχι να υπάρχουν μόνο στα λόγια να κάνουνε και την αντίστοιχη δουλειά με τους μαθητές.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Βέβαια, ναι.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Όχι.

Θα αλλάζατε κάτι;

Σίγουρα θα άλλαζα τα βιβλία της Ιστορίας του Δημοτικού, ειδικά στις μεγάλες τάξεις Πέμπτη – Έκτη, θα τα έγραφα με πολύ πιο απλά λόγια και με λιγότερα γεγονότα. Με άλλα λόγια θα έπρεπε να υπάρξουν καινούργια βιβλία που να μπορούν να συνδέονται και με τη μουσειακή αγωγή.

Θα προτείνατε κάτι;

Να μπορούσαμε σαν σχολείο να επισκεπτόμαστε περισσότερες φορές το μουσείο. Τώρα είναι λιγότερες, καθώς το κόστος είναι αυτό που μας περιορίζει, γιατί πρέπει να πληρώνουμε και ομαδικό εισιτήριο στο μουσείο και ξεναγούς. Θα έπρεπε να υπάρχουν ξεναγοί χωρίς να πληρώνονται από τους μαθητές.

Συνέντευξη 3^{ου} δασκάλου

Ποιες είναι οι βασικές σας σπουδές;

Παιδαγωγική διετούς φοίτησης στη Φλώρινα και Διδασκαλείο ειδικής αγωγής στο Πανεπιστήμιο Ρεθύμνου.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

24.

Διδαχτήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας στη μουσειακή αγωγή;

Όχι, δεν είχα καμία επαφή.

Τι γνωρίζετε για τη μουσειακή αγωγή;

Ότι υπάρχει δυνατότητα να τρέξουν προγράμματα μέσα σε μουσεία ή παράλληλα με επισκέψεις σε μουσεία μπορούν να ενταχθούν στο διδακτικό πρόγραμμα των τάξεων.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Όχι. Λόγω της ειδικότητας αναλαμβάνω παιδιά με ειδικές δυσκολίες και δεν περιλαμβάνεται στο αναλυτικό πρόγραμμα η μουσειακή αγωγή.

Αρα δεν έχουν υλοποιηθεί κάποιες δράσεις;

Στο σχολείο μου έχουν υλοποιηθεί και έχω συμμετάσχει αλλά περισσότερο ως βοηθός και συνοδός.

Σε συνεργασία δηλαδή με άλλους εκπαιδευτικούς έχετε πραγματοποιήσει;

Ακριβώς. Οι εκπαιδευτικοί των τάξεων έχουν τρέξει προγράμματα και εγώ σαν συνοδός ή και βοηθός έχω συμμετάσχει.

Τι είδους δραστηριότητες έχετε υλοποιήσει; Αυτές οι δραστηριότητες που είχαν υλοποιηθεί τι είδους ήταν; Επισκέψεις σε μουσεία κυρίως;

Προηγούνταν συνήθως η προετοιμασία στο σχολείο και στην τάξη για την επίσκεψη που θα πραγματοποιηθεί, προσπαθούσαμε να εντάξουμε την επίσκεψη σε ένα διδακτικό αντικείμενο και μετά επακολουθούσε η επίσκεψη στα μουσεία και ήταν το κυρίως πρόγραμμα μέσα στο χώρο του μουσείου.

Πόσες φορές το χρόνο έχουν πραγματοποιηθεί τέτοιες δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Το σίγουρο είναι μία φορά το χρόνο οπωσδήποτε αλλά και υπό προϋποθέσεις και δεύτερη φορά, αν υπάρχει δυνατότητα στον προγραμματισμό.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Ναι. Όταν υπήρχε καλή προετοιμασία υπήρχαν δράσεις που και καλά προετοιμασμένες εκ των προτέρων ήταν και είχαν επιτυχία. Αν η προετοιμασία δεν ήταν όπως έπρεπε ή δεν ήταν σωστή, τα αποτελέσματα δεν ήταν και πολύ επιτυχημένα.

Δεν υπήρχε δηλαδή τόσο ενδιαφέρον από πλευράς των παιδιών;

Ενδιαφέρον υπήρχε αλλά αν δεν ήταν προετοιμασμένο για το τί θα δούμε ακριβώς, πού εντάσσεται, σε ποια εποχή ή αν δεν είχε προηγηθεί συζήτηση και οργάνωση, δεν υπήρχαν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα του προγράμματος.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς;

Ναι, πάντα οι επισκέψεις μας είναι σε συνεργασία με υπεύθυνους μουσείων, ξεναγούς που έχουν ειδικευτεί στα παιδιά αυτής της ηλικίας και άλλους φορείς. Επίσης και οι συνάδελφοι μέσα στο σχολείο και μέσα στην τάξη γιατί πηγαίνουμε συνήθως δύο με τρεις τάξεις μαζί σε κύκλο ηλικιακό δύο τάξεων.

Η μουσειακή εκπαίδευση βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Φυσικά και βοηθάει, γιατί οι διαφορετικές ομάδες αντιλαμβάνονται με την πάροδο του χρόνου ότι υπάρχει δυνατότητα να ενταχθούν στη διάρκεια των αιώνων διαφορετικές ομάδες μέσα σε ένα πολιτισμό. Δηλαδή σε ένα αρχαιολογικό μουσείο οι μαθητές μπορούν να δουν πώς διαφορετικοί λαοί κατακτήθηκαν, ενσωματώθηκαν διαφορετικές κουλτούρες, ενώθηκαν και δημιούργησαν κάτι άλλο. Οπότε μπορεί να αντιληφθούν ότι με την πάροδο του χρόνου υπάρχει δυνατότητα να ενσωματωθούν. Έτσι ο εκπαιδευτικός μπορεί να βοηθήσει να καταλάβουν ότι σε έναν πολιτισμό και σε μία ιστορική πορεία όλοι βοηθάνε και δεν υπάρχουν διαχωρισμοί.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- **Σύνδεση με την ιστορία;**
- **Σύνδεση με την παράδοση – λαογραφία;**
- **Σύνδεση με τη θρησκεία;**
- **Σύνδεση με την ενδυματολογία;**
- **Σύνδεση με διατροφή – μαγειρική;**
- **Σύνδεση με τέχνη;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές Επιστήμες;**

- **Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;**
- **Όλα τα παραπάνω;**

Συνήθως όλα τα παραπάνω. Εξαρτάται από το είδος του μουσείου όπου θα επισκεφτούμε γιατί υπάρχουν αρχαιολογικά μουσεία, λαογραφικά μουσεία και άλλα, αλλά συνήθως περιλαμβάνουν σχεδόν όλες τις παραπάνω παραμέτρους.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Εγώ πιστεύω ότι είναι στοιχείο και του παρελθόντος και του παρόντος και του μέλλοντος. Δηλαδή δεν απευθύνεται αποκλειστικά μόνο στο μέλλον αλλά συνδέεται το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον, γι' αυτό η μουσειακή εκπαίδευση είναι απαραίτητη και σήμερα και θα είναι απαραίτητη και στα επόμενα χρόνια. Δεν είναι καθαρά στραμμένη προς το μέλλον αλλά συνδέεται και με το παρόν και με το παρελθόν.

Θεωρείται ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των δημοτικών σχολείων μάθημα μουσικής εκπαίδευσης;

Αν και είναι δύσκολο στον εβδομαδιαίο, θα έλεγα μέσα σε ένα μηνιαίο κύκλο να υπήρχαν κάποιες ώρες που να διατίθενται για αυτό το σκοπό ή και τριμηνιαίο θα ήταν απαραίτητο.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμός των νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Αν και δεν είναι η ειδικότητά μου η προσχολική ηλικία, πιστεύω ότι θα βοηθούσε και την προσχολική αγωγή και τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας να έρθουν σε επαφή με τα μουσεία μας και τον πολιτισμό μας. Θα ήταν απαραίτητο να υπάρχει και σε αυτή την ηλικιακή ομάδα.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Θεωρώ ότι είναι απαραίτητη η παρουσία τους γιατί δυστυχώς η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας δεν περιλαμβάνει τη μουσειακή αγωγή, οπότε εμείς είμαστε ανεπαρκείς και θα ήταν απαραίτητο να υπάρχουν εξειδικευμένοι σε αυτό τον τομέα. Οπότε θα ήταν καλό να υπάρχει προσωπικό που να εξειδικεύεται με παιδαγωγικές γνώσεις, ώστε να μπορέσει να συνδυάσει και τη μουσειακή εκπαίδευση και την παιδαγωγική. Επίσης θα ήθελα να προτείνω και το Υπουργείο Παιδείας να διαθέσει κονδύλια, ώστε να μπορούν τα σχολεία να επισκέπτονται μουσεία, γιατί συνήθως και το κόστος ακόμη μετακίνησης προς ένα μουσείο μιας επαρχιακής πόλης είναι αρκετά μεγάλο και θα έπρεπε να υπάρχει κάποιο κονδύλιο προς το σχολείο για τη μουσειακή αγωγή.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Ασφαλώς. Τα αποτελέσματα της βιωματικής μάθησης είναι πολύ πιο καλά απ' ό,τι της στερεότυπης μέσα στα όρια της τάξης. Οπότε είναι απαραίτητο οι μαθητές να εκπαιδεύονται και εκτός του σχολείου, εκτός της σχολικής αίθουσας, οπότε σίγουρα και ο χώρος των Μουσείων είναι ένας χώρος που θα βοηθούσε στην εκπαίδευση πολύ και τα αποτελέσματα θα ήταν πιο ενθαρρυντικά.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Όχι, πιστεύω ότι είναι ανεπαρκείς έως ελάχιστες.

Θα αλλάζατε κάτι;

Θα ήθελα αν γινόταν να υπήρχαν αντίγραφα κάποιων εκθεμάτων μέσα σε έναν άλλο χώρο στα μουσεία ώστε να μπορούν τα παιδιά με μεγαλύτερη ασφάλεια και με μεγαλύτερη ελευθερία να πλησιάσουν τα εκθέματα, γιατί ο χώρος των μουσείων συνήθως είναι λίγο ανασφαλής. Έτσι τα παιδιά είναι πολύ διστακτικά να μην κάνουν κάποια ζημιά. Να μην είναι επικίνδυνος ο χώρος για τα παιδιά προς τα εκθέματα.

Θα προτείνατε κάτι;

Θα πρότεινα σε κάθε μουσείο να υπάρχουν ένα με δύο άτομα που έχουν παράλληλα και παιδαγωγικές γνώσεις ώστε να μπορούν να απευθυνθούν σε

διαφορετικές ηλικιακές ομάδες. Δηλαδή πολλές φορές οι εργαζόμενοι στα μουσεία δεν μπορούν να αντιληφθούν το επίπεδο των μαθητών και α

Συνέντευξη 4^{ου} Δασκάλου

Ποιες είναι οι βασικές σας σπουδές;

Πτυχίο παιδαγωγικού τμήματος δασκάλων και μεταπτυχιακό σπουδές στην εκπαίδευση.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

19.

Δίδαχτήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Όχι.

Τι γνωρίζετε για τη μουσειακή αγωγή;

Λίγα πράγματα εμπειρικά, ό,τι μας έχει βοηθήσει η εμπειρία να δούμε όχι κάτι περισσότερο.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Ναι κάθε χρόνο έχουμε επισκέψεις σε μουσεία και κάνουμε και κάποιες δράσεις πριν τα επισκεφτούμε για να είναι έτοιμοι οι μαθητές.

Τι είδους δραστηριότητες έχετε υλοποιήσει;

Συνήθως είναι σχετικές με το μάθημα της ιστορίας. Όταν πρόκειται για αρχαιολογικά μουσεία είναι μία προετοιμασία που γίνεται σε όλο το διάστημα που κάνουμε ιστορία. Από κει και πέρα έχει τύχει στο παρελθόν να δούμε είτε φωτογραφίες είτε να μπούμε στην ιστοσελίδα του Μουσείου να δούμε κάποια βιβλία με φωτογραφίες για το τι θα συναντήσουμε να μιλήσουμε αρκετά για αυτό και τα εκθέματα. Συνήθως κάνουμε κάποιες ερωτήσεις στον ξεναγό και καταγραφούν τα παιδιά τις απαντήσεις που τους δίνει ο ξεναγός.

Άρα είναι δραστηριότητες που ξεκινούν πριν την επίσκεψη στο μουσείο, προετοιμασία του σχολείου και κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στο μουσείο.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Συνήθως είναι δύο φορές το χρόνο ο μέσος όρος.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Ήταν αποτελεσματικές, γιατί έχουν δείξει ότι οι μαθητές είχαν περισσότερο ενδιαφέρον, τους κρατάει λίγο πιο κοντά στον ξεναγό. Έχουν μία περιέργεια συνήθως για το τι θα συναντήσουν. Έχουν και το νου τους για να πάρουν και τις απαντήσεις. Δηλαδή ξέρουν λίγο-πολύ και τι θα δούνε πριν πάνε εκεί και φυσικά είναι πιο αποτελεσματικό και μας το λένε και οι ξεναγοί. Μάλιστα αυτό που τους κάνει εντύπωση είναι το ενδιαφέρον που δείχνουν τα παιδιά.

Άρα η αποτελεσματικότητα των δράσεων έχει συνάφεια με την προετοιμασία που έχει γίνει στο σχολείο. Είναι σημαντική η δράση, δηλαδή η φάση πριν το μουσείο.

Ναι.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς προκειμένου να υλοποιηθούν αυτές οι δράσεις;

Άρα συνεργαστήκατε με ειδικούς ή άλλους φορείς όπως αναφέρατε πριν τον ξεναγό του Μουσείου.

Ναι και πολλές φορές τυχαίνει ακόμα και μέσα στο λεωφορείο όταν επιστρέφουμε, επειδή κάποιιοι συνάδελφοι ασχολούνται ακόμη περισσότερο με αυτό, να κάνουμε ερωτήσεις μετά σε συλ παιχνιδιού για το τι θυμούνται, να ρωτήσουμε δηλαδή από το μικρόφωνο του λεωφορείου ή να απαντούν μέσα στο λεωφορείο σαν παιχνίδι. Το κάνουμε και αυτό πολλές φορές. Άρα η δράση και η επίσκεψη στο μουσείο συνεχίζεται και έπειτα είναι και η φάση μετά το μουσείο. Τις απαντήσεις τις καταγράφουμε για να τις δημοσιεύσουμε στην εφημερίδα του σχολείου, το οποίο δεν γίνεται κάθε φορά αλλά όταν είναι προγραμματισμένη επίσκεψη.

Άρα η συνεργασία γίνεται και μεταξύ των εκπαιδευτικών του σχολείου;

Ναι.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- Σύνδεση με την ιστορία;
- Σύνδεση με την παράδοση – λαογραφία;
- Σύνδεση με τη θρησκεία;
- Σύνδεση με την ενδυματολογία;
- Σύνδεση με διατροφή – μαγειρική;
- Σύνδεση με τέχνη;
- Σύνδεση με διαφορετικές Επιστήμες;
- Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;
- Όλα τα παραπάνω;

Είναι όλα τα παραπάνω, γιατί τα μουσεία μπορεί να είναι πολλά και διαφορετικά. Δεν είναι απαραίτητα αρχαιολογικά. Μπορεί να είναι τεχνολογικά, λαογραφικά ακόμη και μουσείο αυτοκινήτων, οτιδήποτε, οπότε σίγουρα βοηθάει σε όλους αυτούς τους τομείς.

Η μουσειακή εκπαίδευση πιστεύετε ότι βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Βοηθάει όταν υπάρχει μία συνεργασία μεταξύ των μαθητών, βοηθάει στο να καταλάβουμε πράγματα όπως όταν πρόκειται για αλλοδαπούς μαθητές, ότι μπορούν να καταλάβουν και οι αλλοδαποί και όλοι οι υπόλοιποι πράγματα της ιστορίας μας. Και σίγουρα βοηθάει σε όλα οτιδήποτε κάνει τους μαθητές να συνεργάζονται.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Ναι, πριν από χρόνια δεν ξέραμε καν τι θα πει αυτό, δεν το γνωρίζαμε. Τώρα είναι κάτι καινούργιο, οπότε σίγουρα κάτι νέο έχει να προσφέρει εφόσον έχουν αλλάξει και οι ανάγκες της κοινωνίας και έχει διαμορφωθεί τελείως οπότε ακολουθεί τα νέα δεδομένα.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι, γιατί όσο πιο νωρίς έχουν επαφή με κάτι τέτοιο τόσο καλύτερα για όλους και νομίζω ότι τα μουσεία έχουν ήδη αρκετά προγράμματα που μπορούν να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των νηπίων. Δηλαδή είναι διαμορφωμένα για τέτοιες ηλικίες, φτάνει να μπορέσουν να έρθουν στο επίπεδο των μαθητών.

Θεωρείται ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των δημοτικών σχολείων μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης;

Θα μπορούσε να υπάρχει, αν ήταν αρκετά καταρτισμένοι και οι εκπαιδευτικοί σε αυτό, γιατί εγώ δεν είμαι αρκετά καταρτισμένη για να μπορέσω να ανταπεξέλθω σε κάτι τέτοιο. Αν ήμουν, αν είχα επιμορφωθεί, θα μπορούσα να ανταποκριθώ.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Θα μπορούσαν φυσικά, εφόσον έχουμε πάρα πολλές ειδικότητες και έχει αλλάξει πλέον ο τρόπος που δουλεύουν τα σχολεία και δουλεύουν πολλές ειδικότητες, όπως για παράδειγμα η θεατρική αγωγή. Έτσι θα μπορούσε να υπάρχει και η μουσειακή αγωγή.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Ναι, οπωσδήποτε κι αυτό και το έχω δει σε επισκέψεις που έχουμε κάνει. Είχαμε πάει να επισκεφτούμε μία ανασκαφή όπου είχαμε δει και το χώρο της ανασκαφής και το χώρο του εργαστηρίου, όπου ερχόντουσαν τα υλικά, πλένονταν και έπειτα μέσα στο εργαστήριο γινόταν από αρχαιολόγους και επεξεργασία για να μπορέσουν υπάρχουν κάποια εκθέματα. Το είδαμε αυτό βιωματικά, δηλαδή είδαμε, σκάσαμε, βοηθήσαμε, παρακολουθήσαμε όλη αυτή τη διαδικασία. Οπότε ήταν πολύ διαφορετική και η δική μας η ανταπόκριση και σαν εκπαιδευτικοί. Δεν μιλώ μόνο για τους μαθητές. Από κει και πέρα βλέπεις στο χώρο του το κάθε

έκθεμα όταν ξέρεις τι έχει προηγηθεί. Σίγουρα οτιδήποτε βιωματικό είναι πιο αποτελεσματικό.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Όχι, είναι καθαρά εμπειρικές.

Θα αλλάζατε κάτι σε αυτά που ισχύουν σε σχέση με τη μουσειακή εκπαίδευση;

Αν μπορούσα να παρακολουθούσα κάποια επιμόρφωση, θα το έκανα.

Θα προτείνατε κάτι;

Σίγουρα την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που είναι το πρώτο βήμα και από κει και πέρα θα μπορούσαν και τα ίδια τα μουσεία να προωθήσουν περισσότερο τη δουλειά τους ή τα περισσότερα να είναι προσβάσιμα και στο ίντερνετ χωρίς να χρειάζεται να βγεις από το χώρο της τάξης ή και να δεις μουσεία που δεν σου δίνεται η ευκαιρία να τα δεις ποτέ στη ζωή σου.

Άρα μεγαλύτερη πρόσβαση από πλευράς των Μουσείων προς τα σχολεία ή αυτό το άνοιγμα όπως λέμε των Μουσείων προς στα σχολεία ένα μεγαλύτερο άνοιγμα.

Συνέντευξη 5^{ου} Δασκάλου

Ποιες είναι οι βασικές σας σπουδές;

Ακαδημία, Μετεκπαίδευση και τώρα κάνω μεταπτυχιακή διατριβή.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

35

Διδαχτήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Όχι.

Τι γνωρίζετε για τη μουσειακή αγωγή;

Από προσωπική μελέτη και από σεμινάρια που παρακολούθησα. **Πώς δηλαδή θα ορίζατε τη μουσειακή αγωγή;** Συνιστά έναν τρόπο εκπαίδευσης τυπικής όσον αφορά σε επίπεδο σχολείου και μη τυπικής όσον αφορά σε μουσεία, τα οποία αποσκοπούν στην επαφή και τη γνωριμία των μαθητών με την ιστορία του τόπου, την τέχνη, την παράδοση και την πολιτιστική κληρονομιά, την ανάπτυξη της κριτικής γνώσης και κριτικής ικανότητας και συμβάλλει και στη διαπολιτισμική εκπαίδευση, καθώς δίνεται η ευκαιρία στον μαθητή να σεβαστεί και να εκτιμήσει τον πολιτισμό των άλλων ανθρώπων. Εξοικειώνεται ο μαθητής με διάφορες μορφές πολιτιστικής κληρονομιάς και αποκτά κάποιος βιωματικές μαθησιακές εμπειρίες όταν φυσικά αυτό ολοκληρώνεται με κάποια δράση του σχολείου.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Πάντα έχουμε στον ετήσιο προγραμματισμό μας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία και εκτός από επισκέψεις κάνουμε το δικό μας μουσείο εναλλακτικά μέσα στο σχολείο. Ζητάμε από τα παιδιά και τους γονείς σε μία ενημέρωση να συγκεντρωθούν υλικά και κάνουμε μία πάρα πολύ μεγάλη έκθεση με θέμα την παράδοση. Είχαμε συγκέντρωση εργαλεία από τεχνίτες αργαλειό και γεωργικά εργαλεία. **Αρα δημιουργήσατε ένα μουσείο μία δράση και εσείς μέσα στο χώρο του σχολείου.** Ήταν πάρα πολύ εντυπωσιακό και το επισκέφθηκαν και άλλα σχολεία από την Πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η έκθεση έγινε αφού πρώτα είχαμε επισκεφτεί το Λαογραφικό Μουσείο, όπου πήραμε και ιδέες. Μία επίσκεψη στο μουσείο αν δεν ακολουθήσει μία δράση είτε από κάποια προβολή μία θεατρική παράσταση δραματοποίηση και δεν ολοκληρωθεί με συζητήσεις δεν έρχεται η εμπέδωση. Τα παιδιά σε αυτή τη φάση από μόνα τους παρουσίαζαν, έγινε βιντεοσκόπηση για να γίνει και η διάχυση ιδεών πάντα σε άλλα σχολεία.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Από τις 9 που δικαιούμαστε οπωσδήποτε πέντε επισκέψεις σε μουσεία και μετά σε αρχαίους και ιστορικούς χώρους.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Εξαρτάται και από τον εκπαιδευτικό της τάξης. Αν μετά την επίσκεψη του Μουσείου δεν ακολουθήσει μία οποιαδήποτε δράση ακολουθώντας είτε μία θεατρική παράσταση, μία προβολή, μία έκθεση εικαστικών από τον δάσκαλό της τάξης, χρειάζονται οπωσδήποτε να γίνει μία βιωματική δημιουργική δραστηριότητα. Αν δεν γίνει αυτό δεν έρχεται η εμπέδωση. Το αντίπαλο δέος μιας τέτοιας προσπάθειας είναι ότι σε κάποια μουσεία υπάρχουν υπάλληλοι ακόμη οι οποίοι έχουν αυτή την ξύλινη γλώσσα και δεν μπορούν μέσα από την παιδαγωγική να προσεγγίζουν μαθητές. Αν και τώρα τελευταία υπάρχουν και νεότερα άτομα να κάνουν πάρα πολύ ωραία Την προσέγγιση και έτσι συμμετέχουν και όλοι οι μαθητές μη έχοντας και την πίεση της βαθμολογίας. Τα ποσοστά είναι πολύ χαμηλά κάτω από το 50% της αποτελεσματικότητας και της εμπέδωσης της μουσειακής αγωγής.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς προκειμένου να υλοποιηθούν αυτές οι δράσεις;

Πολλές φορές. Ακόμη και με εκπαιδευτικούς άλλων σχολείων, γιατί δεν υπήρχε ενδιαφέρον από τους εκπαιδευτικούς του σχολείου που βρισκόμασταν, γιατί εμείς δεν είμαστε ειδήμονες. Βέβαια και ξεναγό και μουσειοπαιδαγωγό και στο τέλος της σχολικής χρονιάς η δράση παρουσιάστηκε από κοινού.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- **Σύνδεση με την ιστορία;**
- **Σύνδεση με την παράδοση – λαογραφία;**
- **Σύνδεση με τη θρησκεία;**
- **Σύνδεση με την ενδυματολογία;**
- **Σύνδεση με διατροφή – μαγειρική;**
- **Σύνδεση με τέχνη;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές Επιστήμες;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;**

Όλα τα παραπάνω;

Όλα τα παραπάνω και επαυξάνω διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις με επισκέψεις σε μουσεία είναι μία καλλιέργεια, εκδήλωση συναισθημάτων αγάπης προς την τέχνη και αυτό είναι απαραίτητη προϋπόθεση πέρα από την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης να ολοκληρωθεί ο άνθρωπος, να ευαισθητοποιηθεί και να καλλιεργηθεί.

Η μουσειακή εκπαίδευση πιστεύετε ότι βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Σαφέστατα σας είπα και προηγουμένως ότι η μουσειακή εκπαίδευση φιλοδοξεί να προσελκύσει μαθητές που συχνά αποκλείονται, μαθητές δηλαδή οι οποίοι θέλουν να αποβάλλουν το φόβο τις πιέσεις που επιβάλλει η βαθμολογία και καλούνται να συμμετέχουν στις δράσεις αυτές. Είναι μία ανοιχτή εκπαιδευτική δράση και μάλιστα έχω διαπιστώσει πολλά παιδιά που είναι αδύνατα στα μαθήματα μέσα από αυτές τις δράσεις αναδεικνύουν έναν άλλο εαυτό, αναβαθμίζεται ο ρόλος του μαθητή μέσα από τη σχέση Μουσείου-σχολείου.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Είναι μονόδρομος θα έλεγα. Η μουσειακή φυσικά εκπαίδευση συμβάλλει στην πολυπολιτισμική διαπολιτισμική εκπαίδευση και όπως σας είπα και προηγουμένως δίνει τα περιθώρια να σεβαστεί και να εκτιμήσει και τους άλλους πολιτισμούς.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Βέβαια παίζει πολύ σημαντικό ρόλο αυτό. Βέβαια πρέπει να είναι ξεκάθαροι οι στόχοι ανά κάθε ηλικία και οι συναισθηματικοί και οι γλωσσολογικοί και οι ψυχοκινητικοί. Άλλα είναι τα ενδιαφέροντα ενός μαθητή πρώτης τάξης και άλλα της Πέμπτης και της Έκτης.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των δημοτικών σχολείων μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης;

Σε εβδομαδιαία βάση δεν θα το έλεγα αλλά να επιβληθεί σε κάθε τάξη σε τρεις τουλάχιστον τα άξιζαν όχι σε όλες να επιβληθεί ένα project οπωσδήποτε. Ειδικά στην πρώτη τάξη που είναι συνέχεια της προσχολικής εκπαίδευσης και στην Πέμπτη και την Έκτη οπωσδήποτε γιατί υπάρχει ιστορικό και θρησκευτικό υπόβαθρο, οπότε τα παιδιά μπορούν να γνωρίσουν και να εμβαθύνουν στην πολιτιστική τους παράδοση και κληρονομιά του τόπου τους και να γνωρίσουν και τους άλλους πολιτισμούς.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Εννοείται όλοι οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν τις ίδιες τάσεις. Άλλοι έχουν μία έφεση προς τις θετικές επιστήμες και πάρα πολλοί έχουν προς τις τέχνες, στα εικαστικά και τα εκπαιδευτικά προγράμματα. Νομίζω πρέπει να δοθεί η ευκαιρία σε έναν διευθυντή να αξιοποιεί το προσωπικό ανάλογα, να μην υπάρχουν στεγανά και να τα αξιοποιεί κατά το δοκούν για την καλύτερη εκπαίδευση των μαθητών.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Η επίσκεψη σε ένα μουσείο αυτό είναι. Είναι δηλαδή μία μορφή, μία δυνατότητα μάθησης μη τυπικής εκπαίδευσης. Όταν γίνεται στο χώρο του σχολείου και ακολουθεί συγκεκριμένο πρόγραμμα είναι τυπική εκπαίδευση. Τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε ότι αναπτύσσονται πολλές τέτοιες δράσεις και προσεγγίσεις στα μουσεία

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Επαρκείς είναι, θα ήθελα όμως να είναι πιο ουσιαστικές και πιο δομημένες. Τις περισσότερες τις έχω ανακαλύψει από την εμπειρία μου, δηλαδή επιστημονική προσέγγιση την έχω αποκτήσει μέσα από κάποια σεμινάρια που έχω παρακολουθήσει που θα έλεγα ότι εισηγητές ήταν αντιφατικοί και υπάρχει μία σύγχυση για το πώς θα πρέπει να γίνεται μία δράση στα μουσεία και να προσεγγίζονται επιστημονικά και παιδαγωγικά και έχω μία δική μου οπτική γωνία για αυτό μέσα από τη δική μου επιστημονική γνώση. Υπάρχει ένα έλλειμμα γνώσεων και κουλτούρας. **Αυτό το παρατηρήσατε σε όλους τους γονείς**

ανεξαρτήτου εθνικότητας ή περισσότερο σε μία μερίδα γονέων; Στους γονείς αλβανικής καταγωγής δεν είδα ποτέ ενδιαφέρον. Αναφέρομαι φυσικά στους Έλληνες οι οποίοι δεν έχουν την παιδεία και την κουλτούρα και χρειάζονται ιδιαίτερη πειθώ για να χρηματοδοτήσουν μία επίσκεψη του παιδιού τους σε ένα μουσείο από ότι είναι πιο εύκολο να χρηματοδοτήσουν μία χοροεσπερίδα και να φάνε λέγοντας « Πέτρες είδαμε και αλλού». Υπάρχει ένα έλλειμμα ουσιαστικής κουλτούρας και παιδείας.

Θα αλλάζατε κάτι;

Όχι έχω δημιουργήσει ένα υπόβαθρο γνώσεων νομίζω και είναι πολύ πρακτικό. Επισκεπτόμαστε επαναλαμβάνω μουσειακούς χώρους, ιστορικούς χώρους και το πιο πρακτικό μέρος που μπορούμε να κάνουμε είναι ένα μουσείο Λαογραφικό στο σχολείο, το οποίο είναι πάντα επιτυχημένο, το χάρηκαν όλοι και η τοπική κοινωνία και οι μαθητές οι ίδιοι

Θα προτείνατε κάτι;

Το μόνο πράγμα που με ενοχλεί λίγο είναι ότι υπάρχει ένα έλλειμμα γνώσης των γονιών όσον αφορά τα μουσεία και το αποδίδω σε εμάς τους εκπαιδευτικούς και θεωρούν πολλές οικογένειες ότι τα μουσεία είναι κυρίως ένας χώρος μάθησης και όχι ψυχαγωγίας ενώ είναι και τα δύο. Φοβούνται να τα επισκεφτούν και οι ίδιοι ειδικά τα Σαββατοκύριακα γιατί μπορεί να γίνει και ως ψυχαγωγική επίσκεψη. Φοβούνται μήπως επιτεθούν τα παιδιά τους γιατί δεν έχουν τις απαραίτητες γνώσεις και υπάρχει ένας φόβος μήπως θεωρηθούν υποδεέστερα έναντι κάποιων άλλων. Επομένως η πρότασή μου είναι να υπάρχει κάποια ενημέρωση σωστή του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων γενικότερα και των γονέων. Τέλος για να είναι εποικοδομητική η σύνδεση του σχολείου με το μουσείο πρέπει να αρθρούν κάποιες φοβίες. Υπάρχει ένας φόβος απροσδιόριστος, γιατί και οι ίδιοι οι γονείς δεν ξέρουν ποια μουσεία υπάρχουν στην πόλη τους και αυτό δημιουργεί μία φοβία.

Συνέντευξη 6^{ου} Δασκάλου

Ποιες είναι οι βασικές σας σπουδές;

Παιδαγωγική ακαδημία, σχολή νηπιαγωγών, Διοίκηση Επιχειρήσεων στο Πανεπιστήμιο, μετεκπαίδευση στο διδασκαλείο Ιωαννίνων, μεταπτυχιακό στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και τώρα μεταπτυχιακό στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

30

Διδαχτήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Στο υποχρεωτικό πρόγραμμα όχι αλλά έχω κάνει τρία σεμινάρια, εκ των οποίων το ένα ήταν 22 ωρών μουσειακή εκπαίδευση εξ αποστάσεως, ένα τριήμερο σεμινάριο και ένα άλλο ένα διήμερο.

Τι γνωρίζετε για τη μουσειακή αγωγή;

Είναι η εκπαίδευση που πρέπει να δώσουμε στα παιδιά σχετικά με τα μουσεία, η οποία έχει να κάνει με το πριν να πας στο μουσείο, κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στο μουσείο και μετά την επίσκεψη του Μουσείου στο σχολείο. Όλη αυτή η διαδικασία και η προσοχή που θα δώσουν στα εκθέματα των παιδιών υπάγεται στη μουσειακή εκπαίδευση.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Προσωπικά επειδή ασχολήθηκα πολύ με την τέχνη λόγω του ότι έχω σπουδάσει και αγιογραφία και αργυροχρυσοχοΐα και ζωγραφική στο παρελθόν, κάθε χρόνο στον προγραμματισμό του εκπαιδευτικού έργου βάζουμε τουλάχιστον την επίσκεψη δύο μουσείων τα οποία επισκεπτόμαστε με τους μαθητές και αναλαμβάνουμε σαν σχολείο κάποιες πολιτιστικές εκδηλώσεις που έχουν σαν θέμα την τέχνη και το μουσείο. Αυτό βέβαια σε επίπεδο σχολείου.

Τι είδους δραστηριότητες έχετε υλοποιήσει;

Οι επισκέψεις στα μουσεία. Έχουμε πάει στο Λαογραφικό στο Διαχρονικό και συμμετείχαμε σε προγράμματα μέσα στα μουσεία και έχουμε πάρει και μουσείο συσκευές κατά καιρούς από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση για να τα δουλέψουμε με τα παιδιά.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Συνήθως δύο φορές δύο με τρεις στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Νομίζω ότι ήταν αποτελεσματικές όχι μόνο για τα παιδιά αλλά και για τους εκπαιδευτικούς και παλιότερα που είχαμε πάρει και γονείς μαζί μας ενθουσιάστηκαν από κάποια μουσεία και οι γονείς ήθελαν να επαναλάβουν μία τέτοια επίσκεψη και τα παιδιά έμειναν εξίσου ευχαριστημένα.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς προκειμένου να υλοποιηθούν αυτές οι δράσεις;

Η συνεργασία μας ήταν με φορείς του δήμου δύο φορές, με φορείς που είχαν σχέση με το εκάστοτε μουσείο, με καθηγήτρια η οποία δίδασκε τις βιωματικές δραστηριότητες μέσα στο μουσείο, με κάποια φύλλα αξιολόγησης που δώσαμε εκ των υστέρων στα παιδιά αφού ήρθαν από το μουσείο στο σχολείο για να δούμε τι τους άρεσε περισσότερο. Άλλες φορές έγινε αυτό μέσα στο μουσείο, τα παιδιά ερωτήθηκαν και μέσα στο μουσείο τι τους άρεσε περισσότερο.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- **Σύνδεση με την ιστορία;**
- **Σύνδεση με την παράδοση – λαογραφία;**
- **Σύνδεση με τη θρησκεία;**
- **Σύνδεση με την ενδυματολογία;**
- **Σύνδεση με διατροφή – μαγειρική;**
- **Σύνδεση με τέχνη;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές Επιστήμες;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;**

Όλα τα παραπάνω;

Όλα τα παραπάνω διότι εμπλέκεται με διάφορες δραστηριότητες. Βέβαια το κάθε μουσείο έχει το δικό του αντικείμενο.

Η μουσειακή εκπαίδευση πιστεύετε ότι βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Οπωσδήποτε βοηθάει και μάλιστα δίνει τη δυνατότητα να γνωριστούν περισσότερο οι διάφορες κοινωνικές ομάδες, όπως τώρα κάποια σχολεία που είναι πολύ πολιτισμικά δίνεται η δυνατότητα να γνωρίσουν διαφορετικές κουλτούρες μαζί με τα παιδιά μέσα στο μουσείο και το μουσείο συνδέει διαχρονικά τις παλιές γενιές με τις σημερινές και γενικά βοηθάει στο να έχουμε ένα καλό πλησίασμα των μαθητών αλλά και των γονέων.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Πιστεύω ότι θα έπρεπε η μουσειακή εκπαίδευση να διδάσκεται εκ προοιμίου στους εκπαιδευτικούς, δηλαδή πριν μπούνε στις τάξεις θα έπρεπε να γίνονται ειδικά σεμινάρια και όχι να είναι στην κρίση του κάθε εκπαιδευτικού για να ενημερωθούν έτσι ώστε να πλησιάζουν και να ξέρουν το τι μπορεί να προσφέρει η μουσειακή εκπαίδευση οπωσδήποτε. Πιστεύω ότι θα ωφελήσει μία τέτοια παράμετρος και αυτό θα φανεί και στο χώρο εργασίας και τα αποτελέσματα στους μαθητές.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι, το βρίσκω πάρα πολύ ενδιαφέρον και απαραίτητο και πιστεύω ότι θα έπρεπε να υπάρχει.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των δημοτικών σχολείων μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης;

Δεν ξέρω αν θα μπορούσε να μπει σαν μάθημα θα ήταν καλά όμως με κάποιον από το μουσείο να έχει τη δυνατότητα να μπορεί να έρθει στο σχολείο και να παρουσιάζει στα παιδιά τη μουσειακή εκπαίδευση, την οποία να μπορούν και οι εκπαιδευτικοί να την εισάγουν με τρόπο βιωματικό και διασκεδαστικό έτσι ώστε και

τα παιδιά να το ευχαριστηθούν και να μπει μέσα στα πλαίσια του σχολείου μουσειακή εκπαίδευση. Σίγουρα θα επιφέρει καλά αποτελέσματα για τα παιδιά.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι προσωπικά πιστεύω ότι θα έπρεπε γιατί θα βοηθούσε να εξοικειωθούν τα παιδιά και με την τέχνη αλλά και με τα μουσεία.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Ναι σίγουρα γιατί έχει να αποδώσει πολύ περισσότερα και ο δάσκαλος και μαθητής πάνω σε αυτό.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Νομίζω ότι είναι αρκετά καλές, δεν ξέρω με βάση τι συγκρινόμαστε αλλά νομίζω ότι είναι αρκετά καλές ως προς την προσέγγιση της μουσειακής εκπαίδευσης προς τα παιδιά. Θα μπορούσαν όμως να είναι και καλύτερες.

Θα αλλάζατε κάτι;

Ναι θα άλλαζα μόνο τον τρόπο προσέγγισης, δηλαδή να είναι οι δάσκαλοι πιο κοντά στα μουσεία, να μπορούν να γίνονται δράσεις στα μουσεία με τους μαθητές, να μπορούν να περνούν την ημέρα τους το μουσείο και γενικά οτιδήποτε μπορεί να φέρει σε επαφή τον μαθητή με το μουσείο θα βοηθούσε πάρα πολύ στη μουσειακή εκπαίδευση.

Θα προτείνατε κάτι;

Θα πρότεινα μία εβδομάδα προσέγγισης των Μουσείων όπως έχουμε εβδομάδα σχολικού αθλητισμού αντίστοιχα.

Συνέντευξη 7^{ου} Δασκάλου

Ποιες είναι οι βασικές σπουδές;

Πανεπιστήμιο τετραετούς φοίτησης και παιδαγωγικό δημοτικής εκπαίδευσης.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

19.

Διδαχτήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Όχι.

Τι γνωρίζετε για τη μουσειακή αγωγή;

Γνωρίζω πολύ λίγα πράγματα για τη μουσειακή εκπαίδευση. Ξέρω ότι αφορά τα μουσεία και την εκπαίδευση των παιδιών, να μπορούν να παρακολουθούν ένα πρόγραμμα στο μουσείο ή να μπουνε μέσα στο μουσείο και να καταλαβαίνουν τι θα δούνε και πως θα τα διαβάσουν αυτά, τι πληροφορίες μπορούν να πάρουν μέσα από ένα μουσείο.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Έχουμε ασχοληθεί πολύ λίγο με τη μουσειακή αγωγή, γιατί είμαστε μακριά από μουσεία και είναι επαρχιακό το σχολείο μας. Από εκεί και πέρα προσπαθούμε έστω και μία φορά το χρόνο να επισκεφτούμε κάποιο μουσείο.

Τι είδους δραστηριότητες έχει το υλοποιήσει;

Η αλήθεια είναι ότι απλά τους αναφέρουμε λίγα πληροφοριακά στοιχεία πριν την επίσκεψη για το μουσείο που θα επισκεφτούμε, μετά μέσα στο μουσείο είμαστε μαζί τους και συνήθως αν δεν έχουμε ξεναγό, που συνήθως δεν έχουμε γιατί κοστίζει ο ξεναγός, απλά το γυρνάμε συζητάμε για αυτά που βλέπουμε και στην επιστροφή να πούμε την άλλη μέρα τι τους έμεινε και τους άρεσε πιο πολύ. Δεν μπορούμε να ασχοληθούμε περισσότερο γιατί το σχολείο είναι μικρό είναι διαθέσιμο και δεν υπάρχει ο απαραίτητος χρόνος για να κάνουμε περισσότερες δράσεις.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Μία φορά τον χρόνο το πολύ.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Όχι, δεν θα το έλεγα. Σε αυτό φταίει ότι όταν πάμε σε ένα μεγάλο μουσείο, όπως και στους Δελφούς ακόμα που προσπαθούσαμε να βρούμε ξεναγό και δεν υπήρχε ούτε ένας διαθέσιμος, θεωρώ ότι εμείς δεν είμαστε αρκετά κατατοπισμένοι για να εξηγήσουμε στα παιδιά και να κάνουμε ελκυστικό ένα μουσείο. Εκεί λοιπόν χρειάζεται ένας άνθρωπος που να έχει εμπειρία, που να γνωρίζει πώς να μεταφέρει τις γνώσεις του στα παιδιά και να κάνει ελκυστική αυτή την επίσκεψη που εμείς δεν έχουμε την εμπειρία και γι' αυτό πιστεύω ότι δεν ήταν αποτελεσματικές οι δράσεις μας.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς;

Όχι δεν συνεργαστήκαμε, πέρα από ένα μουσείο, το μουσείο της Κορίνθου, που υπήρχε ξεναγός που έφερε τα παιδιά κοντά του. Σε όλα τα άλλα μουσεία πήγαμε μόνοι μας, δεν υπήρχε κάποιος να μας εξυπηρετήσει. **Άρα ήταν λόγω έλλειψης συνεργασίας με κάποιο ειδικό για να είναι αποτελεσματική η δράση.** Ναι, δεν υπάρχουν δωρεάν επισκέψεις σε μουσεία που να υπάρχει ειδικός ξεναγός που θα ασχοληθεί με τα σχολεία.

Η μουσειακή εκπαίδευση βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Βοηθάει, ναι.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- **Σύνδεση με την ιστορία;**
- **Σύνδεση με την παράδοση – λαογραφία;**
- **Σύνδεση με τη θρησκεία;**
- **Σύνδεση με την ενδυματολογία;**
- **Σύνδεση με διατροφή – μαγειρική;**
- **Σύνδεση με τέχνη;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές Επιστήμες;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;**
- **Όλα τα παραπάνω;**

Είναι όλα τα παραπάνω.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Δεν γνωρίζω αλλά επειδή ακούω συνέχεια τελευταία για την μουσειακή εκπαίδευση φαντάζομαι πως ναι, γιατί εμείς στο πανεπιστήμιο όταν σπουδάσαμε δεν υπήρχε καν η μουσειακή εκπαίδευση σαν μάθημα. Δεν έχω επιμορφωθεί πάνω σε αυτό, οπότε δεν έχω άποψη πάνω σε αυτό.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημο από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των δημοτικών σχολείων μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι, γιατί όχι.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημο από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Σίγουρα ή θα έπρεπε να επιμορφωθούν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση καθώς δεν έχουμε μουσειακή εκπαίδευση σαν λαός.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Οπωσδήποτε, ασφαλώς.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Όχι βέβαια.

Θα αλλάζατε κάτι;

Θα άλλαζα κάτι εφόσον επιμορφωνόμουν πάνω σε αυτό. Έτσι δεν νομίζω.

Θα προτείνατε κάτι;

Να εκπαιδευτούν πρώτα-πρώτα οι εκπαιδευτικοί, να επιμορφωθούν πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση και όσον αφορά την Πρωτοβάθμια να αυξήσει το ωράριο

των επισκέψεων, γιατί δεν φτάνουν οι ώρες για να μπορείς να επισκεφθείς ένα μουσείο που βρίσκεται μακριά όταν εσύ είσαι σε ένα επαρχιακό σχολείο.

Συνέντευξη 8ου Δασκάλου

Ποιες είναι οι βασικές σπουδές;

Δημοτικής Παιδαγωγικής εκπαίδευσης.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

12.

Διδαχτήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Όχι.

Τι γνωρίζετε για τη μουσειακή αγωγή;

Δεν γνωρίζω κάτι μπορώ να φανταστώ τι μπορεί να είναι. **Πώς θα ορίζατε τη μουσειακή αγωγή;** Το να χρησιμοποιήσουμε τα μουσεία ως εργαλείο στην εκπαίδευση.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Ναι, πραγματοποιούνται επισκέψεις σε μουσεία.

Τι είδους δραστηριότητες έχει το υλοποιήσει;

Καθάρά επίσκεψη στο μουσείο και μία σύντομη ενημέρωση για το τι θα δούμε, τι εκθέματα θα δούμε.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Μία.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Ναι.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς;

Με άλλους εκπαιδευτικούς και κάποιους ξεναγούς σε συγκεκριμένα μουσεία.

Η μουσειακή εκπαίδευση βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Σίγουρα, γιατί γνωρίζουμε άλλους πολιτισμούς.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- Σύνδεση με την ιστορία;
- Σύνδεση με την παράδοση – λαογραφία;
- Σύνδεση με τη θρησκεία;
- Σύνδεση με την ενδυματολογία;
- Σύνδεση με διατροφή – μαγειρική;
- Σύνδεση με τέχνη;
- Σύνδεση με διαφορετικές Επιστήμες;
- Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;
- Όλα τα παραπάνω;

Όλα τα παραπάνω.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Ναι.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημο από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των δημοτικών σχολείων μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημο από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι, θα μπορούσε.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Το θεωρώ υπερβολικό για το ελληνικό σχολείο, διότι έτσι όπως δουλεύει σίγουρα θα χρειάζονταν και αν υπήρχε και το μάθημα, εννοείται θα χρειάζονταν και εκπαιδευτικοί.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Βέβαια.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Όχι.

Θα αλλάζατε κάτι;

Σίγουρα να ήταν πιο φθηνά τα μουσεία και να υπήρχε περισσότερη ενημέρωση για τα μουσεία. Δεν ξέρω αν θα ήταν ο εκπαιδευτικός ή κάποιος φορέας που θα μπορούσε να έρχεται στα σχολεία και να ενημερώνει.

Θα προτείνατε κάτι;

Θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί πριν την επίσκεψη στο μουσείο ή αφότου πραγματοποιηθεί η επίσκεψη να δουλεύαμε πιο εντατικά με τα παιδιά και σε βάθος, διότι γίνεται επιφανειακά όλο αυτό. Να μην είναι απλά μία επίσκεψη σε ένα μουσείο.

Συνέντευξη 9^{ου} Δασκάλου

Ποιες είναι οι βασικές σπουδές;

Πτυχίο παιδαγωγικό Ιωαννίνων 2 χρόνια και εξομοίωση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

34 χρόνια.

Δίδαχτήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Όχι, δεν τη διδάχθηκα τη μουσειακή αγωγή ούτε κατά τη διάρκεια των σπουδών μου ούτε κατά τη διάρκεια της εξομίωσης.

Τι γνωρίζετε για τη μουσειακή αγωγή;

Αυτό που γνωρίζω για τη μουσειακή αγωγή είναι, ότι είναι η αγωγή που ασκείται στους μαθητές μας μέσα από την επίσκεψη σε ένα μουσείο ή σ' έναν αρχαιολογικό χώρο ή σ' ένα μνημείο και μέσω των προγραμμάτων που υλοποιούνται σε αυτούς τους χώρους.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Αν έχω ασχοληθεί ειδικά με τη μουσειακή αγωγή όχι ιδιαίτερα, αλλά την έχω εντάξει σε προγραμματισμένες δράσεις και επισκέψεις.

Τι είδους δραστηριότητες έχει το υλοποιήσει;

Αυτές τις οποίες θυμάμαι είναι η επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο δύο φορές, έχουμε κάνει δύο προγράμματα στο αρχαιολογικό μουσείο. Το πρώτο το είχαμε κάνει πριν πέντε χρόνια και είχε σχέση με τον νεολιθικό πολιτισμό. Πέρυσι επισκεφθήκαμε ξανά το αρχαιολογικό μουσείο και κάναμε το πρόγραμμα «Κύκλοι, τρίγωνα και πολλές γραμμές». Επίσης πέρυσι πήγαμε στο Λύκειο Ελληνίδων, όπου κάναμε μία πολύ όμορφη περιήγηση και ξενάγηση στα έργα της πλατείας του Αγίου Κωνσταντίνου και του Αναύρου όπου είδαμε με τη σειρά όλα τα αγάλματα που υπάρχουν κατά μήκος αυτών των δύο πλατειών και υλοποιήσαμε τη δράση γλυπτά με φόντο τη θάλασσα. Επίσης έχουμε επισκεφτεί το Λαογραφικό Μουσείο του Κίτσου Μακρή στον Βόλο όπου κάναμε ξενάγηση και η υλοποίηση του προγράμματος οικο-κόνες και κάτι άλλο που μου έρχεται στο μυαλό είναι ότι είχαμε και μία συνεργασία με το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, το οποίο δεν το επισκεφτήκαμε αλλά μας επισκέφτηκε αυτό στο σχολείο και μας έδειξε μία προβολή στο powerpoint. Επίσης είχε φέρει μαζί του και κάτι βαλίτσες και κάτι κασετίνες με κάποια πετρώματα για να δείξει στα παιδιά απλά δεν θυμάμαι με ακρίβεια τώρα τον τίτλο του συγκεκριμένου προγράμματος.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Μία φορά συνήθως το χρόνο το πολύ έως δύο και μη νομίζετε ότι μας δίνεται και η δυνατότητα να πηγαίνουμε και πάρα πολύ συχνά μέσα στις 9 προγραμματισμένες δράσεις που έχουμε για να υλοποιήσουμε τη διάρκεια της χρονιάς και να βγούμε εκτός σχολείου. Νομίζω ότι μία το πολύ έως 2.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Ήταν αποτελεσματικές γιατί και τα παιδιά το χάρηκαν και οι υπεύθυνοι στο μουσείο που υλοποίησαν τα προγράμματα ήταν πολύ ενθαρρυντικοί και είπαν πολύ καλά λόγια για το πώς συνεργάστηκαν οι μαθητές μας.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς;

Όχι δεν συνεργαστήκαμε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς. Απλά όλες οι επισκέψεις μας αφορούσαν τους μαθητές όλων των τάξεων, γιατί εργάζομαι σε ολιγοθέσιο σχολείο και ο μικρός ο αριθμός των μαθητών του σχολείου δεν δίνει τη δυνατότητα για να επισκεφτούν οι μαθητές ανά τάξεις.

Η μουσειακή εκπαίδευση βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Βεβαίως βοηθάει, γιατί όταν τα παιδιά υλοποιούν ένα πρόγραμμα και υπάρχει αυτός ο συγκεκριμένος στόχος που θέτει το πρόγραμμα κάθε φορά, οι διαφορές μεταξύ των παιδιών και των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων μπαίνουν στην άκρη και παραμερίζονται.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- **Σύνδεση με την ιστορία;**
- **Σύνδεση με την παράδοση – λαογραφία;**
- **Σύνδεση με τη θρησκεία;**
- **Σύνδεση με την ενδυματολογία;**
- **Σύνδεση με διατροφή – μαγειρική;**
- **Σύνδεση με τέχνη;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές Επιστήμες;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;**
- **Όλα τα παραπάνω;**

Σίγουρα είναι όλα τα παραπάνω, το καθένα ξεχωριστά και όλα μαζί από τη στιγμή που όλα αυτά τα πετυχαίνουμε μέσω της μουσειακής αγωγής και ειδικά όλα αυτά τα πετυχαίνουμε με ευχάριστο και δημιουργικό τρόπο.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Πιθανόν να αποτελεί μία παράμετρο για την εκπαίδευσή του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας αλλά σίγουρα δεν θα είναι η μοναδική.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημο από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των δημοτικών σχολείων μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης;

Ίσως στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό να το θεωρώ λίγο υπερβολικό αλλά σίγουρα στον μηνιαίο.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημο από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Ναι, αυτό το θεωρώ ότι θα έπρεπε να υπάρχει και ότι είναι σημαντικό.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Αυτό το θεωρώ πάρα πολύ προχωρημένο και για να είμαι ειλικρινής θεωρώ ότι υπάρχουν άλλες ειδικότητες που θα πρέπει να είναι στα σχολεία και στο τέλος να μπόουνε και οι εκπαιδευτικοί τέχνης. Να αναφέρω ένα παράδειγμα. Θεωρώ ότι στα σχολεία έχουμε ανάγκη από ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς και στο τέλος ας βάλουμε και τους εκπαιδευτικούς.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Αυτό βεβαίως το πιστεύω σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Όχι, θεωρώ ότι δεν είναι επαρκείς, γιατί όταν συμμετέχουμε σε προγράμματα και επισκεπτόμαστε ένα μουσείο τα παρακολουθούμε και εμείς με πάρα πολύ μεγάλο ενδιαφέρον.

Θα αλλάζατε κάτι;

Εγώ δεν μπορώ να κάνω πολλά πράγματα από τη θέση μου σαν εκπαιδευτικός. Να προτείνω πιθανόν θα μπορούσα.

Θα προτείνετε κάτι;

Θα πρότεινα επιμορφώσεις εκπαιδευτικών στη μουσειακή αγωγή το πρώτο, το δεύτερο το οποίο θα πρότεινα είναι τα προγράμματα τα οποία υλοποιούνται στα μουσεία να είναι περισσότερα ή να έχουν τη δυνατότητα να δεχτούν περισσότερους μαθητές και αυτό σας το λέω, γιατί φέτος όταν πήρα τηλέφωνο στο αρχαιολογικό μουσείο του Βόλου για να παρακολουθήσουν πρόγραμμα οι μαθητές, μου είπαν ότι είχαν κλείσει για όλη τη χρονιά. Οπότε καταλαβαίνετε ότι ενώ θέλουμε να επισκεφτούμε πιθανόν ένα μουσείο θα πάμε σε ένα άλλο. Αλλά θέλω να πω ότι τα εκπαιδευτικά προγράμματα που υλοποιούνται στα μουσεία θεωρώ ότι είναι λίγα σε σχέση με όλο τον αριθμό των μαθητών που παρακολουθούν τα μαθήματα στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Ένα τρίτο που θα ήθελα να πω είναι να υπάρχει μία μεγαλύτερη διασύνδεση της εκπαίδευσης με το μουσείο και να υπάρχει δυνατότητα να επισκεφθεί το μουσείο το σχολείο, δηλαδή να πραγματοποιούνται κάποια προγράμματα και στα σχολεία μετά από συνεννόηση και με επίσκεψη των υπευθύνων μουσειοαγωγών και να παρουσιάζονται και να υλοποιούνται τα προγράμματα και στο σχολείο.

Συνέντευξη 10^{ου} Δασκάλου

Ποιες είναι οι βασικές σπουδές;

Παιδαγωγική Ακαδημία δύο ετών και εξομοίωση στο Παιδαγωγικό τμήμα δημοτικής εκπαίδευσης. Νομική σχολή Αθηνών.Ειδική αγωγή στα πλαίσια της μετεκπαίδευσης από το Μαράσλειο το οποίο εντάχθηκε και στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών. Μεταπτυχιακό στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου με τίτλο «Διοίκηση

εκπαιδευτικών μονάδων, Μοντέλα σχεδιασμού και ανάπτυξης σχολικών μονάδων».

Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;

29.

Διδαχτήκατε στο πλαίσιο των σπουδών σας τη μουσειακή αγωγή;

Κατά τη διάρκεια των σπουδών στο Μαράσλειο δημοτικής εκπαίδευσης είχα την ευκαιρία να γνωρίσω έναν πολύ χαρισματικό άνθρωπο που μας έκανε μουσειακή αγωγή και τον ακολούθησαν και τα δύο χρόνια.

Τι γνωρίζετε για τη μουσειακή αγωγή;

Ήταν τα χρόνια εκείνα το 2000 με 2002, τα χρόνια που φοίτησα στο Μαράσλειο διδασκαλείο δημοτικής εκπαίδευσης. Ήταν κάτι πρωτόγνωρο, είχε έρθει εκείνη την εποχή και ήταν κάτι που είχε ενθουσιάσει πολλούς από εμάς, γιατί καταρχήν απαραίτητο για τη χώρα στην οποία ζούμε, για τον πλούτο, τον οποίο κρύβουμε από τα τόσα ευρήματα και από τα τόσα μουσεία που υπάρχουν που αν κάτι είναι απαραίτητο μαζί με όλη την αγωγή που δίνουμε στα παιδιά σίγουρα είναι και η μουσειακή αγωγή.

Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Έχουμε κατά τη διάρκεια του προγραμματισμού για την κάθε σχολική χρονιά επισκέψεις σε μουσεία ή σε χώρους τέχνης οι οποίες είναι ανάλογες με τη διδακτέα ύλη που αντιστοιχεί σε κάθε τάξη. Γίνεται η επίσκεψη στο συγκεκριμένο μουσείο, η Πέμπτη τάξη για παράδειγμα επισκέπτεται το μουσείο Βυζαντινής τέχνης, το Χριστιανικό μουσείο, από την Τετάρτη δημοτικού τα παιδιά επισκέπτονται το μουσείο της Ακρόπολης, τον Ιερό βράχο και πολλά ακόμη μουσεία που εντάσσονται στο πρόγραμμά τους.

Τι είδους δραστηριότητες έχει το υλοποιήσει;

Σε σχέση με τις επισκέψεις; **Ναι σε σχέση με τις επισκέψεις ήταν κάτι που έγινε πριν την επίσκεψη ή μετά.** Συνήθως οι επισκέψεις σ' αυτά τα μουσεία που εντάσσονται στο πρόγραμμά μας έχουν για εμπέδωση δράσεις τα ίδια τα μουσεία.

Δηλαδή τελειώνοντας το παιδί την ξενάγηση πηγαίνουν σε ένα χώρο που εκεί με διάφορους τρόπους εμπεδώνει αυτά τα οποία γνώρισε μέσω της ξενάγησης με το να ακούει κάτι, με το να αποτυπώσει κάτι σε ένα χαρτί, με το να παρουσιάσει κάτι ή να πάρει κάποια στοιχεία και να τα κάνει την άλλη μέρα με τον δάσκαλο του.

Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;

Εντάσσονται στον ετήσιο προγραμματισμό που προβλέπει 9 επισκέψεις συνολικά. Επισκέψεις σε μουσεία, σε χώρους τέχνης-πολιτισμού και εξορμήσεις. Δηλαδή όλες συνολικά είναι εννέα οι επισκέψεις. Από αυτές θα πάμε ένα θέατρο, έναν κινηματογράφο, θα πάμε και περίπατο σε ανοιχτούς χώρους πάντα με κάποιο στόχο και φυσικά σε κάποια μουσεία. Δεν υπερβαίνουν τις τέσσερις ανά τάξη. Οι επισκέψεις στα μουσεία είναι μέχρι τρεις έως τέσσερις φορές τον χρόνο.

Αυτές οι δράσεις ήταν αποτελεσματικές;

Πάρα πολύ βοηθάνε τα παιδιά. Καταρχήν βοηθάνε με τη γνωριμία με τους χώρους τέχνης με τα μουσεία, να γνωρίσουν καλύτερα το πολιτιστικό μας υπόβαθρο, να ξέρουν τι είναι αυτό που βλέπουν αλλά να γνωρίσουν και τις αρχές του να επισκέπτονται και χώρους τέχνης, να μην ακουμπάνε, να μη μιλάνε δυνατά, να μην τρώνε, να πηγαίνουν αφήνοντας χώρο για τους άλλους, να κοιτάνε τα έργα τέχνης από κάποια απόσταση. Αυτή είναι μία κουλτούρα για τα παιδιά τα οποία την αποκτούν με την επίσκεψή τους.

Συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς;

Με το μουσείο το ίδιο και με κάποιους ξεναγούς, αν θέλεις να χρησιμοποιήσεις ξεναγούς μέσα από το ίδιο το μουσείο. Αλλιώς ο δάσκαλος είναι σε θέση να κάνει μία ξενάγηση και πολλές φορές το κάνουν και πολλοί συνάδελφοί της Πρωτοβάθμιας αυτό πηγαίνοντας νωρίτερα, παίρνοντας υλικό, δουλεύοντας το και το παρουσιάζουν οι ίδιοι τους μαθητές τους.

Η μουσειακή εκπαίδευση βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;

Ό, τι έχει να κάνει με την τέχνη και τη μάθηση είναι σαν προϋπόθεση, σαν πυλώνας για την ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων.

Τι πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή εκπαίδευση;

- **Σύνδεση με την ιστορία;**
- **Σύνδεση με την παράδοση – λαογραφία;**
- **Σύνδεση με τη θρησκεία;**
- **Σύνδεση με την ενδυματολογία;**
- **Σύνδεση με διατροφή – μαγειρική;**
- **Σύνδεση με τέχνη;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές Επιστήμες;**
- **Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;**
- **Όλα τα παραπάνω;**

Όλα τα παραπάνω και σε όλα αυτά απόδειξη είναι τα επιμέρους μουσεία των συγκεκριμένων παραμέτρων που αναφέρατε, το μουσείο δηλαδή Κυκλαδικής Τέχνης, τα μουσεία λαογραφικής τέχνης, μουσείο επιστημών και Μουσείο Συναισθημάτων υπάρχει πλέον για μικρά παιδιά.

Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

Είναι μία από τις επιστήμες του μέλλοντος με πολύ μεγάλο παρελθόν για τη χώρα μας.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημο από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των δημοτικών σχολείων μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης;

Όπως γίνεται αυτή τη στιγμή σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα το μάθημα της ιστορίας, για παράδειγμα, το κάθε κεφάλαιο εκτός του ότι μας εξιστορεί για ένα ιστορικό γεγονός και τις ερωτήσεις κατανόησης αναφέρεται και σε πολλές πηγές. Οπότε αυτά είναι στοιχεία μουσειακής αγωγής. Ακόμη, το βιβλίο των

Θρησκευτικών και το Ανθολόγιο έχουν πολλά τέτοια στοιχεία. Μετά υπάρχει η ευέλικτη ζώνη, όπου στις ώρες της μπορεί να αξιοποιηθούν κάλλιστα τέτοια θέματα για μουσειακή εκπαίδευση. Βέβαια οι σχολικές δραστηριότητες όπως προκύπτουν από κάθε Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση αλλά και Δευτεροβάθμια έχουν θεματολογία και για την περιβαλλοντική εκπαίδευση και πολιτιστική και αγωγής-υγείας. Στην πολιτιστική εκπαίδευση υπάγονται όλα αυτά τα οποία λειτουργούν σαν προγράμματα. Θέλω να πω με αυτό ότι υπάρχουν αυτή τη στιγμή οι βάσεις για να γίνουν σε εβδομαδιαίο προγραμματισμό θέματα μουσειακής αγωγής. Μπορεί να μην υπάρχει μάθημα που να το λες μουσειακή αγωγή αλλά όλα αυτά τα επιμέρους που είπα προϋποθέτουν τη μουσειακή αγωγή και τη δίνουν κιόλας.

Θεωρείτε ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημο από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

Θεωρώ ότι θα έπρεπε, γιατί από εκεί ξεκινούν πολλά πράγματα για τον μαθητή και από ό,τι ξέρω γίνονται προσεγγίσεις σε χώρους τέχνης, σε μουσεία και αναφορές βέβαια και κάποια πράγματα που το εμποδώνουν αυτό όπως γίνεται και στο Δημοτικό Σχολείο με κάποια ζωγραφική, με κάποια λόγια, με κάποιο γράψιμο, με κάποια παρουσίαση ίσως στο τέλος της χρονιάς.

Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

Υπάρχουν μέσα από τις ειδικότητες όπως θεατρολόγους, μουσικής αγωγής, εικαστικούς, εξειδικευμένους δηλαδή εκπαιδευτικούς που κάνουν αυτά τα μαθήματα. Και βέβαια χρειάζονται.

Πιστεύετε ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

Σίγουρα είναι συνδυασμός, βέβαια με κάποια όρια που να δένουν αυτά μεταξύ τους. Δηλαδή όταν λέμε έξω από τα όρια της τάξης, εννοούμε αυτές τις επισκέψεις, εννοούμε αυτές τις δράσεις, οι οποίες εντάσσονται στο εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα.

Πιστεύετε ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

Όσο είχα τάξη, φρόντιζα να προετοιμάζομαι, να παίρνω υλικό και πληροφορίες για να συνοδεύσω τους μαθητές μου σε μουσεία και χώρους τέχνης. Από τη στιγμή που έχω ασχοληθεί κάποια χρόνια με το τμήμα ένταξης και τη διεύθυνση της σχολικής μονάδας στη συνέχεια, δεν ασχολούμαι, γιατί δεν συνοδεύω τα παιδιά και μένω πίσω στο σχολείο και ούτε ο δάσκαλος βέβαια καλείται να διδάξει μουσειακή αγωγή. Πρέπει να έχει γνώσεις τέτοιες που να μπορεί να συνοδεύσει τα παιδιά στις αντίστοιχες δράσεις και να αναλύσουν ένα κείμενο ή ένα έργο τέχνης άμα χρειαστεί μέσα στο σχολείο. Δηλαδή δίνουμε χώρο στις ειδικότητες και για αυτό είναι τόσο χρήσιμη μέσα στη σχολική μονάδα.

Θα αλλάζατε κάτι;

Όχι. Εγώ το μόνο που θα έλεγα είναι να μην το φοβούνται οι εκπαιδευτικοί να αναλαμβάνουν τέτοια προγράμματα που έχουν να κάνουν με τον πολιτισμό, με δράσεις που να σχετίζονται με μουσεία και χώρους τέχνης. Αυτό να μη φοβούνται, να εκπονοούν τα προγράμματα τα οποία φέρνουν αποτελέσματα στους μαθητές.

Θα προτείνατε κάτι;

Αυτό που είπα και νωρίτερα ότι πρέπει οι εκπαιδευτικοί να προωθούν τους μαθητές τους ώστε να αναλαμβάνουν προγράμματα να τα υποστηρίζουν και να τα διεκπεραιώνουν καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Αυτό είναι κάτι που φέρνει μόνο κέρδος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ:

1. Ποιές είναι οι βασικές σας σπουδές;
2. Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε;
3. Διδαχτήκατε στα πλαίσια των σπουδών σας για τη μουσειακή αγωγή;
4. Τί γνωρίζετε για τη μουσειακή αγωγή;
5. Έχετε ασχοληθεί με τη μουσειακή αγωγή, εντάσσετε στον προγραμματισμό σας δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;
6. Τί είδους δραστηριότητες έχετε υλοποιήσει;
7. Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε δράσεις ή επισκέψεις σε μουσεία;
8. Ήταν αποτελεσματικές αυτές οι δράσεις;
- 8.1. Αν ναι, συνεργαστήκατε με άλλους φορείς ή εκπαιδευτικούς ή ειδικούς;
9. Τί πιστεύετε ότι πετυχαίνει η μουσειακή αγωγή:
  - Σύνδεση με την ιστορία;
  - Σύνδεση με την παράδοση-λαογραφία;
  - Σύνδεση με τη θρησκεία;
  - Σύνδεση με την ενδυματολογία;
  - Σύνδεση με τη διατροφή-μαγειρική;
  - Σύνδεση με την τέχνη;
  - Σύνδεση με διαφορετικές επιστήμες;
  - Σύνδεση με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;
  - Όλα τα παραπάνω;
10. Η μουσειακή εκπαίδευση βοηθάει στην ένταξη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων;
11. Πιστεύετε ότι η μουσειακή εκπαίδευση, είναι η εκπαίδευση του μέλλοντος στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας;

12.Θεωρείτε ,ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό των Δημοτικών σχολείων μάθημα μουσειακής εκπαίδευσης;

13.Θεωρείτε, ότι έπρεπε να υπάρχει επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας στον τρίμηνο προγραμματισμό των Νηπιαγωγείων θεματική προσέγγιση μουσειακής εκπαίδευσης;

14.Θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί τέχνης στα σχολεία στα πλαίσια της μουσειακής εκπαίδευσης;

15.Πιστεύετε,ότι η μάθηση πρέπει να πραγματοποιείται και έξω από τα όρια της τάξης;

16.Πιστεύετε, ότι είναι επαρκείς οι γνώσεις σας πάνω στη μουσειακή εκπαίδευση;

17.Θα αλλάζατε κάτι;

18.Θα προτείνατε κάτι;